

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИК ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА В ДІЇ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Збірник наукових праць
здобувачів вищої освіти

14 травня

Рівне - 2025

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

**Матеріали
V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції
(14 травня 2025 року)**

Рівне – 2025

УДК 373.3.091.33

Н 72

Надруковано за ухвалою вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 7 від 26 червня 2025 р.)

Рецензенти:

Вітюк Валентина Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, заступник декана з навчальної роботи факультету педагогічної освіти та соціальної роботи, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк;

Гудима Наталія Василівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти, керівник навчально-методичного відділу, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський;

Сойко Інна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, декан педагогічного факультету, ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені Степана Дем'янчука», м. Рівне.

Редакційна колегія:

Бісовецька Людмила Андріївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Костолович Тетяна Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Шевчук Тамара Борисівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне.

Члени редакційної колегії:

Суржук Тетяна Борисівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Іванова Лідія Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Лук'яник Людмила Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Сорочинська Тетяна Адамівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Сосюк Анна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Ткачук Ольга Сергіївна – старший викладач кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне.

Н 72 **Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти:** матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (14 травня 2025 року). Рівне: РДГУ, 2025. 165 с.

У збірнику представлено матеріали доповідей учасників V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти». У працях розглянуто пріоритетні напрями розвитку сучасної української школи та професійної підготовки здобувачів вищої освіти.

УДК 373.3.091.33

Матеріали подано в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів.

© Автори статей, 2025

© РДГУ, 2025

ПЕРЕДМОВА

14 травня 2025 року, у день проведення нашої конференції, в Україні традиційно відзначається День науки – професійне свято, присвячене вшануванню науковців, освітян та всіх, хто своєю працею сприяє розвитку науки й освіти в нашій державі. З цієї нагоди висловлюємо щирі вітання всім науковим працівникам, викладачам, студентам та аспірантам!

У воєнних умовах освітня система зазнає суттєвих змін: трансформуються форми та методи навчання, коригуються програми й терміни освітніх циклів, спрощується процедура вступу до ЗВО, а деякі освітні заклади переміщені до нашого регіону. Забезпечення повноцінного освітнього процесу в таких умовах є надзвичайно складним завданням як для Міністерства освіти і науки, так і для всіх учасників освітнього простору.

Серед безумовних пріоритетів сьогодні – створення безпечного та стабільного освітнього середовища, гарантування безперервності навчання, психологічна підтримка здобувачів освіти, відновлення зруйнованої інфраструктури та продовження реформ на всіх рівнях освітньої системи. Водночас на освітян покладено важливу місію: розвивати в молоді критичне мислення, медіаграмотність та активну громадянську позицію.

Наш університет, незважаючи на всі виклики воєнного часу, продовжує повноцінно реалізовувати освітню діяльність, забезпечуючи здобувачів якісними знаннями. Особливу роль у цьому відіграє щоденна взаємодія між викладачами та студентами, яка супроводжується постійним моніторингом їх психологічного та емоційного стану. У педагогів нині з'являється нова місія – не лише навчати, а й підтримувати студентів, дбати про баланс навантаження та заохочувати до наукового пошуку навіть у складних умовах сьогодення, тобто супроводжувати їх не лише академічно, а й психологічно.

Збройна агресія проти України актуалізувала потребу у змішаному форматі навчання з використанням цифрових технологій. Це дозволяє забезпечити безперервність освітнього процесу й підтримку студентів навіть в умовах війни. Незважаючи на технічні труднощі, цифровізація освіти активно розвивається: МОН працює над створенням єдиного цифрового простору, що дозволяє здобувачам навчатися відповідно до власних потреб.

Проблеми, з якими стикаються як школярі, так і студенти, зумовлені постійним стресом, у якому перебувають українці як в Україні, так і за її межами. Це підтверджують численні соціологічні дослідження: молодь часто відчуває тривожність, страх, невпевненість у майбутньому, має труднощі з навчанням і брак мотивації. Показники міжнародного дослідження PISA підкреслюють зниження академічної успішності.

Наш досвід засвідчує, що здобувачі освіти потребують більше часу для засвоєння складних і абстрактних понять. Багато хто уникає перегляду додаткових матеріалів або відеопояснень, тривалість яких перевищує 10 хвилин, втрачає інтерес до завдань, які не оцінюються. Під час групової роботи нерідко виникають суперечки, проте водночас студенти виявляють потребу в спілкуванні – як у форматі офлайн, так і онлайн. Причини цих труднощів часто лежать не лише в мотивації або педагогічних методах, а в особливостях роботи мозку людини в умовах хронічного стресу.

Сьогодні освітні заклади виконують не лише освітню функцію. Вони стали важливими осередками волонтерської діяльності та психологічної підтримки. Наші гуртожитки надають тимчасовий прихисток для внутрішньо переміщених осіб, що є ще одним свідченням соціальної значущості освітнього середовища в умовах війни. Жива

комунікація між студентами, викладачами й батьками допомагає зменшити емоційне напруження, адаптуватися до нових обставин і подолати труднощі

У нових реаліях освіта стала простором сили, стійкості й взаємопідтримки.

***Роман ПАВЕЛКІВ,
доктор психологічних наук, професор,
в. о. ректора РДГУ***

Тетяна СУРЖУК,

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та методик початкової освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету

АКТИВІЗАЦІЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ТА ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК НАЙВАЖЛИВІШИЙ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦІВ НОВОГО ТИПУ

Ми живемо в час змін, коли кожен педагог має бути не лише носієм знань, а й агентом інновацій, наставником, здатним формувати в учнів ключові компетентності XXI століття. У цьому контексті методики навчання та сучасні технології потребують постійного оновлення, дослідження і творчого осмислення. Саме тому конференція сьогодні – це платформа для обміну думками, ідеями, досвідом, а також можливість для молодих науковців заявити про себе та долучитися до фахової дискусії з питань, що визначають майбутнє нашої освіти.

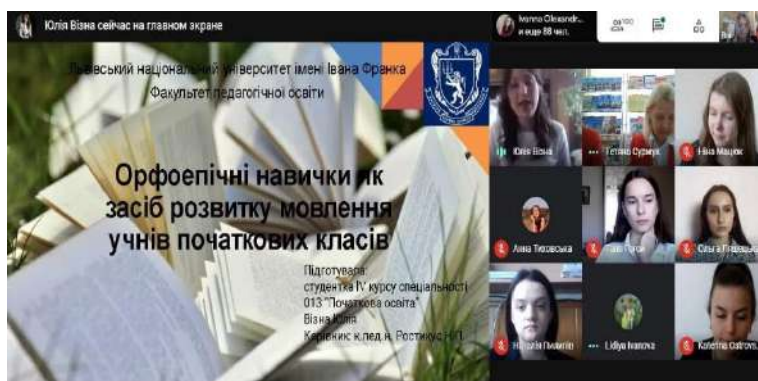
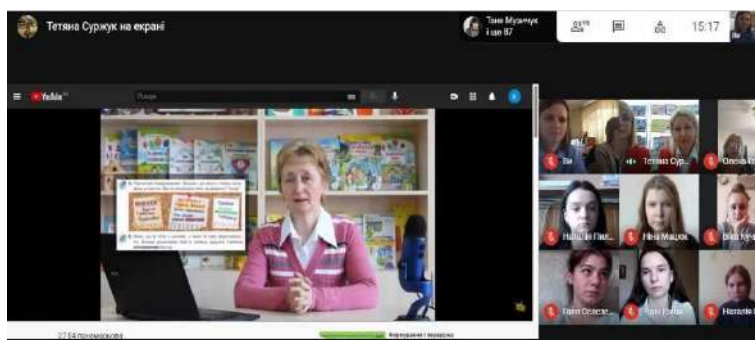

Упродовж п'яти років матеріали конференції висвітлюють проблеми Нової української школи і відображають результати роздумів, міркувань, наукових пошуків, методичних розробок вітчизняних науковців і здобувачів вищої освіти – учасників всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Нова українська школа в дії: актуальні проблеми методик навчання та стратегії розвитку освіти».

У роботі конференції кожного року беруть участь наукові співробітники відділу початкової освіти ім. О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України, викладачі і тренери Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, здобувачі освіти та їхні наукові керівники Рівненського державного гуманітарного університету, Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Волинського національного університету імені Лесі Українки, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Київського університету імені Бориса Грінченка, Криворізького державного педагогічного університету, Львівського національного університету імені Івана Франка, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Херсонського державного університету, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, ВСП Сарненського педагогічного фахового коледжу РДГУ, КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж» ДОР», Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського.

Мета конференції 2021 року – наукове осмислення та практичне обґрунтування актуальних проблем методик навчання та стратегії розвитку НУШ, визначення напрямів фахової підготовки майбутніх учителів у контексті сучасних викликів задля забезпечення високої якості освіти у початковій школі та ЗВО.

Наукові розвідки майбутніх учителів засвідчили, що питання (теоретико-методичні та практичні) освітнього процесу в сучасному закладі освіти досліджувалися різноаспектно.

Учасники конференцій висвітлювали такі проблеми процесу навчання: реалізація ідей інтеграції під час оволодіння предметними знаннями й уміннями; забезпечення технологічності навчання мовно-літературної, природничої, математичної, інформатичної освітніх галузей; формування критичного мислення учнів;

розвиток творчих здібностей здобувачів освіти; використання дослідницького підходу до оволодіння ключовими і предметними компетентностями; використання дошкільного періоду в процесі першого року навчання дитини в НУШ, формування професійно-педагогічних компетентностей учителя сучасної початкової школи тощо. Автори досліджень намагалися узагальнити теоретико-методичні напрацювання вчених, досвід учителів і на цій основі пропонували власні методичні пропозиції вирішення означених проблем.

У 2022 році конференція проходила у складний для України час повномасштабної війни, розв'язаної російською федерацією. Над нашою країною нависла загроза втратити все те, що здобувалось століттями – свободу та незалежність. У такий час важливе завдання учителів і викладачів – підтримка талановитої молоді України. Робота на освітньому фронті та віра в Збройні Сили України формує наше щасливе майбутнє.

Незважаючи на всі виклики для української освіти (зруйновані школи, відсутність бомбосховищ, загроза енергетичної кризи, нестача фахівців, великі навантаження на вчителів та учнів, батьків, яким доводиться контролювати дітей під час онлайн навчання), навчання в українських адаптованих до ситуації війни закладах тривало.

І під час війни, і після її завершення головним завданням освітньої галузі є і буде забезпечення якості освіти на всіх рівнях, виховання нової генерації вчителів –

відповідальних, творчих, з високим рівнем розвитку педагогічної майстерності, професійної компетентності, які будуть змінювати сучасну українську школу. Це вимагає підготовки людини, здатної діяти в ситуації, яка швидко змінюється, навченої критично зіставляти інформацію з різних джерел та реалізовувати себе в полікультурному середовищі. Мета конференції полягала у науковому осмисленні та практичному обґрунтуванні актуальних проблем методик навчання та стратегії розвитку НУШ, визначенні напрямів фахової підготовки майбутніх учителів у контексті сучасних викликів задля забезпечення високої якості освіти у початковій школі та закладі вищої освіти.

Злагоджено й плідно працювали чотири секції: забезпечення фахових компетентностей майбутніх учителів початкових класів у контексті сучасних запитів; реалізація змісту і забезпечення технологічності методик навчання освітніх галузей НУШ; інтеграція новітнього зарубіжного досвіду у процес освітньої підготовки педагогів; формування професійно-педагогічного підприємництва. Досвід та інноваційні ресурси, представлені учасниками конференції, були надзвичайно цікавими і корисними та знайшли практичне застосування в освітянській діяльності.

У 2023 році метою конференції було визначено підвищення ефективності та якості

студентських наукових досліджень, ґрунтовне вивчення проблем методики навчання та стратегії розвитку сучасної початкової освіти, розширення та встановлення всеукраїнських та міжнародних контактів кафедри теорії та методик початкової освіти, обмін науковими ідеями й поглядами. Проблематика конференції охоплювала широкий спектр наукових і науково-методичних питань НУШ, зокрема: формування ключових компетентностей в учнів початкової школи, використання

інноваційних технологій в освітньому процесі навчання молодших школярів; аналіз нових підходів до реалізації освітніх галузей НУШ (мовно-літературної, математичної, інформатичної, природничої) тощо.

Тема обговорення різних аспектів НУШ викликала широкий інтерес не тільки серед студентів, а й серед науковців та вчителів-практиків провідних закладів освіти. Актуальними, інформативними та цікавими були доповіді *Оксани Миколаївни Петрук*, кандидата педагогічних наук, старшого наукового співробітника, провідного наукового співробітника відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ («Писемне мовлення: до проблеми розроблення інструментарію діагностики навчальних втрат»); *Валентини Вікторівни Андрійчук*, завідувачки лабораторії дошкільної та початкової освіти Рівненського ОППО, м. Рівне («Інноваційні підходи до формування навички письма учнів початкових класів (авторська методика)»); *Лідії Іванівни Іванової*, кандидата педагогічних наук, доцента кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне («Особливості організації педагогічної практики здобувачів вищої освіти»); *Валентини Сергіївни Черномазюк*, вчителя початкових класів, спеціаліста вищої кваліфікаційної категорії, вчителя-методиста НВК №7,

м. Хмельницький («Проектна діяльність у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ»)

Уперше до участі у студентській конференції долучилася *Маргарет Чояк*, доктор філософії, Координатор команди зі співпраці із зовнішнім середовищем на факультеті педагогіки та психології, завідувач науково-дослідної лабораторії нейроосвіти, керівник міждисциплінарної дослідницької групи «NeuroEduLab» (Польща), яка поділилася своїми думками щодо досліджень мозку людини, розкрила основні положення нейропедагогіки – науки про технології виховання та навчання, засновану на даних сучасних нейронаук.

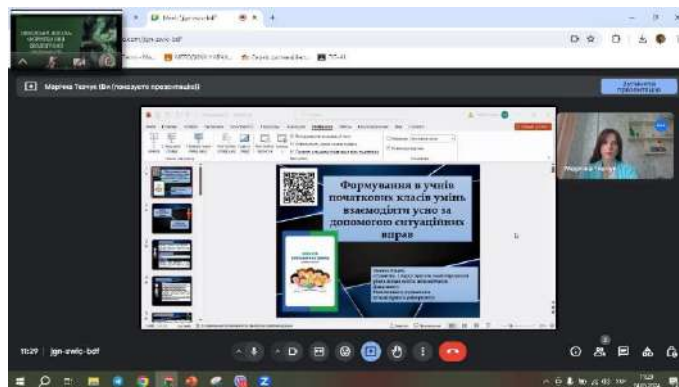
Підбиваючи підсумки, учасники конференції високо оцінили якості представлених доповідей та презентацій, а також організацію роботи конференції. Крім того, вкотре було підкреслено важливість проведення таких заходів, які надають майбутнім вчителям початкової школи можливість виступити та обговорити результати своїх пошуків, продемонструвати творчий потенціал та креативні здібності навіть в умовах сьогодення.

У 2024 році конференція відбувалася у Всесвітній день вишиванки. Вишиванка –

української школи. Тому за мету конференції 2024 року взяли обмін знаннями та досвідом; пошук рішень з актуальних проблем методик, перспективних технологій початкового навчання; визначення стратегій розвитку сучасної освіти; розширення та встановлення контактів між здобувачами, викладачами, науковцями України.

Доповіді й виступи учасників викликали результативну науково-методичну дискусію, створили плідне підґрунтя для

символ нескореності та свободи, сучасна зброя проти ворога, об'єднала людей нашої країни, що живуть у різних куточках планети.

Головним завданням педагогічної освіти є забезпечення її якості, виховання нової генерації вчителів – відповідальних, творчих, з високим рівнем розвитку педагогічної майстерності, професійної компетентності, які будуть успішно вирішувати проблеми сучасної

обміну досвідом. За результатами роботи науково-практичної конференції укладено цікавий електронний збірник матеріалів конференції.

14 травня 2025 року, з нагоди Дня науки в Україні, в Рівненському державному гуманітарному університеті на педагогічному факультеті з метою активізації науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти, обговорення актуальних проблем методик

навчання, інноваційних стратегій розвитку початкової освіти, обговорення проєкту «Перезавантаження НУШ: 1–4 класи» відбулася V Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Нова українська школа в дії: актуальні проблеми методик навчання та стратегії розвитку початкової освіти». Тема конференції викликала широкий інтерес у науковій спільноті. До неї долучилося більше двохсот учасників з різних регіонів України. Проблематика доповідей збагатилася темами,

присвяченими дослідженням освітнього процесу за нетиповими освітніми програмами для початкової школи; формування духовних цінностей учнів початкових класів; реалізації здоров'язбережувальних традицій під час навчання; ціннісного переосмислення змісту початкової мистецької освіти в умовах сучасних викликів; сучасних методик технологічної освітньої галузі; новітніх підходів до фізичного розвитку дітей і молоді; синергії інтелектів учителя і ШІ на благо освіти; ролі педагогічної доброчесності у формуванні навчальної мотивації та самоповаги здобувачів освіти.

Кожен майбутній учитель, учитель, директор, науковець, батько і мати – це частина великої команди, яка формує громадян майбутнього. Сьогодні ми не ставимо крапку. Ми ставимо три крапки і йдемо далі, з новими ідеями, з новою енергією, з вірою в дитину та в силу освіти. Нова українська школа – це не мрія. Це вже реальність.

Висловлюємо найкращі побажання всім, хто був із нами, хто ділився досвідом, хто не боїться викликів і хто вірить у здобувачів освіти так, як віримо ми.

До нових зустрічей у дії!

Дякуємо Збройним Силам України за можливість організовувати освітній процес у закладах вищої та середньої освіти за викликів воєнного часу!

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В НУШ: ФОРМУЛА УСПІХУ (ПОРАДИ ВІД ФАХІВЦІВ)

Наталія ГУДИМА,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

РИТОРИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У реформі «Нова українська школа» наголос роблять на формуванні вчителя нового типу – відкритого до комунікації, психологічно гнучкого і здатного переконливо подавати навчальний матеріал. У цьому контексті риторична компетентність набуває особливої ваги, оскільки забезпечує ефективність взаємодії з учнями, батьками, колегами та громадськістю. Попри зростання уваги до педагогічної комунікації, питання практичного формування риторичної компетентності залишається недостатньо дослідженим. Науковці, зокрема О. Бабанський, І. Зязюн, С. Пасіхова та інші, висвітлюють різні аспекти цієї проблеми, розробляючи теоретичні засади та методики розвитку мовленнєвих умінь у майбутніх учителів. У працях також підкреслюється роль учителя як фасилітатора й наставника в освітньому процесі НУШ.

Мета статті – визначити особливості риторичної компетентності в умовах НУШ і запропонувати ефективні шляхи її формування у підготовці майбутніх педагогів.

Групування визначень поняття «риторична компетентність» допомагає краще осмислити його сутність. Виділяють кілька підходів: лінгвістичний (мовна грамотність і логічність висловлювань – С. Пасіхова), комунікативно-психологічний (етичне, емоційно чутливе спілкування – І. Зязюн), педагогічний (мовленнєвий вплив для створення позитивного освітнього середовища – Н. Бібік, О. Савченко) та інтегративний (поєднання комунікації, креативності й критичного мислення – Л. Петухова). У підсумку риторичну компетентність розглядають як багатокомпонентне явище, що об'єднує мовленнєві, етичні, педагогічні й soft skills-уміння. Водночас практичні механізми її формування в умовах сучасних викликів залишаються недостатньо опрацьованими.

Концепція НУШ визначає нового вчителя як ефективного комунікатора, партнера й наставника, який володіє високою культурою мовлення, аргументацією та навичками підтримки діалогу. Риторична компетентність стає фундаментом особистісно орієнтованого підходу, поєднуючи мовленнєві, логічні, етичні та психологічні аспекти спілкування. Вчитель початкових класів має володіти грамотним українським мовленням, умінням вести діалог і публічно презентувати матеріал з урахуванням вікових особливостей учнів [3].

У НУШ вчитель трансформується на фасилітатора, який створює середовище довіри та співпраці через відкритий діалог, підтримку комунікативної рівності та сприяння самостійному навчанню учнів.

Як наставник, учитель підтримує особистісний розвиток учнів, надихає їх, мотивує та допомагає розкрити потенціал. Його риторична компетентність проявляється у вмінні надихати, надавати конструктивний зворотний зв'язок і бути зразком мовленнєвої культури. У партнерських відносинах учитель вибудовує довірливу комунікацію, співпрацює, уважно слухає та створює спільний інформаційний простір. Формування риторичної компетентності є ключовим для реалізації концепції НУШ, оскільки саме вона забезпечує успішне виконання ролей фасилітатора, наставника й партнера, а також створення сприятливого освітнього середовища [1].

Риторична компетентність виявляється у грамотному українському мовленні, умінні вести діалог, презентувати навчальний матеріал і дотримуватися педагогічної етики. Ці вимоги відповідають Професійному стандарту вчителя початкових класів (2024), де підкреслюється важливість ефективного, переконливого й етичного спілкування [5]. Риторична компетентність розглядається не тільки як формальне мовлення, а як інструмент створення позитивного освітнього середовища, розвитку критичного мислення й мотивації до навчання. Вона тісно пов'язана з розвитком soft skills, які визначають якість взаємодії педагога з учнями, колегами та батьками [4].

Риторична компетентність учителя початкових класів є не лише набором навичок, а й важливим інструментом формування його позитивного іміджу, що впливає на довіру й авторитет серед учнів, батьків і колег. Вона проявляється через грамотне мовлення, логічність і змістовність висловлювань, уміння використовувати фахову термінологію. Завдяки цьому вчитель справляє враження компетентної та професійної особистості.

Риторична компетентність допомагає вчителю початкових класів формувати образ упевненого, авторитетного та доброзичливого педагога. Вона проявляється у впевненій манері мовлення, умінні переконувати, відповідати на запитання, демонструвати емпатію, слухати та з повагою ставитися до різних думок. Високий рівень риторичної компетентності зміцнює довіру до вчителя, сприяє позитивному іміджу школи та підтримці з боку батьків і громади. Тому розвиток риторичних навичок є важливою складовою професійного зростання педагога [2].

Формування риторичних умінь потребує системного та методично обґрунтованого підходу з урахуванням особливостей роботи вчителя початкових класів. До ефективних практик належать риторичні тренінги, що розвивають навички публічного мовлення, активного слухання та аргументації. Наприклад, тренінг «Моя перша педагогічна промова» або гра-дебати «Чи варто задавати домашнє завдання в 1 класі?» допомагають студентам опановувати структуру виступу й техніку етичного спілкування.

Ефективними методами розвитку риторичних умінь є моделювання педагогічних ситуацій та рефлексивна практика. Під час рольових вправ, наприклад «Складний учень» або «Конфлікт з батьками», студенти вчаться контролювати мовлення, обирати тон і аргументи. Рефлексивна практика передбачає відеозапис власних виступів і самоаналіз мовленнєвих навичок із подальшим зворотним зв'язком від викладача й одногрупників.

Цифрові засоби, як-от створення освітніх відео або подкастів (проект «Казка для першачка»), допомагають розвивати публічне мовлення в цифровому середовищі. Важливо також формувати портфоліо мовленнєвих досягнень – збірку виступів, есе, рецензій, яка може бути представлена у цифровому форматі. Риторична компетентність є ключовою для успіху вчителя в НУШ, оскільки сприяє ефективній комунікації, створенню довіри й

співпраці. Її розвиток можливий через поєднання інтерактивних методів, моделювання ситуацій і використання цифрових інструментів.

Отже, формування риторичної компетентності є фундаментальною умовою для успішної професійної діяльності вчителя початкових класів, адже саме через ефективне слово педагог реалізує свої ключові функції, впливає на розвиток учнів, створює сприятливе освітнє середовище та сприяє формуванню їхньої власної мовленнєвої культури. В умовах Нової української школи, де акцент робиться на партнерській взаємодії та розвитку комунікативних навичок учнів, риторична компетентність вчителя набуває особливої ваги.

Список використаних джерел

1. Гудима Н. Риторичні вправи як засіб формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів. *Лінгвостилістичні студії*. 2017. Вип. 6. С. 54–60.
2. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А, 2008. Пасіхова С. Г. Риторика для педагогів: навчально-методичний посібник. Київ: Центр учбової літератури. 2013.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Петухова Л. Є. Розвиток м'яких навичок як складової професійної компетентності майбутнього вчителя. *Педагогічні науки*. 2023. №1. С. 45–51.
5. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>

Лідія ІВАНОВА,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Духовний розвиток є невід'ємною складовою формування гармонійної особистості, особливо в початковій школі, де діти засвоюють базові моральні принципи та формують уявлення про добро, справедливість, взаємоповагу, визначають спрямованість особистісних потреб, бажань, які у подальшому зумовлюватимуть відповідний життєвий вибір.

Оскільки духовні цінності учня – динамічне явище, яке формується та змінюється упродовж життя людини, то зазнає впливу багатьох чинників упродовж процесу навчання. Одним із найдієвіших є дитяча література, яка через образи, сюжети та моральні виклики здатна і навчати, і надихати, і формувати світогляд [6].

Науковці активно досліджують роль дитячої літератури у формуванні моральних та духовних цінностей. У працях Вавілової І. В., Грипич С. М., Комарівської Н. О., Шалагінова Б. Б. аналізується вплив дитячої книги на формування особистості учнів

початкових класів. Автори наголошують, що література допомагає дітям розвивати критичне мислення, емоційний інтелект та здатність до співпереживання [1, 2, 4, 6, 9].

Дослідження Ватаманюк В. Г. зосереджене на формуванні гуманістичних цінностей у молодших школярів. Автор зазначає, що педагогіка толерантності та використання літературних творів В. Сухомлинського сприяють розвитку моральних якостей дітей [3, с. 8].

Найдавнішим з відомих творів, перволітописом є славетна «Повість минулих літ», яка не лише в минулому в оригіналі, а й сьогодні у переказі В. Близнеця є однією з улюблених книжок юних читачів. Провідною ідеєю твору став заклик до єднання руського народу, боротьби проти князівських чвар, убоління за долю рідної землі. «Повчання дітям» Володимира Мономаха (1096 або 1117 р.) як цікава літературна пам'ятка Київської Русі, де князь, син дуже освяченого князя Всеволода і грецької царівни, закликає синів до праці, повчає їх бути вірними слову. В. Мономах вказав на зв'язок освіти з потребами життя і діяльністю особистості, а виховання необхідно здійснювати не шляхом повчань, а в процесі діяння добрих справ [7].

Три змістовні частини: 1) релігійні вказівки (*«Навіть серед ночі добре є співати побожні пісні й бити поклони. Так само сидючи на коні, коли нема іншого діла, ліпше говорити: «Господи помилуй», ніж думати якусь нісенітницю»*); 2) правила, що торкаються обов'язків князя (*«Ні невинного, ні винного не вибирайте й не кажіть убивати». «Що вмієте, того не забувайте, а чого не вмієте, того вчіться... І нехай сонце не застає вас у постелі...»*); 3) життєпис самого автора, що має служити дітям прикладом і наукою [7].

Біблія – книга великої мудрості, важливого філософського змісту. Її основне завдання – настановити людей на правильну дорогу, допомогти їм усвідомити цінність кожної людської душі. Український мудрець, філософ, дослідник Біблії Григорій Сковорода писав: *«Коли велика справа – панувати над тілами, тог ще більша – керувати душами»* [7].

У духовному розвитку особистості школяра Біблія відіграє важливе виховне та освітнє значення, так як у ній викладено зміст духовних цінностей (християнських чеснот): покора, щедрість, цнотливість, доброзичливість, поміркованість, лагідність, працьовитість.

Головні якості духовної людини в Біблії названі плодами Святого Духа: любов, радість, спокій, терплячість, доброта, милосердя, віра, стриманість. Єдиним мірилом моральності й духовності людини є закон Божий, що знайшов своє втілення в десяти заповідях. Шість із них досить конкретно вчать нас любові до людей: - *Шануй батька свого і матір свою.* - *Не вбивай.* - *Не чини перелюбу.* - *Не кради.* - *Не свідчи неправдиво проти ближнього твого.* - *Не зажадай нічого того, що є в ближнього твого.* Християнські заповіді у своїх творах для дітей чудово розкрив рівненський поет Сергій Рачинець. Автор пропонує у віршах частіше звертатися до Божого Слова, до Книги Книг – Біблії, в якій можна знайти відповіді на всі свої запитання.

*Тільки ця чудова Книга
На питання відповість,
На душі розтопить кригу,
Через Слово – Благовість...*

Ненав'язливо автор дає читачеві зрозуміти, що всі свої хороші задуми й починання варто освячувати молитвою, яка очищає душу, допомагає долати труднощі, перемагати власні вади здоров'я і гартувати характер. Сергій Порфирович сам пройшов цю тернисту дорогу і ділиться досвідом з юними поціновувачами його поезії. «Сонячна повинь» Сергія

Рачинця – своєрідний підручник з етики і моралі та духовного розвитку, адресований дошкільнятам, учням молодшого і середнього шкільного віку, а також їхнім батькам і вчителям. До змісту дитячої книги увійшло понад півтори сотні дзвінких, щирих, життєствердних віршів про віру, сім'ю, дитинство, наповнених силою доброти, відчуття минулості, краси, й світлого одкровення.

Величчю Духа і силою національної ідеї приваблює молодших школярів творчість класиків українського слова, вихідців із славного Полісся: Степана Бабія, Олександра Богачука, Валер'яна Поліщука, Любов Пшеничної, Уласа Самчука, Бориса Тена, Євгена Шморгуна тощо [5].

Зазначимо особливості формування духовних цінностей молодших школярів засобами дитячої літератури: – доцільно використовувати твори, які містять яскраві сюжетні лінії, образну систему, що викликає емоційний відгук; – важливо, щоб літературні твори порушували актуальні для дітей цього віку моральні, естетичні, пізнавальні проблеми, відображали цінності, які є значущими; – доцільно використовувати казки, оповідання, вірші, загадки, прислів'я, які мають високий виховний потенціал та здатні впливати на емоційну, ціннісно-смислову, поведінкову сферу особистості [5].

Водночас ефективним є застосування методичного супроводу роботи з дитячою літературою. Для формування у школярів морально-духовних цінностей важливою є керівна роль учителя, спрямована на забезпечення систематичного засвоєння зрозумілих учням морально-духовних знань, що відбивають норми та правила в людських стосунках як на уроках, так і поза ними. Доцільно, щоб сприйняття та осмислення змісту творів супроводжувалося бесідами, аналізом вчинків і характерів персонажів, творчими завданнями, які сприятимуть глибокому розумінню духовно-ціннісного змісту прочитаного. Важливо створювати мовленнєві ситуації, в яких діти будуть безпосередньо залучені до читання, обговорення, інтерпретації художніх творів. Це забезпечуватиме активність, усвідомленість та емоційну залученість дітей до процесу формування духовних цінностей. Для посилення виховного впливу дитячої літератури доцільно інтегрувати її з музикою, образотворчим мистецтвом, театром, що дозволяє розширити спектр художньо-естетичних вражень дітей [5].

Отже, формування духовних цінностей молодших школярів засобами дитячої літератури вимагає врахування вікових особливостей учнів, відповідності змісту творів їхнім духовним потребам, використання різних жанрів художніх творів, методичного супроводу роботи з книгою, організації активної читацької діяльності, інтеграції літератури з іншими видами мистецтва.

Формування у школярів розумного ставлення до духовних цінностей – одне з найважливіших завдань сучасної школи.

Список використаних джерел

1. Аніщук А., Мойсеєнко Ю. Дитяча література як засіб формування світосприйняття у дітей 5–6 років. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 28. С. 102–107.
2. Вавілова І. В. Дитяча література як засіб формування особистості дитини (друга половина XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.01. Харків, 2008. 22 с.
3. Ватаманюк Г. П. Художня література як засіб формування духовного світу дитини. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського держ. університету. *Педагогічна думка*. 2007. Вип. XIII. С. 237–240.

4. Грипич С. Н. Роль дитячої художньої літератури у формуванні особистості та мовного розвитку дитини. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2012. Вип. 5. С. 136–139.
5. Іванова Л. І. Актуальні питання реалізації літературної освіти у початковій школі: Рівне: О.Зень, 2021. 256 с.
6. Комарівська Н. Літературна освіта дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в контексті естетичного виховання. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Педагогіка і психологія*. 2020. № 61. С. 83–88.
7. Німчук В. Хрестоматія з історії української мови Х–ХІІІст. НАН України. Інститут української мови. Київ; Житомир: Полісся, 2015. 352 с.
8. Сухомлинський В. А. Я розповім вам казку... Філософія для дітей/уклад. О. Сухомлинська. Харків: Школа, 2016. 576 с.
9. Шалагінов Б. Б. Дитяча література і соціалізація майбутньої особистості. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2011. № 11/12. С. 3–6.

Вадим ЗАМОРОКА,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої спеціальності Освітні, педагогічні науки факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
Науковий керівник: Марія ІВАНЧУК,
доктор психологічних наук, професор, професор
кафедри педагогіки та методики початкової освіти
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Упровадження освітньої стратегії Нової української школи (НУШ) орієнтоване на формування громадянина, який водночас є особистістю, патріотом та інноватором. Компетентнісний підхід в НУШ передбачає формування ключових та предметних компетентностей, серед яких важливе місце посідає підприємливість і фінансова грамотність, що є наскрізною складовою освітнього процесу і передбачає розвиток ініціативності, здатності помічати та використовувати можливості, реалізовувати власні ідеї, створювати цінності у різних сферах життя. Ця компетентність також охоплює готовність активно брати участь у суспільному житті, керувати власним розвитком і професійним шляхом, уміння знаходити ефективні рішення, нести відповідальність за прийняті рішення, а також працювати в команді над плануванням та реалізацією проєктів, що мають суспільну, культурну чи економічну значущість.

Підприємливість, як свідчить аналіз результатів наукового доробку вчених, розглядається як базова компетентність, що виявляється у здатності людини втілювати свої ідеї в реальність. Вона охоплює такі важливі складові, як креативність, інноваційне мислення, готовність йти на обґрунтований ризик, а також уміння планувати діяльність і доводити її до результату [3].

У процесі формування цієї компетентності молодші школярі навчаються мислити нестандартно й творчо, розвивають власні унікальні здібності та вміння. Вони здобувають цінний досвід, який у майбутньому сприятиме їхній ініціативності, винахідливості та прагненню до самореалізації.

Підприємницьку компетентність важливо формувати уже з молодшого шкільного віку, адже сучасна дитина з перших років життя активно взаємодіє з економічним середовищем. Для успішного спілкування та розуміння економічних процесів школярі мають володіти базовим **лексичним запасом економічного спрямування**. Йдеться, зокрема, про знання таких понять, як: економічні дії («придбати», «обміняти»), особисті якості («щедрий», «добрий»), характеристики товару («якісний», «дешевий», «дорогий», «сучасний» тощо).

Формування підприємницької компетентності в молодших школярів передбачає розвиток низки важливих умінь і навичок, серед яких:

- **уміння узгоджувати власні економічні інтереси та потреби з наявними матеріальними, трудовими, природними й екологічними ресурсами, а також із потребами та інтересами інших людей і суспільства загалом;**
- **здатність організовувати власну трудову (навчальну) діяльність і діяльність учнівського колективу, дотримуватися норм та етики освітніх відносин (наприклад, створення учнями особистого або спільного розпорядку дня, тижня тощо);**
- **навички аналізу та оцінки власних можливостей, а також співвіднесення їх із вимогами вчителя;**
- **уміння складати, реалізовувати та оцінювати плани підприємницької діяльності, приймати економічно та екологічно обґрунтовані рішення (наприклад, створення міні-проєкту «Школа/будинок мрії»);**
- **здатність презентувати результати власної економічної діяльності (захист авторського проєкту перед класом або іншою аудиторією).**

Упровадження наскрізної змістової лінії «Підприємливість і фінансова грамотність» передбачає реалізацію міжпредметних навчальних зв'язків, а також роботу з різноманітними джерелами інформації з метою розвитку в учнів навичок, необхідних для успішного розв'язання як навчальних, так і життєвих завдань. У процесі навчання діти мають опанувати вміння чітко й переконливо висловлювати свої думки, презентувати власні ідеї та плани, формулювати завдання, планувати свою діяльність, конструктивно розв'язувати конфліктні ситуації, брати відповідальність за свої дії та формувати ефективні моделі поведінки. Розвиток підприємницького мислення вже на етапі початкової школи сприяє формуванню ініціативності та здатності до самоорганізації, що є складовими успіху, що і закладено в Концепції «Нової української школи», яка ставить за мету розвивати в учнів навички, необхідні для життя в сучасному світі на інтегрованому підході до навчання [2].

Учні молодшого шкільного віку повинні стати підприємливими, щоб бути упевненими у своєму успішному майбутньому. Адже значення підприємливості в суспільстві набагато масштабніше – підвищення рівня підприємливості громадян сприяє економічному зростанню держави в цілому, а отже, і рівня життя людей.

Отже, щоб дитина змогла повноцінно жити та діяти в сучасному інформаційно-економічному суспільстві, школа – як один із ключових осередків формування та розвитку молодого покоління – повинна забезпечити сприятливі умови для активного самопізнання, усвідомлення навколишнього світу, формування навичок адекватної самооцінки, самоактуалізації, самореалізації, самовдосконалення та самоконтролю. Для досягнення цих

цілей необхідне впровадження нових психолого-педагогічних методів, які в доступній та цікавій формі сприятимуть створенню позитивного психоемоційного клімату, наповненого змістовного навчального середовища та належного матеріально-технічного забезпечення для розвитку підприємницької компетентності. У цьому контексті на сучасного вчителя покладається завдання створення умов для формування в учнів економічної свідомості, допомоги у виборі економічної поведінки, виявленні власних здібностей, навичок, інтересів і шляхів їх практичного застосування, а також у формуванні розуміння щодо форм власності та розподілу матеріальних ресурсів. Особливо важливо, щоб учитель початкових класів вибудовував освітній процес на основі довіри, взаєморозуміння, комфорту й розвитку лідерських якостей учнів.

У цьому контексті інтерес становлять дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені проблемам підприємництва та формування підприємницької компетентності майбутніх педагогів. Зокрема, С. Прищеп, аналізуючи особливості реалізації освітньої діяльності у закладах вищої освіти щодо підготовки студентів – майбутніх учителів – до формування підприємницької компетентності в учнів, акцентує увагу на сучасному запиті суспільства. Йдеться про потребу в особистостях, які є сучасно освіченими, моральними, підприємливими, цілеспрямованими, креативними, здатними до самостійного й відповідального прийняття рішень у ситуаціях ризику, вмотивованими прогнозувати можливі наслідки власного вибору, відкритими до співпраці, мобільними, динамічними, конструктивними й відповідальними за власне життя, життя родини та долю країни [5].

Вивчення теорії і практики з означеної проблеми свідчить, що формування підприємницької компетентності в молодших школярів ефективно здійснюється у процесі навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Зміст цієї нестандартної за структурою і змістом навчальної дисципліни передбачає знайомство учнів з потребами людей, з поняттям «сімейний бюджет», доходами та витратами сім'ї, обов'язками споживачів, способами заощадження води, електроенергії, зменшення витрат тепла в оселі, свідомого використання природних ресурсів тощо. Сприяють розвитку підприємливості як ключової компетентності на уроках «Я досліджую світ» інноваційні методи, прийоми, інтерактивні вправи, що формують способи діяльності та міркувань, передбачають створення ситуацій, які можливі в реальному житті [4].

Значущою в межах наукового дискурсу є і **актуалізація методичної підготовки майбутніх учителів початкових класів** до формування в учнів основ підприємливості та ініціативності в умовах інтегрованого навчання. Така підготовка має сприяти не лише професійному зростанню педагогів, а й формуванню у молодших школярів ключових компетентностей (які є інтегрованими), необхідних для успішної самореалізації в сучасному суспільстві.

Науковці та педагоги-практики сходяться на думці про те, що цілеспрямоване формування підприємницької компетентності позитивно впливає на всебічний розвиток особистості, яка готова змінювати, удосконалювати умови свого життя, самостійно обирати свій життєвий шлях, виходячи із особистісних якостей, умінь, потреб, власних прагнень.

Отже, аналіз праць зарубіжних і вітчизняних дослідників в аспекті формування підприємницької компетентності засвідчив її актуалізацію серед наукової спільноти та практиків сучасної школи. Водночас попри загальну розробленість порушеної проблеми вивчення питання підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості учнів в

освітньому процесі засобами інтеграції потребує подальшого ґрунтовного наукового дослідження.

Список використаних джерел

1. Берека В., Галас А. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навч.-метод. посібник для вчителів. К.: Ранок, 2018. 496 с.
2. Державний стандарт початкової освіти (затверджений 21.02.2018 р. постановою №87 Кабінету Міністрів України) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Te>
3. Кузьменко Ю. В. Формування компетентності «Підприємливість та фінансова грамотність»: сучасні орієнтири. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка. № 2(8). 2018. С. 36–39.
4. Куриш Н. К., Унгурян І. К. Використання підприємницького змісту в організації освітнього процесу закладу освіти (методичні рекомендації). Чернівці, 2018. 18 с.
5. Макарук О. Л. Підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів: навчально-методичний посібник. Луцьк: ФОП Мажула Ю. 2021. 98 с.

Людмила ЛУК'ЯНИК,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ У КОНТЕКСТІ УРОКІВ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

У сучасному освітньому просторі України формування здоров'язбережувальної компетентності школярів стало одним із ключових завдань Нової української школи. Предмет «Я досліджую світ», інтегрований за своєю суттю, створює унікальні умови для поєднання знань із різних галузей і виховання гармонійної особистості, яка усвідомлює цінність здоров'я.

Здоров'я дитини – не лише фізичне, а й психоемоційне, соціальне та духовне – вимагає системного підходу. Уроки «Я досліджую світ» дозволяють реалізовувати здоров'язбережувальний компонент органічно, через дослідницьку діяльність, інтерактивні форми роботи, рефлексію та партнерство. Замість формального інформування про здоровий спосіб життя, учні вчаться розуміти його через практику: спостереження, експерименти, рольові ігри, мінідослідження тощо.

До практичних шляхів упровадження здоров'язбережувальних традицій у зміст уроків «Я досліджую світ» можна зарахувати:

1. *Ранкові зустрічі та емоційне налаштування.* Щоденні практики доброзичливого спілкування, вправи на дихання, розслаблення та налаштування на позитив допомагають створити психоемоційне безпечне середовище.
2. *Вивчення тем про здоров'я в інтегрованому контексті.* Наприклад, у темах про організм людини, харчування, безпеку, рухову активність учні знайомляться з основами гігієни, важливістю сну, водного балансу, а також культурою харчування та самоогляду.

3. *Рухова активність під час уроку.* Активні ігри, фізкультхвилинки, вправи на координацію та концентрацію сприяють розвитку моторики та зменшенню втоми.

4. *Проектна діяльність.* Учні можуть створювати лепбуки, плакати, презентації, присвячені здоров'ю, аналізувати власні звички, вести щоденники спостережень – це сприяє формуванню відповідального ставлення до власного життя.

5. *Виховання емоційного інтелекту.* Через обговорення почуттів, вправи на емпатію, знайомство з «емоційними монстриками» або «смайликами настрою» діти вчать розуміти себе й інших.

Звернемо увагу на *традиції українського народу*, які можна інтегрувати у зміст уроків «Я досліджую світ». Це допоможе поєднати формування здорової особистості з розвитком національної самосвідомості – основи патріотичного виховання в НУШ.

Народні традиції як джерело здоров'язбереження. Українська культура здавна була пронизана мудрістю гармонійного життя з природою, дбайливим ставленням до тіла й душі. Ці знання передавалися з покоління в покоління – через побут, обряди, пісні, приказки, календарні свята. Вони є чудовим ресурсом для сучасного педагога.

1. *Харчування – «що на столі, те й на здоров'ї».* Уроки можуть включати знайомство з традиційною українською кухнею: каші, борщ, узвари, киселі, зернові та овочі. Учні вчать порівнювати «їжу з бабусиної печі» із сучасним фаст-фудом, розуміти роль природних продуктів у здоров'ї. Наприклад:

- Провести тематичний день «Корисна страва моєї родини».
- Створити колективну книжку рецептів «Готуємо по-українськи – і це здорово!».

2. *Рухові традиції – «у русі життя».* Народні ігри, хороводи, танці, щедрівки й веснянки були не просто розвагами, а засобом зміцнення здоров'я та згуртування громади. На уроці можна організувати ігрову станцію «Граємо, як наші дідусі й бабусі», провести міні-дослідження: «Які руханки були в наших прадідів?».

3. *Природолюбство – «життя в злагоді з довкіллям».* Свята Купайла, обрядові походи до лісу, збирання лікарських рослин – усе це частина народної екологічної культури. У дітей формується повага до природи, усвідомлення її цінності для здоров'я. Ідеї для уроків:

- Зібрати колекцію корисних рослин із поясненням їх властивостей.
- Дослідити «аптечку української бабусі»: чабрець, м'ята, ромашка.

4. *Духовне здоров'я – «щастя в серці».* Молитви, вишивка-оберіг, добрі побажання – елементи духовного захисту, що підтримували емоційний стан людини. Учні можуть:

- Створити власний оберіг (наприклад, малюнок чи аплікацію з символами здоров'я).
- Написати «Добрі слова на щодень» – мінібуклет позитивних висловів.

Реалізація здоров'язбережувальних традицій – це не окрема «опція», а невід'ємна частина формування цілісної особистості. Поєднуючи сучасні методики та давню народну мудрість, ми не лише дбаємо про здоров'я дітей, а й виховуємо свідомих українців, які з повагою ставляться до свого коріння, свого тіла та свого майбутнього. Внаслідок цього відбувається формування цілісної особистості: тіло – розум – душа.

5. *Співпраця з батьками та громадою.* Здоров'язбереження – це не лише шкільна справа. Важливо залучати батьків до спільних активностей: флешмобів, спортивних свят, інформаційних зустрічей, виставок корисної їжі. Такі заходи не лише формують єдиний простір довіри, а й сприяють закріпленню навичок у повсякденному житті.

Отже, здоров'язбережувальні традиції на уроках «Я досліджую світ» – це не просто додатковий компонент, а повноцінна складова формування нової генерації українців –

свідомих, активних і здорових. Учитель у цьому процесі виступає не джерелом знань, а мудрим наставником, який допомагає дитині дослідити світ і своє місце в ньому з любов'ю до життя та відповідальністю за нього.

Список використаних джерел

1. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природнича, соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь) у початковій школі : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів ОПП «Початкова освіта» / Р. Рославець, Д. Пріма, С. Орлова. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2022. 181 с.
2. Осадченко Т. Створення здоров'язбережувального середовища початкової школи : практичний poradnik. Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. 234 с.
3. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. Київ: «Освіта-Центр», 2018. 240 с.
4. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 3-4 класи. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1273729-19#Text>

Галина ПОДАНОВСЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри початкової та дошкільної освіти

факультету педагогічної освіти

Львівського національного університету імені Івана Франка

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В РОБОТІ З ХУДОЖНІМИ ТВОРАМИ

У сучасному суспільстві здатність критично мислити набуває великого значення. Про те, що його розвиток є одним із головних завдань освітнього процесу, йдеться й у Концепції Нової української школи. Учень має вміти опрацьовувати та систематизувати інформацію, отриману з доступних джерел, та представляти її у різних формах; критично оцінювати факти, поєднувати новий досвід із набутим раніше і творчо його використовувати для розв'язування проблем [3, с. 9]. Ця ідея висвітлена і в Державному стандарті початкової освіти, де в результатах навчання учнів усіх освітніх галузей зафіксовано набуття здобувачами освіти навички критично мислити. Тому можливість критично мислити є досить важливим умінням для сучасної людини [2].

Робота з художніми творами відкриває широкі можливості для розвитку критичного мислення, оскільки література формує здатність аналізувати вчинки героїв, інтерпретувати авторську позицію, співвідносити події тексту з реальним життям.

Художній текст – це поле для вільного мислення, діалогу, осмислення моральних дилем, де учень вчиться не лише сприймати інформацію, а й ставити запитання, сумніватися, формувати та аргументувати власну точку зору. Такий підхід є особливо важливим у межах Нової української школи, яка орієнтована на компетентнісний розвиток дитини [1, с. 45].

Аналіз наукових досліджень виявив різні підходи до тлумачення критичного мислення. Загалом його трактують як науковий тип мислення, результатом якого є ухвалення ретельно обміркованого й незалежного рішення. Основними характеристиками критичного мислення є усвідомленість і самовдосконалення.

Одна зі співзасновниць української освітньої платформи «Критичне мислення» член-кореспондент НАПН України, О. І. Пометун визначає критичне мислення як сукупність

розумових стратегій і процедур, опанування якими передбачає вільне використання людиною мисленнєвих операцій високого рівня, що застосовуються для опрацювання інформації, формулювання обґрунтованих висновків й оцінок та ухвалення рішень [5].

У науковій розвідці під критичним мисленням розуміємо здатність людини до самостійної оцінки інформації, обґрунтування її достовірності, самокорекції власних суджень й усвідомленого прийняття рішень

Розвиток критичного мислення в учнів – це процес формування здатності самостійно аналізувати інформацію, робити логічні висновки, ставити запитання та знаходити аргументовані відповіді. Художній твір у цьому контексті виступає не лише джерелом естетичного та морального впливу, а й потужним інструментом інтелектуального зростання. Читання літератури активізує уяву, розвиває мовлення, сприяє осмисленню життєвих ситуацій, стимулює внутрішній діалог, що є основою критичного мислення [4, с. 9].

Робота з текстами художніх творів на уроках літературного читання та роботи з дитячою книжкою повинна включати не тільки аналіз сюжету, героїв чи стилістичних засобів, а й сприяти розвитку в учнів умінь інтерпретувати, зіставляти, оцінювати. Наприклад, зіставлення поведінки героїв, порівняння різних варіантів розвитку подій, формулювання альтернативної кінцівки, висловлення суджень на основі прочитаного – усе це активізує критичне мислення та формує самостійну позицію школяра.

До ефективних методів, які сприяють розвитку критичного мислення в роботі з художнім текстом, можна віднести: сенкан, щоденник подвійних нотаток, трихвилинне есе («крісло автора»), діаграма Венна, ромашка Блума (багаторівневе опитування), шість капелюхів мислення тощо. Вони навчають дітей не лише логічно мислити, а й слухати інших, аналізувати й розвивати емоційний інтелект.

Не менш важливим є використання сучасних інтерактивних інструментів: таблиць, ментальних карт, хмар слів, платформ для онлайн-опитувань, які стимулюють учнів до активної інтелектуальної взаємодії з текстом. Крім того, створення читацьких щоденників, буктрейлерів також залучає школярів до глибшого аналізу творів і дає змогу поєднувати емоційне та раціональне сприйняття прочитаного [5, с. 79].

Отже, розвиток критичного мислення на уроках літературного читання та роботи з дитячою книжкою є важливим компонентом компетентнісного навчання, що передбачає активну взаємодію учня з текстом, розвиток його аналітичних навичок, уміння оцінювати інформацію та приймати самостійні рішення. Використання сучасних технологій, інтерактивних методів, проєктної діяльності дозволяє формувати навички рефлексивного читання, аргументованого висловлення думок та глибокого осмислення літературних творів. Усе це сприяє не лише успішному засвоєнню навчального матеріалу, а й формуванню особистості, здатної критично оцінювати інформацію, будувати власну позицію та брати активну участь у суспільному житті.

Список використаних джерел

1. Баранова І. О. Формування критичного мислення молодших школярів засобами літературного читання. *Педагогічні науки*. 2020. № 83. С. 44–49.
2. Державний стандарт початкової освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п> (дата звернення: 16.04.2025).

3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.04.2025).
4. Пасічник С. Критичне мислення у школі: навчання через читання і письмо. Київ: Центр літературної освіти, 2018.
5. Пометун О. І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навчально-метод. посібник. Київ, 2020. 104 с.

Ельвіра СІЛКОВА,

старший викладач

кафедри математики з методикою викладання

факультету математики та інформатики

Рівненського державного гуманітарного університету

Наталія ГОЛЯКА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету

Рівненського державного гуманітарного університету

КУЛЬТУРА МАТЕМАТИЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЇХНЬОЇ ГРАМОТНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НУМЕРАЦІЇ В МЕЖАХ 100

Згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти, кожен учень має опанувати вміння користуватися математичною термінологією. Новий стандарт початкової освіти визначає нумерацію як обов'язковий елемент усіх навчальних дій. Основна мета математичної освітньої галузі – розвивати математичну та інші ключові компетентності, формувати аналітичне мислення, здатність розпізнавати та моделювати процеси й ситуації з повсякденного життя, що можуть бути розв'язані за допомогою математичних методів, а також уміння приймати обґрунтовані рішення.

Останні дослідження вказують на те, що на сучасному етапі освіти вивчення математики є надзвичайно важливим етапом в розвитку когнітивних здібностей дитини. Це особливо актуально для початкових класів, де закладаються основи математичної грамотності та формуються базові математичні навички. Важливим елементом вивчення математики є нумерація чисел, яка допомагає досягнути систему числення та розвивати ключові математичні вміння. Тому під час розробки методики навчання необхідно враховувати психологічні та педагогічні особливості цієї вікової групи.

Вивчення нумерації чисел є основоположним етапом у математичній освіті молодших школярів. Засвоєння принципів читання, запису і розуміння чисел у межах 100 формує у дітей базові математичні вміння, сприяє розвитку логічного мислення та навичок аналітичного аналізу. Дослідники підкреслюють, що нумерація є фундаментом для подальшого засвоєння арифметичних дій і розв'язання завдань. Саме на етапі навчання чисел 21–100 закладаються вміння орієнтуватися у числових рядах, визначати їхню структуру та взаємозв'язки, що є необхідним для оволодіння складнішими математичними операціями [2, с. 234].

Для формування міцних математичних знань важливо використовувати такі дидактичні принципи, як свідомість, доступність, наочність, систематичність, міцність та зв'язок теорії з практикою. За словами М. В. Богдановича, послідовне та систематичне подання матеріалу, використання практичних завдань і закріплення знань сприяють глибшому розумінню числових систем. Зокрема, принцип доступності передбачає врахування вікових особливостей учнів, що дозволяє уникнути перевантаження і формує позитивну мотивацію до навчання. Принцип зв'язку теорії з практикою допомагає учням усвідомити прикладне значення набутих математичних знань у повсякденному житті [1, с. 246].

Сучасна методика вивчення нумерації чисел у межах 100 базується на поєднанні різних методів: практичних, словесних, наочних та ігрових. Дуже важливо використовувати різні види наочності, таких як стрічка сотні, пучки паличок, рахівниці. Вправи на утворення, запис і читання чисел сприяють розвитку грамотності молодших школярів. Важливим є поступове ознайомлення з поняттями одиниць і десятків, що допомагає учням краще орієнтуватися в системі числення та опановувати поняття позиційного запису числа [2, с. 22].

Одним із ключових завдань у процесі навчання є формування правильної математичної мови учнів. Розвиток культури математичного мовлення включає правильне вживання математичних термінів, логічну послідовність викладу думок, ясність і лаконічність висловлювань. Вчитель має формувати в учнів уміння коротко, чітко та грамотно висловлювати свої міркування, аргументувати вибрані способи розв'язання задач. Це досягається шляхом систематичного тренування у використанні математичної термінології, розв'язання задач із поясненням, застосування вправ на складання висловлювань і питань [3, с. 176].

Математичне навчання у початковій школі має відбуватися з урахуванням психологічних особливостей розвитку дитини. Абстрактність математичних понять, їх логічна структура й системність вимагають створення сприятливих умов для розвитку мислення та мовлення школярів. Психологічна підтримка повинна бути спрямована на розвиток впевненості у власних силах, стимулювання пізнавального інтересу та забезпечення емоційного комфорту на уроках математики. Це дозволяє уникнути страху перед складними поняттями та створює умови для цілісного інтелектуального розвитку.

Перед вчителем початкової школи стоїть головне завдання на цьому етапі – навчити дітей лічити до 100, показати, як утворюються числа з десятків і одиниць, навчити читати і записувати двоцифрові числа. Треба також дійти до того, щоб учні засвоїли нові поняття і терміни [1; 2; 3].

Успішне оволодіння школярем математичними навичками в межах шкільної програми можливе лише за умови цілеспрямованого керівництва вчителем процесом розвитку усного та писемного мовлення на уроці математики, здійсненого в процесі організації педагогом різних методів та прийомів навчальної діяльності: читання та запис математичних виразів, виконання різноманітних вправ на розвиток мовлення, вправ на розвиток словникового запасу школярів, виконання завдань з переходу від словесного запису до символічного і навпаки, організація учнівських усних та письмових повідомлень з історії виникнення та розвитку математичних понять, термінів, символів.

Основними параметрами культури математичного мовлення молодшого школяра вважається чіткість висловлення, правильне використання термінів і символів, здатність аргументувати свої висловлення та логічно обґрунтовувати власні висновки. Обов'язковою умовою успішного навчання учнів є усвідомлення суті та змісту математичних понять,

розуміння нових термінів. Тільки за таких умов засвоєння ними нових математичних знань не носитимуть формального характеру. Ця робота має бути системною, спрямованою на розвиток умінь і навичок в усній і писемній формі давати коротку, чітку, логічно обґрунтовану відповідь.

Отже, розвиток умінь і навичок у роботі з нумерацією чисел 21–100 є комплексною психолого-педагогічною проблемою, що потребує ретельного методичного опрацювання та значних зусиль з боку педагогів. Аналіз наукових джерел і практичних досліджень підтверджує, що вдосконалення методики вивчення нумерації чисел сприятиме не лише успішному засвоєнню цієї теми, а й загальному розвитку математичних здібностей молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Богданович М. В. Методика викладання математики в початкових класах: навч. посібник. 4-те вид., переробл. і доп. Тернопіль: Навчальна книга: Богдан, 2016. 360 с.
2. Гришко О. І. Формування у молодших школярів умінь доказово міркувати. *Початкова школа*. 1994. №11. С. 28–31.
3. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Нова українська школа: методика навчання математики у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів: навч.-метод. посіб. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 320 с.

Тетяна СОРОЧИНСЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії і методик початкової освіти
педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету

ЦІННІСНЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Мистецька освіта є підґрунтям розвитку національної культури. Як суспільне явище вона формує духовну й творчу еліту української нації. У творах мистецтва і продуктах художньої культури в історичній ретроспективі відображено особливості національного світогляду та характерології українського народу. Формуючи в процесі навчання і виховання мистецькі та культурні цінності, вона розвиває самосвідомість суспільства та розкриває творчий потенціал кожної особистості.

З початком повномасштабного вторгнення країни-агресора вектор мистецької шкільної освіти в Україні спрямований передусім на ціннісне переосмислення змісту мистецької освіти, зокрема зосередження уваги на розвитку національного мистецтва та збереженні ментального здоров'я українських дітей (застосування мистецтва як терапії [1; с. 3]), які часто перебувають у стресовому стані через нестабільну ситуацію в країні, яка триває уже понад три роки. І головне в таких умовах, щоб мистецько-освітня діяльність в навчальному закладі сприяла б адаптації та соціалізації дитини, була спрямована на її психологічне оздоровлення, корекцію й відновлення особистісного розвитку, а також на формування національної самосвідомості та системи естетичних цінностей особистості [6].

В умовах зміни освітнього середовища реалізувати поставлені завдання зможе лише педагог, котрий вміє створювати позитивно-емоційну творчу атмосферу для навчання; є гнучким з дітьми, які пережили травматичні події; майстерно адаптується до різних складних обставин; сприймає зміни не як проблему, а як можливість для творчого пошуку, професійного зростання та розвитку. Сучасний учитель, який вміло використовує свій освітній потенціал, власні педагогічні й життєві надбання для формування національної самосвідомості молодших школярів, а також володіє мистецькою компетентністю: емоційно-мотиваційним, когнітивним компонентами, змістовно-ціннісною інтерпретацією навчального матеріалу, установкою на діалог і співпрацю з учасниками освітнього процесу [5], є методично підготовленим до впровадження інноваційних й нетрадиційних методів навчання, різноманітних мистецьких тренінгів, арттерапевтичних методик і оздоровчих технік з метою формування в учнів психосоціальних компетенцій та предметних компетентностей.

З огляду на сказане, головною метою підготовки майбутніх учителів у закладі вищої освіти є формування готовності здобувачів до здійснення процесу художньо-естетичного виховання, формування особистісних і суспільно значущих світоглядних якостей фахівців, індивідуального визначення у світі мистецьких цінностей, а також активізації процесів професійного вдосконалення на шляху мистецької самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення.

На думку О. Красовської, формування фундаментального (фахового) рівня компетентності майбутніх вчителів відбувається вже після закінчення університету з накопиченням досвіду у відповідній професійній діяльності, оскільки саме цей рівень розкриває потенціал, який виявляється ситуативно, описує інструментарій одночасного розуміння і дії, що дає змогу сприймати нові культурні, соціальні, економічні і політичні реалії й адекватно на них реагувати в педагогічній діяльності [4]. Та все ж, в складних умовах війни, під час навчання у педагогічному закладі викладач повинен не просто закласти фундамент відповідних знань здобувачів про розвиток історико-культурної мистецької спадщини України, а й спрямувати його світоглядні орієнтири в напрямку розмежування вітчизняного мистецтва (зокрема менталітету та ідеології) від російського, яке упродовж тривалого періоду росіяни намагалися поєднувати, демонструючи при цьому пріоритетність російської культури над українською, знецінюючи таким чином досягнення та внесок українських митців у світову мистецьку спадщину. Нам імпонує думка О. Комаровської, яка у своїх дослідженнях зазначає, що «...вчительство, як і все суспільство, наразі найбільше хвилює питання ціннісного наповнення навчання мистецтва. Зокрема підвищенням уваги до національного мистецтва, що є вимогою часу і відповідає загостренню боротьби України за свою Незалежність» [2].

Варто відмітити, що українське мистецтво завжди було виразним і колоритним, але лише в останні десятиліття воно почало здобувати справжнє міжнародне визнання. Чи то петриківський розпис, чи сучасні художні інсталяції – усе це стає предметом уваги світової культурної спільноти. Важливість такого визнання важко переоцінити, адже воно не просто підвищує престиж країни, але й відкриває нові можливості для митців представляти Україну на міжнародній арені. Міжнародне визнання українського мистецтва спонукає до діалогу між культурами, відкриває Україну світу через призму художнього самовираження і стимулює культурний обмін. Це допомагає формувати образ України як країни з багатим культурним спадком та яскравою сучасною сценою. Сьогодні українські митці активно завойовують міжнародну арену, демонструючи вражаючі успіхи, які мають значний вплив на світове

мистецтво [6]. Ці успіхи не лише зміцнюють культурні зв'язки між країнами у непростий для України час, але й підкреслюють унікальність та глибину української художньої спадщини.

Отже, в сучасних умовах проблема формування ціннісних орієнтацій та компетенцій здобувачів вищої освіти є особливо важливою у системі професійної підготовки майбутніх учителів у галузі мистецької освіти. І найдоцільніше, використовувати при цьому положення цілісного синергетичного (системного), комунікативно-аксіологічного, культурологічного, гуманістичного, технологічного та компетентнісного підходів, хоча акцент варто посилювати саме на компетентнісно-орієнтований підхід як основу підготовки фахівців (О. Красовська) [4].

Резюмуючи, можемо сказати, що в умовах сучасних викликів цінність мистецької освіти виявляється в тому, що оволодіння у процесі навчання в закладі вищої освіти майбутнім фахівцем системою знань, умінь і навичок вона сприяє виробленню його світоглядних орієнтирів та цінностей, власної філософії життєдіяльності, способів самоідентифікації та самореалізації, а також допомагає опанувати цивілізаційними та творчими компетенціями, які є важливими складовими професійного становлення педагога. Водночас виклики сьогодення загострюють увагу освітян не лише на ціннісному наповненні навчання мистецтва в початковій школі, а й передусім на застосуванні різних видів мистецтва як терапії для відновлення та збереження ментального здоров'я українських дітей.

Список використаних джерел

1. Арттерапія і війна: контексти і досвід практичної роботи : колективна монографія/ за заг. ред. Н. Кальки, Г. Одинцової. Львів: ЛьвДУВС, 2023. 283 с.
2. Комаровська О. Реалії сучасної мистецької освіти (за результатами опитування педагогічної спільноти). Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. №26. Кн. 1. 2022. С. 179–189.
3. Коренівська В., Атаманчук Н. Застосування арт-терапії в освітньому процесі сучасної початкової школи. *Витоки педагогічної майстерності*, (34), 2024. С. 119–123.
4. Красовська О. О. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у галузі мистецької освіти. Вісник Житомирського державного університету. Вип. 3 (69). *Педагогічні науки*. 2013. С. 113–116.
5. Половіна О., Кондратець І. Формування мистецької компетентності майбутніх вихователів: мотиваційна компонента. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. № 69, Т. 3. 2020. С. 88–92.
6. Сорочинська Т. А., Ткачук О. С. Особливості професійної підготовки вчителя початкових класів у галузі мистецької освіти в умовах війни. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (218), 2025. С. 236–240.

РОЗДІЛ І

ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Софія АНТОНЯК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта факультету педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка
Науковий керівник: Галина ПОДАНОВСЬКА,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У сучасному світі, де цифрові технології стрімко розвиваються і проникають у всі сфери нашого життя, освіта зазнає значних змін. Пошук ефективних методів навчання, що відповідають потребам і особливостям учням початкової школи, є одним із ключових завдань для вчителів. В цьому контексті особливої актуальності набуває гейміфікація – інноваційний підхід, що ґрунтується на застосуванні елементів ігрового дизайну та ігрових механік в освітньому процесі.

Незважаючи на те, що поняття «гейміфікація» є відносно новим, багато науковців, такі як Кепп К., Антонов Є. В., Чепой О. І. досліджували це поняття. Наприклад, К. Кепп вважає, що гейміфікація пояснюється як використання естетики, механіки та ігрового мислення для залучення, мотивації до дії, сприяння освоєнню нових знань і вирішення проблем [3, с. 12].

По суті, назва «гейміфікація» утворена від англійського «gamification» та «game» (гра), так само як і «ед'ютейнмент» походить від поєднання «education» (освіта) та «entertainment» (розвага), де ключовим елементом є «гра». Важливо розуміти, що хоча ці ідеї схожі, але вони не означають одне й те саме. Більшість ігор створено для розваги, але головна ціль гейміфікації – це принести користь, допомогти вивчити щось нове, розвинути певні вміння. Іншими словами, гейміфікація – це коли ігрові підходи та інструменти використовуються там, де гри немає, щоб вмотивувати дітей до виконання завдань [1, с. 229].

У молодшому шкільному віці провідним видом діяльності є – гра. Деяких дітей справді важко зацікавити та вмотивувати до навчання, тому гейміфікація у початковій школі чудово допомагає залучити дітей до теми уроку, представляючи знання у цікавішому форматі [2, с. 1694].

Ми вважаємо, що однією з важливих особливостей гейміфікації є те, що у дітей є можливість помилятися. Для учнів початкової школи це означає, що вони можуть не хвилюватися, навіть роблячи помилки, адже аналіз помилок буде сприйматись легше у ігровій формі. Вони будуть почувати себе спокійніше та вільніше, а це допомагає їм не боятися робити щось не так, бути більш сміливими та впевненими у своїх діях. Учні можуть

самі вирішувати, як їм діяти, що спонукає їх бути активними та вчитися відповідати за свій вибір.

Ігри відіграють важливу роль у навчанні, оскільки містять багато факторів, що позитивно впливають на його якість, а саме:

- **Чіткі правила.** На відміну від звичайних уроків, де умови для досягнення успіху можуть бути змінними (залежно від предмету), в іграх є чіткі кроки та правила, яких потрібно дотримуватися, щоб досягти мети. Ці правила завжди однакові.

- **Миттєвий результат.** Учні одразу бачать, що вийшло після їхньої дії і можуть швидко оцінити її правильність.

- **Сюжет.** Навчання стає більш захопливим для учнів, коли воно подається у формі спільної історії чи колективного завдання.

- **Завдання більш високого рівня складності.** Завдання мають достатній рівень складності, щоб зацікавити учнів, але водночас залишаються посильними для виконання. Це допомагає їм відчувати себе успішними, що підвищує мотивацію та інтерес до навчання.

- **Поступове ускладнення.** Засвоюючи новий матеріал, учні переходять до виконання більш складних завдань.

- **Гра без кінця.** Гра може не завершуватися, якщо її мети не досягнуто, і продовжуватися на наступному уроці.

Гейміфікація може бути реалізована на одному із трьох рівнів:

- використання у навчанні системи балів (які показують досягнення) і рейтинги учнів;
- запровадження в освітній процес сюжету і атмосфери гри (поступова подача навчальної інформації, ускладнення, перехід до нової теми як значний стрибок вперед, взаємодія між учнями, інтерактивні освітні відеоролики, в яких сюжет різниться залежно від дій учня);
- розробка повноцінної освітньої гри [1, с. 236].

Отже, гейміфікація є сучасним та дієвим підходом до стимулювання освітнього процесу в початковій школі. Вона сприяє зростанню зацікавленості учнів, активізує їхню увагу та формує позитивне ставлення до навчання. Завдяки ігровим елементам створюється доброзичлива емоційна атмосфера, яка полегшує засвоєння складного матеріалу. Крім того, гейміфікація сприяє розвитку важливих навичок: уміння працювати в команді, критично та самостійно осмислювати матеріал. Вона не лише підвищує ефективність освітнього процесу, а й допомагає формуванню гармонійної особистості здобувача початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Антонов Є. В. Гейміфікація як засіб мотивації освітнього процесу. URL: http://eprints.zu.edu.ua/39737/1/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2_%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE_1_%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D1%96%D0%BB.pdf (дата звернення: 09.05.2025)
2. Фат'янова Т. О. Гейміфікація в навчанні: ігрові технології у викладанні інтегрованого курсу «Я досліджую світ». URL: [GEJMIFIKACIA-V-NAVCANNI-IGROVI-TEHNOLOGII-U-VIKLADANNI-INTEGROVANOGO-KURSU-A-DOSLIDZUU-SVIT.pdf](http://gejmifikacia-v-navcanni-igrovi-tehnologii-u-vikladanni-integrovanogo-kursu-a-doslidzuiu-svit.pdf) (дата звернення: 09.05.2025)
3. Чепой О. І. Гейміфікація як засіб підвищення ефективності навчання молодших школярів. URL: http://dspace.idgu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2207/1/%d0%bc%d0%b0%d0%b3%d1%96%d1%81%d1%82%d0%b5%d1%80%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0_%d0%a7%d0%b5%d0%bf%d0%be%d0%b8%cc%86_%d0%9e.pdf (дата звернення: 09.05.2025).

Ілона ЛАВОР,

здобувачка фахової передвищої освіти
спеціальності Середня освіта (Фізична культура)

Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»

Науковий керівник: Костянтин ВАСИЛЬЧЕНКО,
викладач фізичного виховання та фахових методик

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З БАСКЕТБОЛУ

У сучасній освіті все більшої ваги набуває розвиток не лише предметних знань, а й так званих soft skills – «м'яких навичок», які включають комунікативність, лідерство, критичне мислення, адаптивність та інші. Ці навички стають ключовими для успіху особистості у професійному та соціальному житті. Особливе значення набуває інтеграція розвитку soft skills у навчальний процес, зокрема через фізичну культуру і командні види спорту, зокрема баскетбол [4].

Soft skills – це комплекс соціальних, комунікативних та особистісних навичок, які забезпечують ефективну взаємодію людини з оточенням. Вони відрізняються від hard skills своєю універсальністю та складністю кількісної оцінки, проте є надзвичайно важливими для особистісного і професійного розвитку.

Основні групи soft skills містять:

- комунікативні навички (усна і писемна комунікація, активне слухання, невербальна комунікація);
- навички командної роботи та міжособистісної взаємодії (співпраця, емпатія, управління конфліктами);
- самоорганізація (тайм-менеджмент, відповідальність, самостійність, стресостійкість);
- мислення і вирішення проблем (критичне мислення, креативність, прийняття рішень) [2].

Для ефективного розвитку soft skills у школярів важливо враховувати їхні вікові психологічні особливості, рівень емоційного інтелекту, мотивацію та соціалізацію.

Баскетбол, як командна, динамічна ігрова діяльність, створює природні умови для формування soft skills. На уроках фізичної культури у 5–9 класах через баскетбол можна розвивати комунікативні навички, лідерські якості, самоорганізацію, критичне мислення та адаптивність.

У баскетболі гравці повинні постійно спілкуватися, узгоджувати дії, швидко та чітко передавати інформацію. Це сприяє розвитку усної комунікації, слухання, ведення діалогу, а також навичок надання та прийняття зворотного зв'язку. Наприклад, під час командної гри тренер вводить правило, що кожен пас або передача має супроводжуватися голосовим повідомленням – наприклад, «я вільний», «передай сюди», «прикривай захист». Це допомагає учням навчитися чітко і своєчасно передавати інформацію, розвиває усне мовлення та активне слухання.

Лідерські якості формуються через ініціативність, відповідальність, прийняття рішень, організацію дій команди, мотивацію та підтримку партнерів. До прикладу, учням пропонується по черзі виконувати роль капітана команди, який організовує розминку, розподіляє ролі під час гри, мотивує партнерів і приймає тактичні рішення. Це розвиває відповідальність і навички мотивації [1].

Обмежені часові рамки виконання ігрових дій, необхідність планування комбінацій і тренувального процесу розвивають у школярів вміння ефективно керувати часом. Вони вчаться організовувати свою діяльність, брати відповідальність за результати, контролювати власну поведінку, приймати рішення у стресових ситуаціях [3]. Тренер може дати завдання виконати певну вправу або комбінацію за обмежений час (наприклад, за 30 секунд). Учні вчаться швидко планувати свої дії і ефективно використовувати час, а також контролювати темп і якість виконання.

Аналіз ігрових ситуацій, оцінка дій суперника та партнерів, розбір тактичних схем сприяють розвитку здатності аналізувати інформацію, робити логічні висновки та приймати обґрунтовані рішення. Використання дискусій, аналізу відеозаписів та постановка проблемних питань допомагає школярам поглиблювати критичне мислення. Після кожної гри або тренувального епізоду проводиться аналіз – учні разом з тренером обговорюють, які рішення були найуспішнішими, а які – ні, чому так сталося, і що можна покращити. Такі дискусії стимулюють здатність до самокритики і логічного мислення.

Моделювання нестандартних ігрових ситуацій із зміною правил, ролей, обмеженнями ресурсів, несподіваними подіями допомагає учням гнучко реагувати на зміни, швидко приймати рішення, креативно підходити до розв'язання проблем. Це важливо для формування навичок швидкої адаптації до змінних обставин. [4].

Дослідження підтвердило ефективність використання баскетболу як засобу формування soft skills у здобувачів загальної середньої освіти. Цілеспрямоване застосування методичних прийомів і вправ на уроках фізичної культури сприяє стійкому розвитку комунікативності, командної роботи, лідерства, критичного мислення, самоорганізації та адаптивності.

Отже, інтеграція розвитку soft skills у освітній процес через варіативний модуль «Баскетбол» є важливою складовою сучасної освіти, що відповідає вимогам часу та сприяє всебічній підготовці учнів до життя і майбутньої професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Болгаріна В. В., Зайцева Н. В. Розвиток soft skills у майбутніх фахівців сфери фізичної культури і спорту. Теорія і методика фізичного виховання і спорту, (1), 11–16. 2018.
2. Лаврін Г., Ангелюк І., Осіп Н. Основні характеристики та особливості ігор подібних до баскетболу та його різновидів . Спортивні ігри, (2(28)), 61–71. 2023.
3. Синиця А. Розвиток особистості молодших школярів шляхом формування soft skills на уроці фізичної культури. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені ТГ Шевченка 181.25. 2024. С. 162–167.
4. Щекотиліна Н. Ф. «Soft Skills» у професійній підготовці майбутніх вчителів фізичної культури. Н. Ф.Щекотиліна. Olympicus : науковий журнал. 2024. № 1. С. 198–205.

Ірина САЧОК,
здобувачка ступеня «фаховий молодший бакалавр»
спеціальності Початкова освіта
Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Марина ЩЕДРІНА,
викладач педагогіки та фахових методик
початкової освіти Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ ТА КОМУНІКАЦІЇ З БАТЬКАМИ

Сьогодні, коли світ стає все більш глобальним і динамічним, вміння працювати дистанційно, використовувати цифрові інструменти та ефективно комунікувати онлайн стає не просто бажаним, а необхідним навиком для успішної кар'єри та самореалізації. Педагог-організатор, як одна із ключових фігур в освітньому процесі, відіграє важливу роль у впровадженні цих технологій та підготовці учнів до викликів цифрової епохи [4].

У методичних рекомендаціях щодо впровадження цифрових технологій у навчальних закладах України зазначається, що з метою мотивації учнів до науково-дослідної діяльності викладачам необхідно використовувати у своїй роботі напрацювання таких науково-педагогічних працівників, як Т. Андрущенко, С. Буліга, С. Бревус, В. Величко, С. Гальченко, Л. Глоба, К. Гуляєв, В. Камишин, Е. Клімова, О. Комова, О. Лісовий, Л. Ніколенко, Р. Норчевський, М. Попова, В. Приходнюк, М. Рибалко, О. Стрижак, І. Чернецький та інших [5].

Використання цифрових технологій у освітньому процесі має свої переваги: збільшення залученості учнів; персоналізація навчання; розвиток навичок XXI століття; розширення можливостей для навчання; підвищення ефективності виховних заходів.

Тож, якщо цифрові технології відкривають безліч можливостей для учнів, не менш важливими є їхні переваги і в спілкуванні з батьками. Адже саме налагоджена комунікація між педагогом-організатором і родиною є запорукою успішного виховного процесу. Сучасні цифрові інструменти дозволяють оперативно інформувати батьків про успіхи та потреби дитини, залучати їх до обговорення важливих питань та організації шкільних заходів [3].

Для ефективної співпраці з батьками доцільно використовувати електронну пошту, соціальні мережі (Facebook та Instagram), мобільні додатки (наприклад, xTiles або Padlet, Pinterest), онлайн-платформи (Google Classroom, Moodle, Wordwall, LearningApps), веб-сайт закладу освіти [1].

Окрім цього, з метою оптимізації виховного процесу, доцільним є використання інструментів штучного інтелекту. Зокрема, генератори зображень та музичного супроводу сприяють створенню унікального контенту для презентацій, плакатів та відеоматеріалів, підвищуючи їхню привабливість для учнівської аудиторії (DALL-E 2, Midjourney, Stable Diffusion, Amper Music, Jukebox).

У контексті візуалізації інформації, особливу увагу слід приділити платформі Canva, яка є дієвим інструментом для педагога-організатора. Використання Canva дозволяє не лише заощадити час, але й створювати професійно оформлений візуальний контент, що сприяє підвищенню якості виховних заходів. З огляду на це, Canva має свої переваги: простота у використанні, велика бібліотека шаблонів, безкоштовна версія та можливість спільної роботи [2].

У роботі педагога-організатора Canva можна використовувати для *створення візуального контенту виховних заходів*: презентації, плакати та афіші, інформаційні буклети та листівки; *для оформлення соціальних мереж та веб-сайту школи*: обкладинки та аватарки для соціальних мереж, банери; *для комунікації з батьками*: шаблони для електронних листів, запрошення на заходи тощо.

Розглянувши широкий спектр можливостей, які відкривають сучасні цифрові технології, пропонуємо конкретні ідеї, які педагог-організатор може втілити у своїй роботі:

- **Створення онлайн-журналу або електронної газети.** Учні можуть збирати інформацію, писати статті, фотографувати та редагувати матеріали для шкільного онлайн-видання. Це розвиває навички письма, журналістики, роботи в команді та критичного мислення. Педагог-організатор може координувати цей процес та навчати учнів основам цифрової журналістики.

- **Вебквести.** Розробка вебквестів на різні теми (історія, література, екологія тощо) дозволяє учням досліджувати тему, використовуючи інтернет-ресурси. Педагог-організатор може створити вебквест, де учні будуть шукати інформацію, аналізувати її та представляти результати у вигляді презентації або звіту.

- **Віртуальні екскурсії.** Організація віртуальних екскурсій до музеїв, історичних місць, природних заповідників за допомогою онлайн-платформ. Педагог-організатор може підготувати віртуальну екскурсію, де учні зможуть «відвідати» визначні місця, дізнатися про їх історію та культуру.

- **Використання соціальних мереж для виховних цілей.** Створення груп у соціальних мережах для обговорення важливих тем, обміну інформацією та організації онлайн-дискусій.

- **Створення відеороликів.** Зйомка та монтаж відеороликів на соціально важливі теми (здоровий спосіб життя, екологія, безпека в Інтернеті тощо).

- **Запис подкастів.** Учні можуть записувати подкасти на різні теми, від шкільних новин до обговорення літературних творів. Це розвиває навички усного мовлення, аудіомонтажу та роботи в команді.

- **Організація онлайн-конкурсів та вікторин.** Проведення онлайн-конкурсів та вікторин з використанням платформ, таких як Kahoot!, Quizizz або Mentimeter.

Проте, не зважаючи на усі переваги та можливості цифрових технологій існують певні **ризики** їх використання у виховній роботі та комунікації з батьками:

- **Цифрова нерівність.** Не всі учні та батьки мають доступ до цифрових технологій та інтернету. Це може призвести до цифрової нерівності та ускладнити комунікацію між вчителями та батьками.

- **Залежність від технологій.** Надмірне використання цифрових технологій може призвести до залежності від технологій та негативно вплинути на здоров'я учнів.

- **Ризики безпеки.** Використання цифрових технологій може становити ризики для безпеки учнів, такі як кібербулінг, онлайн-хижацтво та небезпечний контент.

- **Конфіденційність.** Необхідно забезпечити конфіденційність особистої інформації учнів та батьків при використанні цифрових технологій.

Враховуючи виклики та ризики використання цифрових технологій, школам необхідно розробити чітку стратегію, забезпечити доступ до технологій для всіх, навчити вчителів і батьків ефективному та безпечному використанню, встановити чіткі правила, забезпечити онлайн-безпеку учнів та конфіденційність даних, а також регулярно оцінювати ефективність впровадження цифрових інструментів у виховний процес та комунікацію з батьками [4].

Актуальність використання цифрових технологій (ІКТ) в освіті, зокрема у виховній роботі та комунікації з батьками, є беззаперечною, адже цифрова компетентність – ключова вимога до сучасного педагога. З метою дослідження цієї проблеми було проведено соціологічне опитування у Федорівській гімназії серед вчителів та майбутніх педагогів (студентів-практикантів).

Результати опитування виявили відмінності у використанні цифрових інструментів. Майбутні педагоги демонструють ширший спектр застосовуваних технологій, включаючи сервіси для інтерактивного контенту (Canva, LearningApps, Wordwall, YouTube, Google) та, що ключове, 100% з них використовували інструменти штучного інтелекту (ШІ) з позитивним ставленням. Це може бути зумовлено сучаснішою підготовкою в коледжі та більшою інтегрованістю молодого покоління в цифрове середовище.

Практичний досвід, отриманий під час педагогічної практики у 4-А класі та в ролі педагога-організатора у Федорівській гімназії, підтверджує значний потенціал цифрових інструментів. Було успішно застосовано інтерактивні презентації, онлайн-опитування (Mentimeter, WordArt), веб-квести, інтерактивні вправи (Liveworksheets), вікторини, онлайн-дошку Miro для залучення учнів до обговорення складних тем (доброта, безпечний інтернет, толерантність).

У комунікації з батьками, окрім традиційних Viber, електронної пошти та Facebook, перспективним є використання платформи Padlet для спільної роботи та обміну інформацією. Для організації роботи педагога-організатора корисними виявились Pinterest для пошуку натхнення та Google Keep для планування.

Отже, використання цифрових технологій у виховній роботі та комунікації з батьками відкриває нові можливості для підвищення ефективності освітнього процесу. Педагог-організатор відіграє ключову роль у впровадженні та використанні цих технологій. За умови правильного використання, цифрові технології можуть стати потужним інструментом для покращення виховання та навчання учнів.

Список використаних джерел

1. 35 інструментів для дистанційного навчання – добірка НУШ, 2020. URL: <https://surl.li/ynnvqt> (дата звернення: 27.02.2025 р.).
2. 10 онлайн-ресурсів, що знадобляться на уроках, 2019. URL: <https://surl.li/vahreo>.
3. Генсерук Г. Р. Цифрова компетентність як одна із професійнозначущих компетентностей майбутніх учителів. *Open educational e-environment of modern University*, 2019. №6. С. 8–16.
4. Клименко Т. І. Використання цифрових технологій в освітньому закладі під час дистанційного навчання, 2024р. URL: <https://surl.lu/jcflzc> (дата звернення: 12.02.2025 р.).
5. Міхно О. Ефективність застосування цифрових технологій у процесі навчання фізики в закладах загальної середньої освіти. *Педагогічні науки та освіта*. Випуск XLII–XLIII. 2023 р. URL: <https://surl.li/zxgtbq> (дата звернення: 22.02.2025 р.).

РОЗДІЛ II

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОСТІ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ КУРСІВ І ДИСЦИПЛІН ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ 1–4 КЛАСІВ

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Ольга ГРИЦАЙЧУК,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ПОНЯТТЯ «ВІЛЬНЕ ВОЛОДІННЯ МОВОЮ» УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Процес суспільно-економічної та культурної розбудови вільної демократичної української держави та осучаснення її суспільства можливі лише за умови якісної освіти учнів початкових класів, їх підготовки до життя у соціумі. У цих процесах надзвичайної важливості здобуває вільне володіння українською мовою.

Новий Державний стандарт початкової загальної освіти, навчальна програма з української мови (1–4 класи) визначають та спрямовують на сучасному етапі роботу початкової школи у напрямку формування у дітей ключових компетентностей учнів 1–4 класів [4].

Вільне володіння мовою представлене у новому державному стандарті початкової освіти як одна із ключових компетентностей [4]. Вільне володіння мовою стосовно учнів початкових класів полягає у вмінні в усній та письмовій формі висловлювати власні думки та почуття, у вмінні чіткого та обґрунтованого пояснення фактів. Також у якості складових вільного володіння мовою учнів початкової ланки освіти вказується і любов до читання, відчуття краси слова. Дитина має усвідомлювати роль мови у ефективному спілкуванні та культурному самовираженні, бути готовою до вживання української мови як рідної в різних життєвих ситуаціях [4].

Розглядаючи «Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів та організації освітнього процесу у 2018/2019 навчальному році», ми детально проаналізували змістову лінію «Досліджуємо мовні явища» [5].

Діти мають опанувати початковими лінгвістичними знаннями, нормами літературної вимови та правилами українського правопису. У процесі засвоєння ключових компетенцій мовно-літературної освітньої галузі у дітей формується уміння використовувати українську

мову в усіх сферах життя. Для цього освітній процес і навчальна діяльність учнів спрямовується на дослідження мовних одиниць та явищ [5].

У процесі залучення дітей у активну розумову діяльність, вони виконують певні інтелектуальні операції. Так учні спостерігають за мовними одиницями та явищами, аналізують їх, порівнюють, встановлюють причинно-наслідкові зв'язки між ними, узагальнюють свої спостереження, формують під керівництвом учителя висновки, правила, що забезпечує базис для усвідомленого засвоєння ними мовного матеріалу під час його вивчення [5].

Реалізацію змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» початкового курсу мовно-літературної освіти необхідно здійснювати комплексно. Вчителю слід добирати на кожен урок завдання, які утворюватимуть цілісну систему, мета якої полягає у тому, щоб формувати в учнів уміння вільного володіння українською мовою та вміле її використання у вирішенні важливих завдань [5].

Серед складових вільного володіння мовою називають дотримання норм літературної мови, відповідність змісту мовлення цілям і умовам спілкування, відсутність в мові вульгаризмів, лайливої лексики, слів-паразитів, фактична точність мови, вживання слів відповідно до їх значення, дотримання логічної послідовності фрагментів висловлювання, наявність смислових зв'язків між ними, зрозумілість мовлення тим, кому воно адресоване, лексична, граматична, інтонаційна різноманітність мовлення, властивість мовлення, яка підтримує увагу і інтерес тих, до кого звернене мовлення, а також як впливає на їхні емоції, почуття.

Науковці А. Сосюк, О. Петрук [6], Т. Торчинська [7], Н. Третяк [8], Н. Янко виокремили функціональний напрям розвитку мовлення учнів початкової школи, який ще називають комунікативним, що спрямовується на те, щоб реалізувати передусім комунікативну функцію мови та інші, пов'язані з розвитком та застосуванням зв'язного мовлення у формі діалогу та монологу. Процес навчання мови стимулює у дитини потребу в нових мовленнєвих засобах та в освоєнні нових форм побудови мовленнєвого висловлювання. Перехід від діалогічного до інших форм монологічного мовлення є шляхом, на якому ускладнюються мовленнєві уміння здобувачів освіти.

За словами М. Вашуленка, когнітивним, пізнавальним напрямом передбачається розвиток в учнів початкової школи здібностей до елементарного усвідомлення мовних та мовленнєвих, тобто на цей напрям покладається часткова реалізація інтелектуальної функції мови. Семантика слів і словосполучень складають базис формування та функціонування понять. Структура та семантика синтаксичних конструкцій, розгорнутих висловлювань (текстів) є запорукою формування й функціонування думок, висновків. Разом з тим відбуваються зворотні процеси, що спрямовуються від розумової до мовленнєвої сфери, їх умовно можна інтерпретувати як аналіз лінгвістичної функції інтелекту, його ролі у свідомому оволодінні мовою [2].

Якість зв'язного мовлення пов'язана з рівнем розвитку фонетики, лексики, граматики як напрямів мовлення. Вона дозволяє виявити всі досягнення здобувача освіти в оволодінні рідною мовою. Таким чином, доволі важливим є і структурний напрям, пов'язаний з розвитком інших напрямів мовлення (фонетичний, лексичний, граматичний).

Погоджуємось з думкою Н. Голуб про те, що формування мовних узагальнень в учнів початкової школи відбувається завдяки цілеспрямованій роботі з орієнтування в мовних явищах. На рівні лексики це виявляється в поглибленому розумінні семантики слів, на рівні

граматики – у словотворі та словотворчості у формі розгорнутих зв'язних висловлювань (тексті), в умінні складання самостійного зв'язного послідовного, логічного, виразного, граматично правильно висловлювання [3].

Саме тому у сучасній лінгводидактиці значна увага приділяється широкому застосуванню активних способів навчання, що стимулюють учнів не тільки репродукувати одиниці мовлення в самостійному висловлюванні, а й продукувати їх.

Отже, вільне володіння мовою згідно з новим державним стандартом початкової освіти є однією із ключових компетентностей. Так, під вільним володінням мовою учнями початкових класів розглядається вміння в усній та письмовій формі висловлювати власні думки та почуття, вміння чітко та переконливо пояснити факти, а також любов до читання, відчуття словесної краси. здобувач освіти володіє усвідомленням ролі мови в продуктивному спілкуванні та культурному самовираженні, готовність до вживання української мови в різних життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Большакова І. О., Хворостяний І. Г. Українська мова та читання : підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.). Ч. 1. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 128 с.
2. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : методичний посібник. Київ : Освіта. 2006. 268 с.
3. Голуб Н. Б. Підходи до навчання української мови в основній школі. *Українська мова і література в школі*. 2015. №115. С. 2–10.
4. Державний стандарт початкової загальної освіти : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. №87. URL : <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novvi-derzhstandart-pochatkovoyi-osvitv-dokument/>.
5. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 03. 07. 2018 р. № 1/9-415 «Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів та організації освітнього процесу у 2018/2019 навчальному році». URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna_serednya/metodichni-recomendazii.docx.
6. Петрук О. М. Функціональний підхід до вивчення граматичного матеріалу як ефективний засіб удосконалення мовленнєвих умінь. *Зміст і технології шкільної освіти* : Матеріали звітної наукової конференції Інституту педагогіки АПН України. Ч. І. Київ : Педагогічна думка, 2005. С. 59–60.
7. Торчинська Т. Формування мовленнєвих умінь молодших школярів під час засвоєння граматичного матеріалу на засадах функціонально-комунікативного підходу. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2017. Випуск 57. С. 128–137.
8. Третяк Н. В., Мартіна О. В., Гордійчук М. С. Функціонально-стилістичний підхід до вивчення граматики як запорука розвитку мовленнєвих умінь учнів початкових класів. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. 2020. Випуск 29. Категорія «Б». С. 148–156.

Марія ЗАВОДСЬКА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК, кандидат педагогічних наук,

доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти

Рівненського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ УМІННЯ ДОСЛІДЖУВАТИ ЗАСОБИ ХУДОЖНЬОЇ ВИРАЗНОСТІ В ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРАХ

У сучасній початковій школі важливим завданням є формування в учнів умінь аналізувати літературні твори, зокрема досліджувати засоби художньої виразності. Це сприяє розвитку критичного мислення, уяви, емоційного інтелекту та мовленнєвих компетентностей. Учні початкових класів, попри вікові особливості, здатні сприймати й інтерпретувати художні тексти, якщо навчання організовано з урахуванням їхніх психологічних і пізнавальних можливостей. Розглянуто методичні підходи до формування в молодших школярів умінь досліджувати засоби художньої виразності в літературних творах, спираючись на сучасні дослідження українських учених.

Засоби художньої виразності, такі як епітети, порівняння, метафори, уособлення, є основою образності літературного твору. Вони допомагають учням глибше зрозуміти зміст тексту, відчутти його емоційне забарвлення та авторський задум. За словами О. Савченко, робота з художніми текстами в початковій школі сприяє не лише розвитку читацької компетентності, а й формуванню світогляду, адже тексти стають «скарбничкою знань про світ» [4, с. 11].

Формування вміння досліджувати засоби виразності передбачає поетапне ознайомлення учнів із цими засобами. Наприклад, у 3-4 класах, відповідно до Типової освітньої програми, акцент робиться на розвитку здатності учнів аналізувати тексти, визначати головну думку та помічати художні особливості [5].

Це дозволяє молодшим школярам не лише сприймати текст на поверхневому рівні, а й заглиблюватися в його структуру.

Для ефективного формування вмінь досліджувати засоби художньої виразності в молодших школярів необхідно застосовувати інтерактивні та діяльнісні методи навчання. В. О. Мартиненко підкреслює важливість смислового читання, яке передбачає осмислення тексту через діалог із ним [3, с. 335].

Учитель може пропонувати учням завдання, спрямовані на пошук і пояснення епітетів чи порівнянь у тексті. Наприклад, під час опрацювання казки вчитель може запитати: «Які слова допомагають нам уявити героя яскравіше?» або «Чому автор порівнює ліс із чарівним палацом?».

Одним із ефективних методів є використання творчих завдань. Наприклад, учням можна запропонувати створити власні порівняння чи метафори, описуючи природу або персонажів твору. Це не лише розвиває уяву, а й допомагає зрозуміти, як художні засоби впливають на сприйняття тексту. Дослідження В. Ісаєнко підтверджують, що творчі вправи

сприяють глибшому розумінню літературних творів і формуванню аналітичних навичок у молодших школярів [2, с. 47].

Важливим є також інтегрований підхід, який поєднує читання, аналіз тексту та образотворчу діяльність. Наприклад, учні можуть намалювати ілюстрацію до уривка тексту, звертаючи увагу на художні образи, створені автором. Такий підхід допомагає дітям не лише зрозуміти засоби виразності, а й відчувати їхню емоційну силу.

Учитель відіграє ключову роль у формуванні вмінь учнів досліджувати засоби художньої виразності. Він має створювати ситуації, які спонукають дітей до активного діалогу з текстом. О. Савченко наголошує, що вчитель повинен бути «провідником у світі тексту», допомагаючи учням помічати деталі та інтерпретувати їх [4, с. 12].

Наприклад, під час аналізу вірша вчитель може звернути увагу на уособлення («вітер співає») і запитати: «Чому автор так описав вітер? Який настрій це створює?».

Для учнів початкових класів важливо, щоб навчання було цікавим і доступним. Використання ігрових елементів, таких як «Пошук чарівних слів» чи «Хто краще опише?», мотивує дітей до активної участі. Дослідження Н. Волошиної показують, що ігрові методи сприяють розвитку інтересу до читання та аналізу текстів у молодшому шкільному віці [1, с. 22].

Отже, формування в учнів початкових класів умінь досліджувати засоби художньої виразності є важливим етапом їхнього літературного розвитку. Завдяки систематичній роботі з текстами, використанню інтерактивних методів і творчих завдань учні вчать не лише аналізувати твори, а й відчувати красу художнього слова. Дослідження українських учених підтверджують, що такий підхід сприяє розвитку критичного мислення, уяви та читацької компетентності. Учителям важливо створювати умови для активного діалогу учнів із текстом, що забезпечить глибше розуміння літератури та її художньої цінності.

Список використаних джерел

1. Волошина Н. І. Ігрові технології у формуванні читацької активності молодших школярів. *Початкова школа*. 2020. № 4. С. 20–24.
2. Ісаєнко В. П. Формування читацької компетентності молодших школярів: теорія і практика. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2018. Вип. 2. С. 45–49.
3. Мартиненко В. О. Сміслові читання молодшими школярами науково-художніх текстів. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський*. 2019. Вип. 26. С. 332–340.
4. Савченко О. Пізнавальна література – скарбничка знань про світ. Методичні особливості опрацювання науково-художніх оповідань. *Учитель початкової школи*. 2016. № 8. С. 10–13.
5. Типова освітня програма для учнів 3-4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 15.04.2025).

Софія КОТЮК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБОМ ВИКОРИСТАННЯ GOOGLE-SERVISІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У сучасній українській початковій освіті все частіше актуалізується завдання формування критичного мислення як базової когнітивної компетентності. У контексті впровадження Концепції Нової української школи зростає розуміння того, що навички запам'ятовування та відтворення більше не забезпечують ефективного функціонування учня в інформаційному суспільстві. Натомість ключову роль починає відігравати здатність аналізувати, оцінювати, ставити запитання, шукати альтернативні рішення та здійснювати саморефлексію. Саме тому досліджуємо процес формування критичного мислення учнів початкових класів під час використання Google-сервісів.

Критичне мислення визначається в роботі як цілеспрямований, саморегульований процес мислення, який включає аналіз, логіку, рефлексію, оцінку фактів і джерел, а також уміння аргументувати позицію. Спираючись на праці О. Пошетун [5], Н. Ларіонової [3], С. Луців [4] та інших дослідників, підкреслимо, що критичне мислення є не вродженою здатністю, а результатом системного педагогічного впливу, який потребує відповідних методичних, вікових та технологічних умов.

У педагогічній науці критичне мислення [1; 3; 5], тлумачиться як саморегульований інтелектуальний процес, спрямований на формування вміння розв'язувати проблеми, аналізувати інформацію, аргументувати висновки. Визначальними його компонентами є такі: аналіз – вміння розкласти матеріал на складові частини, виявити логіку, структуру; оцінка – здатність перевіряти достовірність джерел, розпізнавати маніпуляції; логіка – послідовність суджень і причинно-наслідкові зв'язки; рефлексія – усвідомлення власних дій, міркувань, виявлення помилок і навчання на них.

У формуванні критичного мислення в початковій школі слід урахувати діяльнісний (учень вчиться через діяльність, через діалог і взаємодію); компетентнісний (знання мають бути застосовані в реальних ситуаціях); особистісно орієнтований (увага до думки учня, його емоцій, переживань) підходи.

Серед методів формування критичного мислення [1; 5; 6] в учнів початкових класів виділяють дискусію, аналіз тексту, проєкту діяльність, міні-дебати, побудову схем тощо. Важливо, щоб завдання мали відкриту структуру. Це означає, що під час їх виконання потрібно не тільки знайти правильну відповідь, а пояснити послідовність міркування. Це створює умови для розвитку самостійності судження.

Вік учнів початкових класів є сензитивним періодом [4] для становлення логічного мислення, мовленнєвих конструкцій і емоційно-вольової сфери. У цей період учні здатні формулювати просту аргументацію, порівнювати, аналізувати події та оцінювати

інформацію, якщо педагог створює відповідні психолого-педагогічні умови. Натомість репродуктивне навчання стримує розвиток мислення, замінюючи його заучуванням фактів.

Одним із основних аспектів нашого дослідження є інтеграція Google-сервісів [2] у методику навчання української мови. Google Docs, Google Forms, Google Search і Google Scholar не лише забезпечують доступ до інформації, а й створюють середовище співпраці, коментування, спільного редагування, рефлексії. Відтак, цифрові інструменти стають педагогічним ресурсом, що активно включає учнів у процес пошуку, переробки та оцінки інформації.

На уроках української мови Google Docs використовувався у таких трьох основних формах: 1. Індивідуальна робота з текстом – учні отримували спільний документ із уривком оповідання або казки, у якому мали знайти логічні суперечності, незавершені думки або «сховані» помилки, і пояснити, чому саме вони звернули увагу на ці моменти. 2. Спільне редагування – у парах або групах діти працювали над одним документом: редагували текст, додавали приклади, переписували речення із поясненням, чому така зміна покращує зміст. Це розвивало навички аргументації й мовленнєвого аналізу. 3. Коментування – у межах завдань учні мали коментувати відповіді однокласників у такий спосіб: зазначати, чи згодні з думкою, наводити свій приклад або контраргумент. Учителю модерував дискусію та спрямовував учнів до пошуку логічних пояснень.

У процесі дослідження було проведено педагогічний експеримент. Учні другого класу працювали з цифровими завданнями на основі Google-сервісів. Було створено вправи на виявлення логічних помилок, коментування чужих відповідей, пошук достовірної інформації, а також самооцінку.

Наведемо приклади вправ, які варто застосовувати.

Вправа 1. «Знайди та поясни». Учніам надається короткий текст з прихованими логічними неузгодженнями. Завдання полягає у виявленні цих фрагментів і поясненні, чому вони викликають сумнів або потребують редагування.

Вправа 2. «Обери і доведи». Учень пропонується 2–3 варіанти суджень або позицій щодо прочитаного. Учень має обрати одну та обґрунтувати свій вибір у письмовій формі, а потім ознайомитись із думкою однокласника та залишити коментар.

Вправа 3 «Порівняй і зроби висновок». До уваги учнів подаються два фрагменти тексту, різні варіанти опису подій або характеру персонажа. Завдання – визначити, який варіант є логічнішим або переконливішим, та сформулювати висновок.

Вправа 4. «Зміни, але поясни». Учень отримує текст з неточностями або невдалою побудовою. Завдання – відредагувати текст і пояснити кожну зміну в коментарі, використовуючи логічні аргументи.

У процесі виконання вправи на спільне редагування в Google Docs учні працюють у парах. Один з учнів читає речення вголос, інший пропонує варіанти змін. Вони дискутують, чи доречна зміна, користуючись словами: «Я думаю, що...», «Мені здається, краще сказати інакше, бо...». Учитель спостерігає за тим, як діти аргументують свої пропозиції. Коли учень бачить виправлення товариша, він натискає функцію «коментар» і пояснює, чому згоден або ні. У класі чути активне обговорення. Учні переходять до формулювання логічних висновків, не повторюючи текст, а перефразовуючи його. У більшості пар виникає бажання ввести ще одне уточнення або порівняти власні варіанти з авторським текстом. Після завершення завдання діти коротко обговорюють доцільність виправлень. Спостерігається підвищена концентрація уваги, інтерес до результату та бажання захистити власну думку.

Google Docs виявився дієвим у розвитку аналітичних та мовленнєвих навичок: учні редагували тексти, пояснювали необхідність виправлень, формулювали власну позицію. Google Search стимулював інформаційну грамотність: діти вчилися формулювати запити, обирати надійні джерела, розпізнавати фейкову інформацію. Google Forms дозволив організувати рефлексію: учні оцінювали власну роботу, описували складнощі, демонстрували здатність до самоусвідомлення.

Отже, використання Google-сервісів сприяє активному залученню учнів до мисленнєвої діяльності, створює умови для розвитку критичного осмислення інформації та формує навички, необхідні для сучасного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Всеосвіта. Розвиток критичного мислення учнів початкових класів на уроках української мови та літературного читання в умовах НУШ. URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvytok-krytychnoho-myslennia-uchniv-pochatkovykh-klasiv-na-urokakh-ukrainskoi-movy-ta-literaturnoho-chytannia-v-umovakh-nush-894677.html>.
2. Карпенко А. С. Цифрові сервіси Google у формуванні інформаційної культури учнів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2022. № 36. С. 78–83.
3. Ларіонова Н. Б. Формування критичного мислення в умовах НУШ. *Педагогічні науки*. 2021. № 89. С. 31–36.
4. Луців С. Вікові особливості формування логічного мислення учнів. *Початкова освіта*. 2020. №3. С. 17–21.
5. Освіторія. Практики розвитку критичного мислення в Новій українській школі. URL: <https://osvitoria.media/experience/praktyku-rozvytku-krytychnoho-myslennya>.
6. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення в учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Київ : Інститут модернізації змісту освіти, 2020. 112 с.

Тетяна КРАЛЯ,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Анна СОСЮК, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБОМ СКЛАДАННЯ РОЗПОВІДЕЙ З ВЛАСНОГО ДОСВІДУ

Формування усного мовлення учнів початкових класів засобом складання розповідей з власного досвіду є актуальною темою, адже усне мовлення відіграє ключову роль у комунікації, сприяючи соціалізації, успішній освітній діяльності та засвоєнню нових знань. У молодшому шкільному віці закладається основа мовленнєвих умінь, що потребує системного педагогічного підходу. Складання розповідей з власного досвіду є ефективним методом, який не лише стимулює мовленнєву активність учнів, а й розвиває мислення, уяву та рефлексію, відповідаючи принципам Нової української школи.

Метою дослідження стало вивчення теоретичних засад формування усного мовлення та розробка методичних рекомендацій для вчителів початкових класів щодо використання розповідей з власного досвіду. Для досягнення цієї мети було проаналізовано концепцію

усного мовлення у психолінгвістичній та лінгводидактичній парадигмах, визначено значення розповідей як засобу розвитку мовленнєвих умінь, досліджено психолого-педагогічні особливості молодших школярів, охарактеризовано принципи, методи та прийоми організації мовленнєвої діяльності, а також запропоновано практичні рекомендації для педагогів.

Теоретичний аналіз показав, що психолінгвістична парадигма акцентує увагу на когнітивних і емоційних механізмах сприймання та продукування мовлення. Враховуючи обмежену увагу молодших школярів, методи навчання мають бути динамічними та мотивуючими. Лінгводидактична парадигма, своєю чергою, наголошує на інтерактивних методах, таких як діалоги та рольові ігри, а також на комунікативно-діяльнісному підході, спрямованому на формування мовленнєвої культури. Інтеграція цих парадигм створює цілісну модель, яка враховує як психологічні механізми, так і дидактичні принципи, включаючи розвиток вербальних і невербальних компонентів комунікації.

Складання розповідей з власного досвіду виявилось потужним інструментом розвитку усного мовлення, оскільки воно активізує особистісний потенціал учнів, сприяючи формуванню зв'язного мовлення, логічного мислення, уяви та емоційної сфери. Цей метод ґрунтується на принципах особистісно зорієнтованого навчання, використовуючи опорні схеми, інтерактивні форми, такі як групові обговорення чи парна робота, а також підготовчий етап, що допомагає структурувати висловлювання. Психологічна цінність методу полягає в розвитку емпатії, саморефлексії та соціальних навичок, що сприяє гармонійному розвитку особистості.

Психолого-педагогічні особливості молодшого шкільного віку, зокрема активний розвиток мовленнєвих центрів під час обмеженого обсягу уваги та саморегуляції, визначають необхідність використання коротких, мотивуючих завдань і наочних засобів. Для учнів із особливими потребами, наприклад із синдромом дефіциту уваги та гіперактивністю, ефективними є ігрові методи та чітка структура уроку. Вчитель відіграє роль взірця мовленнєвої культури, створюючи сприятливе середовище, де правильна артикуляція, виразна інтонація та логічна побудова висловлювань стають прикладом для учнів.

Організація мовленнєвої діяльності базується на кількох ключових принципах та підходах до навчання. Принцип доступності забезпечує відповідність завдань віковим і когнітивним можливостям учнів, знижуючи тривожність і підтримуючи мотивацію. Діяльнісний підхід сприяє практичному застосуванню мовленнєвих умінь у реальних комунікативних ситуаціях, розвиваючи спонтанність і логічність. Інтерактивний підхід формує діалогічні вміння та соціальні навички через парну чи групову роботу. Принцип індивідуалізації дозволяє адаптувати навчання до потреб кожного учня, включаючи тих, хто має мовленнєві труднощі. Компетентнісний підхід орієнтує навчання на розвиток умінь для реальних ситуацій, інтегруючи комунікативну, творчу та соціальну компетентності. Принцип систематичності забезпечує послідовний розвиток мовлення через поступове ускладнення завдань.

Серед методів і прийомів формування усного мовлення особливе місце посідають опорні схеми, які допомагають структурувати висловлювання, рольові ігри, що розвивають спонтанність і емоційність, а також групове складання розповідей, яке сприяє співпраці та діалогічним умінням. Прийом «розкажи другу» створює комфортне середовище для відпрацювання розповідей, використання наочності стимулює уяву та лексичний запас, а асоціативне складання розвиває творче мислення. Поєднання цих методів дозволяє створити

комплексний підхід, що враховує індивідуальні особливості учнів і сприяє розвитку зв'язного, виразного та логічного мовлення.

Розроблені методичні рекомендації для вчителів початкових класів включають створення психологічно комфортного мовленнєвого середовища з підтримуючим оцінюванням, проведення підготовчого етапу з асоціативними вправами чи обговоренням теми, інтеграцію різноманітних методів і прийомів, врахування індивідуальних особливостей учнів, використання мультимедійних засобів для підвищення інтересу, організацію конструктивного зворотного зв'язку та моніторинг прогресу. Ці рекомендації допомагають адаптувати навчання до рівня підготовки учнів, підвищувати їхню мотивацію та розвивати комунікативну компетентність.

Отже, формування усного мовлення через складання розповідей з власного досвіду є ефективним методом, що відповідає сучасним освітнім вимогам. Інтеграція психолінгвістичних і лінгводидактичних підходів, врахування вікових особливостей, використання інтерактивних методів і системний підхід забезпечують розвиток зв'язного, логічного та виразного мовлення, сприяючи формуванню комунікативної компетентності та гармонійному розвитку учнів. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою диференційованих програм для учнів із особливими потребами, інтеграцією цифрових технологій і аналізом впливу розповідей на розвиток критичного мислення.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Категорії комунікативної лінгвістики: спроба визначення. *Мовознавство*. 2008. № 6. С. 25–32.
2. Варзацька Л. О. Особистісно зорієнтоване навчання рідної мови. Способи розвивальної допомоги. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 8. С. 12–16.
3. Волкова Ю.С. Опорні схеми для складання описових розповідей (для фронтальної, індивідуальної та індивідуально-групової роботи з дітьми 4–6 років). Дидактичний матеріал. Харків : Видавництво «Ранок», 2008. 16 с.
4. Калмикова Л. О., Харченко Н. В. Психолінгвістичні й лінгвометодичні підходи до змісту формування у першокласників мовленнєвих умінь і навичок міркувати. *Початкова школа*. 2013. № 5. С. 5–7.

Наталія КУЗЬМИЧ,

здобувачка ступеня «фаховий молодший бакалавр»

Відокремленого структурного підрозділу

«Сарненський педагогічний фаховий коледж

Рівненського державного гуманітарного університету»

Науковий керівник: Олена ЛЕВШУНОВА, викладач-методист

Відокремленого структурного підрозділу

«Сарненський педагогічний фаховий коледж

Рівненського державного гуманітарного університету»

РЕКЛАМА НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЯК СКЛADOVA ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

У сучасному світі бути медіаграмотним є життєво необхідною навичкою, особливого значення її формування набуває на початковому етапі навчання. Адже серед ключових завдань освіти на сьогодні є розвиток предметних компетентностей, де кожен учень має навчитися застосувати отримані знання в реальному житті. Тому інтеграція реклами на уроках мовно-літературної освітньої галузі стає незамінним інструментом для розвитку медіаграмотності молодшого школяра. Зокрема, змістова лінія «Досліджуємо медіа» передбачає ознайомлення школярів з основами положеннями медіа в цій галузі [8].

Роль реклами в житті сучасної людини та школяра зокрема є надзвичайно важливою, оскільки вона впливає на свідомість, поведінку та споживчі рішення. Реклама – поширення інформації про когось або щось для привернення уваги. Вона завжди звернена до людини. Її головна мета – вплинути на прийняття рішення (переконати в чомусь, купити якийсь продукт тощо), розповісти про товар так, щоб вам схотілося його мати чи спробувати. Слово «реклама» має латинське походження (дієслова *glašare* означає «вигукувати», «кричати у відповідь» або «протестувати»). У Стародавньому Римі цим словом описували публічні вигуки, якими привертати увагу до товарів або подій. Згодом у середньовічній латині з'явилося слово *glašata*, що вже ближче до сучасного значення – оголошення або повідомлення, що варте уваги. Із французької мови (*réclame*) слово потрапило до багатьох європейських мов, зокрема й до української [6].

Дослідивши структуру рекламного повідомлення, ми з'ясували, що воно має обов'язкові складові, такі як: *слоган* – рекламний лозунг, зауваження, наприклад: **«Запрошуємо до гуртка малювання!»**; *зачин* – невеликий текст, який виражає основну думку слогана, наприклад: **«Любиш малювати? Приходь на наші заняття!»**; *інформаційний блок (зміст)* – говориться про переваги об'єкта, який рекламують, приводять аргументи на його користь, переконують споживача слідувати заклику реклами, наприклад: **«Разом ми створимо дивовижні картини, навчимося працювати з фарбами, олівцями, крейдою!»**; *висновок або заклик до дії та контактна інформація* – призначений закріпити основну думку, розсіяти сумніви, які можуть виникнути у глядача (читача), повністю переконати його в справедливості всього викладеного, наприклад: **«Записуйся вже сьогодні! І вже з першого заняття ти почнеш розкривати свій талант. Запитай у вчителя малювання або телефонуй за номером...»**. Існують певні вимоги до складання реклами.

Серед них – основні: стислість, цікавість, достовірність, зрозумілість, динамічність, повторюваність, оригінальність ін.

Аналіз підручників «Українська мова та читання» для 2–4 класів І. Большакової, М. Пристінської показав наявність вправ, спрямованих на розвиток медіаграмотності, а саме – на створення рекламних текстів. У 2 класі (Ч.2) в молодших школярів формується вміння розрізняти текстову та візуальну інформацію, відбувається знайомство із рекламною листівкою (потрібно скласти рекламну листівку з маршрутом екскурсії рідним містом чи селом), створенням афіші вистави за схемою, у 3 класі учні аналізують рекламні тексти, а в 4-ому – створюють власну рекламу.

Сучасна методика пропонує різні форми роботи з рекламою: аналіз простих рекламних оголошень, створення власної реклами, слоганів та логотипів, антиреклами та різні ігрові форми (рекламна пауза, рекламний агент, «озвучка» реклами). Під час переддипломної практики у 4 кл., проводячи урок на тему «Створюємо власну рекламну афішу інтернет-магазину подарунків (за підручником І. Большакової, М. Пристінської) [5], через метод проєктної діяльності та індивідуальних і колективних консультацій учнів у групах мені вдалося стимулювати їх створити власну переконливу рекламну афішу для інтернет-магазину «Комусь». Кожна група зосередилася на одному із завдань: 1 група – придумайте слоган, який би запам'ятовувався та відображав головну ідею вашої реклами; 2 група – намалуйте або створіть колаж із зображеннями товарів, які б ви хотіли прорекламувати; 3 група – продемонструйте яскраві кольори та цікаві шрифти, щоб ваша афіша привертала увагу; 4 група – складіть та запишіть інформацію на афіші так, щоб вона була легко читабельною та зрозумілою. Провівши урок, переконалася, що активна участь учнів у проєктній діяльності, генерування дітьми ідей, візуалізація задуму та презентація результатів сприяли поглибленню розуміння здобувачами освіти мети та засобів впливу реклами, а також розвитку їхньої уяви, фантазії та креативності.

Отже, реклама як одна зі складових формування медіаграмотності молодших школярів розкриває творчий потенціал здобувачів освіти, збагачує педагогічну майстерність учителя. Цікаві форми та методи організації такої роботи не лише заохочують учнів більше зосереджуватися на уроках мовно-літературної освітньої галузі, а й дають можливість вести діалоги з аргументацією власної думки, що сприяє покращенню комунікативних навичок, які є необхідними для подальшого зростання дитини як особистості.

Список використаних джерел

1. Абрамович С. Медіаосвіта в контексті педагогіки співробітництва: навч. посіб. Мелітополь: МДПУ, 2020. 160 с.
2. Авраменко О. Медіаграмотність учнів: сутність, зміст, шляхи формування : монографія. Київ: Міленіум, 2021. 288 с.
3. Большакова І., Пристінська М. Українська мова та читання : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.). Харків: Ранок, 2019. 192 с.
4. Большакова І., Пристінська М. Українська мова та читання : підруч. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.). Харків: Ранок, 2020. 224 с.
5. Большакова І., Хворостяний І. Українська мова та читання : підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.). Харків: Ранок, 2021. 256 с.

Електронні джерела

6. Горох: українські словники онлайн. Етимологія слова «реклама». URL: <https://goroh.pp.ua/> (дата звернення: 03.12.2024).

7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» від 21 лютого 2018 №87, 637 с. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/ (дата звернення: 15.10.2024).
8. Типові освітні програми 1-2 класи, 3-4 класи. Харків: Ранок, 2020. 240 с. URL: <http://surl.li/viofer> (дата звернення: 09.12.2024).

Ліна КУЧИНСЬКА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

Наталія ГУДИМА,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ОРФОГРАФІЧНИЙ РОЗБІР ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРАВОПИСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Формування правописної компетентності є одним із ключових завдань початкової освіти. Уміння правильно писати слова відповідно до орфографічних норм сприяє розвитку мовлення, мислення та загальної грамотності учнів. Орфографічний розбір виступає ефективним засобом у цьому процесі, оскільки дозволяє учням усвідомлено аналізувати слова, виявляти орфограми та застосовувати відповідні правила.

Орфографічний розбір є одним із ключових методичних прийомів у процесі формування правописної компетентності молодших школярів. Він передбачає глибокий аналіз слова з метою виявлення орфограм – тобто таких елементів написання, що потребують дотримання певних орфографічних правил. Робота з орфографічним розбором включає кілька послідовних етапів: учень має спочатку визначити, які саме орфограми присутні у слові, далі згадати та застосувати відповідні правила правопису, а потім пояснити, чому вибрано саме таке написання [5, с. 270–277].

Такий підхід не тільки дозволяє учням краще запам'ятовувати орфографічні норми, але й формує важливі навчальні навички: уважність, спостережливість, вміння аналізувати мовний матеріал та робити обґрунтовані висновки. Застосування орфографічного розбору сприяє розвитку орфографічної пильності, навчає дітей самостійно перевіряти правильність написаного, помічати й виправляти власні помилки. Важливим також є те, що систематичне використання орфографічного розбору допомагає формувати навички самоконтролю й самоперевірки – необхідні складові мовної культури [3].

Особливо ефективним є поєднання орфографічного розбору з ігровими або творчими вправами, які спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності учнів. Завдяки такому інтерактивному підходу діти не лише краще засвоюють матеріал, а й виявляють зацікавлення у вивченні мови, що позитивно впливає на загальний рівень їхньої грамотності [2].

Вправа «Орфографічне лото». Мета: закріпити знання орфографічних правил через гру.

Педагогічна цінність: сприяє активізації мислення, розвитку уваги та зосередженості.

Учні отримують картки зі словами, у яких пропущено літери. Вони повинні вставити правильну літеру та пояснити вибір.

Завдання для учнів: заповніть пропущені літери та поясніть вибір:

- с_нце
- д_рево
- к_т

Вправа «Під мікроскопом». Мета: розвивати вміння знаходити та виправляти орфографічні помилки.

Педагогічна цінність: формує навички самоперевірки та критичного мислення.

Учням пропонується текст із помилками. Вони повинні знайти та виправити їх.

Завдання для учнів: знайдіть і виправте помилки:

«На дворі світить сонце. Діти грають на подвір'ї. Вони ліплять сніговека.»

Вправа «Словникова стінка». Мета: закріпити написання словникових слів.

Педагогічна цінність: сприяє зоровому запам'ятовуванню та розвитку творчих здібностей.

Учні створюють ілюстрації до словникових слів та розміщують їх на стіні класу.

Завдання для учнів: створіть ілюстрацію до слова «бібліотека» та поясніть його написання.

Вправа «Фотооко». Мета: розвивати зорову пам'ять та орфографічну пильність.

Педагогічна цінність: покращує навички швидкого запам'ятовування та відтворення інформації.

Учням демонструється список слів на кілька секунд, після чого вони повинні записати якомога більше з них.

Завдання для учнів: запам'ятайте та запишіть слова:

- молоко
- вікно
- олівець
- дерево
- ручка

Вправа «Коректор». Мета: навчити учнів перевіряти та редагувати тексти.

Педагогічна цінність: розвиває відповідальність за власну роботу та вміння співпрацювати.

Учні обмінюються зошитами та перевіряють роботи одне одного, вказуючи на помилки та обговорюючи їх.

Завдання для учнів: перевірте роботу свого однокласника, знайдіть та виправте орфографічні помилки.

Вправа «Знайди орфограму». Учням пропонують слова, у яких необхідно підкреслити або виділити букву, що є орфограмою (наприклад: ненаголошений голосний, м'який знак тощо).

Завдання: підкресліть букви, написання яких потрібно перевіряти.
Слова: молоко, сім'я, медаль, лелека.

Вправа «Орфографічний мікс». Комплексне завдання, що включає: знайти орфограму, пояснити написання, записати слово правильно.

Завдання: запишіть слово з правильною буквою, знайдіть орфограму, обґрунтуйте написання.

Приклад: З_рно – пишемо «е», бо перевірочне слово – зернято.

Вправа «Поясни правило». Після знаходження орфограми, учень має назвати орфографічне правило, яке регулює написання цієї частини слова.

Завдання: запишіть слово й поясніть його написання за правилом.

Слова: вітер – ненаголошений [е], перевірочне слово – вітри.

Вправа «Мовне обґрунтування». Учні не тільки застосовують правило, а й формують повне речення з поясненням.

Завдання: напишіть пояснення до слова.

У слові «веселий» пишемо «е» в першому складі, бо це ненаголошений голосний, перевірочне слово – «веселощі», де голосний чітко чути.

Орфографічний розбір є ефективним засобом формування правописної компетентності молодших школярів, оскільки він дозволяє систематизувати знання з орфографії, навчити дітей бачити орфограми у словах та обґрунтовувати правильне написання на основі мовних правил. Такий підхід сприяє формуванню стійких орфографічних навичок, а також розвитку важливих пізнавальних умінь: уважності, мовного аналізу, логічного мислення.

Особливо результативним орфографічний розбір стає тоді, коли поєднується з різноманітними вправами, які включають елементи гри, творчості, співпраці та самостійної діяльності учнів. Завдяки цьому процес навчання перестає бути рутинним і перетворюється на захопливу пізнавальну діяльність. Такі форми роботи дозволяють учням не лише краще засвоювати орфографічні правила, а й розвивати впевненість у власних силах, формувати навички самоконтролю, взаємоперевірки та відповідальності за мовлення.

Отже, орфографічний розбір у комплексі з інтерактивними методами навчання є дієвим інструментом формування грамотної особистості, здатної критично мислити, самостійно приймати рішення та усвідомлено працювати з мовним матеріалом. Це створює міцне підґрунтя для подальшого успішного опанування рідної мови на наступних етапах шкільного навчання.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: метод. пос. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
2. Глушак С. В. Види орфографічних вправ та методика їхнього проведення в початкових класах. URL: <https://conference.pu.if.ua/forum/files/11-13052016/1/Glychak.pdf>.
3. Методика навчання орфографії. URL: https://epkmoodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/80194/mod_resource/content/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%20%E2%84%9612.pdf.
4. Фролова Н, Конюхов С. Формування правописної компетенції у початковій школі з використанням інноваційних технологій. *Інформаційні технології в освіті та науці: збірник наукових праць*. 2016. Вип. 8. С. 332–335.
5. Хома О. Методика роботи над словниковими словами з погляду текстоцентричної технології навчання. *Початкова школа*. 2016. № 1. С. 6–9.
6. Хома О. М. Формування орфографічних умінь на уроках української мови в початковій школі. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 3 (11). С. 270–277.

Анастасія ПОЛЯКОВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Концепцією Нової української школи визначено зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві. Впровадження Державного стандарту початкової освіти спрямовано на формування ключових компетентностей і способів діяльності, що висуває нові вимоги до результативності навчання. У світовому досвіді склалось розуміння компетентності як інтегрованого результату освіти, присвоєного особистістю.

Компетентнісна освіта спрямована на формування в учнів компетентностей як проявів обізнаності дитини у певних питаннях, умінь практичного застосування знань, ціннісного ставлення до себе, оточуючих та навколишнього середовища. Важливо, щоб учні розуміли, як вони можуть застосовувати інформацію на практиці, щоб шкільні знання відповідали реальному життю та були цікавими. Формування компетентностей безпосередньо пов'язане із формуванням необхідних знань, умінь і навичок. А уміння і навички формуються через повторювану діяльність.

Актуальність пропонованого дослідження визначається значенням застосування інтерактивних методів і прийомів компетентнісного навчання мовно-літературної галузі у початкових класах.

Методи навчання мови – це система цілеспрямованих дій учителя, що організовує пізнавальну й практичну діяльність учнів, забезпечує засвоєння знань з предмета, допомагає виробити відповідні вміння, набуті потрібні мовні навички. Кожний метод складається з окремих прийомів, які виступають як його складові і являють собою окремий пізнавальний акт. Характерною ознакою прийому є частковість і здатність включатися в різні методи. У лінгводидактиці й методиці методи навчання визначаються О. Біляєвим, Є. Ітельсоном, І. Олійником, В. Онищуком, М. Пентилюк, Л. Федоренко І. Хом'яком та ін.

Навчання мовно-літературної освітньої галузі здійснюється за такими змістовими лініями [4]: «Взаємодіємо усно», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища» (програма з української мови, створена під керівництвом О. Савченко); «Пізнаємо простір дитячого читання», «Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного», «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого», «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів», «Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою», «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією», «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти» (програма з літературного читання у 3 – 4 класах, створена під керівництвом О. Савченко).

Назви ліній, зміст, визначений у Типовій освітній програмі, засвідчують необхідність зміщення акцентів у методах навчання на пошук, «продукування» нових індивідуальних способів навчальної діяльності. Однією із можливостей розв'язання проблеми пошуку шляхів підвищення пізнавального інтересу учнів до вивчення української мови є використання інноваційних технологій у навчанні. Застосування на практиці інноваційних методологічних підходів дають можливість учителям мови впроваджувати та удосконалювати нові методи роботи, підвищити ефективність навчального процесу і рівень знань учнів [6, с. 319]. Якісна мовна підготовка учнів неможлива без використання сучасних освітніх технологій.

У педагогіці термін «інновація» означає нововведення, оновлення процесу навчання. Інноваційні технології містять такі підходи до навчання української мови: інтерактивні методи навчання; використання технічних засобів навчання (комп'ютерних та мультимедійних, мережі Internet) для контролю знань, зберігання і використання навчальних матеріалів [3, с. 10].

Інтерактивні методи навчання спрацьовують через осмислення кожним учнем своєї діяльності, що звернена до здатності дитини перебудовувати свої дії, досвід, мотиви і потреби. Інтерактивне навчання допомагає сформуванню в особистості вміння, навички самостійно вивчати певні явища, процеси, користуючись при цьому інформацією.

Про динаміку використання інноваційних методів навчання на уроках української мови свідчить аналіз науково-педагогічної та методичної літератури. Цій темі присвячено дослідження І. Дичківської, Л. Пироженко, О. Пометун, А. Ярошенко, у яких описано теоретичні засади інноваційних методів, їх класифікації та результативність використання. Особливості інтерактивних методів навчання в школі охарактеризовано в наукових працях педагогів, психологів і методистів (І. Гейко, В. Кремень, О. Падалка, В. Паламарчук, Т. Шамова).

Найпродуктивніші інтерактивні методи навчання мовно-літературної освітньої галузі такі: метод проєктів, метод ПРЕС, мозковий штурм, метод гронування, мікрофон, акваріум.

інноваційні технології навчання містять чітко спланований очікуваний результат навчання, інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, розумові й навчальні умови і процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
2. Вашуленко М. С., Дубовик С. Г. Українська мова та читання: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти у (у 2-х частинах). Ч.1. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2019. 144 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
4. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ : видавництво «Світоч», 2019. 336 с.
5. Шморгун Є. І. Твори. Том перший. Рівне : Азалія, 2007. 488 с.
6. Чернова А. В. Інноваційні підходи у викладанні української мови. *Наукові записки Таврійського національного університету ім. В.Н. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2012. Ч. 2. С. 318–322.

Анна САЛЬНИК,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

В умовах трансформації освітнього простору та переходу до компетентнісного підходу особливого значення набуває оптимізація навчального процесу у початковій школі шляхом впровадження сучасних засобів навчання. У фокусі мовно-літературної освітньої галузі перебуває формування комунікативної, читацької, мовленнєвої та культурної грамотності, що потребує нових підходів до організації навчання. Використання мультимедійних ресурсів, цифрових платформ, інтерактивних інструментів дозволяє підтримувати інтерес молодших школярів до вивчення мови та літератури, підвищувати ефективність засвоєння знань та сприяти розвитку творчого мислення [4, с. 495].

Метою дослідження є виявлення специфіки використання сучасних засобів навчання на уроках мовно-літературної освітньої галузі у початкових класах. Завдання полягають у розгляді теоретичних засад застосування цифрових ресурсів, аналізі існуючих підходів, а також узагальненні методичних рекомендацій для практиків початкового освіти.

Результати попередніх досліджень акцентують увагу на позитивному впливі інформаційно-комунікаційних технологій на пізнавальну активність та мотивацію до навчання серед молодших школярів [1, с. 449]. Сучасні наукові праці розглядають інтегративний потенціал цифрових засобів у контексті поєднання мовного, літературного та мистецького компонентів, що особливо актуально для реалізації цілісного освітнього процесу [2, с. 89–90].

Сучасні засоби навчання охоплюють широкий спектр інструментів: від мультимедійних презентацій та навчальних програм до онлайн-ресурсів, інтерактивних платформ та мобільних застосунків. Засоби спрямовані на забезпечення зворотної зв'язку, візуалізацію матеріалу, створення умов для індивідуалізації та диференціації навчання.

У контексті реалізації Державного стандарту початкового освіти сучасні технології розглядаються як основа для створення нової освітньої парадигми, орієнтованої на самореалізацію, діалогічну взаємодію та розвиток критичного мислення. Цифрові ресурси є важливим інструментом для формування ключових компетентностей, передбачених освітньою програмою Нової української школи, зокрема читацької та мовленнєвої грамотності, уміння працювати з інформацією, здатності до самовираження [1, с. 450].

Інформаційно-комунікаційні технології у початковій школі виступають дієвим інструментом формування сучасного освітнього середовища, орієнтованого на активну пізнавальну діяльність учнів. Їх застосування у мовно-літературній освітній галузі дає змогу урізноманітнити форми подання навчального матеріалу, забезпечити інтерактивність процесу, створити умови для візуального сприйняття інформації. Основними формами використання ІКТ на уроках є цифрові презентації, відеофрагменти, онлайн-платформи для

тренування орфографії, вправи з читання з екрану, електронні підручники, інтерактивні вправи з елементами самоперевірки, тематичні вікторини та словарні ігри. Такі форми сприяють підвищенню зацікавленості учнів у навчанні та активізації їхньої мовленнєвої діяльності [1, с. 451].

Практика показує ефективність впровадження ІКТ у поєднанні з традиційними методами навчання. Наприклад, використання інтерактивної дошки дає змогу працювати з текстами в режимі колективного аналізу, що активізує увагу учнів і розвиває навички критичного читання. Застосування цифрових вправ на онлайн-платформах дозволяє здійснювати оперативний контроль та корекцію знань, а відеофрагменти літературних творів поглиблюють емоційне сприйняття художніх образів [1, с. 452–453].

Інтегроване навчання в межах мовно-літературної галузі передбачає органічне поєднання мовного, літературного, естетичного та соціокультурного компонентів. емоційну залученість учнів до навчання.

Сучасні методичні прийоми, що підтримуються ІКТ, сприяють ефективному поєднанню різних видів мовленнєвої діяльності. До таких прийомів належать: створення хмар слів для активізації лексичного запасу, віртуальні екскурсії у світ творів, інтерактивне моделювання мовних ситуацій, використання анімацій та озвучування діалогів. Застосування мультимедійного супроводу підсилює емоційно-чуттєве сприйняття художніх текстів, а електронні засоби самоконтролю підтримують розвиток самостійності у навчанні [2, с. 91–92].

Ігрові методи як засіб активізації мовленнєвої діяльності є ефективним інструментом розвитку мовленнєвих умінь та мислення молодших школярів. Ігрова діяльність відповідає психологічним особливостям учнів початкової школи, стимулює пізнавальний інтерес, формує навички комунікації, сприяє емоційному включенню в процес навчання. Залежно від дидактичної мети та рівня мовленнєвого розвитку учнів, використовуються різні види ігор: мовленнєві (словникові, граматичні, текстові), рольові, логічні, творчі. Вони розвивають здатність до висловлювання думок, формують граматичне правильне мовлення, тренують увагу, пам'ять, логіку [3, с. 23–25].

Сучасні дидактичні ігри нерідко поєднуються з цифровими технологіями, що підвищує їхню привабливість для дітей. Наприклад, ігри на платформах LearningApps, Wordwall, Kahoot, інтерактивні кросворди, ребуси, вікторини з використанням мультимедійних засобів. Такі ігри створюють умови для змагання, взаємодії, самоконтролю, підтримують високу мотивацію до виконання мовленнєвих завдань. Цифровий компонент дозволяє автоматизувати деякі мовні навички, водночас забезпечуючи візуальну та аудіопідтримку.

Практичне використання сучасних засобів навчання потребує цілеспрямованого планування. Уроки з використанням ІКТ, мультимедіа та ігрових технологій мають відповідати освітнім цілям, віковим та індивідуальним особливостям учнів. Доцільним є поєднання різних типів завдань: презентаційних, інтерактивних, творчих, із чітким алгоритмом дій. Рекомендується включати мультимедійні засоби на етапах мотивації, актуалізації знань, пояснення нового матеріалу, закріплення та перевірки. Ігрові прийоми доцільно застосовувати у середині або наприкінці уроку для активного закріплення та рефлексії.

Оптимальним є поєднання методик, що базуються на зміні видів діяльності та використанні візуальних, слухових та моторних каналів сприйняття. Наприклад, поєднання

словесного пояснення з демонстрацією відеофрагментів, виконання інтерактивних вправ після колективного аналізу тексту, застосування рольових ігор у завершальній частині уроку. Таке комбінування забезпечує гнучкість навчального процесу, дозволяє варіювати рівень складності завдань та індивідуалізувати навчання.

Узагальнюючи результати аналізу, можна стверджувати, що поєднання сучасних засобів навчання з ігровими методами забезпечує активізацію мовленнєвої діяльності учнів, сприяє розвитку мислення та комунікативних навичок. Використання ІКТ та мультимедіа розширює дидактичні можливості уроків, підвищує мотивацію до навчання та формує позитивне ставлення до мовно-літературного освіти.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою методичних рекомендацій щодо ефективного конструювання уроків із цифровим компонентом, адаптованих до умов змішаного та дистанційного навчання, а також з аналізом впливу ігрових технологій на формування читацької компетентності учнів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітній і дослідницькій діяльності учнів на уроках в початкових класах нової української школи / О. Красовська та ін. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 2(8). С. 448-461. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-2\(8\)-448-462](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-2(8)-448-462).
2. Качак Т., Близнюк Т. Технологія інтегрованого навчання на уроках мовно-літературної освітньої галузі. *Освітні обрії*. 2023. Т. 56, № 1. С. 89-94. URL: <https://doi.org/10.15330/obrii.56.1.89-94>.
3. Турбар Т. В., Зубцова Ю. Є., Денисова К. В. Розвиток творчого мислення молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі засобами ігрових методів навчання. *Pedagogical sciences theory and practice*. 2023. № 4. С. 21-28. URL: <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2023-4-03>.
4. Чернякова О., Савченко Н. Використання мультимедійних засобів навчання на уроках в початкових класах. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 10(28). С. 494-505. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10\(28\)-494-505](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10(28)-494-505).

Мар'яна СИДОР,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Людмила БІСОВЕЦЬКА, кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ВИМОГИ ДО КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ Й ЕТИКИ МОВНОГО СПІЛКУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах проблема підвищення рівня культури мовлення підростаючого покоління, оволодіння ними літературною нормою, сукупністю комунікативних якостей мови, за зауваженнями Г. Товканець і О. Мартин [3, с. 111], стає як лінгвістичною, так і соціальною. Значно зросли вимоги до мовної підготовки випускників закладів загальної середньої освіти, оскільки жоден фахівець у будь-якій професійній сфері не може вважатися компетентним, якщо він не володіє культурою мовлення – фактором, що забезпечує

успішність індивіда у взаємодії з іншими людьми. Велика роль початкової школи, оскільки у цей період учні опановують різні види мовної діяльності, вивчають основи мовленнєвої системи, активно засвоюють норми сучасної української літературної мови. Саме в початкових класах закладаються основи успішної культури мовлення.

Проблемі формування культури мовлення присвячені наукові дослідження С. Єрмоленко, С. Карамана, Л. Мацько, М. Наумчук, М. Пентиліук, М. Плющ, О. Пономаріва, В. Русанівського, Г. Сагач та ін.

Культура мовлення учнів, за визначенням М. Наумчук [2, с. 55], – це володіння нормами усної і письмової літературної мови (орфоепія, наголос, слововживання, орфографія, морфологія, синтаксис), а також уміння використовувати виражальні можливості мови відповідно до мети висловлювання, комунікативної цілеспрямованості, умов спілкування.

На думку М. Вашуленка [1, с. 319], культура мовлення (спілкування) – це дотримання усталених мовних норм усної і писемної літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування.

Культура мовлення і спілкування утверджує певні норми: лексичні (розрізнення значень і семантичних відтінків слів, закономірності лексичної сполучуваності); граматичні (вибір правильного закінчення, синтаксичної форми); стилістичні (доцільність використання мовно-виражальних засобів у конкретному лексичному оточенні, відповідній ситуації спілкування); орфоепічні (вимова); орфографічні (написання).

Крім того, культура спілкування – це ще й загальноприйнятий мовленнєвий етикет: типові формули вітання, прощання, побажання, запрошення тощо.

Культура мовлення й етика мовного спілкування учнів початкової школи повинні відповідати таким вимогам [1, с. 320]:

1) висловлювання мають бути правильними, точними, виразними. Для цього необхідно добирати потрібні для вираження думки слова, вміло будувати з них речення і пов'язувати їх між собою;

2) слова слід правильно наголошувати;

3) в усному мовленні не можна заміняти слова жестами, мімікою, вигуками;

4) щоб висловлений зміст сприймався іншими людьми, в усному мовленні необхідно виразно вимовляти слова, вміло користуватися інтонацією, а в писемному – розділовими знаками;

5) у спілкуванні з іншими людьми прийнято вживати слова ввічливості (під час зустрічі і прощання, для вираження запитання, просьби, подяки тощо);

6) слова ввічливості слід добирати залежно від того, кому вони адресовані (товаришам, батькам, учителям, знайомим чи незнайомим людям);

7) у розмові потрібно вміти вислухати до кінця співбесідника, не перебивати його без потреби, а якщо є така необхідність, то попросити вибачення.

У початковій школі формування культури спілкування здійснюється у процесі вивчення всіх розділів мовного курсу шляхом збагачення, уточнення й активізації словникового запасу здобувачів освіти, формування вміння правильно наголошувати слова під час вимови, поєднувати їх одне з одним, дотримуватися нормативних граматичних форм, доречно вживати виражальні засоби мови, формули мовленнєвого етикету.

Основне завдання шкільного курсу мови полягає у формуванні культури мовлення здобувачів освіти, тобто в забезпеченні вміння змістовно і грамотно (на всіх рівнях – орфоепічному, акцентуаційному, лексичному, фразеологічному, граматичному та стилістичному) обмінюватися думками.

Наприклад, вивчити слова зі складними наголосами допомагають учням мнемофрази, в яких запам'ятовувати наголоси допомагає принцип аналогії з відомими словами і ритмічність мов: *Коли краці, коли гірші, пробуєм писати вірші. І дорослі, і малі навесні беруть граблі. Отакий він загадковий, цей числівник порядковий Утвори від слова «метр» кілометр та сантиметр.*

У підручнику М. Чабайовської, Н. Омельченко, В. Синільник «Українська мова та читання» для 3 класу вміщено завдання [4, с. 28]:

Пригадай, як вимовляють дзвінки приголосні в кінці складу й слова. Устав пропущені букви, які позначають дзвінки приголосні звуки. Правильно прочитай і запиши слова.

Гра..., лі..., кі...ка, ні..., кни...ка, зага...ка, ри...ка, ягі...ка.

Отже, у початковій школі формування культури спілкування здійснюється у процесі вивчення всіх розділів мовного курсу.

Список використаних джерел

1. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
2. Наумчук М., Лушпинська Л. Словник-довідник основних термінів і понять з методики української мови. Тернопіль : Астон, 2003. 132 с.
3. Товканець Г. В., Мартин О. М. Розвиток зв'язного мовлення та культури спілкування учнів початкових класів на уроках мовно-літературної освітньої галузі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2024. Вип. 2(55). С. 111–115.
4. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Українська мова та читання : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Тернопіль : Астон, 2020. 160 с.

Юрій СПОЛТАК,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Людмила БІСОВЕЦЬКА, кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ЕТАПИ НАВЧАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Розвиток зв'язного мовлення учнів початкових класів, як зазначає М. Вашуленко [3, с. 341], передбачає роботу у двох напрямках: удосконалення і розвиток діалогічного мовлення та формування вмінь будувати монологічні зв'язні висловлювання. У процесі побудови діалогу важливого значення набуває мовленнєва активність співрозмовників: уміння

розпочати діалог, тобто поставити запитання, швидко зорієнтуватися в ситуації, знайти правильну, влучну, а якщо потрібно – дотепну відповідь.

Різні аспекти формування діалогічного мовлення розглянуто в наукових працях О. Беляєвої, М. Варварук, М. Вашуленка, О. Глазової, Н. Головки, О. Гончарук, О. Гриценко, С. Дубовик, С. Карамана, Л. Левіної, Г. Лещенко, Н. Луцан, Е. Палихати, Н. Ростикус, Л. Соловець, Г. Шелехової та ін.

Діалог як форма мовленнєвої діяльності має свою психологічну структуру: мотив, мету, засіб (мова) і кінцевий результат – очікувану реакцію співрозмовника. Важливе значення для створення діалогу має мотив, бажання висловити ту чи іншу думку, що реалізується по-різному залежно від ситуації мовлення. Тому освітній процес необхідно будувати так, щоб у здобувачів освіти виникала потреба щось повідомити, з'ясувати певні питання, висловити ставлення до проблеми, що розглядається.

Вступаючи в діалог, співрозмовники мають знати, яка мета їхнього спілкування, що вони хочуть з'ясувати в ході розмови. У побудові діалогу значну роль відіграє ініціативна репліка. Вона є мовленнєвим стимулом і носієм теми.

Важливою умовою досягнення мети діалогу є досконале володіння його учасниками мовою як засобом спілкування. Діалог вимагає чіткого формулювання запитань, точних і лаконічних відповідей, ввічливого звернення до співрозмовника, толерантного і коректного висловлення зауважень, заперечень, порад тощо. Діалог можна вважати результативним, якщо всі учасники спілкування досягнуть мети, ніхто в процесі розмови не буде ображеним, невислуханим чи незрозумілим.

Навчання діалогічного мовлення в початковій школі здійснюється поетапно, від відтворення зразка до самостійної побудови діалогу за описаною чи створеною мовленнєвою ситуацією. З цією метою використовуються такі види завдань:

- відтворення, розігрування діалогів із прочитаних казок, оповідань;
- побудова діалогу за зразком;
- доповнення незавершеного діалогу;
- створення діалогу з опорою на допоміжні матеріали;
- побудова діалогу за ситуативним малюнком;
- складання діалогу у ході обговорення з однокласниками прослуханого чи прочитаного тексту, малюнка, життєвої ситуації тощо;
- придумування діалогу як доповнення до прочитаного тексту;
- створення діалогу за словесно описаною мовленнєвою ситуацією;
- оцінювання змістовності діалогу, правильності й доцільності використання під час діалогу мовних і немовних засобів;
- редагування діалогу, в якому було виявлено недоліки.

Методика формування в учнів початкової школи вмінь будувати діалог передбачає здійснення таких послідовних етапів роботи [3, с. 342]:

- уведення школярів у тему, з якої відбудеться діалогуювання;
- з'ясування мовленнєвої ситуації (де, коли відбувається подія, про що йдеться);
- визначення психофізіологічного стану дійових осіб (схвильовані, сердиті, веселі);
- визначення способів спілкування героїв (вербальні, невербальні – жести, міміка, фізичні дії (штовхання, смикання тощо));
- розподіл ролей.

Наприклад, здобувачам освіти пропонується прочитати і проаналізувати діалог Котигорошка й Оленки з української народної казки «Котигорошко». У творі розповідається про хлопчика надзвичайної сили, який народився від горошини та визволив власних братів і сестру з полону Змія [2].

– *Здорова була, дівчино! – каже Котигорошко.*

– *Здоров був, парубче. Та чого ти сюди зайшов, прилетить змій, то він тебе з'їсть.*

– *Отже, може, й не з'їсть! А ти ж хто така?*

– *Я була одна дочка в батька й матері, та мене змій украв; а шестеро братів пішло визволяти та й загинуло.*

– *Де ж вони? – питається Котигорошко.*

– *Закинув змій до темниці, та не знаю, чи ще живі, чи, може, й на попільць потрухли.*

– *Отже, може, я тебе визволю, – каже Котигорошко.*

– *Де тобі визволити? Шестеро не визволило, а то б ти сам: – каже Оленка.*

– *Дарма! – відказує Котигорошко.*

Здобувачі освіти з'ясовують, що діалог відбувається між Котигорошком і його сестрою Оленкою у будинку Змія. Головний герой сміливий і рішучий, він прийшов визволити з неволі братів і сестру. Оленка переживає, що Змій прилетить і з'їсть Котигорошка. Учителю звертає увагу учнів на використані в діалозі мовні одиниці: вітання, звертання, незнайомі слова, правильність і доцільність використання під час діалогу мовних засобів тощо.

У підручнику для 3 класу М. Вашуленка, Н. Васильківської, С. Дубовик «Українська мова та читання» майже кожен параграф містить «Хвилинку спілкування». Наприклад, у параграфі «Застосування алфавіту» запропоновано такий початок діалогу між здобувачами освіти [1, с. 79]:

– *Книжку, яку я читаю, називають бестселером. Ти знаєш, що означає слово бестселер?*

– *Ні, але я знаю, в якому словнику знайти значення слова.*

Продовжте розмову.

Учні діляться знаннями про лексикографічні джерела української мови, яку інформацію в них можна знайти і якими словниками вони найчастіше користуються.

Отже, щоб навчання діалогічного мовлення в початковій школі було ефективним, воно має здійснюватися постійно і поетапно, від відтворення зразка до самостійної побудови діалогу за описаною чи створеною мовленнєвою ситуацією.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С., Васильківська Н. А., Дубовик С. Г. Українська мова та читання: підруч. для 3 кл. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с.
2. Котигорошко. URL : <https://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinsjki-narodni-kazky/kotyhoroszkko> (дата звернення 10.04.2025).
3. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2011. 364 с.

Аліна ТОКАР,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ УМІНЬ ВИРАЗНО ЧИТАТИ ЛІТЕРАТУРНІ ТЕКСТИ

Розвиток навичок виразного читання посідає важливе місце в загальному читацькому становленні учнів початкової школи. В умовах модернізації освіти в Україні, зокрема у зв'язку з реалізацією Концепції «Нова українська школа», зростає увага не лише до швидкості й техніки читання, а й до глибокого розуміння змісту, правильного інтонування, чіткої артикуляції та емоційного відчуття тексту. Виразне читання виступає потужним засобом розвитку мовлення, мислення, творчих здібностей, а також сприяє формуванню естетичних та моральних цінностей.

Період молодшого шкільного віку є надзвичайно важливим у розвитку особистості дитини, оскільки саме в цей час формуються основи її пізнавальної діяльності, мовленнєвих навичок, читацької компетентності та інтересу до навчання. Вікові межі цього періоду – від 6 до 10 років – характеризуються значними фізіологічними, психічними та соціальними змінами, що мають вирішальне значення для навчального процесу, зокрема для засвоєння читання як провідного виду мовленнєвої діяльності.

Читацька компетентність [3], згідно з сучасними державними освітніми стандартами, включає вміння не лише технічно читати, а й розуміти, аналізувати та інтерпретувати зміст прочитаного. Виразне читання виступає тут як один із ключових механізмів активізації особистісного ставлення до тексту. Через інтонаційне оформлення, емоційне відтворення й логічне структурування дитина вчиться вловлювати смислові акценти, з'ясовувати підтексти, розрізняти авторські інтенції, що є необхідними складниками читацької компетентності.

Виразність читання – здатність засобами усної мови передати слухачам головну думку твору і своє ставлення до нього, тобто знайти в усній мові засоби, за допомогою яких можна точно, відповідно до задуму автора, передати ідеї і відчуття, змальовані у творі [2, с. 37–38]. Під час навчання виразного читання основним є розуміння тексту, ставлення автора до дійових осіб, власне ставлення учнів до подій, про які розповідається.

Уміння читати виразно перевіряється вчителем лиш після попередньої підготовки учнів.

Учні початкових класів мають оволодівати елементарною грамотою виразного читання, вчитися виділяти логічний центр у тексті, логічні наголоси в реченнях, робити паузи, підвищувати і понижувати голос, добирати відповідну інтонацію мовлення чи читання. Все це сприяє поглибленню розуміння змісту навчального тексту, розвитку навичок виразно читати. Важливим тут є – опрацювання партитури (розмітки) для виразного читання тексту (разом з учителем або самостійно) на основі усвідомлення ідейно-змістових та емоційно-образних сторін тексту.

С. Романюк [5, с. 49] визначає такі вимоги до виразного читання: вміння розподіляти своє дихання в процесі читання; правильне артикулювання кожного звуку в слові; чітка дикція; оволодіння нормами орфоепії; уміння користуватися паузами; уміння користуватися логічним наголосом; уміння користуватися інтонацією.

Одночасно з розвитком виразності зв'язного мовлення формуємо й техніку мовлення: дихання, чіткість і правильність вимови звуків. З технікою мовлення та читання пов'язані дикція і словесний наголос.

Виразність залежить від уміння володіти голосом. Голос характеризується силою, висотою, тривалістю (темпом), звуковим забарвленням (тембр). Читання літературного твору голосно або тихо, швидко чи повільно зумовлюється почуттями та намірами розповідача (читця), розумінням фактичного та образного змісту тексту.

До засобів мовленнєвої виразності відносимо інтонацію, логічний наголос, паузи, темп, силу та висоту голосу.

Зокрема, на уроках мовно-літературної освітньої галузі знаходимо місце і час для застосування артикуляційних вправ з метою формування дикції в учнів початкових класів. Вирішальну вагу у створенні чіткої дикції має артикуляція кожного звуку, яка здійснюється завдяки різним положенням язика, губів, м'якого піднебіння, нижньої щелепи, рухи яких ми маємо змогу контролювати [1, с. 14–89]. Скоромовка в роботі над дикцією займає особливе місце. Мета роботи над ними – навчитися легко, чітко і чисто долати дикційні труднощі, складні звукосполучення.

Звучний красивий голос – це перш за все правильно поставлене дихання. З одного боку, дихання – акт рефлексний, який здійснюється без втручання людської свідомості, виконуючи головну свою фізіологічну функцію газообміну в людському організмі. Але з іншого боку, дихання – процес керований, коли він безпосередньо пов'язаний з вимовою. Таке дихання називається мовним або звуковим.

Логічна виразність мовлення та читання досягається використанням її основних засобів: логічних пауз, логічних наголосів, мелодики голосу (пониження та підвищення). Для з'ясування логічних пауз треба розібратися в смислових зв'язках між словами речення, щоб найбільш близькі слова з речення за змістом були в одній мовленнєвій ланці. Найчастіше логічні паузи збігаються із розділовими знаками. Це граматичні паузи.

Знаходження логічного наголосу – це знаходження в реченні (тексті) найголовніших (ключових) слів, найбільш важливих для передачі висловленої думки. Логічний наголос відтворюється різними способами: з уповільненою вимовою слова, підвищенням чи пониженням голосу, вимовлянням його пошепки. Є наголос для всього тексту – це логічний центр (найголовніші, ключові слова у тексті). Він визначається залежно від головної думки твору.

Мелодика – це рух голосу – його пониження, підвищення. Щоб чітко визначити рух голосу в реченні, необхідно враховувати місце логічного наголосу. Якщо логічний наголос знаходиться на початку мовного такту, відбувається мелодичне пониження голосу, яке графічно прийнято позначати стрілкою вниз; логічний наголос у кінці мовного такту вимагає підвищення голосу. Якщо ж логічний наголос знаходиться в середині, рух голосу характеризує висхідно-спадна мелодика.

Усі засоби мовленнєвої виразності (паузи, наголос, мелодика) знаходяться у взаємозв'язку. Вдумливе використання їх допомагає правильно і яскраво відтворити текст і робить читання виразним.

Створення партитури логічного читання [2] відбувається в такій послідовності: 1) з'ясування головної думки тексту; 2) обґрунтування логічного центру (головні слова в залежності від основної думки тексту); 3) визначення місць логічних пауз; 4) виділення логічного наголосу в реченнях; 5) знаходження додаткових наголосів у логічних ланках, позначених паузами; 6) встановлення мелодики читання залежно від місця логічного наголосу; 7) інтонування читання відповідно до змісту й структури тексту.

Опрацювання партитури виразного читання тексту відбувається після опрацювання фактичного його змісту. За допомогою партитури вчитель може працювати над виразністю в структурі уроку. Опрацювання партитури – це не тільки виразність, а й подальше усвідомлення змісту тексту – співвідносять ідею із словами тексту, виділяють найголовніші за смислом слова.

Організація інтерактивних форм роботи, таких як інсценізації, рольові читання, театралізації уривків творів, сприяє розвитку виразного читання. У таких формах учні природно змінюють голос, інтонацію, темп відповідно до образу, що підсилює мовленнєву виразність.

Так, ефективне формування виразного читання в учнів початкових класів відбувається за умов осмислення авторського задуму твору; виконання розмітки тексту – позначення пауз, логічних наголосів, підвищення і зниження голосу; багаторазове читання тексту вголос.

Список використаних джерел

1. Грицан Н. В. Техніка сценічного мовлення: навч.-методичний посібник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Івано-Франківськ, 2020. 286 с.
2. Коваль Г. П., Іванова Л. І., Суржук Т. Б. Методика читання : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. 280 с.
3. Кравцова І. А. Формування і розвиток навички виразного читання в учнів початкової школи в контексті нового Державного стандарту. Професійна педагогіка. 2023. № 1. URL: <https://profped.ddpu.edu.ua/article/view/246377> (дата звернення: 10.04.2025).
4. Роєнко Л. М. Методика навчання української мови і літературного читання: практикум. Умань: Візаві, 2022. 121 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/15203/1/посібник%20МНУМіЛЧ%2028.05.pdf> (дата звернення: 15.04.2025).
5. Романюк С. З., Піц І. І. Практикум з методики навчання літературного читання : навчально-методичний посібник. Чернівці-Вижиця. Черемош, 2017. 154 с.

Яна ТРОФИМЧУК,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З НАУКОВО-ХУДОЖНІМИ ТЕКСТАМИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У 3 КЛАСІ

У межах змістової лінії «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів» мовно-літературної освітньої галузі Типової освітньої програми (3-4 кл.) НУШ літературне читання

передбачає цілісне сприймання учнями початкової школи художніх та науково-художніх текстів. Програма наголошує на необхідності аналізу й інтерпретації цих текстів із практичним використанням літературознавчих понять, формування вмінь висловлювати рефлексивні судження щодо прочитаного, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів та застосовувати її для збагачення особистого читацького досвіду [5, с. 256]. Як зазначено, окрім художньої літератури, до кола читання учнів введено й науково-художні твори, що поєднують науковий і художній стилі. З метою демонстрації характеристик цих стилів, об'єднаних в одному терміні, та їхньої ролі у формуванні компетентного читача – учня 3 класу, у таблиці 1 проаналізуємо відмінні ознаки художнього та наукового стилів.

Таблиця 1

Відмінні ознаки наукового та художнього стилів

Ознаки наукового стилю	Ознаки художнього стилю
Популяризувати наукові знання, зацікавити дитину певними галузями науки, розширити її кругозір, показати наукові факти в захопливій формі.	Розважити, викликати емоції, навчити простих життєвих істин, розвинути уяву та фантазію дитини.
Зміст	
Ґрунтуються на реальних наукових фактах, явищах, відкриттях. Вигадані персонажі та сюжетні лінії використовуються для того, щоб зробити наукову інформацію більш цікавою та зрозумілою. Наукові пояснення подаються у спрощеній, але достовірній формі.	Часто є вигадані персонажі, неймовірні події, чарівні елементи. Сюжет, як правило, простий і зрозумілий, з чіткою послідовністю подій. Може порушувати важливі моральні та етичні питання, але в доступній для дітей формі.
Мова	
Поєднує художні елементи (описи, діалоги, емоційність) з елементами науково-популярного стилю (доступні пояснення, деякі наукові терміни, що роз'яснюються).	Проста, образна, емоційна. Використовуються діалоги, описи природи, портрети персонажів, але без складних наукових термінів чи глибоких філософських роздумів.
Наукова достовірність	
Є важливим критерієм. Інформація, що подається, має відповідати сучасним науковим уявленням, хоча й може бути спрощена для дитячого сприйняття.	Не є головним критерієм. Допускаються фантастичні перебільшення та відхилення від реальності задля художнього ефекту

Ці стилі, які ми розглядаємо щодо учнів початкової школи, мають і спільні ознаки, що дозволило їх об'єднати в науково-художній стиль, а саме:

1. Обидва типи творів створено з урахуванням вікових особливостей дітей: їхнього рівня розвитку, інтересів, сприйняття світу. Це означає, що мова, сюжет, персонажі та загальна структура творів адаптовані для цієї вікової групи.

2. Обидва типи творів можуть мати виховний потенціал. Художні твори часто навчають моральних цінностей, доброти, дружби, співчуття через поведінку персонажів та розвиток подій. Науково-художні твори виховують допитливість, інтерес до пізнання світу, повагу до знань.

3. Художні твори активно розвивають дитячу уяву та фантазію, пропонуючи незвичайні світи та ситуації. Науково-художні твори також можуть стимулювати уяву, показуючи, наприклад, як працюють наукові закони в різних умовах або як відбувалися події в минулому. Обидва типи творів сприяють розвитку логічного мислення, вмінню аналізувати події та робити висновки.

4. Обидва типи творів можуть приносити естетичне задоволення через майстерне авторське мовне оформлення, яскраві образи, цікавий сюжет. Ілюстрації, які часто супроводжують дитячі книги, також відіграють важливу роль у створенні позитивного емоційного враження.

У дитячих художніх творах насамперед автори розповідають про історію, щоб розважити дітей та навчити чого-небудь, використовуючи вигадку; в науково-художніх подають наукові відомості, застосовуючи художні елементи, щоб зробити інформацію цікавою та зрозумілою. Хоча дитячі художні та науково-художні твори мають різні основні цілі, вони перетинаються у своєму прагненні бути цікавими, корисними та розвивальними для юних читачів [2; 3].

Продемонструємо роботу з науково-художнім текстом на уроках літературного читання в 3 класі на прикладі оповідання З. Мензатюк «Квіти з Петриківки» (О. Вашуленко. «Українська мова та читання». Ч. 2, 2020. С. 151), яку ми проводили під час педагогічної практики. Для формування в третьокласників уміння свідомо розрізняти художні та науково-художні тексти ми застосували прийом порівняння казки-повісті Отфріда Пройслера «Паперові квіти», яку діти вивчали раніше, та оповідання З. Мензатюк «Квіти з Петриківки» після першого ознайомлення з ним.

Насамперед учні звернули увагу на заголовки творів (в обох ключове слово – «квіти») та зробили висновок, що заголовок несе інформацію, передає головну тему тексту – розповідь про квіти. Далі акцентували на слові «чарівні», яке зустрічається в обох текстах. На запитання «Чи можемо ми вважати обидва твори чарівними казками?» діти впевнено відповідали, що чарівною казкою є «Паперові квіти», аргументуючи це наявністю казкових героїв та казкових подій, що вказує на належність цього тексту до художнього стилю. Натомість в оповіданні «Квіти з Петриківки» описані правдиві події, факти та побут людей.

Оскільки після першого читання учні не зовсім запам'ятали зміст твору «Квіти з Петриківки», наступним завданням було прочитати уривки, які свідчать про те, що текст не належить до художнього стилю, та усно обґрунтувати свій вибір. Діти виокремлювали наукові факти про петриківський розпис, про малярські таємниці професійних художників, про назву дивовижної квітки в петриківському розписі тощо; називали наукові терміни (*оранжерея, народний розпис, професійні художники* тощо). Потім учні виписували з тексту розмовні зменшено-пестливі слова (*повнісіньке, дрібненьке, кучерявка, волики, кінчик тощо*) і робили висновок щодо стилю оповідання «Квіти з Петриківки». У результаті дійшли висновку, що З. Мензатюк в оповіданні поєднує наукову інформацію з елементами художнього стилю, тому цей твір є науково-художнім.

Далі третьокласники самостійно знаходять ключові слова та речення, що допомагали їм орієнтуватися в тексті, виявляти описи, факти й події. Це стає основою для наступного

завдання: визначення логічної послідовності подій та об'єднання їх за змістом у смислові блоки.

Продовжуючи аналізувати твір, учні навчаються розпізнавати послідовні та причинно-наслідкові зв'язки, відповідаючи на запитання про причини та наслідки подій. Вони аналізують речення зі сполучниками бо (через те що, тому що) тощо. Розуміння завершення однієї думки та початку іншої полегшується за допомогою поділу тексту на абзаци. На основі цього учні складають план, що є важливим для цілісного усвідомлення змісту тексту, його окремих частин та виділення суттєвих ознак предметів чи явищ. Саме глибоке розуміння тексту є необхідною умовою для успішного опанування цих навичок.

Для того, щоб перевірити наскільки глибоко третьокласники зрозуміли зміст тексту, застосовуємо метод «ромашка Блума» (робота в групах) [4]. Прикріплюємо на шкільній дошці паперову ромашку із шістьма пелюстками, на яких написано запитання різних типів, що стосуються змісту оповідання «Квіти з Петриківки»: а) знаннєві – відповідь потребує відтворення фактів: *Про що розповів Катрусі тато?*; б) уточнювальні – перевіряємо, чи правильно учень зрозумів інформацію: *Чи правильно я зрозуміла, що село Петриківка розташоване в степу на півдні України?*; в) практичні – відповідаючи на такі питання, учні встановлюють зв'язок між теорією та дією: *Як можна самому зробити фарби?*; г) пояснювальні – школярі з'ясовують причини: *Чому батько перестав сумувати?*; д) оцінювальні – відповідь має містити висловлення судження: *Що, на вашу думку, означають слова тата: «У Петриківці малюють усе, що гарне. А гарне усе, на що не глянь.»?*; ж) творчі – передбачають припущення, прогнози: *Якби тобі довелося малювати петриківський розпис, щоб ти намалював/ла? Якими словами ти описав/ла би народний розпис?*

Метод «ромашка Блума» ефективний тим, що під час відповідей на питання учні не просто відтворювали текст, а давали свою оцінку, висловлювали власне ставлення до змісту; усвідомлювали, яка інформація для них є новою, а яка – знайомою; вирішували, з якою метою автор розповів, як майстрині виконують петриківський розпис; робили висновки.

Для виконання домашнього завдання учні об'єднуються в групи. Перша група пояснює значення прислів'я «Майстра славить його творчість»; друга – уявляє, що відвідала село Петриківка та зустрілася з майстринями розпису – героїнями оповідання Зірки Мензатюк «Квіти з Петриківки». Їхнє завдання – скласти діалог, у якому відображено, що б вони хотіли запитати у майстринь; третя група складає кросворд за змістом оповідання.

Описана робота з науково-художнім текстом З. Мензатюк «Квіти з Петриківки» сприяє розширенню світогляду учнів, розвиває логічне мислення, креативність, вміння аргументувати власну думку, допомагає у формуванні читацької компетентності здобувачів початкової освіти.

Отже, починати розвивати в учнів уміння працювати з науково-художніми текстами особливо важливо вже з початкової школи, адже в сучасному світі здатність ефективно працювати з інформацією є ключовою. Саме науково-художні твори виступають дієвим засобом формування в учнів цілісного уявлення про навколишній світ, ознайомлення з історичними подіями, видатними постатями, науковими відкриттями та природними явищами.

Список використаних джерел

1. Вашуленко О. В. Методичні аспекти організації роботи молодших школярів із науково-художніми текстами. Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на

- виклики сьогодення: *матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*[Електронне видання]. Полтава. 2022. С.51–54. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731780/>.
2. Вашуленко О. В. Сутність технології формування в молодших школярів умінь досліджувати науково-художній текст. Київ: Інститут педагогіки НАПН України. *Педагогічна думка*, 2022. С.
 3. Мартиненко В. О. Сміслові читання молодшими школярами науково-художніх текстів. Педагогічна освіта: теорія і практика: *збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський, 2019. Вип. 26. С. 332–340.
 4. Лякішева А. В., Вітюк В. В., Кашуб'як І. О. Кейсбук методів і прийомів технології розвитку критичного мислення в Новій українській школі : навч.-метод. посіб. для вчит. поч. класів ЗЗСО та студ. спец. 013 Початкова освіта. 2-ге вид., переробл. і доповн. Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2022. 116 с.
 5. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти:1-2 та 3-4 класи. Київ. Видавництво «Світоч». 2019. 336 с.

Вікторія ФЕДОРЧУК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Тетяна КОСТОЛОВИЧ, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ УМІННЯ ЧИТАТИ З РОЗУМІННЯМ НА МАТЕРІАЛІ УРБАНІСТИЧНИХ МЕДІАТЕКСТІВ

Успіх будь-якої діяльності залежить від умінь їх виконувати. *Уміння* [6, с. 36] – засвоєний суб'єктом спосіб виконання практичних і теоретичних дій на основі знань і життєвого досвіду; формується вправлянням, передбачає застосування у звичних та змінених умовах.

Читання з розумінням – це *вміння*, яким для навчання впродовж життя повинен оволодіти здобувач початкової освіти. Водночас читання з розумінням – це своєрідний *вид діяльності*, кінцевим результатом якого є усвідомлення прочитаного, основної думки та ідеї тексту; змістового задуму автора, а також накопичення загальнонародного досвіду й формування учня як особистості.

У лінгводидактичних розвідках для означення поняття «*читання з розумінням*» (саме так зазначено в Державному стандарті початкової освіти [2]) зустрічаємо різні терміни. Наприклад, О. Савченко називає цей процес «продуктивним читанням», «функціональним читанням», «якісним читанням», «рефлексивним»; Я. Кодлюк, Г. Одинцова [4] – «усвідомленим «свідомим», читанням»; В. Мартиненко [5] – «смісловим читанням»; В. Сухомлинський – «читання з потреби думати» та «думання над книжкою». Не всі вчені погоджуються, що вказані терміни є синоніми, зокрема Т. Надвинична, поняття «розуміння» аналізує як родові, порівнюючи з «усвідомленням» й «осмисленням», водночас вказуючи, що останні теж мають відмінності, хоча і взаємопов'язані, тому їх не можна вважати синонімами.

Читання з розумінням визначено в Законі України про освіту [3] як одне з наскрізних вмінь для всіх компетентностей Нової української школи і відображено в змісті Типових освітніх програм НУШ (1–2, 3–4 класи), де акцентовано увагу на усвідомленому читанні молодших школярів та їхніх очікуваних результатах навчання.

Матеріалом для формування в учнів початкових класів уміння читати з розумінням обираємо урбаністичний медіатекст. Це текст, який містить інформацію про рідне місто та його мешканців.

Урбаністика [1] – наука, що вивчає розвиток міст з різних точок зору, включаючи архітектурну, соціально-економічну, екологічну та політичну перспективи. Основою урбаністики є аналіз історії розвитку міста з архітектурного погляду, вплив міського дизайну на розвиток громади та взаємодії людей з їх фізичним середовищем.

Урбаноніми, за визначенням К. Андрощук, – це назви внутрішньоміських об'єктів (вулиць, проспектів, бульварів, парків, площ тощо). Вони є невід'ємною складовою мовного ландшафту та культурної спадщини будь-якого міста, яка відображає історію, культуру та ідентичність місцевого населення. Зокрема динаміку змін урбанонімного простору Дрогобича досліджувала Р. Яцків, Житомира – Г. Гримашевич, Києва – Д. Данильчук і Л. Малес, Кривого Рогу – А. Титаренко, Одеси – Є. Степанов, Рівного – Г. Вокальчук, Г. Данильчук, О. Харват, Тернополя – Г. Бачинська та М. Тишковець, Умані – Ю. Фернос, Харкова – Л. Герман, І. Підгородецька, М. Тахтаулова, О. Тихоненко; Хмельницького – Я. Янчишена. Значна кількість праць також присвячена урбанонімам Закарпаття: це студії О. Галай, К. Галас, Х. Зикань, Н. Кидибиц, О. Негер та ін.

Урбаністичний медіатекст наповнюють факти про історію та сьогодення рідного міста, роль особистостей у його розвитку, викладену в публіцистичному стилі.

Мета використання текстів про рідне місто полягає у формуванні в учнів таких умінь: читати з розумінням; логічно викладати інформацію; систематизувати інформацію (можна у вигляді схеми); використовувати факти, цифрові дані; застосовувати образність і емоційність мовлення як засіб яскравішого змалювання конкретного факту тощо. Вважаємо, що вдумливе читання урбаністичних медіатекстів сприятиме створенню взаємозв'язків між різними цільовими аудиторіями мешканців, організації просвітницької діяльності у різних формах.

Процес опрацювання медіатексту відбувається в такій послідовності: вибір медіатексту і пояснення урбанізмів; читання медіатексту, його смисловий аналіз; визначення своєрідності урбаністичного медіатексту; критичне осмислення урбаністичного медіатексту; особистісне ставлення читача до прочитаного; творча робота на основі прочитаного урбаністичного медіатексту.

Необхідність поглиблювати та удосконалювати краєзнавчу складову освітнього процесу обумовлена сучасним воєнним станом та ефективним продукуванням засобами краєзнавства світоглядних цінностей молоді, забезпечення цілісного ставлення молодих громадян держави до рідного краю, сприяння відродженню в них історичної пам'яті та формуванням суспільної свідомості.

Аналізуючи завдання навчання учнів читати з розумінням, відзначимо, що їхній широкий спектр може реалізовуватися на одному медіатексті. Вбачаємо необхідність використання урбаністичних медіатекстів у практиці інтегрованого навчання в системі опрацювання усіх освітніх дисциплін.

Опрацювання урбаністичних медіатекстів передбачає доступ учнів початкових класів до різних носіїв тексту, зокрема паперової книги, електронної книги, смартфона, планшета тощо, і не обмежується лише роботою з художніми текстами, а й мистецькими, природничо-екологічними, математичними тощо.

Усі дібрані медіатексти було надруковано у методичному посібнику «Кейсбук урбаністичних медіатекстів». Кейсбук створено відповідно до чинних Типових освітніх програм початкової школи.

Посібник призначено для учнів і вчителів початкових класів. Він може бути використаний майбутніми вчителями у процесі продуктивного вибору форм і методів навчання, застосування міжпредметних зв'язків під час вивчення усіх шкільних предметів, зокрема й провадження інтегрованого навчання.

У кейсбуці зібрано медіатексти з історії та сьогодення рідного міста, які є основою для розвитку вдумливого читання як наскрізного вміння – складника всіх 11 ключових компетентностей, передбачених Державним стандартом початкової освіти.

Для формування вміння вдумливо читати в учнів початкових класів використовували тексти історичного, культурно-мистецького та природничого спрямування, що відображають давні та реальні події з життя містян. Ці розлогі тексти з доступними завданнями, що занурюють в цікаві контексти, та торкаються тем, близьких учням початкових класів (їх рідне місто, де вони живуть, де їм знайома кожна вулиця їхнього району, парк, річка тощо), можуть бути стимулами для написання есе або інших творчих учнівських робіт. Під час опрацювання медіатексту учитель має створити умови для усвідомлення учнями процесу читання. Формування вміння читати з розумінням в учнів початкових класів на матеріалі медіатексту відбувалося на уроках, відповідно до його етапів.

У процесі роботи з формування вміння читати з розумінням учні початкових класів виконували завдання на загальну орієнтацію у змісті тексту та розуміння його цілісного змісту; виявлення інформації; інтерпретацію тексту; рефлексію змісту і форми тексту.

Отже, запропонована система роботи з урбаністичними медіатекстами ефективна і може бути реалізована в процесі оволодіння учнями початкових класів уміннями, спільними для всіх ключових компетентностей, умінням вдумливо читати, зокрема.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія. Вільна бібліотека URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0> (дата звернення 20.12.2024).
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>.
3. Закон України «Про освіту» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, №38–39, с.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. Кодлюк, Я., Одинцова, Г. Запитання як засіб формування усвідомленого читання молодших школярів: дидактико-методичний аспект. *Український Педагогічний журнал*, (2). 2024. С. 198–207.
5. Мартиненко В. О. Індивідуальний підхід до формування і розвитку навички читання молодших школярів. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2020. 88 с.
6. Садкіна В.І. Усвідомлене читання – SKILLS на все життя. Харків : Видавнича група «Основа», 2020. 96 с.

Тетяна ХОМКО,

студентка IV курсу спеціальності Початкова освіта
Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу
імені Олександра Барвінського

Науковий керівник: Інна БІЛА, викладач філологічних дисциплін
Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу
імені Олександра Барвінського

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ STORYTELLING ПІД ЧАС ОПРАЦЮВАННЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасні дослідження у галузі педагогіки переконливо доводять, що застосування інтерактивних методів у процесі вивчення літературних творів позитивно впливає на формування комунікативних навичок, активізацію мислення, збагачення уяви та розвиток пізнавального інтересу школярів. Такий підхід забезпечує не лише краще засвоєння навчального матеріалу, а й формує гнучке, творче мислення, необхідне для подальшого навчання й життя учня.

У контексті сучасної освітньої парадигми, що орієнтована на розвиток особистості й формування ключових компетентностей, педагоги дедалі частіше звертаються до пошуку новітніх технологій, які б сприяли розвитку комунікативної, креативної, соціально-емоційної та інформаційної компетентностей. Однією з таких технологій є сторітелінг.

Технологія «сторітелінгу» (від англ. *storytelling* – мистецтво оповіді) – це ефективний педагогічний інструмент, що ґрунтується на розповіданні історій і сприяє емоційному залученню учнів до навчального процесу. Цей підхід передбачає використання різних жанрів усної народної та авторської творчості: байок, казок, притч, легенд, міфів, анекдотів, поезій, а також фрагментів епічних творів. Через розповіді діти не лише краще розуміють навчальний матеріал, а й розвивають навички мовлення, логічного та образного мислення, навчаються співпереживати, а також формують уміння слухати й бути почутими.

На уроках української мови та літературного читання метод сторітелінгу активно застосовується на основі творів, що входять до чинної шкільної програми. Він сприяє формуванню компетентної особистості учня, який не просто читає, а відчуває потребу в літературі, вміє осмислити, інтерпретувати й уявити прочитане. Учні вчаться вловлювати авторські ідеї, простежувати розвиток подій та характери героїв, що вказує на високий рівень читацької грамотності [1, с. 17].

Однією з причин високої ефективності сторітелінгу є те, що історія повинна бути живою, драматичною, переконливою та достовірною. У центрі завжди – літературний герой, який переживає трансформацію, діє, стикається з конфліктами. Це робить навчальний матеріал емоційно насиченим і близьким учням. Вперше цю технологію запровадив наприкінці ХХ століття Девід Армстронг – керівник американської корпорації, який використовував її для навчання персоналу. Згодом методика здобула популярність у різних сферах, зокрема в освіті, де її ефективність доведена практикою. В українській педагогіці метод сторітелінгу досліджується в працях Ольги П'ятецької, Наталії Гущиної та інших науковців [2, с. 53]. Їхні дослідження підтверджують універсальність і результативність цієї технології в шкільній освіті.

У сучасній початковій школі використання даного методу є особливо ефективним під час вивчення художніх творів, які не лише сприяють формуванню читацьких умінь, а й виконують важливу виховну функцію. Одним із таких творів, як не дивно, є байка. Саме цей жанр поєднує повчальний зміст із образністю, живими персонажами та яскравим сюжетом, що ідеально відповідає вимогам цього методу.

Байка – своєрідний літературний жанр, що поєднує в собі алегоричне зображення дійсності та дидактичну спрямованість. Вона належить до художніх творів, які через уособлення людських рис у поведінці тварин, птахів або риб викривають моральні вади суспільства, висміюють недоліки характеру, засуджують аморальну поведінку та закликають до дотримання загальнолюдських цінностей. Тобто вона належить до дидактичної літератури та має на меті не лише розважити читача, а й передати певні моральні настанови, викрити людські вади або суспільні проблеми [4, с. 23].

Завдяки своїй простій і водночас глибокій структурі, байка, подібно до казки, приваблює молодших школярів. Її герої – яскраві, впізнавані, а сюжет – доступний для дитячого сприйняття. Діти з цікавістю слухають чи читають байки, захоплюються фантастичним світом із чіткими моральними орієнтирами та намагаються зрозуміти приховану істину, що закладена в історії. Це стимулює їх до емоційного переживання й роздумів над поведінкою персонажів.

Тематика байок сприяє розширенню світогляду школярів, поглибленню уявлення про добро і зло, справедливість, відповідальність. Аналізуючи ці твори, учні навчаються розпізнавати життєві цінності, розвивають здатність до емоційного співпереживання та моральної оцінки. Крім того, байка стимулює розвиток критичного мислення: діти розмірковують над мотивацією вчинків персонажів, оцінюють їхні дії та наслідки, співвідносять із власним досвідом.

З огляду на те, що байка має чітку сюжетну структуру, моральне підґрунтя та образну мову, метод сторітелінгу найкраще підходить для її опрацювання. Він дозволяє оживити сюжет, емоційно залучити учнів і зробити навчання не лише ефективним, а й захопливим.

У педагогіці *класичним* (пасивним) сторітелінгом вважається той, коли історію вигадує і розповідає вчитель, а учні виступають слухачами. Натомість *активний* сторітелінг – це процес, у якому самі учні створюють оповіді [3, с. 84]. Особливу роль у цьому процесі відіграє вдало сформульований заголовок, який одразу привертає увагу аудиторії.

Існує безліч прийомів сторітелінгу, які можуть ефективно використовуватись на уроках читання. Серед них:

- «арифметика геніальності»;
- «детективна історія»;
- «моя правда»;
- «література – підручник життя»;
- «історія у фактах» та ін.

Однак найбільш результативним та цікавим прийомом для молодших школярів є **прийом «моя правда»**, який полягає у створенні історії учнями від імені різних персонажів одного твору. Тому хочемо продемонструвати, як можна використати даний прийом під час вивчення байки Езопа *«Лисиця і Ворона»* у 4 класі за підручником Олени Іщенко, частина друга. Послідовність дій прийому матиме наступний вигляд:

1. Розподіл ролей

Учні діляться на групи або пари, кожна з яких працює над створенням розповіді від імені одного з персонажів:

- перша група – розповідь від імені Ворони: що вона відчула, коли знайшла м'ясо? Чому повірила Лисиці? Що думає про себе тепер?
- друга група – розповідь від імені Лисиці: чому вона вирішила схитрувати? Як їй вдалося переконати Ворону? Чи вважає вона свою поведінку правильною?

2. Створення історій

Учні складають усні короткі монологи або діалоги (за бажанням – у формі листа, щоденника чи звернення), наприклад:

- «Я – Ворона. Щойно знайшла смачний шматок м'яса. Аж тут...»
- «Я – Лисиця. Не могла пройти повз Ворону з м'ясом. Знала, що компліменти – мій козир...»

3. Представлення історій

Кожна група озвучує свою історію від імені героя. До того ж можна влаштувати маленьку театралізацію або «інтерв'ю з героєм».

4. Обговорення

Разом з учнями вчитель аналізує: як змінилося їхнє ставлення до героїв після озвучення їхніх думок? Чи справді Лисиця така вже хитра, а Ворона – легковажна? Який моральний урок винесли з байки? Як би вчинили вони в такій ситуації?

Отже, можна зробити висновок, що використання методу сторітелінгу під час вивчення художніх творів, зокрема, при опрацюванні байки, є зразком сучасного освітнього підходу, який забезпечує глибше засвоєння навчального матеріалу завдяки поданню його у формі цікавої історії. Ця методика не лише активізує увагу учнів, а й сприяє розвитку їхньої індивідуальності, креативності та ініціативності. Вона важлива, адже формує комунікативну компетентність учнів та допомагає ефективно вирішувати мовленнєві завдання різного рівня складності.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання Н. Бондаренко Молодь і ринок. 2019. 130 с.
2. Гич Г. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетенції. Науковий вісник Миколаївського університету ім. В. О. Сухомлинського. 2015. 192 с.
3. Дубовик С. Г., Наумець В. В., Формування комунікативних умінь молодших школярів методом сторітелінгу. Педагогічні науки: «молодий вчений». 2020. № 5 (81). С. 82–84.
4. Коваль Г. Зміст та дидактична структура уроку читання в початкових класах. Тернопіль: Підручники та посібники, 2003. 80 с.

Вікторія ШЕВЧУК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ МІЖПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗАСОБОМ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ТРАДИЦІЯМИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ

У сучасній початковій освіті, яка базується на принципах Нової української школи, особливого значення набуває інтегративний підхід до навчання, спрямований на формування міжпредметних компетентностей.

У педагогічній теорії міжпредметні компетентності [2, с. 1] визначаються як інтегративні якості особистості, що дозволяють учням поєднувати знання, уміння, навички, ціннісні орієнтації та мотивацію з різних навчальних предметів для вирішення складних завдань у реальних життєвих ситуаціях.

Термін «компетентність» у педагогіці розглядається як багатокомпонентна характеристика, що охоплює когнітивні (знання), діяльнісні (уміння та навички) та ціннісні аспекти (ставлення до навчання, суспільства та культури). Т. Байбара [1, с. 46] зазначає, що компетентнісний підхід у початковій освіті передбачає перехід від простого накопичення знань до їх практичного застосування в різних контекстах, що є основою для формування міжпредметних компетентностей.

Одним із найефективніших засобів для цього є використання традицій українського народу, які дозволяють поєднувати знання з різних освітніх галузей, розвивати когнітивні, творчі, соціальні та ціннісні навички учнів, а також сприяти формуванню їхньої національної свідомості.

Традиції українського народу, такі як писанкарство, вишивання, гончарство, календарні свята та фольклор, є універсальним змістом для міжпредметної роботи, оскільки вони дозволяють інтегрувати знання з української мови, мистецтва, історії, природознавства, етики та інформатики. Цей матеріал є природним для учнів, адже пов'язаний із їхньою культурною ідентичністю, що підвищує мотивацію до навчання. Наприклад, створення писанки на уроці поєднує аналіз природних фарб (природознавство), створення візерунків (мистецтво), дослідження символіки (історія) та написання тексту про процес (українська мова).

Використання народознавчого матеріалу різноманітне, що дозволяє адаптувати завдання до вікових особливостей молодших школярів, чия мислення є переважно конкретно-образним. Практичні форми роботи, такі як створення глиняних іграшок, вишитих орнаментів чи інсценізація календарних свят, відповідають потребі учнів у творчості та грі. Наприклад, проєкт зі створення вертепу включає виготовлення декорацій (мистецтво), написання сценарію (українська мова), дослідження історії Різдва (історія). Така діяльність розвиває співпрацю, комунікативні навички та культурну компетентність. Використання

традицій сприяє формуванню ціннісних орієнтацій, таких як повага до культурної спадщини та відповідальність за її збереження.

Міжпредметна робота з традиціями дозволяє розвивати інформаційну грамотність і екологічну свідомість. Наприклад, учні можуть досліджувати природні матеріали, такі як глина чи рослинні фарби, аналізуючи їхній вплив на довкілля (природознавство), створюючи екологічні плакати (мистецтво) та тексти про збереження природи (українська мова). Такі завдання допомагають учням усвідомити зв'язок між традиціями та сучасними викликами, розвиваючи аналітичні навички та відповідальне ставлення до природи.

Уроки мовно-літературної освітньої галузі є ідеальним середовищем для використання народознавчого матеріалу, оскільки українська мова та читання формують комунікативні, аналітичні та творчі навички, які є основою міжпредметних компетентностей. Народознавчий матеріал, такий як казки, легенди, колядки, щедрівки чи описи традиційних ремесл, дозволяє інтегрувати знання з мистецтва, історії, етики та природознавства, сприяючи розвитку національної свідомості.

Розповідь і бесіда є ефективними для ознайомлення учнів із культурною спадщиною. Наприклад, розповідь про історію колядок супроводжується бесідою про їхню символіку, що поєднує знання з історії, етики та української мови. Учні можуть складати тексти чи створювати ілюстрації, розвиваючи аналітичні та творчі навички. Інтерактивні методи, такі як полілог, залучають учнів до активної взаємодії. Наприклад, обговорення моралі казки «Котигорошко» сприяє розвитку комунікативних навичок, співпраці та емоційного інтелекту, поєднуючи українську мову, етику та мистецтво.

Творчі завдання, такі як складання казок чи інсценізація колядок, відповідають потребі учнів у творчості. Наприклад, створення власної казки з використанням традицій народного свята Івана Купала включає написання тексту (українська мова), створення ілюстрації (мистецтво) та дослідження обрядів (історія). В учнів розвиває творче мислення та аналітичні здібності. Проектна діяльність, як-от створення книги народних казок, є комплексним методом, що поєднує написання текстів, створення ілюстрацій, дослідження історичного контексту та підготовку презентацій, сприяючи розвитку інформаційної грамотності, співпраці та культурної компетентності.

Ігрові методи, такі як літературні квести чи рольові ігри, підвищують мотивацію учнів. Наприклад, квест на тему казок включає розгадування загадок (українська мова), створення малюнків (мистецтво) та аналіз моральних цінностей (етика). Така діяльність стимулює розвиток комунікативних умінь та співпраці. Інсценізації, такі як виконання колядок, поєднують створення костюмів (мистецтво), написання діалогів (українська мова) та дослідження історії (історія), сприяючи розвитку творчого мислення та емоційної залученості.

Отже, традиції українського народу є потужним інструментом для формування міжпредметних компетентностей у початковій школі, оскільки дозволяють інтегрувати знання з різних освітніх галузей, створюючи умови для розвитку когнітивних, творчих, соціальних і ціннісних навичок. Народознавчий матеріал, адаптований до вікових особливостей молодших школярів, відповідає їхній потребі в грі, творчості та практичній діяльності. Створюються умови підвищення мотивації до навчання. Застосування на уроках мовно-літературної галузі таких методів, як розповідь, полілог, творчі завдання, проекти та ігри, сприяють розвитку комунікативних, аналітичних і соціальних навичок, а також формуванню національної свідомості. Використання традицій дозволяє учням усвідомити

цінність рідної культури, розвинути інформаційну грамотність, екологічну свідомість і міжкультурну компетентність, що готує їх до активного життя в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Байбара Т. М. Компетентнісний підхід в початковій освіті: теоретичні засади. *Початкова школа*. 2010. №8. С. 46–50.
2. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. № 9. С. 1–4.
3. Кравець О. П. Традиції українського писанкарства у вихованні дітей: теорія і практика. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2023. № 2. С. 95–101.
4. Ліпчевська І. Л. Використання полілогу на уроках української мови у школах з навчанням мовами національних меншин. Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи. 2020. С. 87–90.
5. Мельник Н. І. Українське декоративно-прикладне мистецтво як засіб формування національної свідомості дітей. *Педагогіка і психологія*. 2022. № 58. С. 41–47.

Оксана ЮХИМЕЦЬ,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ЗАВДАНЬ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЧИТАТИ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

Оволодіння навичкою читання відбувається у такі три етапи: 1) аналітичний, 2) синтетичний, або етап виникнення і становлення цілісної структури дії, 3) етап автоматизації [3, с. 12]. Аналітичне читання пов'язане із складово-звуко-буквеним аналізом і складовим читанням учнів. У процесі такого читання увага зосереджується на виробленні в учнів зорово-слухових образів, на зміцненні зв'язку буква → звук.

На етапі аналітичного читання формуються способи читання. Тут найважливішою є звукова та звуко-графічна робота, що не ускладнює освітній процес, а робить його ефективним, практично спрямованим. Роль фонетичних знань, розвиненого фонетичного слуху в лінгвістичному розвитку учнів, в успішному їх навчанні загальновідома. Від наявності умінь чути слово та розрізняти в ньому звуки на слух, виділяти їх зі слова або складу значною мірою залежить становлення навички читання, бо читання можливе лише на основі активних дій зі звуками. Розвинений фонетичний слух потрібен для оволодіння артикуляційними та орфоепічними вміннями. Шлях дитини до оволодіння грамотою лежить через одне з найбільших для неї відкриттів: спочатку виявити, що мовлення складається із звуків, а потім розкрити співвідношення звука і букви.

Глибокого та міцного засвоєння матеріалу можна домогтися, використовуючи різноманітні ігрові лексико-фонетичні завдання, мета яких полягає у навчанні першокласників встановлювати ланцюжок звуків у слові. Дитина в ігрових

звуконаслідувальних діях має навчитися протягувати, підсилювати окремі звуки в словах, а також – всі звуки в цілому. Такому учня потрібно спеціально вчити промовляння слова. Це зумовлено відповідними труднощами [4, с. 4]: по-перше, дитина має відволіктися від значення слова і почати діяти з його формальною стороною, зі звуковою формою як звуковим комплексом; по-друге, вона має подолати природне поскладове членування слова.

Важливо, щоб на початку цієї роботи всі операції виконувалися спільно з учнем в ігровій формі, а пізніше у його самостійних діях зі словом [1]. Лише під час самостійного звукового аналізу, проведеного подумки, можна визначити порядок розташування звуків, дати їм характеристику і визначити місце розташування в слові. За умов набуття учнями вмінь виконувати означені дії можна вважати загальну орієнтацію у звуковій системі мови на етапі буквеного періоду навчання грамоти підготовленою.

Для того, щоб дитина володіла звуковою схемою слова, вона має навчитися будувати схеми конкретних слів і до схем добирати слова.

За сюжетними малюнками можна проводити дидактичну гру «Чарівна країна». Починається гра з того, що вчитель повідомляє: «У чарівній країні є все те, що й на Землі. Але все це невидиме. Будь-який предмет «з'явиться» перед очима, якщо правильно побудувати схему його назви. Предмет «з'явиться» й у тому випадку, коли у схемі є помилка. Тільки тоді предмет буде «зламаним». Ось як може проходити гра під час формування вмінь створювати звукові схеми.

Сюжет «Політ на Місяць». «Перш за все, – говорить учитель, – збудуємо ракету». Для цього учні в зошитах будують звукову схему: [– • – •' – •]. Якщо вчитель помічає, що є схема з помилкою, то звертається до класу з питанням: «Яка ракета полетить: [– • – •' – •] чи [– •' – • – •]? «Ракету побудували. Але спеціальний прилад повідомляє, що в нас аварія ось де: [– – • – •' –]. Терміново шукаємо аварію. Ви думаєте, що це «мотор»? Ні, на приладі – шість звуків. Поспішайте, ми в небезпеці!». Учні з допомогою вчителя виявляють, що потрібно «відремонтувати» двигун, виправляють помилку і здійснюють чарівний політ. Вдома на сторінці зошита малюють свій політ на Місяць.

Дидактичним матеріалом для усвідомлення складу слова можуть бути лінгвістичні завдання типу: «Я задумала склад (слово)...»:

- У складі один звук. Який він – голосний чи приголосний?
- У складі два звуки. Які це звуки?
- У складі три звуки. Скільки у ньому голосних? Скільки приголосних?
- У складі чотири звуки. Скільки у ньому приголосних? Чому?
- У слові є приголосні й один голосний звук. Скільки у слові складів? Назвіть такі слова.

◦ У слові три приголосних і три голосних звуки. На скільки складів можна розділити слово? Наведіть приклади таких слів.

- У слові всього два звуки. Скільки у слові складів?

Наведене завдання має два шляхи вирішення. Перший – у задуманому слові один склад, який складається з голосного і приголосного звуків. Наприклад: ой, на, за та інші. Другий – у задуманому слові два склади, слово складається з двох голосних звуків. Наприклад: уа, ау, Іа.

Розвивальний потенціал завдань, що потребують міркувань учнів у пошуках відповіді на запитання «чому?», досить високий. Розв'язуючи їх, учні переконуються в тому, що склад може містити один звук (обов'язково голосний) або ж являти собою низку звуків, головою

якої є голосний звук.

Означені завдання сприяють становленню продуктивного способу читання складами і набуттю вміння розуміти прочитане; попередженню помилок, що виникають під час формування способу читання.

Співвіднесення звуко-буквеного образу слова з його значенням не просте завдання для учнів, які тільки навчилися зливати звуки. Для того, щоб для дитини відразу повстало завдання пошуку смислу прочитаного, в період навчання грамоти вводяться вправи на заміни букв у сильних позиціях (там, де звучання збігається з написанням).

Вправа проводиться так. Вчитель показує учням малюнок з підписом і попереджає, що якась буква в записаному слові «заблукала», потрапила не на своє місце. В зошитах учні мають надрукувати тільки одну букву, яка «заблукала». На одному занятті вчитель показує 3–5 малюнків, час їх демонстрації обмежений. Добре, якщо діти знайшли всі такі літери.

Словесний матеріал для виконання цієї вправи може бути таким [2]: лис – ліс, сам – сім – сом, сини – сани; косинка – росинка, калина – малина, волошки – волоски, вінок – віник, маки – раки; лапа – сапа, лапа – липа, пилка – палка, миска – маска, сливи – слова; кора – нора, рука – ріка, курка – Мурка; коти – кити, ворота – ворона, літо – лото, лавка – ласка, дім – дим, квітка – клітка, діти – віти.

У вправі «Бюро знахідок» потрібно знайти пропущену «загублену» букву. Робота по її організації відбувається так само, як і під час проведення попередньої вправи: вчитель демонструє малюнок з підписом, учні в зошитах друкують «загублену» букву. Для цієї вправи зручно використовувати слова й ілюстративний матеріал підручників, але можна й доповнювати його, не виходячи за межі вивчених букв. Це завдання проводиться з метою попередження помилок і пов'язане з удосконаленням правильності читання. Деякі учні, починаючи «схоплювати» ціле слово, переходять до читання-придумування. Вони орієнтуються на зміст того, що читають і гублять орієнтацію на звуко-буквену форму слова. Під час читання можуть замінювати написане слово близьким за значенням. На письмі не помічають пропущених або заміненних букв, тому що не звертають уваги на форму запису.

Вправа «Відділення слів від буквосполучень» дає можливість розвинути здатність учнів швидко орієнтуватись у змісті прочитаного, у багаторазовому її виконанні співвідносити надруковане слово з його змістовою оцінкою. Вправа проводиться так. Учні або групі учнів дається 10–20 карток. На одних з них написані слова (наприклад, бджола, ворота, цукерка), на інших – буквосполучення, які не мають смислового значення (оленоп, динка). Картки зі словами потрібно відкласти в один бік, а буквосполучення – в інший.

Отже, застосування ігрових завдань у процесі навчання читати першокласників позитивно впливає на формування навички читання, сприяє підвищенню мотивації в оволодінні свідомим читанням, активізує діяльність учнів в освітньому процесі в цілому.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : Метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
2. Вашуленко М. С., Вашуленко О. В. Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 112 с.
3. Коваль Г. П., Іванова Л. І., Суржук Т. Б. Методика читання: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. 280 с.
4. Наумчук М. М. Вчимося читати залюбки. Навчання грамоти. Тернопіль: Астон, 2004. 76 с.

Вікторія ЯВОРСЬКА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Людмила БІСОВЕЦЬКА, кандидат філологічних наук,

доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти

Рівненського державного гуманітарного університету

ПЕРЕКАЗ ЯК ПРИЙОМ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Метою початкової мовно-літературної освіти є формування комунікативної компетентності молодших школярів, що проявляється у здатності успішно реалізувати всі види мовленнєвої діяльності в процесі спілкування. Вагома роль у досягненні цієї мети належить урокам розвитку мовлення. Вони присвячені формуванню в учнів умінь будувати письмові й усні зв'язні висловлювання.

Проблемі розвитку зв'язного мовлення здобувачів початкової освіти присвячені наукові праці М. Вашуленка, Н. Деркач, М. Захарійчук, Г. Коваль, М. Коченгіної, О. Латковської, А. Мовчун, М. Наумчук, К. Пономарьової та ін.

Уміння самостійно створювати зв'язні висловлювання не може бути сформоване в учнів без наслідування готових зразків. Такими зразками слугують тексти для переказування. За характером відтворення учнями сприйнятого матеріалу перекази бувають: детальні, стислі, вибіркові, творчі. У початковій школі, як зазначає М. Вашуленко [2, с. 347], найчастіше практикують докладний переказ, у процесі якого учні усвідомлюють і запам'ятовують до найдрібніших деталей зміст тексту для того, щоб передати його зі збереженням подробиць.

Тексти для переказів добираються з урахуванням вікових особливостей учнів. До уваги береться складність змісту, доступність лексики, граматичної будови і стилістики, здатність нести певну виховну мету, обсяг тексту.

Текст для переказу має бути доступним і цікавим дітям, не переобтяженим новими для них словами і зворотами, нескладним за композицією, містити незначну кількість дійових осіб (якщо текст сюжетний). Учні мають добре зрозуміти його зміст, мету, образи і мову. Необхідно враховувати також граматичні вміння учнів: у тексті не повинно бути малознайомих морфологічних форм, ускладнених типів речень і т. ін. Теми текстів для переказів повинні мати виховну й освітню цінність, розширювати пізнавальний досвід учнів, формувати їхній світогляд.

Цінність докладного переказу як прийому розвитку зв'язного мовлення полягає в тому, що він збагачує й активізує словниковий запас школярів, формує вміння доречно використовувати виражальні засоби мови, виробляє правописні навички. Дослівне відтворення прослуханого чи прочитаного тексту сприяє також зосередженню уваги, розвитку пам'яті й мислення учнів.

Результативність формування в школярів умінь будувати докладний переказ тексту значною мірою залежить від уміння вчителя правильно спланувати роботу учнів. Важливе місце в ній належить підготовці учнів до побудови цього типу зв'язного висловлювання, яка передбачає ряд послідовних етапів.

У підручнику для 3 класу М. Захарійчук «Українська мова та читання» вміщено вправу 109 [1, с. 46–47]. Прочитайте текст.

Їхній сад

Навесні діти на пустирі садили дерева.

Гриць відмовився. Схопив м'яч і спробував сам грати у футбол. Але хто ж грає сам із собою? Мабуть, треба було йому сходити з хлопцями. Закінчили б роботу, а потім розбіглися футбольним полем! От якби погукали його, то він безвідмовно пішов би. І засумував Гриць... А потім скочив і побіг до дітей.

Але ніхто не сказав йому й слова. Ніби Гриця тут і зовсім не було...

(за М. Слабошпицьким)

Щоб правильно переказати текст, його потрібно не лише прочитати, а й зрозуміти. Для цього учням пропонується відповісти на запитання: Що робили діти на пустирі? Як повадився Гриць? Як ти оцінюєш поведінку хлопчика? Щоб зробив (зробила) ти в такій ситуації? Чи зрозумів Гриць свою помилку? Чому всі діти мовчали? Що мав би зробити хлопчик? Прочитай останнє речення. Що означають три крапки? Яким може бути продовження розповіді? На що вказує заголовок тексту? Вислов власну думку.

Усі види переказів (детальний, стислий, вибірковий) можуть включати виконання додаткового творчого завдання. Найбільш поширеними завданнями виступають перекази зі зміною особи оповідача, від особи одного з персонажів, з творчими доповненнями, змінами тощо.

Важливо, щоб у практиці відповідне місце посіли перекази з додатковим завданням, в яких вихідний текст дещо змінюється, опрацьовується або доповнюється пов'язаним за змістом з вихідним, але самостійним текстом, що створює автор переказу. В результаті зміст переказу не збігається зі змістом вихідного тексту. До таких переказів можна рекомендувати дві групи завдань [3, с. 36]:

1. Пропонується дати відповідь на запитання, висловити свою думку з приводу викладеного в тексті. В цьому випадку у вихідний текст власне не вноситься жодних змін – автор створює власний текст, як правило, після переказу.

2. Пропонується дати початок (зачин), кінцівку (висновки) до вихідного тексту або ввести в нього елементи опису, діалог, міркування з приводу запитання. Що розглядається в тексті тощо, або розповісти текст від іншої особи, іншого літературного героя. У цьому випадку переказ за змістом відрізняється від вихідного тексту.

Робота над докладним переказом тексту розвиває вміння здобувачів освіти ділити текст на частини, складати план тексту, послідовно викладати свої думки; збагачує й активує словниковий запас школярів; виховує інтерес до природи, розширює кругозір учнів.

Список використаних джерел

1. Захарійчук М. Українська мова та читання : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Грамота, 2020. 159 с.
2. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
3. Розвиток зв'язного мовлення на уроках рідної мови в початковій школі (методичні рекомендації) з дисципліни «Методика навчання української мови» для студентів денної та заочної форм навчання / Укладач: Хома О.М. Мукачеве: МДУ, 2016. 54 с.

Павлина ЯКОВЧУК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Анна СОСЮК, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ В ПЕРШОКЛАСНИКІВ НАВИЧОК ЧИТАННЯ І ПИСЬМА В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНОЇ ОСВІТИ

Сучасне суспільство потребує виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно співпрацювати у виконанні суспільних, виробничих і економічних задач. Виконання цих задач вимагає розвитку особистісних якостей та творчих здібностей людини, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті соціуму.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних особливостей.

Компетентнісний підхід до навчання О. Савченко сформулювала у вигляді формули: «звичний результат навчання «я знаю» змінюється на «я знаю, як це застосовувати, я це розумію» [2, с. 4].

Навчання грамоти передбачає формування в учнів елементарних навичок читання та письма. Для шестирічних першокласників цей процес триває впродовж всього навчального року, що пов'язано з їхніми психологічними, фізичними й фізіологічними особливостями. Психологічна основа методики навчання грамоти полягає в доборі таких методичних прийомів, котрі враховували б особливості дитячого сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, сприяли б їхньому всебічному розвитку. На відповідному мовному матеріалі учні мають оволодіти такими важливими прийомами розумової роботи, як аналіз і синтез, класифікація, узагальнення, уміння робити висновки. Читання і письмо є видами мовленнєвої діяльності людини, тому й навички читання і письма також належать до мовленнєвих. Важливо, щоб їх формування було для шестирічних учнів якомога природнішим процесом, котрий хоча б у загальних рисах був подібним до оволодіння дітьми в ранньому віці усім рідним мовленням. Цьому значною мірою сприятиме мотивація всіх видів навчальної діяльності дітей у процесі оволодіння грамотою. Першокласник має переконатися, що в його віці вже не обійтись без уміння читати та писати. Усвідомлення цієї віддаленої мети має поєднуватись із постановкою перед дітьми щоденних, поурочних конкретних цілей, пов'язаних із виконанням різноманітних навчальних вправ, в тому числі й таких, що мають підготовчий характер. Позитивні мотиви навчання читання і письма в шестирічних учнів можна сформувати тільки за умови, якщо на уроках грамоти, за словами К. Ушинського, пануватиме бадьора, оптимістична атмосфера, котра б виключала психічну і фізичну перевтому дитини, будь-яке пригнічення або приниження її особистості. Це особливо стосується тих дітей, які з певних причин дещо відстають від своїх ровесників в оволодінні навіть найелементарнішими вміннями, пов'язаними з читанням і письмом. Початкова навичка читання має формуватись в постійному взаємозв'язку зі спостереженнями за

явищами живого мовлення і з такими видами мовленнєвої діяльності, як аудіювання, говоріння і письмо. Основними мовними одиницями, якими дитина оперує на цьому етапі навчання, є звуки мовлення і букви, слова, речення, текст.

Вчитель має пам'ятати, що навіть елементарні навички читання й письма не можуть бути вироблені без багаторазового повторення одних і тих самих освітніх дій. З огляду на це, він усілякими засобами має вносити певні варіації в постановку тих чи інших навчальних завдань з метою запобігання психічному та фізичному перевантаженню дітей, підтриманню їхнього загального зацікавлення до виконуваних вправ. Велику роль у цьому відіграють також ігрові ситуації, коли дитина бере на себе роль того чи іншого звука, складу в слові, слова в реченні.

Такі безпосередні дії учнів, виконувані з одиницями живого мовлення, сприяють тому, що навчання стає для них цікавішим і доступнішим [1].

Врахування психологічних властивостей першокласників є ключовим для продуктивного навчання грамоти. Педагогічний процес повинен ґрунтуватися на таких засадах:

- Ігрова діяльність: використання дидактичних ігор, ігрових ситуацій та складових змагання збільшує мотивацію та спрощує процес навчання.
- Послідовність та систематичність: навчання має відбуватися поетапно, від легкого до важкого (вивчення окремих літер, складів, коротких слів, простих речень), з обов'язковим закріпленням вивченого матеріалу та чіткою логічною послідовністю введення літер і складів української мови.
- Формування графічних навичок письма українських літер: Навчання коректного написання букв української абетки, їх з'єднання, дотримання графічних вимог (розмір, нахил, дистанція) є базою формування каліграфічного письма.
- Становлення вмінь читання та письма у першокласників є непростим психолого-педагогічним процесом, успіх якого залежить від ґрунтовного розуміння особливостей розвитку дітей молодшого шкільного віку та застосування науково обґрунтованих педагогічних методик, розроблених українськими науковцями й педагогами-практиками. Врахування вікових психологічних особливостей, опора на наочність, ігрові методи, поступовість, інтеграція читання та письма, індивідуалізація навчання та створення позитивної мотивації є основними чинниками успішного оволодіння грамотою українською мовою, що закладає міцний фундамент для подальшого навчання й розвитку учнів [3].

Отже, успішне формування навичок читання і письма у першокласників в умовах компетентнісної освіти вимагає від педагога глибокого розуміння сутності компетентнісного підходу, психолого-педагогічних особливостей молодших школярів та вмілого застосування різноманітних методів і прийомів навчання, спрямованих на інтегрований розвиток предметних знань, умінь та ключових компетентностей, необхідних для їхнього подальшого успішного навчання та самореалізації в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі. Київ, 2008. 362 с.
2. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах: посібник для вчителя. Київ : Освіта, 2007. 256 с.
3. Хорошковська О. Н. Методика навчання української мови в початкових класах. Київ: Академвидав., 2009. 432 с.

МАТЕМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Аліна БРАТАК,

здобувачка фахової передвищої освіти спеціальності Початкова освіта
Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу
імені Олександра Барвінського
Науковий керівник: Леся СИНІШИН, викладач вищої категорії,
викладач-методист Чортківського гуманітарно-педагогічного
фахового коледжу імені Олександра Барвінського

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В НУШ

Створення сучасного освітнього середовища – одна із складових формули НУШ. У центрі освітнього процесу стоїть дитина, а завдання вчителя – створити умови для самостійного вибору, дослідницької діяльності, заохочення наполегливості та формування особистої відповідальності. Педагог також має підтримувати відкрите спілкування і сприяти формуванню взаємоповаги між учнями та дорослими [2].

Учитель організовує навчальне середовище так, щоб воно відповідало потребам кожного учня та сприяло індивідуальному навчанню. Усе – від матеріалів і обладнання до просторової організації класу – має підтримувати розвиток дитини з урахуванням її інтересів та рівня підготовки. Орієнтоване на дитину середовище є гнучким і змінним: воно адаптується до змін у розвитку та зацікавленнях кожного учня. Вчитель має бути моделлю бажаної поведінки і ставлення.

Обов'язки сучасного вчителя – повага до кожної дитини, віра в її потенціал, відкритість, чесність, готовність до самокритики, дотримання конфіденційності, справедливості, підтримка індивідуального прогресу та створення безпечного, мотивуючого освітнього середовища.

Отже, перед нами постає запитання: «Як організувати успішне та продуктивне освітнє середовище на уроках математики?», щоб реалізувати завдання і концепцію НУШ. Організація освітнього середовища на уроках математики в початкових класах має кілька важливих аспектів, які сприяють ефективному освітньому процесу.

Створення комфортної та підтримуючої атмосфери в класі може позитивно вплинути на мотивацію та бажання вчитися. Важливо створити атмосферу, де учні відчувають підтримку з боку вчителя та однокласників. Заохочення до участі та позитивний зворотній зв'язок сприяють розвитку впевненості. Заохочення учнів до роботи в парах або групах допомагає розвивати соціальні навички та вміння працювати в команді.

Індивідуалізація навчання – це підхід, який враховує унікальні потреби, інтереси, здібності та стилі навчання кожного учня. Це дозволяє створити персоналізоване навчальне середовище, де кожен учень може досягати успіху у своєму темпі. Важливо враховувати різні рівні підготовки учнів, тому організація освітнього середовища повинна дозволяти адаптувати завдання відповідно до потреб кожного учня.

Осередки навчання – це організовані частини освітнього простору, які сприяють активному навчанню і розвитку дітей. Під час уроків математики в початковій школі їх використовують для розвитку різних умінь та навичок.

Важливо правильно організувати освітнє середовище, в якому навчаються діти: організація осередків та робочих зон (зона навчання та досліджень, ігровий осередок, зона відпочинку та читання), розташування меблів та наочностей [1].

Інформаційно-комунікаційні засоби та навчальні програми. Використання технологій, таких як інтерактивні дошки, дозволяє вчителям демонструвати матеріал у динамічному форматі, залучаючи учнів до активної роботи. Використання комп'ютерних програм та інтерактивних додатків дає можливість зробити уроки математики більш цікавими та інтерактивними: Learningapps, WordWall, Вивчаю – не чекаю, Doodlemaths, Kahoot [3].

Оцінювання та зворотний зв'язок. Важливо оцінювати не лише результат, а й процес мислення учнів, їх поступки в навчанні. Формувальне оцінювання – це оцінювання під час навчання і «для навчання», що базується на ціннісних орієнтирах. Формувальне – тому що, на відміну від підсумкового, має на меті формування (або форматування) навчального процесу з урахуванням навчальних потреб кожного учня задля більш ефективного формування ключових компетентностей. Воно передбачає чітке формулювання цілей, надання конструктивного зворотного зв'язку та коригування навчального процесу відповідно до прогресу учнів [4]. Аби оцінювання стало формувальним, система прийомів, що вчитель застосовує під час навчання, має ґрунтуватися на певних ціннісних орієнтирах. Водночас, значення слова «оцінювання» не обмежується виставленням оцінки. Це послідовна змістовна взаємодія між учнем, учителем і батьками щодо навчальних досягнень учня на підставі всім зрозумілих цілей і критеріїв [5, с. 14].

Зворотний зв'язок відбувається у форматі коментарів: вербальний: після виконання завдання вчитель коментує не тільки помилки, але й відзначає сильні сторони роботи («Ти дуже логічно міркував!»); **письмовий:** короткі коментарі в зошитах «Добре! Спробуй ще подумати над завданням...»; **самооцінювання:** учням пропонують самостійно оцінити свою роботу за простими критеріями («Я правильно рахував», «Я уважно читав умову задачі») [5, с. 35].

Методи швидкого зворотного зв'язку. «Три хвилини рефлексії» – учні наприкінці уроку пишуть чи озвучують: Що вдалося? Що було важким? Яке питання ще залишилося? «Смайлики» або «Сходинки настрою» – візуальні способи показати рівень розуміння.

Ще один приклад, який можна використати для зворотного зв'язку – «Кубик сподівань» або «Кубики результатів». Цей метод також стосується формувального оцінювання. Зворотний зв'язок у початковій школі має бути максимально підтримуючим і мотиваційним, а не караючим. Це допомагає розвивати у дітей віру в себе та інтерес до математики!

Використання інтерактивних методів навчання [3].

Сторітеллінг – це мистецтво цікавої розповіді. Вчитель може захопити учнів своїми розповідями про математику та її значення в житті людини. Доцільно й учнів залучати до створення подібних розповідей, зокрема, на основі різних історичних відомостей і математичних фактів.

Дослідницьке навчання – на уроках математики доцільно залучати учнів до дослідницької діяльності, під час якої ознайомити з основними етапами наукового дослідження – такими як спостереження та експеримент.

Дослідницька діяльність учнів на уроці передбачає дослідницький підхід до введення понять; виконання дослідницьких робіт; розв'язування задач на дослідження. За дослідницького підходу вчитель не дає нову для учнів інформацію в готовому вигляді, а підводить учнів до усвідомлення поняття за допомогою навчально-пізнавальної діяльності.

Метод проєктів. Щоб показати тісні міжпредметні зв'язки між математикою та іншими предметами і її прикладну спрямованість, доцільно пропонувати учням проєктні роботи (індивідуальні, парні чи групові). Ці проєкти можуть бути довготривалими, середньотривалими або короткотривалими. Наприклад, учні можуть дослідити збільшення заряду телефона з часом і спробувати описати цю залежність таблицею чи графіком.

Змішане навчання. Змішане навчання = традиційне навчання + онлайн навчання. За формою змішаного навчання учень вчиться самостійно здобувати знання, планувати свою діяльність і працювати з різними джерелами інформації. Частина матеріалу учень може опановувати у класі, а частину – вивчати чи закріплювати вдома за допомогою гаджетів.

Одна з моделей змішаного навчання – «перевернутий клас», коли учень вдома самостійно в цікавій формі ознайомлюється з новим матеріалом та проходить тест на його усвідомлення. А на уроці вчитель з учнями актуалізує знання і розглядає питання, з якими в учнів виникли труднощі.

Інша популярна модель, що використовують у школі, – «ротація за станціями». Клас об'єднується, наприклад, у три групи. Одна з них працює з учителем, інша – здобуває знання за допомогою онлайн курсу і гаджета, а третя – виконує практичну роботу. Через деякі проміжки часу групи змінюють свою локацію (відповідно і вид роботи). Як бачимо, для організації змішаного навчання, вчителю необхідно продуктивно організувати онлайн-навчання.

Отже, організація освітнього середовища в процесі навчання математики в початкових класах є важливим чинником формування у здобувачів освіти інтересу до предмета, розвитку логічного мислення та навичок самостійної роботи.

Створення різноманітних осередків діяльності, використання ігрових технологій, інтеграція сучасних цифрових інструментів і підтримуючий зворотний зв'язок сприяють більш глибокому засвоєнню математичних знань.

Правильно організоване середовище допомагає кожній дитині розкрити свій потенціал, відчути успіх і сформувати позитивне ставлення до навчання, що є запорукою подальших академічних досягнень.

Список використаних джерел

1. <https://inkluzia.com.ua/napovnennya-oseredkiv-klasu-zgidno-vimog-nush/> - Наповнення осередків класу згідно вимог НУШ.
2. <https://nus.org.ua/2018/12/14/yak-stvoryty-shkilnyj-prostir-shho-motyvuvatyme-uchniv-navchatysya/> - Як створити шкільний простір, що мотивуватиме учнів навчатися.
3. <https://nus.org.ua/2020/01/13/yak-zrobyty-navchannya-matematyky-tsikavym-i-produktyvnym/> - Як зробити навчання математики цікавим і продуктивним.

4. <https://nus.org.ua/2023/02/22/rol-fidbeku-vidgukiv-pro-robotu-uchnya-v-akademichnij-uspishnosti-uchnya-brytanske-doslidzhennya/> - Роль фідбеку (відгуків про роботу учня) в академічній успішності учня – британське дослідження.
5. Н. М. Бібік, НУШ: poradnik dla vchytelja / za zag.red. Літера ЛТД, 2018. 160 с.
6. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів ЗЗСО: навч.-метод. посіб./М.Кірик, Л.Данилова. Львів: Світ, 2019. 136 с.
7. Щербак О. І., Софій Н. З., Бович Б. Ю. Теорія і практика оцінювання навчальних досягнень : навч.- метод. посіб. / за наук. ред. О. І. Щербак. Івано-Франківськ : Лілея – НВ, 2014. 136 с.

Діна КОРІНЬ,

здобувачка ступеня «фаховий молодший бакалавр»
спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Катерина МИХАЛЬСЬКА, викладач-методист вищої
кваліфікаційної категорії Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»

РОЗВИТОК У ДІТЕЙ ДРУГОГО КЛАСУ ІНТЕРЕСУ ДО МАТЕМАТИКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО РЕСУРСУ LEARNINGAPPS

Формування та підтримка інтересу до такого предмета як математика протягом тривалого часу – процес непростий. Не кожен вчитель може стверджувати, що учні люблять цей предмет, із задоволенням виконують математичного змісту завдання, готові до діагностувальних робіт. У зв'язку з цим і виникла потреба залучення здобувачів початкової освіти у світ математики шляхом застосування нових цифрових технологій. Діти «цифрового віку» цілком легко ставляться до всього нового на уроці. Для них це якась гра із застосуванням комп'ютера та мобільного телефону.

Різноманітні інформаційні технології, ігрові завдання дозволяють підвищити мотивацію учня до вивчення предмета.

Мобільні додатки надають широкі можливості для інтерактивного та мультимедійного навчання. Зокрема, на уроках математики в 2 класі, де здобувачі початкової освіти опановують базові математичні поняття та навички, мобільні додатки стають незамінними помічниками як для вчителя, так і для здобувача освіти.

LearningApps – онлайн-сервіс, за допомогою якого можна створювати різноманітні інтерактивні вправи з різних предметних дисциплін для застосування на уроках і в позакласній роботі (<https://learningapps.org/index.php?overview&s&category=0&tool>).

Конструктор LearningApps призначений для розробки, зберігання та використання інтерактивних завдань з різних предметів. Виконуючи дані вправи, здобувачі освіти можуть перевірити і закріпити свої знання в ігровій формі, що сприяє формуванню їх пізнавального інтересу.

На важливість використання LearningApps наголошують у своїх працях сучасні вчені-педагоги. Наприклад, відома в галузі математики та методики її викладання науковиця С. Скворцова. У науковому тандемі з О. Онопрієнко, Т. Бріцкан, С. Скворцова займалася дослідженням своєрідності навчання дітей математики за допомогою низки онлайн-ресурсів. Провівши аналіз, була висунута значна кількість переваг LearningApps:

- у сервісі можливо розробити вправи абсолютно до будь-якої теми, яка вивчається в початковому курсі математики;
- кожна інтерактивна вправа, розроблена в даному ресурсі, динамічна, привабливо оформлена, насичена яскравою анімацією та спеціальними ефектами;
- розроблені тут завдання, ігри мають різні рівні складності, що носить у собі змагальний характер, здорове суперництво. Здобувачі освіти намагатимуться якнайшвидше і найякісніше виконати вправи, щоб досягнути високих рівнів;
- накопичення результатів виконання здобувачами освіти усіх вправ, що дає можливість постійно здійснювати моніторинг їх успіхів, аналізувати їхні помилки та на основі цього планувати роботу для засвоєння певного матеріалу;
- наявність віртуального класу;
- вчитель може завантажити собі з ресурсу вже розроблені інтерактивні вправи і потім використовувати їх за межами сервісу тощо [2, с. 166–167].

Також перевагою LearningApps є те, що це одна із провідних освітніх платформ, яку корисно буде застосувати у процесі навчання математики, за умов дистанційного навчання. Що на сьогоднішній день є надзвичайно актуальним аргументом. [1, с. 37–38]

На платформі доступні різноманітні види вправ, зокрема:

- завдання на порівняння чисел;
- математичні головоломки;
- ігри на складання та розв'язання задач;
- картки з геометричними фігурами та інші.

Такі завдання дозволяють не лише закріпити математичні знання, а й розвивати критичне мислення, логіку і здатність до абстрактного мислення.

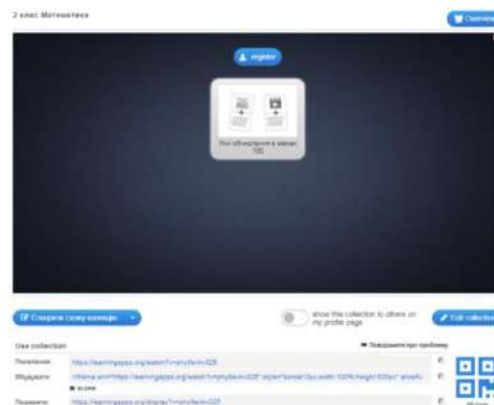
Наприклад, за підручником математики для 2 класу авторів С. Скворцової, О. Онопрієнко на платформі розроблено завдання виду «Знайди пару» до теми «Досліджуємо таблицю множення числа 2; таблицю ділення на 2»: [https:// learningapps. org/ watch? v=pczhn47ak25](https://learningapps.org/watch?v=pczhn47ak25)

Платформа надає можливість для колективної роботи. Учитель може організувати групову роботу, коли кілька здобувачів початкової освіти одночасно виконують завдання на одному пристрої.

Завдання створюються та зберігаються в особистому кабінеті. Здобувачі початкової освіти можуть виконувати створені вчителем завдання з планшетів, ноутбуків, смартфонів, тобто з будь-якого пристрою з доступом до інтернету. Додаткових програм встановлювати не треба.

Для виконання завдань здобувачі освіти переходять за посиланням або сканують QR-код, які їм дає вчитель.

Електронний ресурс LearningApps можна використовувати як засіб розвитку самостійної діяльності здобувачів освіти, так і помічник при проведенні різних заходів.

Підкреслимо зручний інтерфейс та простоту використання як для здобувачів освіти, так і для вчителів.

Використання LearningApps може бути хорошим способом оригінального отримання зворотного зв'язку від учнів. Також на онлайн платформі зібрані завдання з різних тем та предметів. Можна не лише використовувати завдання, створені у своєму особистому кабінеті, а й скористатися матеріалами інших користувачів сервісу. Створеними завданнями можна поділитись у соціальних мережах (Twitter, Facebook, Google+) або надіслати посилання електронною поштою.

Отже, використання сучасних ІКТ мотивує учнів досягати кращого освітнього результату та викликає інтерес до вивчення математики.

Отож, проаналізувавши роботу електронного ресурсу LearningApps нами було створено завдання, яке можна запропонувати здобувачам початкової освіти при вивченні теми «Усні обчислення в межах 100», для 2 класу ([https:// learningapps. org/ watch? v= phy 8evkv325](https://learningapps.org/watch?v=phy8evkv325)).

Список використаних джерел

1. Організація освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання у 2020/2021 навчальному році: методичні рекомендації / за заг. ред. В. І. Шуляра. Миколаїв: ОППО, 2020. 108 с.
2. Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / за ред. О. М. Топузов. Київ: Педагогічна думка, 2020. Вип. 25. 240 с.
3. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Математика : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти. Харків :Ранок, 2019. 144 с.

Ольга КУХАРЧУК,

здобувачка ступеня «фаховий молодший бакалавр»
спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Катерина МИХАЛЬСЬКА, викладач-методист вищої
кваліфікаційної категорії Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»

СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У сучасному освітньому середовищі, яке стрімко змінюється під впливом цифрових технологій, питання ефективного засвоєння математичних знань у початковій школі набуває нових контекстів. Формування інтересу до математики, як відомо, є одним з головних викликів для педагога. Особливо актуальним це питання стає в умовах інтеграції цифрових технологій у освітній процес.

Серед найефективніших засобів підвищення інтересу до математики варто виділити використання програмних продуктів: інтерактивних ігор, освітніх порталів, мобільних додатків та інтерактивних дошок. Ці інструменти дозволяють поєднати навчання з грою,

візуалізувати абстрактні математичні поняття та формувати індивідуальну освітню траєкторію для кожного учня.

Одним із популярних ресурсів є **Khan Academy Kids** – додаток, розроблений для дітей молодшого віку, який через ігрову форму допомагає опанувати основи додавання, віднімання та числових рядів. Не менш захопливою платформою є **Prodigy Math Game**, що дозволяє дітям вирішувати математичні завдання в пригодницькому форматі, змагатися та отримувати миттєвий зворотний зв'язок. Подібну гейміфіковану модель пропонує і **Mathletics**, де учні з усього світу можуть брати участь у змаганнях з обчислень.

Цікавою розробкою також є **DragonBox** – серія інтерактивних ігор, які поступово знайомлять дітей з алгебраїчними поняттями, навіть не називаючи їх як такі. Вони орієнтовані на розвиток логічного та абстрактного мислення.

Освітні портали, зокрема **Khan Academy**, **IXL Math** та **ABCmouse**, дають можливість навчатися у власному темпі. Їх перевагою є доступність відеоуроків, інтерактивних вправ, тестів та персоналізованого зворотного зв'язку. Особливо важливо те, що вчитель може стежити за прогресом кожного учня, отримуючи аналітику виконаних завдань.

Інтерактивні дошки – такі як **SMART Board** та **Promethean ActivPanel** – перетворюють урок на динамічний майданчик для взаємодії. Програмне забезпечення дозволяє створювати уроки з візуалізацією, використанням графіків, таблиць та інтерактивних вправ, залучаючи учнів до активної участі.

Мобільні додатки також не залишаються осторонь. Наприклад, **Todo Math**, **Moose Math** і **Mathway** надають змогу учням виконувати вправи в будь-який зручний час, а головне – у зручному для них темпі, що особливо важливо для дітей з різними стилями навчання.

Приклади застосування:

- **На уроці:** Вчитель використовує SMART Board для візуалізації задач на множення – діти самостійно перетягують елементи, що формують приклад, і бачать результат у реальному часі.

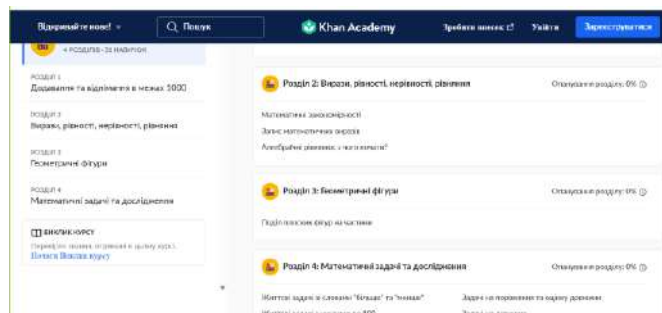
- **На перерві:** Діти проходять рівні у грі **DragonBox**, де в ігровій формі розв'язують алгебраїчні задачі, навіть не підозрюючи, що опановують складну математику.

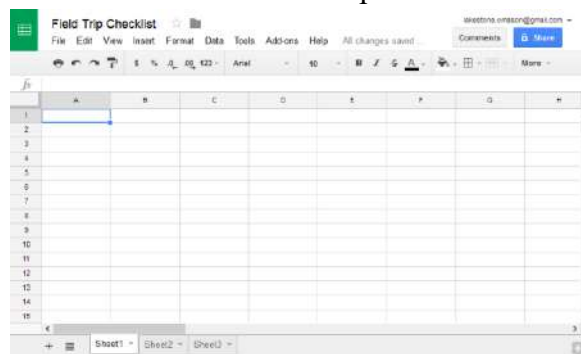
- **Вдома:** Учень із планшетом працює в додатку **Todo Math**, повторюючи матеріал, вивчений у класі. Завдяки адаптивній системі, рівень завдань змінюється відповідно до успішності дитини.

- **Індивідуальна робота:** За допомогою **Khan Academy**, учень, який пропустив заняття, переглядає відеоурок і виконує тести, в той час як учитель у своєму аккаунті відстежує прогрес дитини.

- **Під час інтегрованих уроків:** Математика поєднується з інформатикою – учні вчаться будувати графіки та таблиці, використовуючи цифрові таблиці (наприклад, Google Sheets) для підрахунку результатів математичних експериментів.

Однак, поряд із перевагами, комп'ютерні технології мають і низку викликів. Зокрема, можливість інформаційного перевантаження, зниження рівня комунікації між учнями та

вчителем, а також технічні обмеження – усе це потрібно враховувати при впровадженні цифрових рішень у освітній процес.

Попри це, ключовою залишається ідея балансу: поєднання традиційних методик з сучасними цифровими технологіями дозволяє зробити навчання не лише ефективним, а й по-справжньому захопливим.

Інше, використання сучасних цифрових інструментів у навчанні математики сприяє формуванню стійкого інтересу до предмета, підвищує мотивацію, розвиває самостійність і навички роботи з інформацією. Головне – правильно дозувати та адаптувати ці засоби до індивідуальних потреб учнів, роблячи процес навчання гнучким, ефективним і цікавим.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. В. Методи інтеграції комп'ютерних технологій в освітній процес, Київ: Шкільний світ, 2018.
2. Васильєв Л. М. Комп'ютер у початковій школі: перші кроки, Дніпро: Видавництво Ліра, 2019.
3. Горбачова О. П. Інноваційні технології в навчанні математики, Київ: Атіка, 2020.
4. Дем'яненко В. М. Комп'ютерна грамотність для молодших школярів, Харків: Основа, 2017.
5. Жабенко О. Технології в освіті: теорія і практика, Київ: Логос, 2021.
6. Завадський Й. С. Використання ІКТ в початкових класах, Львів: Світ, 2019.
7. Каленська О. Є. Новітні технології у викладанні математики, Київ: Педагогічна думка, 2022.
8. Коваль Л. Методи використання комп'ютерних ігор в освіті, Київ: Педагогічна преса, 2018.
9. Кравець В. Шляхи інтеграції комп'ютера в освітній процес, Херсон: Олді-плюс, 2020.
10. Литвинова С. Г. Комп'ютери в школі: від А до Я, Запоріжжя: ТанDEM, 2019.
11. Мельник О. Комп'ютерні технології в навчанні, Львів: Афіша, 2017.

Ельвіра СІЛКОВА,

старший викладач кафедри математики з методикою викладання
Рівненського державного гуманітарного університету

Тетяна ФЕСЮК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету

РІЗНОМАНІТНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Математика як навчальний предмет є логічно побудованою системою визначень, правил, тверджень і методів. Кожне нове поняття ґрунтується на попередньому, кожне завдання спирається на вже засвоєні знання. Така структурна цілісність та взаємозалежність є як сильною стороною предмета, так і джерелом труднощів для учнів: пропущене чи незрозуміле на попередніх етапах стає перешкодою на наступних [1, с. 37]. Це часто призводить до втрати інтересу до навчання.

Разом з тим, саме особливості математики – необхідність зосередженості, послідовності, точності – створюють умови для формування важливих якостей особистості: наполегливості, самостійності, логічного мислення [2, с. 61]. Водночас для багатьох учнів

математика асоціюється з «сухістю», складністю й одноманітністю. Подолати це сприйняття допомагають цікаві форми організації навчальної діяльності, зокрема ігрові технології [3, с. 95].

Ігрові технології як елемент освітнього процесу активізують розумову діяльність, сприяють розвитку емоційної сфери та підвищують мотивацію до навчання [2, с. 62]. Вони створюють природне середовище для виникнення позитивного ставлення до предмета. Завдяки грі учні не тільки засвоюють матеріал, а й формують навички співпраці, прийняття рішень, відповідальності.

Ігрова технологія передбачає створення ситуацій вибору, в яких учень виявляє індивідуальність, ініціативність і самостійність. Модель такої технології містить декілька послідовних етапів:

1. **Мотиваційно-орієнтаційний етап.** Учень занурюється в проблемне поле, встановлює зв'язки нового матеріалу з уже відомим, бачить цінність і практичну значущість знань. Саме тут формується інтерес до навчання і спрацьовує внутрішня мотивація.

2. **Операційно-діяльнісний етап.** Передбачає опанування основних прийомів та методів розв'язання типових задач. Цей етап є базовим для формування міцних знань і вмінь, що надалі дозволяє учневі діяти самостійно.

3. **Творчо-пошуковий етап.** Містить елементи варіативності, творчих завдань, нестандартного мислення. Створюються умови для самостійного вибору шляхів розв'язання задач, пошуку ефективних стратегій, дослідницької діяльності.

4. **Рефлексивно-оцінювальний етап.** Передбачає аналіз власної діяльності, оцінювання результатів, усвідомлення труднощів і досягнень. Важливою складовою є формування навичок самоконтролю та самооцінювання [2, с. 63].

Математика розглядається як інтелектуальна гра, в якій правила – це знання й алгоритми, а виграш – це успішне розв'язання задач. Гра стає метафорою навчального процесу, який передбачає активну участь, командну взаємодію, індивідуальний внесок кожного учня.

Ігровий підхід передбачає:

- логічну завершеність змісту гри (на рівні теми чи розділу);
- наявність фабули – сюжетної лінії, що об'єднує завдання;
- підпорядкування дидактичних цілей ігровим завданням;
- чітке планування (конструювання ігрового модуля, який охоплює попередню підготовку та ігрову реалізацію);
- участь усіх учнів, індивідуальну й групову активність.

Особливої уваги заслуговують **імітаційні ігри**, які поділяються на рольові, ділові, конфліктні, ігри для прийняття рішень, комп'ютерні симуляції. Їх об'єднує загальна мета – створення умов, максимально наближених до реального життя. Вони включають елементи змагання, співпраці, обмеження за часом, чітко визначені правила. Імітаційні ігри сприяють розвитку критичного мислення, комунікативних навичок, вміння приймати рішення.

Рольова гра дає змогу учням приміряти на себе різні соціальні ролі в умовах навчальної ситуації, діяти у змодельованих конфліктних чи проблемних умовах. Такі ігри допомагають учням усвідомити моральні та соціальні аспекти поведінки, тренують здатність до співпереживання, відповідальності.

Ділові ігри ґрунтуються на моделюванні реальних ситуацій із подальшим прийняттям рішень. Вони поділяються на два рівні: модель гри (тобто умови, обмеження, інструкції) та

процес гри (тобто дії учасників відповідно до моделі). Вчитель у діловій грі виконує функцію фасилітатора: спрямовує, регулює, аналізує [1, с. 178].

При використанні ігор на уроках математики важливо дотримуватися дидактичної мети, не забуваючи про виховний аспект. Учитель має слідкувати за дотриманням правил, заохочувати чесність, відповідальність, повагу до суперників. Слід уникати формального підходу до гри, коли учні намагаються «обійти» правила заради перемоги.

Ігрові технології створюють атмосферу доброзичливої конкуренції, сприяють згуртуванню колективу, дають змогу кожному учню реалізувати свій потенціал. Вони роблять освітній процес живим, емоційно насиченим, спонукають до глибшого занурення в матеріал. У результаті ігрові форми організації навчальної діяльності сприяють:

- розвитку спостережливості й мислення;
- удосконаленню мовлення, уваги, пам'яті;
- формуванню навичок самостійної роботи;
- підвищенню працездатності й інтересу до математики.

Отже, системне застосування ігрових технологій на уроках математики у початковій школі дозволяє створити ефективне освітнє середовище, зорієнтоване на розвиток особистості дитини, її пізнавальної активності, самостійності та життєвої компетентності.

Список використаних джерел

1. Поліщук Т. В. Психологія навчання: основи теорії і практики. Київ: Педагогічна думка. 2020. 250 с.
2. Сердюк І. В. Впровадження інтерактивних технологій в початкову освіту. *Науковий вісник*. 2021. Т. 57. С. 60–65.
3. Яценко Т. А. Інноваційні методи навчання у початковій школі. *Науковий вісник*. 2021. Т. 58. С. 95–100.

Діана ТКАЧ,

здобувачка ступеня «фаховий молодший бакалавр»
спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Олена ЛАВОР, викладач
методики навчання освітньої галузі «Математична»
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Одним із напрямків реформування освіти в Україні є забезпечення компетентнісного підходу щодо навчання здобувачів початкової освіти, який спрямований на розумовий розвиток учнів і формування вмінь застосовувати набуті знання у житті. Українська освіта швидко збагачується новим досвідом, підходами, освітніми технологіями і методами, які поліпшують якість навчання в закладах освіти. До однієї з продуктивних і оптимальних технологій створення творчого освітнього середовища в початковій школі можна віднести

організацію проєктної діяльності. Проєктна діяльність є найефективнішим методом формування в учнів компетентностей, що йде від дитячих потреб, інтересів, стимулює самостійність та активну пізнавальну діяльність. Учителі, які мають досвід організації проєктної діяльності молодших школярів, відзначають її позитивні результати, більшість з яких пов'язана із формуванням загальнонавчальних умінь: навчально-організаційних, навчально-інформаційних, загальнопізнавальних і контрольно-оцінювальних, що складають основу ключових компетентностей.

Проєктна діяльність – це система навчання, гнучка модель організації освітнього процесу, орієнтована на творчу самореалізацію особистості, розвиток її можливостей у процесі створення нового продукту під контролем учителя, шляхом самостійних, колективних, інтерактивних дій учнів і обов'язкових презентацій результатів роботи.

Навчальні проєкти – це спільна діяльність учнів, яка спрямована на досягнення загального результату з розв'язання певної проблеми, яка є особливо значущою для учасників проєкту. Відповідність проєктної діяльності компетентнісному підходу також виявляється в тому, що планування роботи учасниками починається з чіткого визначення мети й конкретного результату, на який вона буде спрямована. Як відомо, компетентність формується в діяльності, яка передбачає розв'язання актуальної для учнів проблеми, так і в ході навчального проєкту активність учасників спрямована на подолання інтелектуальної чи практичної проблеми. Орієнтирами для визначення теми проєкту можуть бути теми тижня або місяця, які визначені в модульних програмах, або особистісні вподобання дитини, проблеми, які постають перед нею в реальному житті.

Важливим завданням для вчителя є створення психологічно комфортних умов для виконання проєкту: не критикувати діяльність дітей, поради надавати в доброзичливій формі, не стримувати ініціативу учнів.

За характером діяльності в початковій школі найчастіше проводиться робота в таких проєктах, як: творчий, практично-орієнтований, ігровий, інформаційний та дослідницький. За кількістю учасників виділяють індивідуальні, парні та групові проєкти. За тривалістю вони бувають короткострокові, середньої тривалості та довгострокові [2, с. 11].

Алгоритм організації проєктної діяльності полягає в постановці проблеми, плануванні мети і завдань діяльності учнів, пошуку інформації для виконання проєкту, створенні продукту, презентації, підведенні підсумків. Результатом роботи над проєктом є певний кінцевий продукт, а саме на уроках математики може бути лепбук, презентація, повідомлення. До роботи над ним бажано залучати і батьків. Їх участь має проявлятися лише в порадах при обговоренні цілей проєкту, вибору літератури та оформленні результатів.

Тривалість виконання навчального проєкту в 1–2 класах доцільно обмежити 1–2 тижнями в режимі урочно-позаурочних занять. Важливо, щоб проєкти не були тривалими, оскільки дітям складно довгий час утримувати інтерес до того самого проєкту. У 3–4 класах тривалість проєктів можна збільшити від 1 до 2 місяців.

Під час оцінювання проєктів ефективно актуалізуються основні принципи формуального оцінювання. Критерії оцінювання діяльності учасників визначаються на етапі планування проєкту. Критеріїв має бути всього кілька. Вони мають бути зрозумілими та реальними для молодших школярів. У проєктній діяльності перевага надається самооцінці. Виконаний проєкт спочатку оцінює сам автор. Оцінювання проєктів має передусім стимулюючу функцію. Доцільно також використовувати листа самооцінки, на основі яких можна проаналізувати як роботу учня над проєктом, так і його участь у груповій діяльності.

Характерними особливостями сучасних дітей є прагнення до пошуку і творчості. Зі здобувачами початкової освіти можна організувати такі інформаційні проекти: «Які квадрати називають «магічними?»», «Найдавніші математичні знаки», «Грошові одиниці в Україні», «З історії вимірювальних приладів», «Найвідоміші математики планети», «Котра година зараз на планеті?», «Математичні цікавинки». Пошуково-дослідницькі проекти можуть мати такі теми: «Математика в казках», «Математика на кухні», складання таблиці витрат матеріалів «Ремонт у моєму домі», «Геометричні тіла в архітектурі», планування ділянки «Присадибна ділянка», «Математика в легендах». Темати творчих проєктів можуть бути: «Музичний задачник», «Числова мозаїка», «Ненудний задачник», ілюстрування задач «Намалюємо задачу», «Математична газета», складання задачника «У тридев'ятому царстві», «Надзвичайні одиниці вимірювання величин». Як ігрові проєкти можна організувати спектаклі «Як виникла математика» і «У доісторичній математичній школі», ділові ігри «У магазині іграшок», «Мій бюджет на місяць», «Як навчитися заощаджувати кошти?» тощо [3, с. 345].

На заняттях з методики навчання освітньої галузі «Математична» розглядаємо навчальний проєкт як спосіб застосування учнями досвіду математичної діяльності, працюємо над ними та презентуємо кінцевий продукт у вигляді лепбуків та плакатів.

Отже, проєктна діяльність створює умови для творчої реалізації здобувачів, підвищує мотивацію до навчання, сприяє розвитку індивідуальних здібностей, формує навички пошуково-дослідницької діяльності, дає можливість орієнтуватись в інформаційному просторі, формує вміння працювати в команді, забезпечує реалізацію компетентнісного та діяльнісного підходів до навчання.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.
2. Жила Г. В. Проєктна діяльність у початковій школі URL: <https://naurok.com.ua/proektna-diyalnist-u-pochatkoviy-shkoli-263109.html> (дата звернення: 25.04.2025).
3. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Нова українська школа: методика навчання математики у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегрованого і компетентнісного підходів. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 352 с.

Яна ТРЕМБАЛЮК,
здобувачка фахової передвищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу
імені Олександра Барвінського
Науковий керівник: Леся СИНІШИН, викладач вищої категорії,
викладач-методист Чортківського гуманітарно-педагогічного
фахового коледжу імені Олександра Барвінського

ХАРАКТЕРИСТИКА УРОКІВ МАТЕМАТИКИ ЗА ПРОГРАМОЮ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЄКТУ «ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ»

Початкова освіта це перший етап загальної освіти дітей. Отримуючи початкову освіту, діти набувають перші знання про навколишній світ, навички спілкування та вирішення прикладних завдань. З 2018 р. початкова школа працює за Державним стандартом початкової освіти, у якому визначено мету, ключові компетентності та вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти. Цей документ є основою для розроблення типових та інших освітніх програм.

На сьогодні зміст освітніх галузей НУШ реалізується за типовими освітніми програмами під редакцією О. Савченко та Р. Шияна. Обидві програми відповідають концепції Державного стандарту, принципам та змісту навчання НУШ, а основна їх різниця – у ступені впровадження інтегрованого навчання.

Так ТОП за редакцією О. Савченко називається НУШ 1 і у ній інтегрується чотири освітні галузі – громадянська, історична, природнича та здоров'язбережувальна.

А ТОП за ред. Р. Шияна називається НУШ 2 і у ній інтегровано сім освітніх галузей – мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, інформатична, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична. Відповідно до кожної з програм розроблено різні варіанти підручників, які школа вибирає окремо на власний розсуд і затверджує на педагогічній раді. Але окрім згаданих освітніх програм заслуговує уваги науково-педагогічний проєкт «Інтелект України», який відповідає концепції НУШ і забезпечує реалізацію усіх освітніх завдань. «Інтелект України» – це програма, яка впроваджена в Україні та затверджена Міністерством освіти та науки у 2018 році і спрямована на розвиток обдарованих дітей.

Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України» розроблений так, щоб врахувати вікові особливості учнів і не лише зберегти, а й збільшити інтерес дітей до навчання. Завдяки міжпредметним зв'язкам, засобам наочності й відеоматеріалам об'єкт вивчення стає більш зрозумілим та цікавим [1].

Програма спрямована на розвиток обдарованих дітей. Її основні характеристики:

- сприяє розвитку талантів учнів у різних сферах, включаючи науку, мистецтво та спорт;
- розроблена з акцентом на природничо-математичну галузь і великий обсяг матеріалу дається інтегровано;
- освітній процес розглядається наскрізно, якщо на уроці математики вивчали якусь тему, виконували певні завдання, то подібні вправи будуть зустрічатись і на уроках

інтегрованого курсу «Я пізнаю світ», який є чи не ключовим предметом для школярів, адже саме цей курс дає можливість реалізувати міжгалузеву інтеграцію;

- уже в першому класі вводять елементи географії, у 2 класі – фізики, хімії, біології, історії;

- багато теорії заримовано: частини мови, дробі, сторони світу, таблицю множення і багато іншого діти вивчають у піснях. Це дає можливість формувати стійкий емоційний інтелект дітей, створює ситуацію успіху;

- у проєкті «Інтелект України» розроблено відеоуроки, до яких мають доступ і учні, і вчителі;

- вчителі використовують систему чотириразового повторення, це дуже важливо, бо вчителю не треба вигадувати, де взяти час на повторення;

- учні працюють у готових друкованих зошитах [1].

Уроки, які включає програма, цікаві для школярів, діти не відчують надмірного психофізичного збудження і не втомлюються, не дивлячись на досить велике навантаження, оскільки «Інтелект» досить збалансований.

Програма «Інтелект України» дуже насичена найрізноманітнішим матеріалом – іграми, піснями, цікавими вправами, тому урок проходить динамічно, активно і насичено. Крім того, в «Інтелекті» є додатковий матеріал для вчителя – те, що треба показати на уроках (відеоряд, пісні, картки). Завдання вчителя – поєднати це все разом і зробити урок цікавим.

Особливості уроків математики в проєкті «Інтелект України» передбачає: динамічність уроку, багатокомпонентність теми, багаторазове вправляння в однотипних завданнях, різноманітність вправ, використання аудіовізуальних засобів і сприйняття інформації, обов'язкові фізкультхвилинки, пальчикова гімнастика та емоційне налаштування [1].

Вивчення математики в проєкті «Інтелект України» розпочинається... піснюю, а в окремих випадках афірмацією – це коротенькі вислови, які налаштовують на позитивну роботу на уроці, сприяють емоційному налаштуванню на урок, пробудженню інтересу до співпраці та завзятої роботи. це можуть бути вислови: «Я люблю вчитися», «Я вмю вчитися», «Я досягаю успіху», «Я успішний/успішна» [3].

Відповідно до загальних положень концепції Нової української школи, програма «Інтелект України» в процесі вивчення математики реалізує такі завдання:

- сформувати систему ключових, загальнопредметних та предметних компетентностей учнів як основи їх успішного навчання;

- створити умови для розвитку логічного і абстрактного мислення учнів, забезпечити їх інтелектуальний розвиток;

- сформувати уявлення про ідеї та методи математики, про математику як метод пізнання навколишнього світу;

- сформувати стійкий інтерес до математики як науки.

Відповідно до поданих завдань курс математичної освіти в початковій школі містить такі змістові лінії програми: «Математика навколо мене»; «Вивчаю математичні процеси та явища»; «Критично оцінюю дані та власну математичну діяльність»; «Досліджую навколишній світ засобами математики».

Матеріал з математики в цьому проєкті представлено концентрично з урахуванням можливостей дітей, тому у початковій школі домінує практичне навчання, яке поступово

переходить до практично-теоретичного, а повторення вивченого матеріалу поєднується з постійною пропедевтикою нових знань [3]. В основі методики викладання математики закладено підходи, які дозволяють формувати в учнів уміння навчатися самостійно. Навчальний процес на уроках математики, здійснюється на основі таких моделей навчання як поглиблення; збагачення та проблематизації навчання [3].

Засвоєння математичних навчальних одиниць здійснюється в системі блоку з п'яти уроків: перший урок – подача нового матеріалу; другий-четвертий уроки – закріплення знань, п'ятий урок – використання математичних знань на творчому рівні [3].

Урок математики вибудовується на основі використання сучасних технологій та методів, різних форм взаємодії: парної, групової та індивідуальної.

Основна увага на уроках математики приділяється таким питанням: розвиток просторової уяви, формування обчислювальних навичок, знань про типи задач та практичних навичок їх розв'язання і використання у практичному житті, розвиток логічного мислення, кмітливості та математичних здібностей, пропедевтики алгебраїчних та геометричних знань, також питанням збагачення особистісних якостей учня: пам'яті, уваги, уяви.

Обчислювальні навички формуються на основі вивчення математичних законів і правил. Вправи, які виконуються в кінці уроку і обмежені у часі (4 хвилини) виконуються з метою «дальнє – середнє – ближнє повторення» вивченого матеріалу, відпрацювання обчислювальних навичок: «Великі перегони», «Математична подорож» «Сторінка чемпіонів».

Система роботи над задачами за їх типами будується таким чином, що один тип задач вивчається 16 уроків: перші 4 уроки – ознайомлення із даним типом задач; наступні чотири уроки – формування знань та умінь розпізнавати задачі даного типу, перетворення словесного типу умови у схематичне зображення; наступні чотири уроки – робота зі схемами, самостійна робота, робота над «Сторінкою чемпіонів»; наступні чотири уроки – творча, самостійна, оцінно-контролююча робота над задачами поданого типу [3].

Отже, науково-педагогічний проєкт «Інтелект України» за задумкою розробників, виховуватиме інтелектуалів та лідерів, які формуватимуться на прикладах інтегрованих уроків, соціальної адаптації дитини у світі, веселих руханках, навчанню з використанням ІКТ, техніках швидкочитання та прикладах на розвиток логічного мислення.

Список використаних джерел

1. НУШ vs. «Інтелект України»: «ТелеграфЪ» розбирався, які особливості цих шкільних програм (21.04.2025) <https://www.telegraf.in.ua/topnews/10126222-nush-ta-intelekt-ukrajini-telegraf-rozbiravsja-jaki-osoblivosti-ci-h-osvitnih-program.html>.
2. Усе про підручники НУШ: що треба знати про різні програми початкової школи? (29.04.2025) <https://osvitoria.media/opinions/use-pro-pidruchnyky-nush-shho-treba-znaty-pro-rizni-programy-pochatkovoyi-shkoly/>.
3. Жерновникова О., Левенко Г., Фунтова Ю. Методика вивчення математики за науково-педагогічною програмою «Інтелект України». (30.04.2025) <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/fc373c3b-1868-4711-8000-b5cf13a1c9d6>.

ІНФОРМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Софія БОНДАР,

здобувачка фахової передвищої освіти
спеціальності Середня освіта (Технології)

Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж

Рівненського державного гуманітарного університету»

Науковий керівник: Наталія РАДЬКО, викладач-методист
вищої кваліфікаційної категорії

Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж

Рівненського державного гуманітарного університету»

ВИКОРИСТАННЯ STEM-ПІДХОДУ В НАВЧАННІ ІНФОРМАТИКИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Сучасний світ дедалі більше залежить від інформаційних технологій. Навіть у повсякденному житті здобувачі початкової освіти стикаються з комп'ютерами, смартфонами, планшетами та різноманітними цифровими сервісами. Розуміння основних принципів роботи таких технологій, а також уміння ефективно й безпечно їх використовувати стає невід'ємною складовою сучасної цифрової грамотності. STEM-підхід, інтегруючи інформатику з іншими науковими та інженерними предметами, допомагає дітям усвідомити практичне значення інформаційних технологій та їхню роль у вирішенні реальних проблем.

STEM-підхід в освіті – це інтегрований підхід до навчання, який поєднує науку (Science), технологію (Technology), інженерію (Engineering) та математику (Mathematics). У контексті навчання інформатики в початкових класах STEM-підхід відкриває широкі можливості для формування в учнів не лише базових знань з інформатики, але й ключових компетентностей, необхідних для успіху в сучасному технологічно розвиненому світі [4].

Суть STEM-підходу в навчанні інформатики в початковій школі полягає в інтеграції інформатики з іншими STEM-предметами, зокрема з наукою, технологією, інженерією (трудове навчання) та математикою під час вивчення різних тем і виконання проєктів. Наприклад, під час вивчення теми «Транспорт» учні можуть не лише дізнатися про різні види транспорту (*наука*), але й створити просту програму для керування віртуальним автомобілем (*інформатика, технологія*), спроектувати модель моста (*трудове навчання*) або розрахувати час та відстань подорожі (*математика*) [1, с. 56].

На уроках інформатики в початкових класах STEM-елементи мають практичну спрямованість навчання. STEM-уроки з інформатики передбачають активне залучення учнів до практичної діяльності, експериментування, розв'язання проблем та створення власних проєктів. Теоретичні знання засвоюються через практичне застосування, що сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню матеріалу. Наприклад, на уроках інформатики часто використовують цикл інженерного дизайну (визначення проблеми, дослідження, розробка можливих рішень, вибір найкращого рішення, створення прототипу, тестування та вдосконалення) як основу для STEM-проєктної діяльності. Це допомагає учням розвивати

системне та критичне мислення, вміння аналізувати проблеми та знаходити ефективні рішення. Інформаційні технології є не лише об'єктом вивчення, але й потужним інструментом для дослідження, моделювання, візуалізації даних та представлення результатів у інших STEM-дисциплінах. Отже, STEM-підхід сприяє розвитку в молодших

(наприклад, переміщення інтегрує програмування конструювання математичні розрахунки.

школярів таких важливих компетентностей, як логічне та алгоритмічне мислення, креативність, співпраця, комунікація, вміння розв'язувати проблеми, дослідницькі навички та цифрова грамотність [2, с. 5]. Наведемо декілька прикладів використання STEM-підходу в навчанні інформатики в початкових класах:

- **проекти з робототехніки** (створення та

програмування простих роботів LEGO Mindstorms або інших освітніх конструкторів для виконання певних завдань об'єктів, об'їзд перешкод). Це (інформатика), (інженерія), фізику (наука) та Цей прийом ми

продемонстрували на STEM-семінарі «Експериментаріум», що відбувся для студентів коледжу 13 березня 2025 року ([https:// www. facebook. com/ share/ p/1QH1iJYuBk/](https://www.facebook.com/share/p/1QH1iJYuBk/)), окреслили перспективи розвитку STEM-освіти в Україні, поділилися практичними кейсами впровадження STEM в освітній процес. Здобувачі освіти активно та із задоволенням брали участь у майстер-класах з робото-моделювання, створювали архітектурні споруди з підручних матеріалів, проводили хімічні досліди та конструювали живі листівки;

- створення інтерактивних історій та ігор (використання візуальних середовищ програмування, таких як Scratch, для створення власних анімацій, ігор та інтерактивних оповідань. Це розвиває логічне мислення, творчість та навички програмування (інформатика), а також може бути пов'язано з вивченням літератури та мистецтва);

- моделювання наукових явищ (створення простих комп'ютерних моделей для ілюстрації наукових концепцій, наприклад, моделювання руху планет (наука, інформатика, математика) або кругообігу води в природі);

- аналіз даних та візуалізація (збір та аналіз простих даних (наприклад, результатів опитування однокласників) та їх візуалізація у вигляді діаграм або графіків за допомогою комп'ютерних інструментів (інформатика, математика));

- проекти з використанням 3D-моделювання та друку (створення простих 3D-моделей об'єктів (наприклад, геометричних фігур, деталей конструктора) та їх друк на 3D-принтері (інформатика, інженерія, математика).

Серед переваг використання STEM-елементів в навчанні інформатики для молодших школярів зазначаємо такі:

- підвищення інтересу та мотивації до навчання (практичні та проєктні завдання роблять навчання більш захопливим та змістовним для молодших школярів);

- краще розуміння та засвоєння матеріалу (інтеграція інформатики з іншими предметами допомагає здобувачам освіти побачити її практичне застосування та зв'язок з реальним світом);
- розвиток критичного та системного мислення (розв'язання проблем та виконання проєктів сприяє розвитку аналітичних здібностей та вміння мислити комплексно);
- формування навичок співпраці та комунікації (робота в команді над STEM-проєктами вчить учнів ефективно взаємодіяти та обмінюватися ідеями);
- підготовка до майбутніх викликів у навчанні (STEM-освіта закладає основу для успішного навчання в старшій школі та подальшої кар'єри в галузях, пов'язаних з наукою, технологіями, інженерією та математикою) [4].

Впровадження STEM-підходу в навчання інформатики в початкових класах є важливим кроком на шляху до формування покоління інноваторів та технологічно грамотних громадян. Це вимагає від вчителів нових підходів до організації освітнього процесу, використання сучасних технологій та міждисциплінарної співпраці.

Отже, використання STEM-підходу в навчанні інформатики здобувачів початкової освіти є не просто модною тенденцією, а нагальною потребою, зумовленою вимогами сучасного світу та необхідністю підготувати молоде покоління до успішного майбутнього. Це інвестиція в розвиток їхнього інтелектуального потенціалу, формування ключових компетентностей та забезпечення їхньої конкурентоздатності на ринку праці майбутнього.

Список використаних джерел

1. Блохіна С. Ф. Інтеграція STEM-освіти в початковій школі. *Інноваційна педагогіка*. 2018. Вип. 1. С. 55–59.
2. Величко В. Ю. Методичні аспекти впровадження STEM-освіти в навчальний процес / В. Ю. Величко, О. П. Іванова. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 5 (65). С. 3–12.
3. Закон України «Про освіту»: Закон від 05.09.2017 № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. № 38–39. С. 380.
4. Концепція STEM-освіти. Міністерство освіти і науки України. URL: [https:// zakon.rada. gov. ua /laws/show/960-2020-%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#Text) (дата звернення: 29.04.2025).
5. Програма з інформатики для 1–4 класів закладів загальної середньої освіти / за ред. О. В. Коршунової. Київ : Освіта, 2019. 80 с.

Діана КУШЛАК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету

Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Наталія ГУДИМА,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ

З огляду на стрімку цифровізацію сучасного суспільства, виникає потреба формувати відповідні навички ще з раннього віку. Концепція «Нова українська школа» визначає цифрову компетентність як одну з ключових наскрізних компетентностей, необхідних для повноцінної участі особистості в інформаційному просторі [1].

Початкова ланка освіти виконує роль підґрунтя для формування цифрової грамотності. У цьому процесі значну роль відіграють інтерактивні форми навчання, які стимулюють активну залученість дітей через безпосереднє використання цифрових інструментів.

Метою роботи є з'ясування педагогічних умов і ефективних інтерактивних прийомів, що сприяють розвитку цифрової компетентності в молодших школярів, підкреслюючи важливість безпечного та усвідомленого використання цифрових технологій. Дослідження спрямоване на те, щоб сприяти всебічному розвитку дітей за допомогою цифрових засобів.

Проблема формування цифрової компетентності учнів у сучасній педагогіці є предметом уваги багатьох науковців. Дослідники акцентують увагу на важливості впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес з урахуванням вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку. О. Спірін у своїх працях розробив теоретико-методологічні засади формування цифрової компетентності педагога, але його напрацювання активно використовуються і для організації цифрового навчального середовища в початковій школі. Вчений підкреслює, що цифрова компетентність учителя є передумовою формування цифрових навичок у молодших школярів [3]. С. Семеріков досліджує дидактичні можливості цифрових освітніх ресурсів та інтерактивних платформ у контексті початкової освіти. Його праці присвячено розробці моделей цифрового навчання, які базуються на ігровій діяльності, проєктному підході, навчанні у співпраці. У практичному аспекті варто також згадати досвід впровадження національного проєкту «Дія. Цифрова освіта», що містить курси, адаптовані для дітей та вчителів початкової школи. Завдяки співпраці з Міністерством освіти і науки України реалізуються програми цифрового навчання вчителів, які згодом передають свої знання учням.

Отже, науковий інтерес до формування цифрової компетентності в учнів початкової школи має міждисциплінарний характер і охоплює педагогіку, психологію, інформатику, соціальні науки. Дослідники наголошують на тому, що цифрові навички формуються

найкраще через практичну діяльність, у якій використовуються інтерактивні засоби та методи.

Інтерактивні методи навчання дозволяють враховувати індивідуальний стиль сприйняття інформації кожного учня. Діти з візуальним типом мислення краще реагують на навчальні відео, інфографіку, цифрові презентації, тоді як учні з аудіальним типом – на подкасти, озвучені інструкції або завдання.

Застосування інтерактивних платформ також сприяє розвитку комунікативних навичок. Наприклад, спільна робота в Google Docs чи Jamboard дозволяє учням працювати над завданням у групі, коментувати ідеї один одного, навчатися взаємодії та взаємоповазі у цифровому просторі. Такі платформи формують також елементи цифрового етикету – важливого компонента цифрової компетентності.

Важливо підкреслити роль учителя як фасилітатора, який не просто передає знання, а створює умови для самостійної діяльності учнів у цифровому середовищі. Учитель має вміти організувати цифровий простір, підібрати відповідні ресурси, адаптувати завдання до рівня розвитку класу та конкретного учня. Застосування інтерактивних методів також дозволяє швидко отримувати зворотний зв'язок, оцінювати рівень засвоєння знань, виявляти труднощі та вчасно на них реагувати.

Цифрова компетентність у початковій школі є не лише інструментом, а й метою освіти. Діти вчать критично сприймати інформацію, оцінювати її достовірність, дотримуватись правил безпечної поведінки в мережі, поважати авторські права – усе це формує їх як відповідальних учасників цифрового суспільства.

Інтерактивні методи орієнтовані на діяльнісний підхід, співпрацю, взаємодію і практичну активність учнів. Застосування таких методів дає змогу ефективно поєднувати навчальний зміст із цифровими інструментами

Цифрова компетентність включає здатність ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для навчання, спілкування, самовираження, безпечної поведінки в цифровому середовищі [2]. У молодшому шкільному віці це означає вміння користуватися базовими цифровими пристроями, освітніми платформами, програмами для навчання та спілкування. На думку О. Спіріна, цифрова компетентність охоплює інформаційну грамотність, комунікативні вміння, навички безпечного користування ІКТ, а також уміння створювати цифровий контент [3].

Інтерактивні методи орієнтовані на діяльнісний підхід, співпрацю, взаємодію і практичну активність учнів. Застосування таких методів дає змогу ефективно поєднувати навчальний зміст із цифровими інструментами.

Основні інтерактивні методи, що сприяють цифровій компетентності:

1. Навчальні ігри з використанням цифрових ресурсів (наприклад, LearningApps, Wordwall) – сприяють засвоєнню матеріалу через гру, розвивають логіку, пам'ять, увагу.
2. Робота з інтерактивною дошкою – дозволяє учням безпосередньо взаємодіяти з інформацією, працювати в команді.
3. Онлайн-тестування і вікторини (Kahoot, Classtime) – навчають користуванню вебсервісами, формують уміння швидко орієнтуватися в цифровому середовищі.
4. Створення простих цифрових продуктів (презентацій, колажів тощо) – заохочує творчість і розвиває базові навички роботи з цифровими інструментами.
5. Програмування в середовищах типу Scratch Junior – формує алгоритмічне мислення, допомагає розуміти структуру цифрових команд.

Успішне впровадження інтерактивних методів у формування цифрової компетентності потребує поетапного введення цифрових інструментів в освітній процес, системної підготовки вчителя початкових класів до роботи з ІКТ, створення безпечного та мотиваційного цифрового середовища з урахуванням індивідуальних особливостей дітей.

Приклади використання інтерактивних методів на уроках у початковій школі:

1. Математика (2 клас), тема «Додавання і віднімання в межах 100».

Учитель використовує платформу LearningApps, де учні розв'язують інтерактивні вправи типу «перетягни й поклади» – поєднують вирази з відповідними відповідями. Завдяки цьому діти охоче виконують завдання та самостійно виправляють помилки.

2. Українська мова (3 клас), тема «Будова слова».

Учні працюють у групах на платформі Wordwall, де за допомогою цифрового колеса фортуни обирають слова та визначають їхню будову. Потім створюють власні цифрові картки з новими словами у Canva або Google Slides.

3. Я досліджую світ (1–2 клас), тема «Світ професій».

Учитель демонструє інтерактивну мапу у Google Earth, де діти «мандрують» віртуально по різних країнах і знайомляться з професіями, які там популярні. Після цього учні створюють мініпрезентації про професію своєї мрії.

4. Образотворче мистецтво (3 клас), тема «Теплі й холодні кольори».

За допомогою програми Paint 3D або онлайн-сервісів, зокрема Autodraw, учні створюють цифрові малюнки, застосовуючи теплі та холодні кольори. Після цього влаштовується віртуальна галерея робіт із колективним обговоренням.

5. Інформатика (2 клас), тема «Основи програмування».

Учні працюють у середовищі Scratch Junior, де створюють анімовані історії: наприклад, сюжет про тваринку, яка подорожує містом. Такі завдання розвивають алгоритмічне мислення та творчість.

Отже, формування цифрової компетентності молодших школярів є одним із пріоритетних завдань сучасної початкової освіти, що відповідає викликам цифрового суспільства. Інтерактивні методи навчання довели свою ефективність у цьому процесі, адже вони забезпечують практичну взаємодію з цифровими інструментами, сприяють розвитку креативного, критичного та алгоритмічного мислення, а також формують навички безпечної поведінки в цифровому середовищі.

Роль учителя як фасилітатора у створенні цифрового освітнього простору є визначальною: від його професійної підготовки залежить якість та результативність цифрової освіти.

Отже, застосування інтерактивних платформ, програм і сервісів має бути системним, відповідати віковим особливостям учнів і сприяти розвитку не лише технічних, а й соціальних та етичних аспектів цифрової компетентності.

Список використаних джерел

1. Волкова Н. П. Психологія: навч. посібник. Київ : Літера ЛТД, 2020. 520 с.
2. Єршова Н. Л. Цифрова компетентність учня як елемент формування ключових компетентностей. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2019. № 3. С. 12–15.
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

4. Спірін О. М. Теоретичні основи формування цифрової компетентності вчителя інформатики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. № 1 (57). С. 64–75.
5. Цифрова освіта в Україні: стратегія розвитку. URL: <https://mon.gov.ua/tag/tsifrova-transformatsiya-osviti-i-nauki?&tag=tsifrova-transformatsiya-osviti-i-nauki>.

ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Божена БОМК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта факультету педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка
Науковий керівник: Галина ПОДАНОВСЬКА, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Сучасна освіта потребує нових підходів до навчання учнів початкової школи, які мають не лише засвоїти окремі знання, а й навчитися бачити взаємозв'язки між явищами, розуміти своє місце у світі природи, культури та суспільства. Формування цілісної картини світу в здобувачів початкової освіти є фундаментальним завданням, оскільки саме в цьому віці закладаються основи світогляду, екологічного мислення, соціальної відповідальності та пізнавального інтересу [2, с. 10].

Інтегрований курс «Я досліджую світ» створений як платформа для розвитку в дітей здатності цілісно сприймати навколишній світ, синтезувати знання з різних галузей (природничої, соціальної та здоров'язбережувальної, історичної та громадянської тощо) та формувати практичні навички, необхідні для життя. Його зміст відповідає концепції Нової української школи, де пріоритетом є компетентнісне навчання, що забезпечує гармонійний розвиток особистості [4].

Згідно з методичними рекомендаціями Міністерства освіти і науки України, інтеграція змісту різних освітніх галузей, міжпредметні зв'язки, проблемно-пошукова діяльність та рефлексія – є необхідними умовами для досягнення цілісності сприйняття світу [3]. У центрі освітнього процесу має бути дитина – активний дослідник, здатний встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, критично мислити, співпрацювати та самостійно здобувати знання.

Методичні рекомендації МОН України визначають такі основні напрями реалізації цілісного бачення світу: інтеграція змісту, застосування дослідницьких методів навчання, формування міжпредметних зв'язків, впровадження проєктної діяльності, використання цифрових ресурсів [3]. Саме завдяки цьому в учнів формується не лише пізнавальний інтерес, а й мотивація до самостійного пошуку інформації.

Одним із важливих напрямів формування цілісного світогляду є екологічне виховання. Вивчаючи навколишній світ, учні початкової школи набувають уявлення про

взаємозв'язки між природними процесами, діяльністю людини та станом довкілля. Таке усвідомлення сприяє формуванню відповідального ставлення до природи та навколишнього середовища.

Практичне застосування здобутих знань реалізується через практичні методи навчання: екскурсії, спостереження, досліді, дослідницькі проекти. Ці види діяльності сприяють формуванню в учнів навичок аналізу, узагальнення, висунення гіпотез і перевірки їх на практиці.

У педагогічній практиці важливу роль відіграє використання міжпредметних зв'язків, що дають змогу дітям співвідносити знання з курсу «Я досліджую світ» з інформацією з мовно-літературної, математичної, мистецької галузей. Такий підхід забезпечує розвиток асоціативного мислення, розуміння взаємозалежностей у світі та формування вміння бачити проблему з різних точок зору.

Як зазначає Н. Бібік, саме через інтеграцію знань, досвіду і дій учнів створюється підґрунтя для формування єдиної картини світу [1, с. 30]. Така картина у свідомості дитини є не статичним знанням, а гнучкою системою, яка розвивається та поглиблюється зі зростанням досвіду.

Водночас важливим чинником у формуванні цілісного світогляду є включення родинного та локального контексту – традицій, звичаїв, культурної спадщини, історії рідного краю. Таке навчання, укорінене в досвіді дитини, формує у здобувачів початкової освіти відчуття належності до своєї громади, повагу до культурного різноманіття, ідентичність. Інтеграція цих цінностей у зміст курсу «Я досліджую світ» сприяє вихованню активного, відповідального громадянина, здатного діяти у світі, що стрімко змінюється.

Ще одним важливим аспектом формування цілісної картини світу є розвиток у дітей вміння працювати з інформацією – аналізувати, порівнювати, ставити запитання, робити висновки. Завдяки впровадженню елементів медіаосвіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» учні навчаються критично сприймати різні джерела інформації, усвідомлювати її достовірність і значення. Такий підхід сприяє формуванню в учнів інформаційної культури та медіаграмотності – ключових компетентностей, необхідних для успішного навчання й життя у цифровому світі [5, с. 111].

Отже, інтегрований курс «Я досліджую світ» є потужним інструментом у формуванні в учнів початкових класів цілісного уявлення про світ. Його зміст побудований на інтеграції, діяльнісному та компетентнісному підходах, створює умови для всебічного розвитку дитини як особистості з активною пізнавальною позицією, відповідальним ставленням до природи, суспільства й себе. Перспективним є подальше вдосконалення методичного забезпечення цього курсу з урахуванням сучасних інформаційних технологій, соціокультурного контексту та глобальних викликів.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Концептуальні засади формування змісту початкової освіти. *Початкова школа*. 2018. № 1. С. 27–32.
2. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу. Київ : Генеза, 2020. 240 с.
3. Міністерство освіти і науки України. Методичні рекомендації щодо викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-4 класах. Київ: МОН, 2020.

4. Пометун О. І. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ: К.І.С., 2018. 120 с.
5. Щербань Т. В. Формування цілісної картини світу в початковій школі. *Освіта України*. 2021. № 15. С. 110–113.

Вікторія ВАЩИШИНА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Анна СОСЮК, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

У сучасному освітньому просторі, що характеризується динамічним розвитком інформаційних технологій та зростанням вимог до збереження фізичного та психічного здоров'я учнів, особливої актуальності набуває інтеграція здоров'язбережувальних стратегій в освітній процес. Природничі дисципліни, маючи значний потенціал для формування наукового світогляду щодо здоров'я та довкілля, потребують нових підходів до вивчення, що сприятимуть не лише засвоєнню знань, а й формуванню відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Проблема недостатнього використання всього спектру можливостей інтерактивних технологій для ефективної реалізації здоров'язбережувальних аспектів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» залишається актуальною. Часто використання обмежується демонстрацією презентацій або окремими онлайн-тестами, не залучаючи в повній мірі потенціал інтерактиву для активізації рухової активності, зниження стомлюваності, формування позитивного емоційного стану та практичних навичок здорового способу життя.

Метою такого дослідження є розкриття ролі та можливостей застосування інтерактивних технологій під час вивчення здоров'язбережувальної освітньої галузі в освітній процес на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Теоретичними засадами здоров'язбережувальної освітньої галузі та її відображення в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» є розкриття змісту поняття «здоров'язбережувальна освітня галузь» в контексті Державного стандарту початкової освіти та концепції Нової української школи. Акцент на формуванні здоров'язбережувальної компетентності як ключової, аналіз інтегративного потенціалу курсу «Я досліджую світ» у формуванні цілісного уявлення про світ і місце людини в ньому, включаючи аспекти фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я. Розгляд змістових ліній курсу, що мають здоров'язбережувальну спрямованість (наприклад, «Людина», «Природа», «Суспільство»), визначення основних принципів реалізації здоров'язбережувальної стратегії на уроках

інтегрованого курсу (наприклад, принцип активності, наочності, емоційності, практичної спрямованості, індивідуалізації).

Класифікація інтерактивних технологій, що можуть бути застосовані на уроках «Я досліджую світ» (наприклад, мультимедійні презентації з інтерактивними елементами, інтерактивні вправи та ігри на онлайн-платформах, інтерактивні дошки для спільної діяльності, технології віртуальної та доповненої реальності, QR-коди з інтерактивними завданнями, освітні мобільні додатки, інтерактивні фізкультхвилинки та рухливі ігри з використанням датчиків руху).

Детальна характеристика педагогічного потенціалу кожної групи інтерактивних технологій у контексті формування знань про здоров'я, розвитку відповідних умінь та навичок, стимулювання рухової активності та створення позитивного емоційного середовища на уроці.

Методичні аспекти застосування інтерактивних технологій для здоров'язбереження на уроках «Я досліджую світ» охоплюють три основні групи. Формування знань про здоров'я та безпеку життєдіяльності – це використання інтерактивних моделей та анімацій для наочного пояснення будови тіла людини, правил гігієни, основних принципів здорового харчування та безпечної поведінки в різних ситуаціях. Застосування інтерактивних вікторин, кросвордів, пазлів та ігор на онлайн-платформах для закріплення знань з питань здоров'я та безпеки. Створення інтерактивних проєктів (наприклад, колажів, презентацій, ментальних карт) з використанням онлайн-сервісів для дослідження та представлення інформації про здоровий спосіб життя. Організація інтерактивних рольових ігор для відпрацювання навичок безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях.

Створення сприятливого психологічного клімату та зниження стомлюваності включає в себе інтерактивні вправи для релаксації, емоційного розвантаження, розвитку уваги та позитивного мислення (наприклад, інтерактивні дихальні вправи, вправи для очей, музичні паузи з елементами візуалізації). Застосування інтерактивних інструментів для організації зворотного зв'язку та рефлексії, що сприяє самооцінці та усвідомленню власних емоцій. Використання елементів гейміфікації для створення атмосфери зацікавленості та позитивного емоційного настрою на уроці.

Стимулювання рухової активності та фізичного розвитку включає в себе проведення інтерактивних фізкультхвилин з використанням анімаційних персонажів, відеороликів та онлайн-платформ з вправами. Організація рухливих ігор з використанням QR-кодів та технологій доповненої реальності, що інтегровані зі змістом уроку. Застосування інтерактивних сенсорних панелей для виконання рухових завдань та ігор.

Результати теоретичного аналізу та узагальнення педагогічного досвіду свідчать про значний потенціал інтерактивних технологій у реалізації здоров'язбережувальної стратегії на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі. Їхнє ефективне використання сприяє не лише засвоєнню учнями знань про здоров'я та безпеку, а й формуванню ціннісного ставлення до власного життя, розвитку практичних навичок здорового способу життя, створенню позитивного емоційного середовища та стимулюванню рухової активності.

Перспективи подальших досліджень у даній галузі пов'язані з розробкою та апробацією конкретних методичних рекомендацій щодо інтеграції різних видів інтерактивних технологій у навчальний процес курсу «Я досліджую світ» з урахуванням вікових особливостей молодших школярів та специфіки навчальних тем. Важливим є також

вивчення впливу систематичного застосування інтерактивних технологій на динаміку показників здоров'я та навчальних досягнень учнів початкової школи.

Отже, цілеспрямоване та методично обґрунтоване використання інтерактивних технологій є важливим чинником успішної реалізації здоров'язбережувальної стратегії на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі, що сприяє формуванню здорового та успішного майбутнього молодшого покоління.

Список використаних джерел

1. Бабій І. В., Мартиненко С. М. Інтерактивні методи навчання як засіб формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів. *Педагогічний альманах*. 2020. С. 55–60.
2. Гринь Н. В., Коваль Т. В. Інтеграція здоров'язбережувальних технологій в освітній процес початкової школи в умовах НУШ. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. 2021. С. 112–117.
3. Демченко О. П., Лисенко А. В. Використання онлайн-платформ з інтерактивними вправами на уроках «Я досліджую світ» для формування знань про здоровий спосіб життя. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2022. С. 85–91.
4. Єрмакова, О. В., Сидоренко І. П. Гейміфікація як ефективний засіб мотивації та формування здоров'язбережувальних звичок у молодших школярів. *Теорія і методика початкової освіти*. 2023. С. 67–73.
5. Державний стандарт початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87.
6. Концепція Нової української школи. Міністерство освіти і науки України. 2016.

Ангеліна ВОДЗІК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету

Неоніла КОВАЛЬЧУК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНІСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ ПІДРУЧНИКА ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Сучасна дитина живе у світі, яким керує інформація, і має справу з інформаційним простором з найменшого віку. Тому надважливим вмінням сьогодення є вміння «працювати з інформацією».

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна її мета – створити школу, яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у житті. У Державному стандарті початкової загальної освіти визначено, що саме мають знати й уміти учні по закінченню певного циклу навчання (2 та 4 класи), окреслено засади та

принципи навчально-виховного процесу. Інформатична освітня галузь [7] ставить завдання навчити учня вміню шукати, подавати, перетворювати, аналізувати, узагальнювати та систематизувати дані, критично оцінювати інформацію для розв'язання життєвих проблем.

У Типовій освітній програмі, створеній авторським колективом під керівництвом О. Савченко, аспект медіаінформаційної грамотності для 2 класу закладений у змістовій лінії «Навколишній світ та інформація. Види інформації за способом подання». Обов'язковим вмінням, що формується в межах зазначеної змістової лінії, стає пояснення та наведення прикладів значущості інформації для життя людини, себе особисто; аналіз інформації таких видів: текстової, графічної, звукової тощо; розрізнення правдивої та неправдивої інформації, припущення та фантазії; використання мережі для отримання інформації та спілкування під контролем дорослих.

За цією програмою в 3 класі учень/учениця розширює свої знання про значення інформації та розрізняє види інформації за способом подання, використовує мережі для отримання достовірної інформації та спілкування, висловлює припущення про достовірність інформації, взятої з цифрових та інших джерел, дотримується правил використання власних і чужих творів, виявляючи повагу до авторства інших осіб. У 4 класі медіа інформаційний аспект, що формувалася в попередньому класі, продовжує поглиблюватися. Зокрема, учні мають уміти розрізняти факти і судження.

У Типовій освітній програмі, створеній авторським колективом під керівництвом Р. Шияна [9], учні у 2 класі мають навчитися робити висновок щодо виду інформації та способу її сприйняття, цікавитися походженням інформації, виокремлювати факти в текстах і повідомленнях, розпізнавати в тексті хибні чи правдиві висловлювання, розрізняти припущення і фантазію, правду і неправду в простих медіатекстах, робити власні припущення стосовно розвитку подій.

У 3–4 класах складник медіа інформаційної грамотності поглиблюється. Результатом формування критичного мислення в дітей має стати вміння розрізняти достовірні та хибні висловлювання, порівнювати медіатексти, розпізнавати факти та судження в життєвих ситуаціях з розумінням того, що в інтернеті розміщують повідомлення люди з різними намірами, зокрема і з комерційною метою. Від учнів очікують таких результатів навчання: уміти знаходити інформацію, ідентифікувати час її розміщення, визначати джерела, потрібні для її підтвердження чи спростування, а в разі сумніву шукати підтвердження у різних джерелах. В учнів наприкінці другого циклу навчання мають бути сформовані навички [9] цитування та визначення джерел запозичених ідей чи матеріалів, посилання на автора і шанобливого ставлення до прав творців інформаційних продуктів.

Розглянемо відображення формування медіаграмотності в учнів початкових класів в підручниках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» [1; 6].

На сторінках підручників усю важливу інформацію та практичні завдання представлено у вигляді запитань, таблиць, фотографій, малюнків, схем. Вчитель використовує ілюстрації підручника для формування в учнів умінь критичного мислення, аналізу медіа та формування медіаграмотності. Зміст кожної теми розкрито завдяки використанню системи словесних, наочних і практичних; вербальних і візуальних компонентів.

З теми «Інформація» учні виконують такі завдання: *Намалюй, звідки ти отримуєш інформацію; визнач, які джерела інформації ти використовуєш щодня; обговори з однокласниками, як перевірити, чи інформація правдива; розглянь зображення та скажи,*

яка інформація передається; відповідають на запитання: *Що таке інформація? Для чого людям потрібна інформація? Як ти отримуєш інформацію вдома, у школі, на вулиці? Які бувають джерела інформації? Як дізнатися, чи правдива інформація?*

Автори Н. Бібік і Г. Бондарчук [1] подають зміст підручника доступно, із застосуванням візуальних матеріалів, практичних завдань і міні-досліджень. Розділ, присвячений інформації, знайомить дітей із тим, що таке інформація, як її отримують, зберігають і передають. У процесі вивчення розділу ставимо за мету навчити дітей свідомо ставитися до інформації, яку вони отримують із різних джерел.

Розроблена система вправ і завдань базується на практико-орієнтованій основі, характеризується багатофункціональністю, гнучкістю, різноманітністю, містить завдання різного рівня – від репродуктивного до творчого. Завдання сприяють активізації пізнавальної активності учнів.

Використання підручника сприяє формуванню в учнів розуміння інформації як важливого ресурсу. Через запитання та завдання стимулюється критичне осмислення отриманої інформації. Ілюстрації підсилюють пізнавальний інтерес і розширюють навчальні можливості.

Учні знайомляться з такими ключовими поняттями: джерело інформації – це той, хто створює або передає інформацію (наприклад, учитель, батьки, телепередача, стаття); носій інформації – це об'єкт, у якому зберігається інформація (папір, диск, флешка, екран комп'ютера). Крім понятійних компонентів, у змісті представлено емоційні [8, с. 64–72], що передбачають оцінну діяльність учнів, вибіркове ставлення до об'єкта діяльності, самовираження, самооцінку, відгук на почуте і побачене.

Під час вивчення дисципліни, знання про такі різноманітні медіазасоби: телебачення, радіо, газети, журнали, інтернет, соціальні мережі, формуються в учнів на практичній основі. Завдання в підручнику допомагають порівняти традиційні та сучасні джерела інформації під час обговорення тем «Кому можна довіряти в Інтернеті?», «Що таке реклама і чому вона буває оманливою?» [2; 3; 4; 5]. У підручниках подано матеріал так, щоб спонукати учня до критичного ставлення до інформації. Діти мають вчитися ставити запитання. Серед них, наприклад, такі: *Хто створив це повідомлення? З якою метою? Чи правдива ця інформація?*

У підручниках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» [1; 2; 3; 4; 5; 6] представлено медіатексти. Сутність медіатексту – конкретна інформація, що виражена через мовлення з метою впливу та переконання. Учнім необхідно оволодіти засобами аналізу різноманітних медіатекстів через доступні їм медіа: аудіальні (звукозапис, аудіокнига, радіо тощо), візуальні (комікс, ілюстрації, брошури, реклами, листи, запрошення, постери, дитячі книги та журнали тощо), аудіовізуальні (комп'ютерні ігри, відео, телебачення, дитячі сайти, мультфільми тощо). Авторами розроблено комплекс вправ і завдань з опрацювання учнями медіатекстів на формування таких умінь: 1) розуміти тему тексту, здатність її розкрити; 2) підпорядкувати свій текст певному задуму, виражати в ньому свою думку, позицію, емоції, ставлення; 3) збирати, накопичувати матеріал, розмежовувати головне й другорядне відповідно до теми і задуму; 4) систематизувати матеріал, обдумувати й складати план, працювати над композицією; 5) використовувати мовну підготовку; 6) будувати і вдосконалювати створені медіатексти.

Отже, підручник є одним із засобів формування медіаграмотності в учнів початкових класів у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». У підручниках зінтегровано основи медіаграмотності на рівні, доступному для учнів початкових класів.

Формування базових навичок пошуку, перевірки, критичного сприйняття інформації відбувається під час залучення учнів до практики виконання завдань дослідницького характеру на полісенсорній основі. Ілюстрації, реальні ситуації, групові завдання створюють цікаве й безпечне середовище для навчання. Розуміння інформаційного простору допомагає дітям орієнтуватися у світі медіа та захищати себе від маніпуляцій. Учень стає активним споживачем і творцем інформації.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Я досліджую світ: підручник для 2 класу (у 2-х ч) : Ч. 1. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 120 с.
2. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Я досліджую світ: підручник для 3 класу (у 2-х ч) : Ч. 1. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 128 с.
3. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Я досліджую світ: підручник для 3 класу (у 2-х ч) : Ч. 1. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 128 с.
4. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Я досліджую світ: підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч) : Ч. 1. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 128 с.
5. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Я досліджую світ: підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч) : Ч. 2. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 136 с.
6. Корнієнко М. М., Крамаровська С. М., Зарецька І. Т. Я досліджую світ: підручник для 2 класу (у 2-х ч) : Ч. 2. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 96 с.
7. Мокрогуз О. П. Медіаграмотність в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Навчально-методичний посібник. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020, 36 с.
8. Організація освітнього процесу в початковій школі : Методичні рекомендації. 3 клас. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 144 с.
9. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти : 1т –2 та 3и –4класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

Галина ВОЛЯНЮК,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Анна СОСЮК, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасна початкова школа існує і розвивається у динамічно змінюваному світі, який висуває постійні вимоги до неї. Зазначимо, що одним із методів підвищення інтересу в молодших школярів до оволодіння знаннями є залучення їх у дослідну діяльність.

Формування дослідницьких умінь учнів початкової школи потребує створення системи, яка б мала свої власні, характерні тільки їй, цілі й завдання, тобто створення такого сприятливого дослідницького середовища, яке б містило класні приміщення, пришкольні ділянки, лабораторії, зорієнтовані на формування дослідницьких умінь у школярів.

Дослідницька діяльність – це спеціально організована пізнавальна творча діяльність учнів, що характеризується цілеспрямованістю, активністю, наочністю, вмотивованістю і

свідомістю, результатом якої є формування пізнавальних мотивів, дослідницьких умінь, суб'єктивних нових для учнів знань або способів діяльності.

Основною метою вивчення природознавства є формування природознавчої компетентності учнів шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу і людину. Для досягнення зазначеної мети, навчальною програмою передбачено розв'язання низки основних завдань, одним з яких є формування дослідницьких умінь та умінь учнів спостерігати за об'єктами та явищами живої і неживої природи.

Уміння – це результат оволодіння раціональними способами та прийомами застосування знань на практиці; здатність виконувати складні комплексні дії на основі засвоєння знань, навичок та практичного досвіду. Уміння та навички взаємопов'язані, адже вони формуються на основі виконання певної системи вправ, удосконалюються та закріплюються у процесі творчого їх застосування. Аналізуючи науково-педагогічну літературу, переконуємося, що найчастіше уміння пов'язують із здатністю вирішувати певну діяльність, яка спрямована на досягнення конкретної мети.

У процесі формування дослідницьких умінь важливу роль відіграють такі принципи: інтегрованості (об'єднання і взаємовплив навчальної і дослідницької діяльності учнів, коли досвід і навички безпосередньо впливають на успішність учнів); неперервності (процес довготривалого навчання і виховання, що проявляється, перш за все, в творчому об'єднанні учнів та їх вчителів); міжпредметних зв'язків (дослідження будь-якої проблеми вимагає знання досліджуваного предмета та широку ерудицію при вивченні всіх навчальних дисциплін).

Зазначимо, що на сучасному етапі розвитку освіти постійно з'являються нові підходи, методи і технології навчання у початковій школі. Саме тому для формування дослідницьких умінь у молодших школярів необхідно вдало підбирати форми, методи та засоби діяльності учнів, що відповідатимуть поставленій меті. Варто пам'ятати, що у процесі включення молодших школярів у навчально-дослідну діяльність, перед учителем постає проблема організації вирішення єдиних дослідних завдань при різному рівні розвитку дослідницького досвіду учнів. У вирішенні цієї проблеми слід виходити з того, що необхідно підбирати такі прийоми і форми роботи, в яких учні змогли б проявити і збагатити свій індивідуальний дослідницький досвід.

Тому переконуємося, що краще за все організовувати дослідницьку діяльність на уроках природознавства, оскільки цьому сприяє сам досліджуваний природничий матеріал. На нашу думку, однією з ефективних форм формування дослідницьких умінь під час вивчення природознавства є екскурсія. Екскурсія – це особливий вид навчальних занять, який проводиться за межами класної кімнати для безпосереднього сприйняття і спостереження учнями об'єктів та явищ природи, пов'язаних з вивченням програмового матеріалу [1].

Для ефективного формування дослідницьких умінь в молодших школярів під час екскурсій варто враховувати такі вимоги: чітке визначення навчальної, виховної та розвивальної мети; правильний вибір місця проведення екскурсії (наявність тих природничих об'єктів, за якими учні будуть спостерігати та досліджувати їх ознаки); психологічне налаштування школярів до дослідницької діяльності в природі; підбір групових та індивідуальних завдань, що включатимуть елементи спостережень та дослідження; використання дидактичних ігор; звернення уваги на проблеми екології та дослідження

шляхів вирішення природоохоронних проблем; оформлення звітів у вигляді дослідницьких письмових робіт, гербаріїв, малюнків, альбомів тощо.

Навчальна проблема – це штучна педагогічна конструкція, яка моделюється учителем у структурі змісту навчального предмету. Навчальна проблема – це знання про незнання, усвідомлення того, що необхідно дізнатися, пояснити, встановити. Для розв'язання навчальної проблеми варто підбирати та пропонувати різні види проблемних завдань: проблемні завдання на виявлення ознак та властивостей природничих предметів (вивчення ознак і властивостей відбувається за допомогою проведення дослідів); проблемні завдання на засвоєння нових понять про природничі предмети і явища; проблемні завдання на встановлення взаємозв'язків та залежностей між об'єктами природи; проблемні завдання на засвоєння нових природничих знань шляхом дослідження.

Ефективним методом процесу формування природознавчої компетентності (вивчення властивостей та ознак об'єктів живої й неживої природи) є дослідницькі проекти. Проектна робота дуже перспективна. У ній кожен учасник зберігає статус активної особистості та прагне зайняти в групі позицію, що відповідає його знанням, умінням, здібностям, способу мислення тощо. Працюючи над проектом, учні спілкуються, співпрацюють і допомагають один одному в процесі навчання, розвивають соціальні, розумові та комунікативні навички. Цей вид діяльності сприяє здійсненню індивідуального підходу в класах з різним рівнем підготовки під час вивчення та засвоєння нового матеріалу. Метою методу проекту є створення умов, за яких учні самостійно й охоче отримують знання з різних джерел, вчать користуватися ними (знаннями) для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань, удосконалюють комунікативні вміння, працюючи в різних групах, цим самим розвивають дослідницькі вміння та аналітичне мислення [3].

Отже, можемо зробити висновок, що у процесі формування дослідницьких умінь у молодших школярів під час вивчення природознавства важливо враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів, застосовувати ефективні методи навчання, забезпечувати доступність форм і методів дослідження, які використовуються дітьми. Тематика досліджень має відповідати віковим особливостям і особистісним інтересам учнів, сприяти реалізації їхніх здібностей, саморозвитку й самовдосконаленню, а також формуванню потреби в знаннях і усвідомленню цінності дослідницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Белікова А. О. Навчальні екскурсії з природознавства у 1–4 класах. *Початкова школа*. 2004. С. 16–20.
2. Василенко Л. Д. Досвід застосування проектів. *Шлях освіти*. 2000. С. 6.
3. Онопрієнко О. О. Проекти в початковій школі : тематика та розробки занять. Київ : Шкільний світ. 2007. 128 с.
4. Падун Н. О. Навчально-дослідницька діяльність як засіб формування дослідницьких умінь учнів. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. 2012. С. 90–93.

Леся КОТЯШ,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Людмила ЛУК'ЯНИК, кандидат педагогічних наук,

доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти

Рівненського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ДОБРОБУТ»

Значущість проблеми формування соціальної компетентності молодших школярів визначено в основних нормативно-правових документах, зокрема це Закон України «Про освіту» (2017), Державний стандарт початкової освіти (2018), Концепції Нова українська школа (2017). Педагогічна теорія та психологічні дослідження засвідчують, що зміст і способи формування соціальної компетентності молодших школярів дедалі більше цікавлять науковців.

Питання формування компетентності стало предметом особливої уваги в працях Н. Бібік, С. Бондар, І. Зимньої, Н. Довмантович, А. Єгорова, О. Савченко та ін. Аспекти соціальної компетентності особистості розкривали такі вчені: І. Бех, Н. Бібік, Н. Гавриш, М. Гончарова-Горяньська, І. Єрмаков, А. Мудрик, Т. Поніманська, М. Савченко, Л. Сохань, М. Степаненко, В. Цветков та ін. Формування соціальної компетентності учнів молодших класів розглянуто науковцями Н. Бібік, С. Д. Губарева, С. Данилейко, Н. Калініна, О. Кононко, О. Проценко та ін. Ідеї використання проектно-технологічної діяльності як засобу формування соціальної компетентності молодших школярів на уроках дизайну і технологій розкрито у дослідженнях Т. Мачачі, В. Тиценка, О. Савченко.

Понять «соціалізація», «компетентність», «соціальна компетентність» є взаємопов'язаними та основними для вчителя початкової школи. Під «соціальним середовищем» розуміється: «складне багаторівневе утворення, конкретний прояв стосунків, що мають місце в суспільстві, в якому живе і розвивається особистість; сукупність соціальних умов життєдіяльності людини, які впливають на її поведінку і свідомість» (Академічний тлумачний словник, 2019). У сучасному світі добробут – це не лише про матеріальний рівень життя, а передусім про якість взаємин, безпечне та комфортне середовище, здатність особистості бути активною, відповідальною й емоційно зрілою. *Добробут – це коли добре не тільки мені, а й усім навколо мене.*

Саме тому в Новій українській школі особлива увага приділяється формуванню соціальної компетентності – здатності ефективно взаємодіяти з іншими, поважати права людини, працювати в команді, проявляти емпатію й відповідальність.

Один із важливих векторів цього процесу – змістова лінія «Добробут» в інтегрованому курсі «Я досліджую світ», яка пропонує учням досліджувати себе як частину суспільства й вивчати основи фінансової, споживчої, соціальної та особистісної грамотності.

На етапі молодшого шкільного віку соціальна компетентність – це передусім:

- уміння працювати в парі, групі, команді;
- дотримання правил і норм співжиття;
- навички спілкування та розв'язання конфліктів;

- уміння виявляти доброзичливість, турботу, повагу до інших;
- розуміння власних прав і відповідальності за свої вчинки.

Ці навички не виникають автоматично – їх слід формувати цілеспрямовано, і змістова лінія «Добробут» створює для цього логічне, природне поле діяльності.

Інтеграція змістової лінії «Добробут» та соціального розвитку відбувається такими шляхами:

1. Уроки про професії та роль праці в суспільстві. Під час знайомства з професіями учні вчаться цінувати працю інших людей, розуміють, як взаємодіють різні ланки суспільства. Це сприяє усвідомленню власної соціальної ролі.

Приклад: інсценізація «Місто без професій» або створення лепбуку «Ким я хочу стати та як це допомагає людям».

2. Фінансова грамотність у дії. Через прості ігрові ситуації (гра в магазин, складання бюджету класної подорожі) діти знайомляться з поняттями «гроші», «потреби й бажання», «планування витрат», що вчить приймати обдумані рішення, поважати працю й бути відповідальними споживачами.

3. Проектна діяльність: добробут спільноти. Проекти типу «Що зробить нашу школу кращою?» або «Добрі справи для мого району» формують у дітей відчуття причетності до суспільства й розвивають ініціативність.

4. Культура споживання та довкілля. Теми про екологічні звички, сортування сміття, ощадне використання ресурсів – це не лише про довкілля, а й про культуру відповідального співжиття. Учні вчаться відповідати на питання: «Як мої дії впливають на добробут інших?».

5. Коло довіри та емоційна безпека. Соціальні практики, як-от: ранкові зустрічі, коло обговорень, вправи на емпатію та розуміння інших – це базові інструменти формування емоційної зрілості та стійкості.

Роль учителя як модератора соціального розвитку. Учитель у НУШ – не лише джерело знань, а фасилітатор, який створює безпечне, підтримувальне середовище для зростання. У контексті лінії «Добробут» педагог допомагає:

- створити простір довіри;
- заохочує до взаємодії;
- розвиває у дітей відчуття спільності та справедливості.

Отже, формування соціальної компетентності учнів початкових класів у контексті змістової лінії «Добробут» – це не лише про економічну чи побутову грамотність. Це ціннісна платформа, на якій ґрунтується формування соціально активного, емпатійного, відповідального громадянина. Починаючи ще з першого класу, ми закладаємо основу для сталого, гармонійного розвитку дитини в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу» / Гільберт Т. Г., Тарнавська С. С., Павич Н. М. Київ: Генеза, 2019. 256 с.
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainskashkola-compressed.pdf>

3. Шевчук К. Д., Іванчук М. Г., Бигар Г. П., Предик А. А. Технології навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі: метод. рекомендації. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 60 с.

Тетяна ЛИТВИНЕНКО,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Анна СОСЮК, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ІННОВАЦІЙНІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

В умовах глобальних екологічних змін і поглиблення екологічної кризи питання формування екологічної свідомості стає пріоритетним напрямом сучасної освіти. Особливої уваги потребують діти молодшого шкільного віку як найбільш сприйнятлива вікова група, здатна засвоювати морально-ціннісні орієнтири та настанови щодо відповідального ставлення до природи. Формування екологічної свідомості на ранньому етапі розвитку особистості є запорукою її екологічної відповідальності у дорослому віці.

Головною метою екологічної освіти виступає формування екологічної культури як на індивідуальному, так і на суспільному рівнях, що передбачає не лише оволодіння базовими екологічними знаннями, а й розвиток екологічного мислення, свідомості та відповідального ставлення до навколишнього середовища [4].

Згідно з положеннями Державного стандарту початкової освіти, екологічна компетентність належить до переліку ключових компетентностей, яких має набути учень. Вона включає сформоване розуміння раціонального природокористування, дотримання екологічно безпечної поведінки, економне ставлення до природних ресурсів і усвідомлення значущості охорони природи для забезпечення сталого розвитку суспільства. Такий підхід створює умови для всебічного розвитку особистості, її успішної соціалізації, активної участі у суспільному житті та формування відповідального громадянина України [3].

У цьому контексті особливо важливим є пошук інноваційних психолого-педагогічних засобів, які б забезпечували не лише знаннєвий, але й ціннісно-мотиваційний рівень екологічної компетентності.

Найбільш сприятливим середовищем для реалізації таких підходів виступає освітній проєкт «Інтелект України» (природнича галузь), оскільки його структура, змістове наповнення та методичний інструментарій базуються на принципах компетентнісного, діяльнісного та інтегративного навчання. Завдяки поєднанню когнітивного розвитку з практичним досвідом і емоційним залученням учнів, цей проєкт створює оптимальні умови для формування екологічної свідомості в молодшому шкільному віці [2].

Інноваційність цієї програми підтверджується широким використанням сучасних освітніх технологій, спрямованих на розвиток критичного мислення, дослідницьких умінь і пізнавального інтересу. Зокрема, в освітньому процесі 1–4 класів за програмою реалізуються

інтерактивні освітні технології та технології критичного мислення: кооперативне навчання, навчання на основі власних відкриттів, групові форми роботи, навчання у грі, дискусії, метод проєктів, тренінги особистісного зростання, афірмації. Ці методи сприяють становленню молодшого школяра як активного суб'єкта навчання, громадянина, здатного до самостійного мислення, командної взаємодії та позитивного сприйняття світу [5].

«Інтелект України» базується на концепції формування інтелектуальної, моральної, творчої особистості з раннього віку. Основними методологічними орієнтирами проєкту є компетентнісний підхід, діяльнісний принцип навчання, когнітивно-розвивальні методи, інтеграція навчального матеріалу, впровадження цифрових освітніх технологій [2].

В екологічному аспекті проєкт орієнтується на міжпредметне включення тематики охорони природи, формування еколого-етичної позиції, а також розвиток дослідницьких і критично-аналітичних навичок.

У формуванні екологічної свідомості у дітей молодшого шкільного віку в контексті всеукраїнського науково-педагогічного проєкту «Інтелект України» (згідно з принципом єдності змістового та процесуально-діяльнісного (методи, форми, засоби освітнього процесу) компонентів освіти й відповідно до основних положень Концепції «Нова українська школа», Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту початкової освіти) можна виокремити наступні інноваційні підходи:

- *Компетентнісний підхід.* Проєкт спрямований на формування ключових компетентностей, зокрема екологічної, що містить усвідомлення основ раціонального природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки та розуміння значущості збереження довкілля для сталого розвитку суспільства.

- *Діяльнісний та дослідницький підходи.* Учні залучаються до активної пізнавальної діяльності через практичні завдання, дослідження та мініексперименти. Це сприяє глибшому розумінню екологічних процесів і формуванню відповідального ставлення до навколишнього світу.

- *Інтегроване навчання.* Екологічна тематика органічно включається в різні навчальні дисципліни, формуючи у школярів цілісне уявлення про зв'язок людини з природою та її вплив на довкілля.

- *Інтерактивні технології.* У межах проєкту активно використовуються інтерактивні презентації, відеоматеріали та цифрові засоби візуалізації, які не лише урізноманітнюють навчальний процес, а й стимулюють учнів до осмисленого ставлення до екологічних питань.

- *Віртуальні екологічні екскурсії.* Завдяки цифровим освітнім ресурсам учні мають можливість брати участь у віртуальних екскурсіях, під час яких вони знайомляться з природними ландшафтами, екосистемами та сучасними екологічними проблемами. Такі заходи сприяють формуванню в учнів навичок спостереження, аналізу причинно-наслідкових зв'язків, усвідомлення негативного впливу людської діяльності на природу. Крім того, діти вчаться пропонувати власні ідеї щодо покращення стану довкілля. Це підвищує пізнавальний інтерес школярів до проблем екології та формує внутрішню мотивацію долучатися до її збереження.

- *STEM-освіта та LEGO-конструювання.* Інтеграція STEM-елементів, зокрема LEGO-конструювання, дозволяє учням моделювати екологічно безпечні середовища, вирішувати творчі завдання та набувати практичних навичок проєктної й дослідницької діяльності. Це сприяє розвитку екологічної відповідальності в контексті науково-технічного прогресу [2].

У відповідь на виклики екологічної кризи та необхідність глибокого формування екологічної свідомості вже з молодшого шкільного віку, пропонується впровадження інноваційного підходу – ЕКО-STEAM-інтеграції (поєднання екологічного компонента з елементами STEAM-освіти: наука, технології, інженерія, мистецтво, математика). Такий міждисциплінарний підхід сприяє формуванню у здобувачів освіти не лише природничо-наукових знань, але й гнучких навичок критичного мислення, дослідницьких умінь і ціннісного ставлення до довкілля.

Одним із ефективних засобів є створення тематичних міжпредметних модулів, які дозволяють інтегрувати екологічну проблематику в зміст різних навчальних предметів. Наприклад, при опрацюванні теми «Збереження води» учні мають змогу проводити досліди з очищення води, обчислювати обсяг спожитої води в побуті, аналізувати отримані дані, створювати інфографіку або цифрові постери з рекомендаціями щодо раціонального використання ресурсів.

Значну цінність для формування екологічного мислення мають інженерно-дослідницькі мініпрактикуми, що передбачають проєктування і створення моделей систем фільтрації води, вітроенергетичних установок, енергоощадних будинків за допомогою конструктора LEGO або інших засобів. Така діяльність не лише активізує пізнавальний інтерес, а й розвиває конструкторські вміння та сприяє осмисленню можливих технічних рішень екологічних проблем.

У сучасному освітньому просторі особливу актуальність набуває цифрове моделювання природних і урбанізованих екосистем, що здійснюється з використанням освітніх цифрових платформ (наприклад, Scratch, Minecraft Education тощо). Завдяки таким інструментам учні можуть у віртуальному середовищі експериментувати з варіантами людського впливу на природу, моделювати сталі екосистеми або проєктувати «міста майбутнього» з мінімальним рівнем забруднення.

З метою емоційного залучення учнів і формування внутрішньої екологічної мотивації доцільним є впровадження візуально-творчих форм роботи, зокрема створення цифрових колажів, постерів, анімацій, екологічних коміксів тощо. Залучення до візуального мистецтва дозволяє глибше осмислити екологічні проблеми через призму власних емоційних переживань, що позитивно впливає на ставлення до довкілля.

Ефективним психолого-педагогічним інструментом також вважається використання екологічного щоденника (друкованого або електронного формату), у якому учень щоденно фіксує власні дії на користь природи: збереження електроенергії, сортування відходів, участь в озелененні тощо. Такий підхід формує сталі моделі екологічно відповідальної поведінки, розвиває самоусвідомлення та відповідальність за власний вплив на навколишнє середовище [1].

Отже, проєкт «Інтелект України» забезпечує високий рівень інтеграції інноваційних психолого-педагогічних підходів, які сприяють формуванню екологічної свідомості в молодших школярів на знаннєвому, ціннісному та поведінковому рівнях. Завдяки застосуванню інтерактивних методик, STEM- та STEAM-технологій, цифрових інструментів і особистісно орієнтованих підходів освітній процес стає ефективним механізмом підготовки екологічно відповідального покоління громадян України.

Список використаних джерел

1. Від STEM до STEAM : інтеграція мистецтва в освітньому просторі. URL : [https:// imzo.](https://imzo.gov.ua/)

- gov.ua/2024/03/29/vid-stem-do-steam-intehratsiia-mystetstva-v-osvitn-omu-prostori/.
2. Всеукраїнський науково-педагогічний проєкт «Інтелект України» : офіційний сайт. URL : <https://intellect-ukraine.org/zapytuite-vidpovimo>.
 3. Державний стандарт початкової освіти від 24.07.2019. URL : [https:// zakon. rada. gov.ua / laws/show/688-2019-%D0%BF#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text).
 4. Міністерство освіти і науки України. Нова українська школа. URL : [https://mon.gov.ua /tag/nova-ukrainska-shkola?&tag=nova-ukrainska-shkola](https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?&tag=nova-ukrainska-shkola).
 5. Освітня програма початкової школи науково-педагогічного проєкту «Інтелект України» (1-4 класи). URL : [https://drive.google.com/file/ d/18C5MDullkBYLvGapL vKWcA 1JiLbka 0 t/view?pli=1](https://drive.google.com/file/d/18C5MDullkBYLvGapLvKWcA1JiLbka0/view?pli=1).

Наталія МІЛЬТО,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Людмила ЛУК'ЯНИК, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «БЕЗПЕКА»

У сучасному інформаційному середовищі, яке характеризується великим потоком даних, цифровим шумом і часто – загрозами дезінформації, критичне мислення стало ключовою компетентністю, необхідною кожній людині. У початковій школі НУШ ця навичка формується поступово, через життєві ситуації, дослідницькі завдання та взаємодію з реальними проблемами, зокрема – в контексті змістової лінії «Безпека» інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

В умовах НУШ ми орієнтуємося на виховання не просто слухняних учнів, а мислячих громадян, які з раннього віку здатні самостійно ухвалювати рішення, аналізувати наслідки та діяти відповідально. Формування критичного мислення – це ключ до безпечної, свідомої поведінки, особливо в межах змістової лінії «Безпека», яка органічно інтегрується в курс «Я досліджую світ».

Критичне мислення – це здатність ставити запитання, аналізувати інформацію, відокремлювати факти від суджень, обґрунтовувати власну думку, приймати зважені рішення.

У контексті безпеки це означає вміти діяти розумно, обережно й відповідально.

Змістова лінія «Безпека» як практичне поле для формування критичного мислення. Тематика лінії охоплює правила дорожнього руху, поведінку у разі небезпеки, створення безпечного середовища вдома й у школі, протидію насильству та булінгу, а також інформаційну безпеку. Це життєві ситуації, у яких критичне мислення є не абстракцією, а необхідною умовою безпечної та відповідальної поведінки.

Серед проєктів, що формують критичне мислення і навички безпеки можна виділити такі: Мініпроєкт «Безпечна школа» – аналіз потенційно небезпечних зон, пропозиції змін. «Дорожні знаки в нашому житті» – фотоекскурсія з коментарями, презентація «Безпечний Інтернет – моя відповідальність» – створення пам'яток для однолітків. «Урок безпеки для

іграшкового друга» – учні пояснюють правила персонажам. Учитель – модератор мислення, який не дає готових відповідей, а ставить запитання: *Чому ти так вважаєш? Що буде, якщо...? Які ще є варіанти?*

Він заохочує сумнів, перевірку, пошук – тобто стимулює мислення в дії.

Для дітей 6–10 років критичне мислення – це:

- здатність ставити запитання: *«Чому?»*, *«Що буде, якщо...?»*;
- уміння бачити різні точки зору;
- навичка перевіряти інформацію;
- здатність аналізувати ситуацію й робити висновки;
- усвідомлення наслідків власних дій.

Це не про критику, а про усвідомлений вибір і рефлексію, які особливо важливі у сфері безпеки – особистої, інформаційної, емоційної та соціальної.

Змістова лінія «Безпека» охоплює широкий спектр питань – від правил дорожнього руху до поведінки під час надзвичайних ситуацій, поводження з незнайомцями чи безпечної взаємодії в Інтернеті. Усі ці теми вимагають не лише запам'ятовування правил, а й осмислення ризиків, логіки дій і наслідків.

1. Ситуації вибору та моральні дилеми.

Уроки можуть включати обговорення:

- *«Що ти зробиш, якщо бачиш незнайомця біля школи?»*
- *«Який варіант дій буде найкращим у разі пожежі/грози/загублення?»*

Такі завдання розвивають навички оцінки ситуації, аналізу рішень та вибору безпечного варіанту дій.

2. Навчання через казку, історію, притчу.

Використання коротких оповідань із порушенням правил безпеки дозволяє дітям обговорити:

- *«Що було зроблено неправильно?»*
- *«Як діяти інакше?»* Це тренує здатність до реконструкції подій і прогнозування.

3. Робота з фейками та візуальним контентом.

У початковій школі формуються основи медіаграмотності. Під час вивчення теми «Інтернет-безпека» важливо навчити дітей:

- не довіряти всьому, що бачать в мережі;
- перевіряти, чи є інформація правдивою;
- не ділитися особистими даними. Це можна зробити через ігрову вправу:

«Справжнє чи вигадане?»

4. Робота в групах та рольові ігри.

Інсценізації – як діяти у випадку загрози (пожежа, незнайомиць, нещасний випадок) – допомагають учням аналізувати дії інших і порівнювати стратегії.

Серед методів формування критичного мислення на уроках «Я досліджую світ» із теми «Безпека» можна виділити:

Метод «шести капелюхів» Едварда де Боно. Допомагає побачити ситуацію з різних сторін: емоційно, логічно, обережно, творчо, критично.

Фішбоун (скелет риби). Візуалізація причин і наслідків небезпечної ситуації.

Мозковий штурм + ранжування рішень. Наприклад: *«Як уникнути травм на вулиці?»* – записати варіанти та вибрати найбезпечніші.

Стратегії запитань: «Чому?», «Навіщо?», «Що буде, якщо?» Працюють навіть із першокласниками, заохочуючи міркувати, а не просто відповідати. *Метод ситуаційного аналізу (кейси):* Наприклад: «Ти побачив на вулиці дроти, що впали. Що робити?». Учні аналізують, дискутують, оцінюють варіанти.

«Світлофор рішень»: Кожен учень має кольорові картки: зелена – дія правильна, жовта – під сумнівом, червона – небезпечно. Використовується для швидкої рефлексії на конкретні ситуації.

Гра «Фейк чи факт»:

Учні мають визначити, чи є твердження правдивим, наприклад:

- «Якщо загубився – краще йти додому через темні вулички». (Фейк)
- «Пожежу краще гасити водою» (Факт/Ні – залежить від обставин)

Допомагає мислити гнучко та розвивати логіку.

Інтерв'ю героя:

Інсценізація ситуації: один учень – постраждалий у певній ситуації (наприклад, під час шторму), інші – журналісти.

Формує емоційну залученість і аналітичну здатність ставити уточнювальні запитання.

Формування критичного мислення через змістову лінію «Безпека» – це не окремий освітній компонент, а інструмент розвитку відповідального мислення й навичок життя. Адже дитина, яка вміє аналізувати, передбачати, ставити запитання й обирати найкращий варіант, має значно вищі шанси уникнути небезпеки в реальному житті. Вчитель у цьому процесі – не інструктор, а наставник-дослідник, який допомагає учням зробити світ безпечнішим через усвідомленість і розум. *«Безпечним є той, хто мислить, а не просто повторює».* Ми не лише вчимо правил, а й виховуємо покоління, яке вміє думати, діяти і відповідати за себе та інших.

Список використаних джерел

1. Методика навчання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі: методичні рекомендації до вивчення дисципліни (Частина 2) для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання, спеціальності 013 «Початкова освіта» /укладач Л. М. Фенчак. Мукачево: МДУ, 2023. 24 с.
2. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах): Ч.1/ Т. Гільберт, С. Тарнавська, Н. Павич. Київ.: Генеза, 2021. 160 с.
3. Якименко С. І., Оксеньчук Н. В. Формування культури здорового способу життя учнів основної школи у позакласній роботі. Видавничий дім «Слово», 2012. 219 с.
4. Янкович О. І., Кузьма І. І. Освітні технології у початковій школі. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 290 с.

МИСТЕЦЬКА І ТЕХНОЛОГІЧНА ОСВІТНІ ГАЛУЗІ

Ангеліна ВОДЗИК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Світлана ЛІСОВА, доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри технологічної,
професійної освіти та цивільної безпеки

Рівненського державного гуманітарного університету

КВІЛІНГ: ІСТОРІЯ, ТЕХНІКА ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Мистецтво квілінгу, або паперової філіграні, має глибоке історичне коріння, що охоплює як східні, так і західноєвропейські традиції. Назва техніки походить від англійського слова *quill* – «пташине перо» [2], оскільки саме цей інструмент використовувався для скручування тонких смужок паперу.

У контексті глобального пошуку нових форм візуальної комунікації та зростання попиту на унікальні, екологічні, ручні вироби, квілінг виступає не лише як декоративна техніка, а й як повноцінна форма арт-дизайну. Його активно застосовують у виготовленні вітальних листівок, пакування, авторських прикрас, інтер'єрних панно, тривимірних арт-інсталяцій, навіть у рекламі та графічному брендингу.

Крім того, квілінг має велике значення в арттерапевтичних практиках, сприяючи розвитку емоційної врівноваженості, концентрації, моторики та внутрішнього балансу. Його популяризація сприяє збереженню та оновленню культурних традицій ручної творчості, формуванню естетичного світогляду, розвитку художньої грамотності населення, особливо в умовах цифрового перенасичення.

В Україні, Польщі, Чехії квілінг поєднується з освітніми програмами, використовується в арт-терапії та національно-патріотичних ініціативах. З'являються квілінгові ілюстрації до казок, оформлення книжок, виставки на тему культурної спадщини. Активні майстрині створюють онлайн-курси, де популяризують цю техніку серед дітей і дорослих, розвиваючи національний мистецький бренд.

Завдяки простоті у виконанні та доступності матеріалів, квілінг не лише розширює межі художньо-прикладного мистецтва, а й відіграє значну роль у розвитку технологічної культури сучасної людини. Він сприяє засвоєнню культурної спадщини, вихованню поваги до народного мистецтва, розкриттю творчого потенціалу, розвитку уваги, уваги, координації, терплячості та здатності до самовираження [3].

Особливо важливим є вплив квілінгу на формування естетичного світосприйняття, стимулювання інтересу до традицій, ознайомлення з культурними надбаннями не лише українського народу, але й світової художньої спадщини [1].

Колір у квілінгу, поряд зі світлом, є однією з основних художніх засобів, що дозволяють відповідно до задуму перетворювати композицію, створюючи настрій, акцентуючи увагу на певних частинах роботи або формуючи гармонію всього зображення. Він може бути використаний для поглиблення або виправлення рельєфу композиції.

Контрасти кольору можуть значно змінити сприйняття об'ємних елементів, акцентуючи увагу на важливих деталях композиції. Наприклад, яскраві кольори на фоні темних елементів створюють враження, що ці деталі виступають вперед, привертаючи до себе погляд глядача.

Гармонійне поєднання кольорів створює відчуття єдності в композиції. Використання відтінків одного кольору або контрастних кольорових акцентів надає роботі глибину і виразність.

Процес створення композиції в техніці квілінг передбачає низку послідовних дій, які забезпечують якісний результат і дозволяють реалізувати творчий задум. Дотримання логіки виконання роботи сприяє розвитку організованості, уваги до деталей і художнього смаку. Основні етапи виготовлення квілінгових виробів можна поділити на такі:

1. Підготовка матеріалів та інструментів. На цьому етапі визначаються концепція роботи та підбираються необхідні матеріали.

2. Створення ескізу композиції. Попередній малюнок майбутньої композиції дає змогу продумати розміщення елементів, кольорову гаму та розміри деталей. Ескіз можна виконати олівцем на аркуші, який згодом стане фоном для приклеювання елементів.

3. Скручування паперових смужок. На цьому етапі за допомогою інструмента смужки накручують у спіралі різної щільності. З отриманих спіралей формують базові фігури: краплі, очі, квадрати, ромби, трикутники тощо. Готові елементи фіксують клеєм.

4. Формування складних елементів. Із базових форм komponуються складніші елементи (квіти, листя, метелики, абстрактні фігури). При потребі використовуються додаткові декоративні техніки: склеювання кількох шарів, створення об'єму, градієнтного переходу кольору.

5. Компонівка та наклеювання. Готові елементи викладаються згідно з ескізом. Спочатку рекомендується викладати всі частини без клею – для оцінки розміщення. Потім деталі поступово приклеюються до основи за допомогою тонкого пензлика або клейового аплікатора.

6. Оформлення та декорування. На завершальному етапі композицію можна доповнити декоративними елементами: блискітками, стрічками, намистинками, штампами тощо. Це підсилює виразність та індивідуальність виробу.

7. Оцінювання результату. Фінальний аналіз готової роботи дозволяє виявити її естетичні якості, відповідність ескізу, охайність виконання. У навчальній діяльності на цьому етапі здійснюється самостійна або колективна рефлексія.

Отже, дослідження квілінгу як мистецького явища є важливим кроком до глибшого розуміння його художнього потенціалу, соціокультурного значення та перспектив впровадження в різні сфери сучасного креативного простору.

Список використаних джерел

1. Гнатишин І. Л. Педагогічні засади формування готовності допрофесійної діяльності майбутніх фахівців художньої культури. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2012. №29 С. 338–344.
2. Єгорова Т. Квілінг як вид декоративного мистецтва, 2021. URL: <https://yunist.org.ua/news/kviling-yak-vid-dekorativnogo-mistetstva/>.
3. Жлудько В. М. Трудове навчання з практикумом: Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Чернігів: ЧНТУ, 2016. 88 с.

Леся УСТИМЧИК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Оксана КРУСЬ, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музикознавства, фольклору та музичної освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ТА ЗАСОБІВ ВИКЛАДАННЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Сучасні системи освіти дійсно знаходяться в стані постійного розвитку та змін для задоволення потреб сучасного суспільства та країни. Інновації відіграють важливу роль у вдосконаленні системи освіти, сприяючи інтеграції передових технологій і нових методів викладання для покращення навчального процесу.

Інноваційні технології в освіті можуть включати різноманітні підходи до навчання, такі як аудиторні, групові та додаткові заняття, нестандартні уроки та уроки за вибором, проблемне та модульне навчання, наукові експерименти, запрошення експертів у різних галузях, а також використання сучасних технічних засобів.

Використання інноваційних технологій сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей, аналітичних навичок, креативності та глобального мислення учнів. Це також допомагає покращити командну роботу та індивідуалізоване навчання, надаючи учням можливість реалізувати свої власні здібності та інтереси [8, с. 89–92].

Вчителі сьогодні мають вміти моделювати уроки за допомогою різноманітних технологій, таких як Mind Mapping, створення презентацій та розробка проєктів різної складності. Це допомагає стимулювати творчий потенціал учнів, розвивати їхні інтелектуальні здібності та сприяти навчанню протягом життя.

Зміни в освітній системі вимагають від вчителів адаптації своїх методів викладання та впровадження інновацій для створення цікавого та ефективного навчального середовища. Це сприяє розвитку естетичних почуттів, творчих здібностей і художнього мислення учнів, а також допомагає їм почуватися впевнено і мотивовано в навчальному процесі.

Використання інноваційних технологій у навчальній програмі має декілька ключових цілей, спрямованих на оптимізацію навчального процесу та підвищення його ефективності. Зокрема, використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) допомагає оптимізувати уроки та підвищити їх ефективність. Це може включати використання різноманітних програм, апаратури та інтернет-ресурсів для поліпшення навчального процесу. Сучасні учні активно споживають інформацію через зорове та слухове сприйняття, часто за допомогою технічних засобів. Використання сучасних технологій допомагає адаптувати навчальний процес до їх потреб. Інноваційні технології сприяють створенню атмосфери взаєморозуміння та взаємодопомоги, покращуючи комунікацію між вчителем та учнями. Сучасні технології сприяють емоційному та образному поданню нового матеріалу учням, полегшуючи роботу вчителя та підвищуючи ефективність навчального процесу [12, с. 13–16].

Сучасні освітні технології відкривають нові можливості для уроків з мистецтва, сприяючи розвитку мистецтва та творчості школярів. Вчителі мистецтва можуть використовувати ІКТ для забезпечення цікавого та захоплюючого навчання.

Інноваційні технології в освіті відіграють важливу роль у створенні цікавого та захоплюючого навчального процесу, що мотивує учнів до навчання та дозволяє їм розвивати свої здібності. Розглянемо основні інноваційні підходи, які активно впроваджуються в освіту сьогодні:

1. Технологія проблемного навчання – ця технологія стимулює високу мотивацію до навчання та активізує пізнавальні інтереси учнів. Вона передбачає створення проблемних ситуацій, що викликають конфлікти, які учні повинні вирішити, щоб засвоїти нові знання та навички. Вирішення таких проблем сприяє розвитку творчого мислення, комунікативних здібностей та індивідуальності.

2. Технологія групового навчання – ця технологія сприяє роботі учнів в групах, що підвищує ефективність навчання та дозволяє учням працювати разом над спільними завданнями. Групова робота стимулює розвиток комунікативних навичок, здатності до співпраці та допомагає учням краще засвоїти матеріал.

3. Ігрова технологія – ігри можуть зробити навчання більш захоплюючим та стимулювати творчість учнів. Вони дозволяють використовувати ігрові завдання для досягнення дидактичних цілей, що робить навчання більш привабливим. Ігрові технології особливо ефективні на уроках мистецтва, сприяючи розвитку уваги, спостережливості та творчих здібностей учнів.

4. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – використання комп'ютерів та інших цифрових технологій відкриває нові можливості для роботи з великими обсягами інформації. Учні можуть легко шукати, систематизувати та обробляти дані. Взаємодія з комп'ютерами сприяє запам'ятовуванню подій, понять, назв творів мистецтва, видів та жанрів [37, с. 44–51].

Загалом, інноваційні технології допомагають створити ефективне, захоплююче та цікаве навчальне середовище, яке сприяє розвитку творчих здібностей учнів та підвищує їхню мотивацію до навчання.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на уроках є ефективним способом організувати розумову діяльність учнів, зосередитися на основному матеріалі та забезпечити краще засвоєння знань. Це має велике значення для досягнення основних освітніх цілей, оскільки дозволяє розвивати навички роботи з інформацією та використовувати її ефективно.

Впровадження ІКТ у навчальний процес є важливою потребою для педагогів і учнів. Завдяки сучасним технологіям уроки стають більш динамічними та захоплюючими, що сприяє підвищенню мотивації до навчання. У контексті уроків мистецтва інформаційні технології можуть бути використані для створення візуальних презентацій, відтворення зображень творів мистецтва, а також для інтерактивної роботи з учнями.

Використання інноваційних технологій на уроках мистецтва в новій українській школі сприяє розвитку особистості учнів та формуванню їхньої інформаційної культури. Це відповідає вимогам сучасного світу та сприяє поступовому переходу від репродуктивної та авторитарної освіти до освіти інноваційного та гуманістичного типу.

Отже, інноваційні технології також сприяють закріпленню інтегрованих знань та розвитку вмінь, отриманих на уроках мистецтва. Вони стимулюють творчий процес,

надихають на створення власних робіт та дозволяють вчителю ефективно контролювати творчий розвиток учнів, формуючи спеціалізовані знання під час виховання особистості.

Список використаних джерел

1. Воевідко Л. М. Традиції та інновації в сучасному освітньому просторі. *Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин. Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції*. Кам'янець–Подільський : ПП Медобори, 2019. С. 89–92.
2. Гринчук І. Інноваційний підхід до організації слухання музики. *Мистецтво та освіта*. Київ, 2004, № 4. С. 13–16.
3. Сиротинко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Харків: Видавнича група «Основа», 2018. 162 с.

Софія ШУПРУДЬКО,

здобувачка першого фахового рівня передвищої освіти
спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Микола МЕЧКАЛО, викладач
музичного мистецтва з методикою навчання
Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»

ВИКОРИСТАННЯ ФОЛЬКЛОРУ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У процесі реформування сучасної освіти, зокрема впровадження Нової української школи (НУШ), велике значення має пошук ефективних методів і засобів розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти молодшого шкільного віку. Один із потужних інструментів у цьому контексті є український фольклор. Його багатовікова мудрість, мелодійність та ритмічність здатні не лише зацікавити дітей, а й стати міцним фундаментом для розвитку їхніх музичних здібностей. Різноманітні жанри – пісні, ігри, казки, прислів'я, лічилки – не лише знайомлять дітей з національною культурою, але й створюють сприятливе середовище для розвитку їхніх музичних здібностей.

Музичний фольклор, завдяки своїй природності, емоційності та доступності, є органічною частиною дитячого світу. Прості мелодії, чіткі ритми, змістовні й образні тексти народних пісень легко сприймаються дітьми та сприяють їхньому залученню до музичної діяльності. Як зазначає О. Шевчук у своїй праці, «український дитячий фольклор є невичерпним джерелом для музично-естетичного виховання молодших школярів, сприяючи розвитку їхнього слуху, ритму, музичної пам'яті та емоційної чуйності» [3, с. 156].

Виконання народних пісень, особливо без інструментального супроводу, вимагає від дітей зосередженості та точності у відтворенні мелодії. Сучасні дослідження з музичної педагогіки підтверджують, що «активне залучення дітей до музичної діяльності, зокрема співу, позитивно впливає на формування фонематичного слуху, інтонаційної точності та

артикуляційних навичок» [1, с. 35]. Різноманітність мелодійних зворотів у фольклорі допомагає дітям розрізняти висоту звуків, відчувати ладові особливості та розвивати музичний слух у цілому.

Ігрові пісні, лічилки, танцювальні мелодії, що є невід'ємною частиною фольклору, активно залучають дітей до рухової діяльності. За словами Н. Лисенко, «народні дитячі ігри з музичним супроводом є ефективним засобом розвитку почуття ритму, темпу, вміння координувати рухи з музикою, а також сприяють фізичному розвитку дітей» [2, с. 45]. Відтворення ритмічних малюнків плесканням, притупуванням, використанням простих ударних інструментів не лише розвиває ритмічне чуття, але й покращує дрібну та загальну моторику.

Ознайомлення з різноманітними фольклорними жанрами – від колискових до жартівливих пісень – значно розширює музичний кругозір молодших школярів. Заучування текстів пісень і запам'ятовування мелодій сприяє розвитку музичної пам'яті, а також вмінню розпізнавати та відтворювати знайомі музичні фрагменти. Багато народних ігор включають елементи імпровізації, що дозволяє дітям створювати власні рухи, варіанти пісенних фраз і ритмічні супроводи. Це відкриває можливості для творчого самовираження, розвитку фантазії та навичок музичної імпровізації у дітей.

Діти вчаться пов'язувати музичні образи зі змістом пісень, емоційним забарвленням та власними переживаннями. Народні ігри, що містять елементи імпровізації, не лише розкріпають творчий потенціал, але й сприяють розвитку комунікативних навичок та вміння діяти в колективі. Створення власних рухів під музику, варіювання мелодійних фраз чи ритмічних супроводів заохочує дітей до експериментування зі звуком і рухом, формуючи їхню індивідуальність та неповторний музичний голос. Таким чином, фольклор стає не лише джерелом музичних знань та вмінь, але й потужним засобом всебічного розвитку особистості молодшого школяра.

Народна музика є відображенням душі народу, його історії, традицій, емоцій. Слухання та виконання фольклорних творів сприяє усвідомленню емоційного змісту музики, розвитку співпереживання, емпатії та формуванню ціннісного ставлення до культурної спадщини у дітей.

У межах Нової української школи, яка акцентує увагу на особистісно орієнтованому навчанні, інтеграції різних предметів та ігровій діяльності, використання фольклору набуває особливого значення. Фольклорні мотиви можуть органічно інтегруватися з різними освітніми галузями, формуючи міжпредметні зв'язки та роблячи освітній процес більш цілісним і захоплюючим. Ігрові методи роботи з фольклорним матеріалом сприяють активному залученню кожного учня до музичної діяльності, створюючи атмосферу радості та співтворчості.

Проведене опитування за допомогою Google Forms серед здобувачів освіти 4 класу Яцьковицької філії опорного закладу Балахівський ліцей мало на меті з'ясувати рівень розвитку їхніх музичних здібностей у контексті використання українського фольклору на уроках музичного мистецтва в умовах Нової української школи.

Загалом, аналіз відповідей здобувачів освіти 4 класу (25 дітей) свідчить про позитивний вплив використання фольклору як ефективного інструменту розвитку їхніх музичних здібностей на уроках музичного мистецтва, що відповідає принципам Нової української школи. Переважна більшість респондентів демонструють позитивні результати у ключових аспектах музичного сприйняття та виконання, які безпосередньо формуються під

час інтерактивної роботи з народною музикою. Зокрема, значний відсоток здобувачів освіти (понад 75%) відзначають покращення своїх вокальних навичок та чистоти інтонування після регулярного виконання українських народних пісень. Крім того, надзвичайно високий рівень зацікавленості предметом, що сягає близько 90%, підкреслює важливість використання яскравого та емоційнонасиченого фольклорного матеріалу для залучення молодших школярів до музичної діяльності.

Отримані дані підтверджують ефективність педагогічних стратегій, що активно інтегрують український фольклор в освітній процес, створюючи сприятливу атмосферу для всебічного музичного розвитку дітей та формування їхньої глибокої поваги до національної культурної спадщини в умовах Нової української школи.

Інтеграція фольклору в освітній процес молодших школярів є не лише способом ознайомлення з культурною спадщиною, але й потужним засобом розвитку їхніх музичних здібностей. Багатство мелодій, ритмів, образів українського фольклору відкриває широкі можливості для формування музичної культури особистості дитини, її творчого потенціалу та емоційної сфери в умовах Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Коваль А. П. *Вплив музичної діяльності на розвиток фонематичного слуху молодших школярів*. Початкова школа, 2020. № 10. С. 32–37.
2. Лисенко Н. В. *Музика в дитячому садку*. Київ. Освіта, 2000. 192 с.
3. Шевчук О. *Український дитячий фольклор у музичному вихованні молодших школярів*. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка, 2018. Вип. 3. С. 155–160.

РОЗДІЛ III

ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Вікторія АБРАМОВИЧ,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Тетяна КОСТОЛОВИЧ, кандидат педагогічних наук,

доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти

Рівненського державного гуманітарного університету

СУТНІСТЬ ЛЕКСИКОЛОГІЧНОЇ ТА ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У контексті сучасних трансформацій в освіті особливої значущості набуває підвищення якості мовної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Володіння багатством рідної мови, здатність до точного й доречного використання лексичних і фразеологічних засобів є невід'ємною складовою їхньої професійної компетентності. Адже мовлення вчителя – це не лише засіб комунікації, а й потужний інструмент формування мовної особистості молодшого школяра, розвитку його мовлення, мислення, емоційно-вольової сфери та естетичного чуття.

Одне з ключових завдань педагогічної освіти – цілеспрямоване формування лексикологічної та фразеологічної компетентностей, які забезпечують ефективність мовної діяльності педагога, сприяють розвитку комунікативної культури й формуванню мовної свідомості майбутніх учителів.

Проблема практичного опанування лексикологічного та фразеологічного матеріалу в шкільному й університетському курсах української мови активно досліджується в сучасному мовознавстві. Значний внесок у її розвиток зробили вітчизняні мовознавці, зокрема Н. Бабич, І. Білодід, С. Бибик, М. Вінтонів, К. Городенська, С. Єрмоленко, А. Загнітко, А. Зеленько, Ж. Колоїз, Л. Лисиченко, Л. Марчук, Л. Мацько, М. Степаненко, О. Стишов та інші дослідники, чії праці стали важливим теоретико-методичним підґрунтям для лінгводидактики.

Лексикологічна компетентність охоплює знання про лексичну систему мови, зокрема значення, походження, структуру, стилістичне забарвлення слів, а також уміння використовувати лексику відповідно до мовленнєвих ситуацій. До її змістових компонентів належать: уміння точно добирати слова відповідно до комунікативного наміру; навички тлумачення й пояснення лексичних одиниць доступною мовою для дітей; здатність збагачувати та активізувати словниковий запас учнів засобами різних видів мовленнєвої діяльності; мовна інтуїція й стилістичне чуття, що забезпечують адекватне використання мовних засобів у професійній діяльності [1].

Майбутній учитель має вміти добирати лексику відповідно до комунікативної ситуації, адаптувати мовлення до вікових особливостей молодших школярів, розвивати їх словниковий запас і мовленнєву культуру. Розвинена лексикологічна компетентність сприяє формуванню критичного мислення, мовної гнучкості, підвищує загальний рівень мовної культури та професійної майстерності педагога.

Фразеологічна компетентність передбачає знання фразеологічних одиниць, розуміння їхніх значень, стилістичних функцій, емоційно-експресивного забарвлення, а також уміння доречно використовувати їх у мовленні. Майбутній учитель повинен володіти фразеологічним фондом української мови; знати походження, структуру та стилістичні особливості фразеологізмів; уміти пояснювати їх значення дітям; добирати доречні фразеологізми для збагачення мовлення учнів.

Засвоєння фразеологізмів є важливим чинником розширення лінгвокультурної обізнаності учнів; сприяє розвитку образного, емоційно насиченого мовлення; допомагає формувати у дітей чуття стилю, асоціативне та образне мислення; знайомить учнів з національно-культурними традиціями, відображеними в мові [1].

Особливе значення ця компетентність має для вчителя початкових класів, який має адаптувати фразеологічне багатство мови до вікових та пізнавальних можливостей молодших школярів, сприяючи цим формуванню їхньої мовної картини світу.

Розвиток лексикологічної та фразеологічної компетентностей у процесі фахової підготовки здійснюється через вивчення теоретичних курсів; практичні заняття з аналізу текстів, лексичних і фразеологічних вправ, словникові диктанти; моделювання мовленнєвих ситуацій, комунікативні ігри; роботу з тлумачними та фразеологічними словниками, електронними ресурсами; участь у мовних конкурсах, творчих проєктах, педагогічних майстернях [2].

Ефективними є й інтерактивні методи навчання, а саме: мовні квести, вправи на розвиток асоціативного мислення, міні-дослідження, створення власних словників, літературно-лінгвістичні вітальні. Вони сприяють системному й свідомому засвоєнню лексико-фразеологічного матеріалу та активізації мовної діяльності.

Отже, лексикологічна та фразеологічна компетентності є ключовими компонентами мовної й професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів. Їх формування має здійснюватися комплексно, системно й послідовно, з урахуванням сучасних освітніх підходів. Саме вони забезпечують ефективну мовну взаємодію з учнями, сприяють розвитку їхнього мовлення, формуванню мовної культури та вихованню любові до рідного слова.

Список використаних джерел

1. Греб М. М. Лексична і фразеологічна компетентності як провідні детермінанти лінгводидактичної підготовки вчителів початкових класів. *Педагогічні студії : теорія і практика*. 2016. № 3. С. 45–52.
2. Підгурська В. Ю., Бугаєнко Ю. В. Формування лексичної компетентності учнів початкових класів на уроках рідної мови. *Майстерність комунікації у мистецькій і професійній освіті* : зб. наук. праць. 2020. № 1. С. 207–209.

Наталія БАСИЧ,

здобувачка освітнього рівня «фаховий молодший бакалавр»
спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Олена БІЛЕЦЬКА, викладач психології
Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМПАТІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасній системі освіти формування не лише знаннєвого, а й емоційного та морального компонентів особистості – ключове завдання педагога. Емпатія, як здатність до розуміння та співпереживання емоціям інших, виступає важливою складовою міжособистісного спілкування і соціального функціонування.

Розвиток емпатії надзвичайно важливий у молодшому шкільному віці, коли діти починають активно соціалізуватися, встановлювати дружні стосунки та засвоювати норми поведінки. Особливої значущості це набуває на ранньому етапі навчання, коли дитина лише вступає у світ соціальної взаємодії, формує уявлення про добро і зло, прийнятну та неприйнятну поведінку.

Максименко С. Д. визначає «емпатію» як «...індивідуально-психологічну властивість, що характеризує здатність людини до співпереживання й співчуття», та як «важливий компонент у спілкуванні, який сприяє збалансованості міжособистісних стосунків, робить поведінку соціально обумовленою» [2, с. 256]. Вчений вважає, що із віком здатність дітей розрізняти добрі й погані вчинки поступово зростає. «...Зріле моральне судження передбачає не просто механічне заучування соціальних правил – воно є прийняттям рішень про те, що є справедливим, а що – ні, і виникає із взаємодії між мислительними структурами, що розвиваються, та соціальним досвідом, що розширюється» [2, с. 256]. Із дорослішанням дітей розвивається придатність усвідомлено приймати моральні рішення на підґрунті емпатії та турботи стосовно інших.

У емпіричному дослідженні, проведеному нами, були використані методи спостереження, анкетування, методика «Незакінчені речення» (для 1-2 класів), методика «Малюнкові фрустрації» (для 3-4 класів), які дозволили виявити рівень розвитку емпатії у 69 учнів Єльнівської гімназії Рокитнівської селищної ради Сарненського району Рівненської області.

Аналіз результатів дослідження показав, що 45% учнів мають високий рівень емпатії, 38% – середній, і лише 17% – низький. Із зростанням віку рівень емпатійних проявів підвищується, що пов'язано зі збільшенням досвіду соціальної взаємодії, мовленнєвого розвитку та морального усвідомлення.

Важливих результатів було досягнуто під час експерименту, спрямованого на встановлення позитивного впливу таких методичних прийомів, як: бесіди на морально-етичні теми, аналіз ситуацій морального вибору, використання казок, художніх творів, ігор-драматизацій і театралізованої діяльності. Також підтверджено ефективність психологічних

тренінгів, рольових ігор, завдань на розпізнавання емоцій, роботи в парах і малих групах. Усі ці засоби сприяють розвитку рефлексії, активного слухання та емпатичного реагування.

На думку Кудряшової О. В., належну увагу треба приділяти педагогічній взаємодії. Стиль спілкування педагога, його емоційна відкритість, доброзичливість, уміння слухати та підтримати дитину у складній ситуації мають безпосередній вплив на поведінкові реакції молодших школярів. Як показують результати спостережень, учні, які навчаються у сприятливому соціально-психологічному середовищі, де вчитель демонструє емпатію, повагу та терпіння, значно частіше виявляють доброзичливе ставлення до однолітків. Вони здатні співпереживати, допомагати іншим у разі потреби, активно залучатися до групової роботи без проявів агресії чи ізоляції. Такі діти зазвичай мають вищий рівень емоційної чутливості, краще розуміють емоційні стани інших, що свідчить про важливу роль педагогічної взаємодії як чинника формування емпатії в шкільному середовищі [1, с. 112].

Формування емпатії неможливе без відповідної педагогічної позиції вчителя: вміння підтримувати конструктивний діалог, реагувати на емоційні стани дітей, демонструвати приклади чуйної та етичної поведінки. Емпатія як складова емоційного інтелекту є критично важливою для формування соціально зрілої особистості, здатної до ефективної комунікації, співпраці та міжособистісного розуміння.

Особливу роль у цьому процесі відіграє педагог, який має виступати фасилітатором позитивного соціального досвіду, ініціатором відкритої емоційної взаємодії та моделлю емпатійної поведінки. Лише за умови особистісної залученості вчителя можлива побудова освітнього середовища, сприятливого для розвитку емоційно-соціальних компетентностей учнів.

Формування емпатії в освітньому процесі вимагає системного підходу, орієнтованого на цілісний розвиток особистості, де емоційне виховання стає органічною частиною щоденної педагогічної практики.

Розвиток емпатії в молодшому шкільному віці є важливою умовою формування гармонійної особистості. Ткачук К. Ю. [3, с. 116] зазначив, що педагогічна підтримка цього процесу передбачає використання комплексу методичних засобів, створення емоційно позитивного мікроклімату та активну особистісну залученість учителя.

Отже, системна педагогічна підтримка розвитку емпатії в молодших школярів є невід'ємним компонентом особистісно орієнтованого підходу та сприяє становленню морально зрілої особистості, готової до конструктивної взаємодії з оточенням.

Список використаних джерел

1. Кудряшова О. В. Психолого-педагогічні умови розвитку емпатії учнів початкової школи в умовах Нової української школи. *Науковий вісник Ізмайльського державного гуманітарного університету*. 2020. № 48. С. 112–116.
2. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посіб. Київ: МАУП, 2000. 256 с.
3. Ткачук К. Ю. Психолого-педагогічні умови розвитку емпатії в учнів початкової школи в умовах НУШ. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Психологічні науки. 2023. № 2. С. 112–116.

Марія БЛИЩИК,

здобувачка освітнього рівня «фаховий молодший бакалавр»
спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Олена БІЛЕЦЬКА, викладач психології
Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Самооцінка – це одна з базових психологічних характеристик особистості, яка починає активно формуватися у молодшому шкільному віці [1, с. 22]. Саме самооцінка визначає ставлення дитини до самої себе, впливає на її мотивацію до навчання, стосунки з однолітками та дорослими.

Відповідно до сучасних психологічних досліджень, самооцінка молодших школярів має виразний емоційний характер і формується на основі оцінок, отриманих від дорослих – учителів і батьків [2, с. 34]. Позитивна оцінка сприяє підвищенню впевненості у власних силах, тоді як часта критика може призводити до формування заниженої самооцінки.

Педагогічна взаємодія має бути спрямована на розвиток реалістичної, позитивної самооцінки, через використання методів позитивного підкріплення, підкреслення успіхів учнів і створення ситуацій успіху. Самооцінка дітей змінюється динамічно й тісно пов'язана із загальним розвитком їхньої особистості.

Дослідження свідчать про те, що на початкових етапах навчання більшість молодших школярів мають завищену самооцінку, яка згодом коригується під впливом реального навчального досвіду [3, с. 58]. Це природний етап становлення критичності у самооцінюванні та розвитку здатності до саморефлексії.

Емпіричне дослідження, яке було проведено нами на базі Великотелковицького ліцею Володимирецької сільської ради Вараського району Рівненської області, охопило 60 учнів 1–4 класів (32 хлопчики та 28 дівчаток), а саме: 1 клас – 15 учнів, 2 клас – 14 учнів, 3 клас – 16 учнів, 4 клас – 15 учнів.

Для вивчення самооцінки застосовувалися чотири методики:

1) методика «Сходинки» (Л. Аманашвілі, адаптація українських психологів);

2) методика «Характеристика особистості» (Дембо-Рубінштейн, модифікація А. Прихожан);

3) малюнкова проєктивна методика «Я – у школі»;

4) методика незакінчених речень.

Усі методики проводилися у комфортних умовах, з дотриманням принципів добровільності, вікової доступності та індивідуального підходу. Результати виявилися такими:

1. Початковий етап (1-2 класи):

1) учні перших двох класів характеризуються переважно позитивною самооцінкою.

Більшість першокласників демонструють високий рівень самооцінки за методикою

«Сходинки», а ті, хто оцінює себе трохи нижче, все одно показують адекватну оцінку. Другокласники зберігають тенденцію до позитивної самооцінки, хоча спостерігається зростання частки учнів із середнім рівнем;

2) оцінка окремих аспектів «Я-концепції» у першокласників є досить високою, з акцентом на зовнішність, характер та розумові здібності. Шкільна успішність оцінюється дещо нижче, але все ще позитивно. У другому класі зберігається висока оцінка зовнішності, а також зростає значення ставлення інших;

3) малюнкова методика підтверджує позитивне сприйняття себе у більшості учнів 1-2 класів, що відображається у центральному розташуванні фігури, її великому розмірі та яскравих кольорах. Проте у другому класі з'являються поодинокі малюнки з ознаками нейтрального або тривожного емоційного стану;

4) аналіз незакінчених речень свідчить про оптимістичну «Я-концепцію» у першокласників з домінуванням позитивних тверджень. У другокласників починають з'являтися перші ознаки критичності та сумнівів у власних якостях і діях.

2. Перехідний етап (3-4 класи):

1) учні демонструють тенденцію до зниження рівня самооцінки. Зростає кількість учнів із середнім та низьким рівнями самооцінки за методикою «Сходинки», особливо у четвертому класі;

2) спостерігається загальне зниження оцінок за всіма параметрами «Характеристики особистості». Шкільна успішність стає сферою найнижчої самооцінки;

3) малюнкова методика фіксує зростання кількості малюнків з елементами самозаниження у 3-4 класах, такими як маленька фігура, віддаленість від значущих осіб, приглушені кольори.

4) аналіз незакінчених речень виявляє зростання кількості фраз із сумнівами, порівняннями себе з іншими та самообмеженнями, що свідчить про посилення критичного ставлення до себе.

Дослідження підтверджують, що учні, які відчувають підтримку батьків та вчителів, мають вищий рівень мотивації до навчання, краще справляються із завданнями і демонструють стійкі соціальні навички. Це свідчить про необхідність цілеспрямованої роботи педагогів над формуванням позитивної самооцінки у дітей.

Формування самооцінки відбувається під впливом багатьох чинників: соціального середовища, сімейних стосунків, освітнього процесу, рівня емоційної підтримки. Зокрема, діти, які зростають у атмосфері підтримки, де визнаються їхні зусилля і досягнення, демонструють вищу самооцінку та краще адаптуються до навчальної діяльності.

З метою розвитку адекватної самооцінки в молодших школярів рекомендується впроваджувати програми психологічного розвитку, які передбачають елементи самоспостереження, рефлексії, розвитку емоційного інтелекту. Також ефективними є групові тренінги та індивідуальні заняття, спрямовані на усвідомлення власних досягнень та позитивних якостей.

Розглядаючи структуру самооцінки, виділяють когнітивний компонент (знання про себе), емоційний (ставлення до себе) та поведінковий (діяльність, що відображає самооцінку) [1, с. 43]. Порушення хоча б одного з цих компонентів може негативно впливати на розвиток особистості дитини.

Соціальне середовище також значною мірою впливає на формування самооцінки. Сприятливі міжособистісні стосунки з однолітками, досвід взаємодії в колективі, участь у

спільних іграх та проектах формують навички оцінки себе в соціальному контексті, сприяючи розвитку адекватної самооцінки.

Сім'я є основним джерелом первинних оцінок і зворотного зв'язку. Позитивне підкріплення, підтримка індивідуальності дитини, відмова від порівняння з іншими дітьми є основними стратегіями, які сприяють розвитку здорової самооцінки [2, с. 67].

Практичні рекомендації для педагогів включають створення безпечного освітнього середовища, де помилки розглядаються як частина освітнього процесу, а не як привід для критики; активне залучення дітей до саморефлексії; формування індивідуальних цілей та підтримку у досягненні особистих успіхів.

У висновку слід зазначити, що формування самооцінки у молодшому шкільному віці є багатогранним процесом, що вимагає комплексного підходу з боку родини, школи та соціального оточення. Адекватна самооцінка виступає запорукою психологічного благополуччя, академічної успішності та ефективної соціалізації учнів.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. Психологічні засади формування самооцінки у дітей молодшого шкільного віку. Київ: Освіта України, 2018. 180 с.
2. Бех І. Дитина у просторі виховання: формування життєвої компетентності. Київ: Либідь, 2019. 472 с.
3. Кочубей Т. Психологія розвитку та навчання молодших школярів. Львів: Світ, 2020. 256 с.

Лілія БОРИНЕЦЬ,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Людмила СОЛОВЕЙ, старший лаборант кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах активного впровадження інклюзивної освіти особливої уваги набуває вивчення психолого-педагогічних особливостей навчання учнів з різними освітніми потребами в одному класі. Освітній процес у такому випадку потребує врахування індивідуальних можливостей, емоційного стану, типу сприймання інформації і рівня сформованості мотиваційної сфери кожної дитини. Формування навчальної мотивації учнів початкової школи в інклюзивному середовищі передбачає створення сприятливих умов для залучення всіх до пізнавальної діяльності з урахуванням їхніх потреб і можливостей.

Молодший шкільний вік є надзвичайно важливим етапом у становленні особистості дитини. Навчальна мотивація тісно пов'язана з емоційними переживаннями дитини, які можуть мати і позитивне, і негативне забарвлення. На бажання відвідувати школу, навчатися і дотримуватися правил поведінки впливає низка чинників, одним із найвагоміших серед яких є відчуття безпеки. Т. Сак вважає, що важливим фактором формування позитивної

навчальної мотивації учнів початкової школи в умовах інклюзивного класу є організація освітнього процесу на принципах універсального дизайну навчання, що передбачає гнучке пристосування освітніх програм загальноосвітньої школи для створення індивідуального навчального плану для учнів з особливими освітніми потребами. Це реалізується через поєднання змісту програм загальноосвітньої і спеціальної освіти [4, с. 148].

Формування навчальної мотивації учнів початкової школи в інклюзивному класі передбачає створення сприятливого освітнього середовища, яке повинне бути орієнтованим не лише на досягнення формальних навчальних результатів, але й на забезпечення умов для успішної соціальної адаптації кожної дитини. Педагогам важливо дотримуватися принципу зв'язку навчання з життєвим досвідом, потребами і зацікавленнями учнів. Для цього варто враховувати мотиваційний, цільовий і емоційний аспекти.

Дослідники зауважують, що розвиток навчальної мотивації у дітей з особливими освітніми потребами вимагає комплексного підходу, який включає такі напрямки роботи, як: от зосередженість на розвитку уваги та здатності до концентрації; активне залучення учня до освітнього процесу; створення емоційно безпечного, підтримувального середовища з урахуванням індивідуальних потреб дитини; добір навчальних завдань відповідно до рівня підтримки, необхідного кожному конкретному учневі [2; 3].

У формуванні навчальної мотивації учнів в інклюзивному класі варто враховувати, що однією з її характерних рис для дітей молодшого шкільного віку є обмежена здатність тривалий час зберігати енергію сформованого наміру. Через це надзвичайно важливо, щоб між виникненням наміру і його реалізацією проходив мінімальний проміжок часу. Ефективнішим для таких учнів є орієнтування на конкретні, близькі за змістом і обсягом цілі, а не на далекі або загальні перспективи [1, с. 39].

Традиційні способи формування навчальної мотивації для учнів початкової школи передбачають створення вчителем позитивного емоційного клімату на уроці, підтримку сильних сторін дитини і врахування її індивідуальних особливостей. Відтак психолого-педагогічні аспекти ґрунтуються на визначенні, що навчальна мотивація є багатокомпонентним явищем, адже формується під впливом низки специфічних чинників, характерних саме для освітньої діяльності: умов певного освітнього закладу, організаційні аспекти освітнього середовища, індивідуальні особливості учня з ООП, особистісні якості педагога, специфіка навчального предмета.

Кожен із цих чинників у тісній взаємодії впливає на формування стійкої та продуктивної навчальної мотивації учнів початкової школи, зокрема в інклюзивному класі, коли різні освітні потреби здобувачів освіти ускладнюють підбір методичного підґрунтя. Ефективність цього процесу залежить від створення безпечного, підтримувального освітнього середовища, адаптації змісту навчання, використання диференційованих методів і залучення дітей до активної пізнавальної діяльності з урахуванням їхніх освітніх потреб. Окрім цього, особливе значення має врахування життєвого досвіду учнів, їхніх емоційних переживань, а також підтримка з боку учителя, батьків і однокласників.

Отже, в інклюзивному класі навчальна мотивація розглядається не лише як інтерес до знань, а як інструмент самореалізації, соціальної інтеграції й розвитку потенціалу кожної дитини. Її формування – це комплексний процес, що охоплює емоційну, пізнавальну й соціальну сфери розвитку особистості учня.

Список використаних джерел:

1. Агаркова Н. О., Трухова Т. С. Мотивація як фактор успіху навчальної діяльності молодших школярів. *Psychologiczne i pedagogiczne aspekty uczenia się dorosłych w systemie kształcenia ustawicznego : zbir materiałůw z X Międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej online (12 grudnia 2024 r., Biała Cerkiew)*. Łomża, 2025. С. 37–41.
2. Василюк А. Особливості диференційованого викладання в інклюзивному класі. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*. 2022. Вип. 11.С. 411–414.
3. Даниленко І. Соціальні аспекти навчальної мотивації. *Соціальна психологія*. 2019. № 4. 198 с.
4. Сак Т. В. Психолого-педагогічні складові навчального середовища в інклюзивному класі. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2013. Вип. 3 (1). С. 145–149.

Марія ВОЛОЩУК,

здобувачка освітнього рівня «фаховий молодший бакалавр»
спеціальності Початкова освіти Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Олена БІЛЕЦЬКА, викладач психології
Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УВАГИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Молодший шкільний вік – це надзвичайно важливий період у формуванні когнітивної сфери дитини. Саме в цей період відбувається інтенсивне становлення довільної уваги, що потребує педагогічного супроводу та психологічного розуміння. Увага є основою пізнавальної діяльності, оскільки забезпечує концентрацію, стійкість та переключення психічних процесів [2, с. 145–146].

Через механізми уваги учень здатний виділяти важливу інформацію, концентруватися на навчальних завданнях та успішно взаємодіяти з педагогом і однокласниками. Розвиток уваги у дітей молодшого шкільного віку – ключовий чинник успішного навчання та соціальної адаптації. У контексті сучасних освітніх викликів, інформаційного перевантаження та цифровізації особливої важливості набуває ця тема для педагогічної практики [3, с. 176].

Увага є ключовою когнітивною функцією, яка впливає на успішність навчання та загальний розвиток дитини. У молодшому шкільному віці відбувається важливий перехід від переважно мимовільної уваги (спрямованої на яскраві, емоційні стимули) до формування елементів довільної уваги (здатності свідомо зосереджуватися на завданні за власною ініціативою). Обсяг уваги дитини молодшого шкільного віку поступово збільшується, дозволяючи утримувати в полі зору більшу кількість об'єктів або деталей одночасно. З віком зростає здатність дитини тривалий час зберігати зосередженість на виконанні певного завдання, хоча стомлюваність все ще може впливати на цей процес. Діти молодшого

шкільного віку починають краще переключати увагу з одного об'єкта або діяльності на інший, хоча цей процес ще не є повністю сформованим і може потребувати певного часу.

Недостатній розвиток уваги може призвести до труднощів у навчанні, зниженню мотивації, виникненню проблем із самоконтролем і дисципліною [4, с. 165]

Інтенсивний розвиток спонтанної уваги у дітей до завершення початкової школи є однією з базових передумов успішної організації освітньої діяльності. Розвиток уваги тісно пов'язаний з мотивацією, інтересом до навчання та педагогічними методами [1, с. 36].

На базі Кідрівського ліцею Каноницької сільської ради Рівненської області ми провели емпіричне дослідження. У ньому взяли участь 78 учнів 1-Б, 2-А, 3-В і 4-Б класів віком від 6 до 10 років. Діагностика включала три методики: «Запам'ятай і розстав крапки», «Кільця Ландольта» та «Таблиці Шульте». За результатами дослідження встановлено, що

- 45% дітей мають високий рівень розвитку уваги. Вони добре концентруються на завданнях, швидко орієнтуються у навчальному матеріалі, можуть утримувати увагу впродовж усього уроку, рідко відволікаються, не припускаються значних помилок через неуважність;

- 35% – учнів із середнім рівнем розвитку уваги. Вони здатні зосереджуватися на певний час, але періодично відволікаються, можуть демонструвати нестабільну увагу при виконанні тривалих або складних завдань. Їхня продуктивність залежить від зацікавленості, рівня мотивації та підтримки вчителя;

- 20% – молодших школярів із низьким рівнем розвитку уваги. Вони мають труднощі з концентрацією, швидко втомлюються, часто відволікаються, що призводить до значної кількості помилок. Такі учні потребують додаткової уваги, спеціальних методик розвитку уваги та індивідуального підходу в навчанні.

Установлено, що найпоширенішими проблемами є нестабільність уваги та труднощі з концентрацією під час виконання завдань тривалістю понад 20 хвилин. Водночас із кожним наступним класом спостерігається поступове покращення показників, що свідчить про природний розвиток уваги в процесі навчання та адаптації дітей до освітнього середовища.

Отже, розвиток уваги в молодшому шкільному віці – це ключова умова успішного навчання. Ефективність формування уваги значно підвищується за умови цілеспрямованої роботи педагогів, створення розвивального середовища та застосування тренінгових занять, ігор, вправ на самоконтроль і позитивний мікроклімат у класі.

Список використаних джерел:

1. Бушуєва Т. В., Авер'янова А. М. Когнітивний стиль та властивості уваги особистості. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*. 2020. Вип. 11 (56). С. 36 – 46.
2. Павелків Р. В. Загальна психологія. Підручник. К.: Кондор, 2012. 576 с.
3. Піроженко Т. О. Розвиток пізнавальних процесів у дітей молодшого шкільного віку: теорія і практика. Харків: Основа, 2018. 176 с.
4. Савчин М. В. *Вікова психологія: навчальний посібник*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2017, с. 351.

Ніна ГОЛОВАЧ,

здобувачка освітнього рівня «фаховий молодший бакалавр»
спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Олена БІЛЕЦЬКА, викладач психології
Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАТЕВО-РОЛЬОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У сучасному освітньому просторі все більше уваги приділяється вивченню особливостей гендерної ідентичності дітей. Молодший шкільний вік – це критичний період у формуванні уявлень про себе як представника певної статі. Цей період характеризується посиленою соціалізацією, сприйняттям соціальних норм та ідентифікацією із статевою роллю [1, с. 34]. Гендерна ідентичність у цьому віці визначає поведінкові моделі, самооцінку, тип взаємодії з оточенням і напрями самовираження [2, с. 75].

На думку П. Горностая, стереотипи в освіті передаються не лише через пряму взаємодію, а й через навчальні матеріали, дитячу літературу, зображення у підручниках, ігрові матеріали. Саме тому важливо здійснювати контент-аналіз навчального середовища на предмет гендерної нейтральності [1, с. 78; 3, с. 65].

Ми проаналізували особливості статево-рольової ідентичності дітей молодшого шкільного віку з урахуванням гендерного аспекту та з'ясували, які чинники – соціальні, психологічні та культурні – впливають на їх формування. Особливу увагу приділили віковій динаміці становлення статевої ідентичності, впливу емоційно-психологічного клімату класу, авторитету вчителя, позиції батьків та значущості особистого прикладу дорослих у подоланні обмежувальних гендерних стереотипів.

Пріоритет у дослідженні надали віковій динаміці формування гендерної ідентичності, впливу емоційно-психологічного клімату класу та значущості особистого прикладу дорослих у подоланні обмежувальних гендерних стереотипів.

Емпіричне дослідження проводили на базі Клесівської гімназії Клесівської селищної ради Сарненського району Рівненської області серед учнів 1–4 класів. Застосовували адаптовані психодіагностичні методики: метод спостереження, бесіди, аналіз дитячих малюнків, анкетування, методику «Тест статевої роліової ідентичності». Результати засвідчили, що понад 90% дітей чітко ідентифікують себе за статтю. Проте у відповідях виявлено як традиційні уявлення, так і випадки гнучкого поєднання соціальних ролей.

Зокрема, понад 60% хлопчиків обирали ролі, пов'язані з технікою, спортом або змаганнями, тоді як близько 70% дівчат схилилися до творчих і доглядових сюжетів. Водночас близько 30% дівчат брали активну участь у рухливих іграх, а 25% хлопців віддавали перевагу мирним або «домашнім» формам діяльності. Це свідчить про поступовий відхід від жорсткого розподілу ролей та потребу у підтримці індивідуальних інтересів і схильностей дітей.

Під час анкетування було з'ясовано, що батьки й педагоги суттєво впливають на сприйняття гендерних ролей. Часто саме дорослі через свої очікування та поведінкові моделі закріплюють стереотипи щодо «чоловічого» й «жіночого». Натомість приклади толерантності, підтримки нестандартних інтересів, схвалення творчості або вибору дитини сприяють формуванню стійкої, але гнучкої гендерної ідентичності.

Отримані результати доводять актуальність гендерно чутливого підходу в початковій освіті. Вчителі повинні створювати умови, у яких дитина незалежно від статі відчуває підтримку, рівні можливості та свободу вибору. Освітній процес має враховувати вікові та психологічні особливості формування ідентичності, сприяти розвитку поваги до себе й інших, відкритості та емпатії.

Гендерна ідентичність, за визначенням сучасної психології, є складовою Я-концепції та формується під впливом інтеграції біологічних, психологічних і соціокультурних факторів. У молодшому шкільному віці вона стає частиною психологічної самосвідомості та проявляється через емоційно-ціннісне ставлення до власної статі, прийняття відповідних соціальних ролей і очікувань [1, с. 42].

На етапі молодшого шкільного віку важливо не лише правильно діагностувати тип ідентичності, а й надати педагогам та батькам практичні рекомендації щодо створення підтримувального середовища. Зокрема, варто уникати жорсткого поділу занять, оцінок та обов'язків за статевою ознакою. Вчителям доцільно застосовувати гендерно нейтральні підходи у спілкуванні, враховувати інтереси та нахили кожної дитини [2, с. 87].

Результати дослідження свідчать, що діти, які отримують підтримку у вільному виборі, мають вищу самооцінку, характеризуються емоційною стабільністю та краще адаптуються до соціального середовища. Натомість ті, хто постійно чує обмежувальні формулювання на кшталт «це не для хлопчиків» дівчатка так не поведуться», відчувають внутрішню напругу, невпевненість та розгубленість щодо власного «Я».

Ми пропонуємо низку педагогічних рекомендацій для вчителів початкової школи, серед яких – наступні: впровадження інтерактивних форм роботи, ігор на розвиток емпатії та взаєморозуміння; використання казок і вправ на подолання стереотипів; впровадження спільних проєктів без розподілу ролей за статтю; створення психологічно безпечного середовища. Ці заходи сприяють формуванню соціальної компетентності та сприятливо впливають на розвиток гендерної чутливості в молодшому шкільному віці.

Отже, результати дослідження свідчать про необхідність комплексного підходу до формування гендерної ідентичності в дітей молодшого шкільного віку. Цей процес базується на принципах педагогіки партнерства, психологічної безпеки, емоційної підтримки та усвідомленого ставлення до індивідуальних потреб дитини.

Список використаних джерел

1. Горностай П. П. Гендерна соціалізація та становлення гендерної ідентичності. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. К.: «К.І.С.», 2016. С. 132 – 156.
2. Кікінежді О. М. Гендерна психологія: навчальний посібник. Ужгород: Ліра, 2018. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/Genderna-psihologiya.pdf>.
3. Виготський Л. С. та сучасна наука: Психологія людини: зб. ст. / за ред. М. В. Папучі. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. Вип. 1. 127 с. URL: https://ndu.edu.ua/storage/2021/zahalpsy_lib/Виготський%20та%20наука%20збірник%201.pdf.

Софія ДУБИЦЬКА,

здобувачка фахової передвищої освіти
спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Людмила КОСТЮКЕВИЧ, викладач педагогіки
Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»

ВЧИТЕЛЬ + ШІ: СИНЕРГІЯ ІНТЕЛЕКТІВ НА БЛАГО ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

В епоху стрімкого технологічного прогресу, всеосяжної глобалізації та глибоких соціальних змін штучний інтелект (ШІ) вирізняється як одна з найбільш багатообіцяючих технологій сучасності. Швидко проникаючи в усі галузі людського життя, зокрема й освіти, штучний інтелект несе в собі подвійну силу: він може як поглибити наявні труднощі, так і запропонувати інноваційні підходи до їхнього подолання.

Ось як ШІ аргументує свою важливість для всіх, хто залучений до освіти:

1. ШІ має можливість обробляти великі масиви інформації про навчальні досягнення, індивідуальні стилі навчання, сильні та слабкі сторони кожного учня. Завдяки цьому він може налаштовувати навчальний контент, швидкість подачі матеріалу та методи навчання під потреби кожної дитини.

2. ШІ здатний автоматизувати рутинні завдання, такі як перевірка простих робіт, формування звітів про успішність, складання розкладів та підготовка основних навчальних матеріалів, тим самим звільняючи час вчителів для більш глибокої взаємодії з учнями.

3. ШІ може надавати індивідуалізовану підтримку учням з особливими освітніми потребами в навчанні, пропонуючи спеціально розроблені матеріали, допоміжні інструменти та темп навчання, що відповідає їхнім можливостям.

4. Завдяки онлайн-платформам та інтерактивним навчальним програмам ШІ відкриває шлях до якісної освіти для учнів, які перебувають у віддалених місцях або не можуть відвідувати звичайні уроки.

5. ШІ здатний оживити навчання, додаючи в нього ігрові моменти та адаптуючи завдання під кожного учня, що підвищує рівень їхньої мотивації та залученості до активної роботи.

6. Взаємодіючи з інструментами на базі ШІ, учні не тільки отримують нові знання, але й осягають принципи роботи власне штучного інтелекту, навчаються критично оцінювати отриману від нього інформацію та ефективно використовувати його інструменти для вирішення різних завдань.

7. ШІ може сприяти розвитку важливих навичок, таких як програмування, аналіз даних та критичне мислення, які є визначальними для досягнення успіху в майбутній кар'єрі.

Маючи такі можливості, штучний інтелект стає ключем до якісного стрибка в розвитку освіти. Українські дослідники (Варченко-Троценко, І. П. Воротникова, Н. В. Морзе, М. М. Москалюк, Н. В. Москалюк та ін.) вбачають у ШІ цінний ресурс для вчителів, який допоможе їм у підготовці уроків, забезпеченні індивідуального підходу до учнів та об'єктивній оцінці їхнього прогресу.

Щоб краще зрозуміти сутність цього поняття, проаналізуємо два слова, що складають його зміст, а саме: «інтелект» і «штучний».

Згідно з Енциклопедією сучасної України, інтелект визначається як відносно стабільна організація розумових здібностей людини, що охоплює засвоєння, осмислення, збереження та використання знань у різних областях, проявляючись у логіці, творчості, абстрактному мисленні та обґрунтованому прийнятті рішень [1]. Саме інтелект є ключовою особливістю, що відрізняє людину від інших живих істот.

Там же зазначається, що штучний – це створений людиною, несправжній або імітований [1]. Синонімами цього поняття є «нереальний», «фальшивий», «підробка», «заміна», «синтетичний», «неприродний», «рукотворний» [1]. Отже, штучними вважаються речовина, матеріал, об'єкт, процес або середовище, що є копією, моделлю чи аналогом природного, те, що створене людиною і має певні цінні властивості.

Виходячи з цих визначень, можна стверджувати, що штучний інтелект – це створена людиною система, яка автоматично імітує певні когнітивні функції, властиві людському інтелекту, такі як розуміння, пізнання, мислення, сприйняття та опрацювання зовнішньої інформації.

Враховуючи потенційні переваги й ризики використання штучного інтелекту в усіх сферах суспільного життя та потребу в становленні єдиної технічної й юридичної термінології, Міністерство цифрової трансформації України спільно з Експертно-консультаційним комітетом з питань розвитку сфери ШІ в Україні розробили словник основних термінів у сфері ШІ для спільного розуміння й сталого розвитку цієї галузі [4]. Там вказано, що ШІ необхідно розглядати:

— як галузь – «загальна назва сукупності інформаційних технологій, як-от: алгоритмів, методів, підходів, моделей та сервісів, що займаються створенням та розвитком інтелектуальних систем, здатних виконувати завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту. ШІ охоплює широкий спектр підходів, зокрема тих, що ґрунтуються на навчанні, логіці, пошуку та ймовірнісному міркуванні. ШІ містить такі напрями, як обробка природної мови, машинне навчання, комп'ютерний зір, робототехніка, експертні системи та інші підгалузі, спрямовані на імітацію та розширення можливостей людського мислення та прийняття рішень»;

— як інструмент – «організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань»;

— як синонім терміну «система ШІ» – «комп'ютерна програма, яка спроектована для роботи з різними рівнями автономності та може проявляти адаптивність після розгортання, і котра для явних або неявних цілей робить висновки на основі отриманих вхідних даних, як генерувати результати (зокрема, прогнози, контент, рекомендації або рішення), які можуть впливати на фізичне або віртуальне середовище» [4].

Отже, ШІ розглядають як галузь, як інструмент та як систему.

Сучасні вчителі початкових класів застосовують ШІ, здебільшого, як інструмент. Так з допомогою таких мовних моделей, як ChatGPT, можна оперативно створювати значні обсяги текстового контенту, Google Gemini слугує для обробки як текстової, так і візуальної

інформації, а Microsoft Copilot полегшує завдання з генерування різноманітних текстів та зображень.

Використовують ШІ і для розробки наочності, дидактичних матеріалів та творчих учнівських проєктів. Наприклад, Ideogram надає можливість безкоштовно згенерувати близько 25 зображень (з обмеженням у 4 зображення на день). Vizcom дозволяє отримувати зображення як на основі текстових описів, так і за допомогою завантажених ескізів, з можливістю кількаразового використання протягом доби. ClipDropHotpot пропонує інструменти для редагування фотографій, такі як видалення та заміна фону, усунення небажаних об'єктів і домальовування елементів, проте з добовими обмеженнями щодо роздільної здатності. Restorephotos створює умови для відновлення старих фотографій, надаючи 5 безкоштовних спроб на день. А Palette дає змогу розфарбовувати чорно-білі зображення, хоча і з певними обмеженнями щодо їхньої роздільної здатності [3].

Створювати візуальні матеріали дозволяють педагогам наступні сервіси: Microsoft Designer (колажі, обкладинки та ін.); AutoDraw (перетворення простих ескізів на професійні ілюстрації); HoverCode (візуально привабливі QR-коди на основі текстових описів); Miro (візуальне робоче місце для співпраці з використанням ШІ для автоматизації завдань (до 3 спільних дошок) [3].

Для покращення та індивідуалізації освітнього процесу вчителі застосовують наступні інструменти: Gholа, що дозволяє створити ШІ-бота як окремого персонажа з казки, відомого митця чи історичного діяча; Tutor AI, за допомогою якого можна згенерувати онлайн-заняття з англійської мови; Mizou та SchoolAI для створення навчальних чат-ботів та різних завдань [3].

Популярними генераторами презентацій є Prezo, казок – Kazka Fun, мемів за текстовими промптами – Super Meme. Хмарний ресурс Adobe Express дозволяє оживляти персонажа та здійснювати власну озвучку, а за допомогою Filmot можна знаходити відеоролики з певною фразою [3].

Для генерації дидактичних ігор вчителі початкових класів використовують такі платформи: Quick Draw (дозволяє за 20 секунд намалювати вигаданий за допомогою ШІ певний об'єкт), Emojі scavenger hunt (дозволяє створювати рухливі квести з використанням смартфонів) [3].

За допомогою освітньої платформи «mozaBook» вчитель початкових класів може створювати 3D-анімації, аудіо- та відеоматеріали; також можна легко адаптувати матеріали до учнівських можливостей та створювати індивідуальні навчальні програми [2].

Отож, вчитель може застосовувати штучний інтелект під час підготовки до уроків, в процесі їх проведення, при підготовці звітної документації, в процесі узагальнення власного педагогічного досвіду. Разом з тим, застосування штучного інтелекту в навчанні має базуватися на педагогічній доцільності, що передбачає:

- Відповідність цілям навчання: Чи допоможе система ШІ досягти очікуваних результатів навчання?
- Розвиток критичного мислення: Чи стимулює система ШІ учнів до критичного мислення та аналізу інформації?
- Формувальний зворотний зв'язок: Чи надає система ШІ зворотний зв'язок, який спонукає до розвитку знань та навичок учнів?
- Можливість індивідуалізації: Чи здійснює система ШІ підлаштування відповідно до індивідуальних потреб кожного учня?

- Підтримка інклюзивності: Чи можуть систему ІІІ використовувати учні з різними потребами?
- Варіативність функціонала: Який спектр освітніх задач підтримує система ІІІ: генерування контенту, оцінювання знань та навичок учнів, надання зворотного зв'язку та рекомендацій для подальшого розвитку учнів тощо?
- Сумісність: Чи сумісна система ІІІ з іншими системами та обладнанням, що використовуються в закладі освіти?
- Доступність: Чи доступна система ІІІ для всіх учнів, незалежно від їхнього соціально-економічного статусу? [3].

Обираючи інструменти штучного інтелекту, важливо також брати до уваги вікові характеристики учнів та їхні когнітивні здібності. Оскільки для молодших школярів основною діяльністю є гра, доцільно використовувати ІІІ-системи, які дають змогу розробляти цікаві навчальні ігри, пізнавальні історії та інтерактивні візуальні матеріали.

Отже, синергія педагогічних методів та інструментів ІІІ, їх раціональне використання підвищує ефективність освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/> (дата звернення 25.01.2025).
2. Інтерактивне освітнє програмне забезпечення для вчителів «mozaBook». URL: <https://ua.mozaweb.com/uk/mozaBook> (дата звернення 27.01.2025).
3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти. Проєкт. URL: <https://nus.org.ua/2024/05/22/rekomendatsiyi-z-vykorystannya-v-shkolah-shtuchnogo-intelektu-mon-i-mintsyfyry-prezentuvaly-proyekt-dokumenta/> (дата звернення 17.02.2025).
4. Словник термінів у сфері штучного інтелекту / упорядники: Чумаченко Д., Мішкін Д., Андрієнко О., Краковецький О., Турута О., Дубно О., Хрущова Д., Кобрін А., Авдєєва Т., Кравець І., Герасим'як В., Шабанов О., Бистрицька А. Київ: Міністерство цифрової трансформації України, 2024. 37 с. URL: <https://surl.li/bhfasl> (дата звернення 10.02.2025).

Олена ЗАХАРЧУК,

здобувачка фахової передвищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу
імені Олександра Барвінського

Науковий керівник: Леся СИНІШИН, викладач вищої категорії,
викладач-методист Чортківського гуманітарно-педагогічного
фахового коледжу імені Олександра Барвінського

ВИКОРИСТАННЯ ВЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ІНСТРУМЕНТАМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Сучасний світ швидко змінюється, і освіта має встигати за цими змінами. Одним із найпотужніших інструментів сьогодення є штучний інтелект, який відкриває нові можливості для вчителів та учнів: від автоматичної перевірки знань до створення інтерактивних навчальних матеріалів.

Щоб ефективно впроваджувати такі технології в освіту, потрібно добре розуміти їхні переваги, можливості й обмеження. Штучний інтелект (artificial intelligence, AI) – це метод змусити комп'ютер чи програмне забезпечення «мислити» як людський мозок. Це досягається шляхом вивчення закономірностей роботи людського мозку та аналізу когнітивних процесів. Штучний інтелект допомагає людям швидше працювати і вирішувати складні завдання. Але він може забирати роботу в людей і створювати проблеми з безпекою.

Сучасні інструменти на основі штучного інтелекту, такі як Quick, Draw!, Canva, ChatGPT, Gamma App, Kahoot, платформа «На урок» та Microsoft Copilot – це ресурси, які допомагають урізноманітнювати уроки, залучати учнів до активної роботи та робити навчання цікавішим і ефективнішим.

Quick, Draw! – на уроках використовуючи інтерактивну гру Quick, Draw!, у дітей розвивається критичне мислення. III вчиться на кожному малюнку, покращуючи свою здатність правильно вгадувати в майбутньому. Гра схожа на Pictionary тим, що гравець має лише обмежений час для малювання (20 секунд). Поняття, які він вгадує, можуть бути простими, як-от «нога», або складнішими, як-от «міграція тварин». Учні початкової школи можуть використовувати цю гру для розуміння, як комп'ютери навчаються розпізнавати малюнки. Також вчитель може запропонувати дітям придумати свої ідеї малюнків, а потім обговорити, чому штучний інтелект зміг або не зміг правильно розпізнати зображення, яке намалював сам учень. Аналіз результатів гри дозволяє учням вивчати, як алгоритми працюють із неточними даними.

Canva – це неймовірно потужний інструмент, який дозволяє навіть без досвіду дизайну створювати професійні та привабливі матеріали. Вона дозволяє створювати презентації, буклети, афіші тощо. За допомогою Canva можна не лише створити навчальні матеріали: швидко згенерувати текст для слайдів завдяки AI Copywriter; створити зображення за допомогою функції генерації зображень із тексту (Text to Image); автоматично перекласти матеріали різними мовами; використовувати III-інструменти для покращення дизайну, підбору шрифтів і кольорів; створювати інфографіку для складних тем, яка автоматично адаптується до стилю презентації [1].

ChatGPT – це чат-бот, який здатний генерувати текст, відповідаючи на запитання користувачів. Ви вводите в чаті питання чи просите вирішити певні задачі, а ChatGPT за допомогою штучного інтелекту генерує відповідь. Використання ChatGPT вчителем може значно полегшити підготовку до уроків, навчальний процес і взаємодію з учнями. Чат створить тести, вікторини кросворди чи інших інтерактивних завдань на будь-яку тему. Також вчитель за допомогою цього чату може отримати спрощені або альтернативні пояснення, щоб учні могли їх зрозуміти. Чат згенерує сценарії для інтерактивних уроків, квестів або ігор, згенерує списку корисних ресурсів, книжок, відео чи інтерактивних вправ. ChatGPT – універсальний інструмент, який може заощадити час учителя, зробити уроки цікавішими та підвищити якість навчання [2].

Gamma App – це сервіс, створення презентацій за допомогою штучного інтелекту. Gamma App – це сервіс для створення презентацій нейромережею за запитом, який допомагає економити час на підготовку презентацій і робить їх створення доступним для усіх вчителів. Використання цього інструменту сприяє інтерактивності й зацікавленню учнів у навчальному процесі. Вчитель може створювати презентації за кілька хвилин, вводячи тему уроку.

За допомогою Gamma App можна додавати зображення, діаграми та графіки, які автоматично підбираються відповідно до теми. Це допомагає учням краще сприймати матеріал.

Презентації можуть включати інтерактивні елементи, наприклад, питання для обговорення або завдання для виконання. Це робить уроки більш динамічними й цікавими для дітей. Готову презентацію можна демонструвати на інтерактивній дошці або через проектор, забезпечуючи яскраву та зрозумілу подачу матеріалу. Отже, Gamma App стає незамінним інструментом для вчителів початкової школи, дозволяючи зробити навчальний процес більш технологічним, цікавим і ефективним [3].

Kahoot – це інтерактивна платформа для створення навчальних вікторин, що перетворює уроки на захопливу гру. Вона дозволяє вчителям створювати запитання й відповідати на них у реальному часі.

В платформі Kahoot можна створити вікторини з різними типами запитань, можна створювати тести, опитування, пазли, слайди для надання пояснення між запитаннями. Учні відповідають на запитання на своїх пристроях (смартфонах, планшетах, комп'ютерах) у реальному часі. Результати відображаються на екрані вчителя.

Kahoot! використовує елементи гейміфікації, такі як бали, рейтинги, музика та анімація, що робить навчання більш цікавим та мотивуючим. Платформа має велику бібліотеку вже створених вікторин на різні теми, які можна використовувати або редагувати.

Використовуючи цю платформу в учнів підвищується зацікавленість до матеріалу який подає вчитель ігрова форма навчання робить урок більш цікавим та захоплюючим. Учні активно залучені до процесу навчання. Вчитель одразу бачить результати та може оперативно коригувати навчальний процес.

Kahoot! є потужним інструментом для інтерактивного навчання, який дозволяє зробити уроки більш цікавими, захоплюючими та ефективними. Незважаючи на деякі недоліки, платформа має безліч переваг і може бути успішно використана вчителями [4].

«**На урок**» – платформа пропонує інтерактивні матеріали, тести та сертифікати для вчителів. «Персональний помічник», розроблений спеціально для освітян України, – це набір інноваційних інструментів на основі штучного інтелекту, який оптимізує щоденну роботу вчителя.

Платформа «На урок» може стати цінним помічником для вчителя початкової школи. Платформа містить велику бібліотеку інтерактивних уроків, тестів, вправ, презентацій та інших матеріалів, розроблених спеціально для української школи. Вчитель може знайти готові розробки уроків з інформатики для початкових класів, адаптовані до чинної програми. Це значно заощаджує час на підготовку.

В цілому, платформа «На урок» є потужним інструментом, який може значно полегшити роботу вчителя початкової школи та зробити уроки інформатики більш цікавими та ефективними для учнів.

Microsoft Copilot – це чат-бот на основі штучного інтелекту, який інтегрується у більшість сервісів Microsoft, таких як Word, Excel, PowerPoint, Outlook.

Microsoft Copilot може допомогти вчителю створювати плани уроків, розробляти інтерактивні презентації чи буклети. Наприклад, вчитель може надати основні ідеї чи тему, а Copilot автоматично згенерує готовий матеріал з текстами, зображеннями та графіками.

За допомогою Copilot можна швидко скласти інтерактивні тести або завдання. Інструмент може запропонувати варіанти питань, відповідей і навіть перевірити

правильність формулювання. Також Copilot може створювати індивідуальні завдання для кожного учня залежно від його рівня знань і прогресу. Це дозволяє зробити навчальний процес максимально ефективним [5].

Отже, можливості сучасних технологій необмежені, а їх можливості визначаються потребами користувача.

Список використаних джерел

1. <https://naurok.com.ua/post/proforientaciya-ta-proektna-robota-uchniv-stvoryuemo-rezyume-v-canva> (30.04).
2. <https://hostiq.ua/blog/ukr/chat-gpt-complete-guide/> «Що таке ChatGPT і як ним користуватися: інструкція для новачків» (30.04).
3. <https://it-science.com.ua/posts/898/> «GAMMA.APP – новітня платформа для презентацій з використанням штучного інтелекту» Автор: Озарчук Андрій(30.04).
4. <https://naurok.com.ua/kahoot---interaktivna-platforma-dlya-osviti-instrukciya-dlya-vikoristovuvannya-443685.html> «Kahoot – інтерактивна платформа для освіти» Автор: Шандиба Ірина (30.04).
5. <https://www.microsoft.com/uk-ua/microsoft-copilot/for-individuals> (30.04).

Карина ЛОПАЧУК,

здобувачка фахової передвищої освіти
спеціальності Середня освіта (Фізична культура)
Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Віталій ЖАБЧИК,
викладач фізичного виховання та фахових методик

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ НУШ

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що знання є визначальним чинником багатства країни, тому проблема впровадження інновацій у сферу знань набуває сьогодні особливого значення. На сучасному етапі змінилися стандарти та підходи до національної освіти, стало за необхідне готувати спеціалістів відповідно до європейських стандартів, впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології у навчальний процес, розвивати систему неперервної освіти. Саме використання інноваційних технологій забезпечує підняття освіти на якісно новий рівень.

Покращення якості освіти шляхом застосування інноваційних технологій та технологій дистанційного навчання під час проведення уроків та позакласних занять у новій українській школі є пріоритетним завданням для кожного освітнього закладу. Саме тому кожен кваліфікований педагог має на високому рівні володіти знаннями в цій галузі та застосовувати такі технології на своїх уроках. Використання новітніх технологій дозволяє не лише удосконалити фізичні якості учнів, а й розвивати їх творчий потенціал [3].

Ступінь дослідження проблеми у науковій літературі є досить значним. Класифікація інновацій в педагогіці загалом та фізичній культурі зокрема здійснена Л. Бурковою та

В. Вакуленком, В. Даниловим та А. Левченко, які дослідили інновації у фізичному вихованні та їх використання під час уроків фізичної культури.

Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання, присвячені обґрунтуванню сутності та змісту інноваційних технологій у фізичному вихованні.

Освіта є однією із найважливіших складових суспільства, а тому повинна реагувати на зміни, які у ньому відбуваються та відповідати науково-технічному прогресу. З іншого боку вона сама впливає на ці процеси оскільки готує фахівців, розвиває індивідуальність та інтелект людини, формує життєву позицію. Саме тому проблема впровадження інновацій у навчальний процес набуває зростаючої актуальності [2].

Відповідно до статті 5 Закону України «Про освіту» освіта є державним пріоритетом, що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства. Фінансування освіти є інвестицією в людський потенціал, сталий розвиток суспільства і держави [1].

Поняття інновацій в освіті перш за все варто співвідносити з такими категоріями як корисне, позитивне, сучасне та прогресивне. Так, на думку В. Загвязинського новим у педагогіці є не лише ідеї, методи, підходи, які у таких поєднаннях ще не висувалися, а й ті елементи педагогічного процесу в початковій школі, які мають у собі прогресивне начало, яке дає можливість ефективно вирішувати завдання виховання та освіти [2].

Усестороння модернізація освіти, включаючи фізичне виховання, спонукає до пошуку нових освітніх і виховних технологій, до впровадження нетрадиційних форм і методів навчання та виховання. Саме інноваційні технології сприяють кращому розумінню учнями навчального матеріалу з предмету «Фізична культура» та підвищують прагнення учнів покращити свої спортивні досягнення [2].

Впровадження інноваційних технологій у НУШ дає можливість вчителю сформувати позитивне ставлення учнів до уроку фізичної культури та спорту. Виходячи з цього можна припустити, що вдало організована інноваційна система фізичного виховання з використанням нетрадиційних форм та методів забезпечує ефективне формування у школярів позитивної мотивації до здорового способу життя [3].

Використання інформаційних комп'ютерних технологій в позаурочний час та під час проведення уроків робить предмет фізична культура сучасним.

До інноваційних технологій належать також інтерактивні технології. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки під час постійної, активної взаємодії всіх його учасників. Це взаємодія процесів навчання, взаємонавчання (колективного, групового, навчання у співпраці), де учень і вчитель виступають рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання [3].

Все більш широкого застосування набувають ігрові форми проведення уроків фізичної культури, особливо у початковій школі, з використанням різноманітних рухливих ігор, забав та видів спорту [4].

У сучасному освітньому закладі система фізичного виховання школярів має бути організована таким чином, щоб фізичні вправи були доцільними не тільки з точки зору фізіологічної та функціональної, а й виховної та естетичної [4].

Різні сучасні технології фізичного вдосконалення, що охоплюють різноманітні танцювальні та ритмічні вправи (різновиди аеробіки) сприятимуть формуванню правильної постави, гарної ходи, розвитку ритмічності та координації рухів на уроках фізичної культури [4].

Отже, існує цілий ряд інноваційних технологій, які можна використовувати під час проведення уроків з фізичної культури в початковій школі, застосування яких може бути корисним для підвищення ефективності навчального процесу та фізичного здоров'я учнів. Серед них: метод проєктів, інформаційні комп'ютерні технології, технології рівневої диференціації, інтерактивні технології, ігрові форми проведення уроку тощо.

Вивчення та аналіз фахової фізкультурної та педагогічної літератури, матеріалів в мережі Інтернет, спостереження за шкільною практикою, власний педагогічний досвід дозволили зробити наступні висновки та узагальнення:

1. Інновації у педагогіці означають впровадження чогось нового в освітню діяльність. Часто це охоплює нові методи, способи, засоби, концепції, навчальні програми, засоби виховання тощо. Запровадження інноваційних технологій в початкову освіту є пріоритетним для кожної сучасної школи та охоплює усі її сфери, у тому числі і фізичну культуру.

2. Використання інновацій під час проведення уроків фізичної культури на сьогодні є одним із найбільш важливих для освітнього процесу і є орієнтованим на розвиток нетрадиційних форм та методів викладання, що, у свою чергу, передбачає зміцнення фізичного здоров'я учнів, формування у них позитивного ставлення до фізичної культури, підвищення рівня зацікавленості у заняттях фізичними вправами, а використання презентаційних та відеоматеріалів сприяє ефективному засвоєнню теоретичного матеріалу.

3. Існує цілий ряд інноваційних технологій, які ефективно впроваджуються окремими практиками в галузі фізичної культури.

Отже, серед найбільших перспектив використання інноваційних методів фізичного виховання в початковій школі, на нашу думку, слід вважати підвищення творчості учителя, тобто його намагання перетворити урок фізичної культури на взаємодію вчителя та учня, сприяти особистісній орієнтації освітнього процесу. Крім того, варто розвивати та впроваджувати у кожному освітньому закладі перераховані вище інноваційні технології, оскільки вони застосовуються далеко не у всіх навчальних установах, адже освітній процес у багатьох із них залишається консервативним. Основною ж проблемою у впровадженні інноваційних технологій на уроках з фізичної культури залишається необхідність перенесення пріоритету з традиційної форми навчання на інноваційну.

Список використаних джерел

1. Закон України про освіту від 04 липня 2002 року № 40-IV «Про інноваційну діяльність». (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380). URL: [https:// zakon. rada.gov. ua/ laws/show/2145-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text) (дата звернення: 05.02.2025р.).
2. Івашина І. Використання інтерактивних методів навчання на уроках фізичної культури. URL: <http://shervonokostivkadnz.klasna.com/ru/article/vikoristannya-interaktivnikh-metodiv-navchannya-na-2.html> (дата звернення: 16.09.2024р.).
3. Данилов В. Інноваційні технології на уроках фізичної культури. URL: [http:// school22. com.ua/index.php/predmetni-kafedri/metodichne-obednannya-vchiteliv-fizichnoji-kulturi-obslugovuyuchoji-ta-tekhnichnoji-pratsi/na-dopomogu-vchitelya/1163-innovatsijni-tekhnologiji-na-urokakh-fizichnoji-kulturi](http://school22.com.ua/index.php/predmetni-kafedri/metodichne-obednannya-vchiteliv-fizichnoji-kulturi-obslugovuyuchoji-ta-tekhnichnoji-pratsi/na-dopomogu-vchitelya/1163-innovatsijni-tekhnologiji-na-urokakh-fizichnoji-kulturi) (дата звернення: 15.11.2024р.).
4. Мурзак О. Інноваційні технології на уроках фізичної культури. URL: http://selydovemmknk.dn.sch.in.ua/Files/downloadcenter/metod_rozrobka_fizkultura.pdf. (дата звернення: 21.04.2025р.).

Софія ПАТРИКЕЙ,

здобувачка освітнього рівня «фаховий молодший бакалавр»
спеціальності Середня освіта (Трудове навчання та технології)

Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж

Рівненського державного гуманітарного університету»

Науковий керівник: Олена БІЛЕЦЬКА, викладач психології

Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж

Рівненського державного гуманітарного університету»

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ФОРМУВАННІ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ТА АКАДЕМІЧНОЇ САМОПОВАГИ ПІДЛІТКІВ

У сучасному освітньому середовищі надзвичайно важливим є не лише забезпечення якісного засвоєння знань, а й виховання морально відповідальної особистості. Одним з ключових чинників цього процесу є педагогічна доброчесність – дотримання етичних, моральних та професійних норм, які вчитель транслює через власну поведінку та стиль викладання. Особливо це актуально у роботі з підлітками – віковою групою, що перебуває у фазі активного формування особистості, ціннісних орієнтацій, ставлення до себе та до світу. Педагогічна доброчесність безпосередньо впливає на рівень академічної мотивації підлітків та розвиток їхньої самоповаги, оскільки створює середовище довіри, взаємоповаги та відповідальності. Метою цієї статті є дослідження впливу педагогічної доброчесності на мотиваційні аспекти навчання та формування самоповаги в учнів підліткового віку [3, с. 88].

Педагогічна доброчесність – це дотримання вчителем етичних стандартів, академічної чесності, об'єктивності, професійної відповідальності у процесі взаємодії з учнями, колегами, адміністрацією закладу освіти. Вона передбачає:

- 1) недопущення упередженості при оцінюванні;
- 2) дотримання принципів академічної чесності;
- 3) повагу до особистості кожного учня;
- 4) готовність до саморефлексії та професійного зростання;
- 5) відкритість до зворотного зв'язку та конструктивної критики [4, с. 122].

На думку дослідниць Наталії Шліхтам та Ірини Шліхтам, педагогічна доброчесність виступає гарантом моральної стійкості шкільного середовища, створюючи умови для ефективного освітнього процесу на основі довіри [5, с. 91]. Навчальна мотивація підлітка формується на основі його внутрішніх потреб (пізнавальний інтерес, потреба в досягненні, самореалізація) та зовнішніх факторів (оцінка, вплив дорослих, очікування оточення). Педагог, який демонструє доброчесну поведінку, підсилює внутрішню мотивацію учнів через:

- 1) справедливе оцінювання знань;
- 2) щире визнання досягнень учнів;
- 3) підтримку у навчальних труднощах;
- 4) створення безпечної атмосфери для помилок і розвитку [3, с. 5].

Підлітки, які відчувають підтримку та повагу з боку вчителя, з більшою ймовірністю проявляють ініціативу, інтерес до навчання та готовність до самостійного пізнання. Це

особливо важливо в умовах зниження загальної мотивації до навчання у середній школі, що підтверджується низкою сучасних педагогічних досліджень [4, с. 1223].

Академічна самоповага – це усвідомлення учнем власної цінності як особистості, здатної до ефективного навчання, досягнення результатів та самостійного мислення. Вона розвивається у сприятливому соціальному та психологічному кліматі, де учень не боїться бути собою, висловлювати думку, ставити запитання й помилятися [1, с. 62].

Педагог, який дотримується принципів доброчесності, виступає прикладом гідної поведінки та ставлення до знань. Саме через повагу до особистості учня, позитивне підкріплення, чесність і відкритість учитель сприяє формуванню в підлітка впевненості у власних силах та готовності нести відповідальність за результати навчання [4, с. 93].

Дослідження Тетяни Твердохліб і Наталії Скриптик у співавторстві з іншими науковцями підтверджують, що учні, які навчаються у доброчесному освітньому середовищі, демонструють вищий рівень саморефлексії, академічної відповідальності та віри у власні можливості [1, с. 93].

Серед ефективних практичних заходів для формування педагогічної доброчесності та її позитивного впливу на учнів можна виокремити:

1. Використання прозорих критеріїв оцінювання – щоб забезпечити об'єктивність та передбачуваність навчального процесу [2, с. 6].
2. Регулярне обговорення з учнями цінностей академічної доброчесності – плагіат, списування, відповідальність за власні знання [1, с. 63].
3. Формування культури діалогу у класі – підтримка висловлення особистої думки, конструктивна критика, спільне вирішення навчальних проблем [3, с. 89].
4. Розвиток самооцінювання та взаємооцінювання серед учнів – як спосіб формування самоповаги, критичного мислення та відповідальності [2, с. 94].

Педагогічна доброчесність є фундаментальним чинником формування мотиваційної та моральної складових особистості підлітка. Чесність, справедливість, професіоналізм та повага до кожного учня створюють сприятливі умови для розвитку внутрішньої мотивації до навчання та становлення академічної самоповаги. В умовах сучасної освітньої реформи саме педагог виступає рушієм позитивних змін, транслюючи учням приклад етичної поведінки та відповідального ставлення до знань.

Важливо, щоб освітні заклади не лише вимагали дотримання академічної доброчесності з боку учнів, а й забезпечували її на всіх рівнях – від адміністрації до кожного педагога. Лише у такому випадку можна стверджувати про створення якісного, морально стійкого та успішного освітнього простору.

Питання академічної доброчесності дедалі частіше постає як ключовий чинник ефективного освітнього процесу, який базується на взаємоповазі справедливості та довірі між здобувачами освіти та викладачами. Зважаючи на актуальність проблеми серед студентів ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету» було проведено анкетування за допомогою Google Forms, до якого увійшли запитання, що дозволили оцінити наскільки дотримання викладачами принципів академічної доброчесності впливає на емоційне сприйняття студентами освітнього процесу, їхню самооцінку та мотивацію.

Емпіричне дослідження охопило студентів 1 курсу у віці 15 років у кількості 55 респондентів (39 дівчат та 16 хлопців).

Дослідження виявило, що демонстрація викладачем академічної доброчесності безпосередньо впливає на навчальну поведінку та мотивацію студентів. Респонденти, які вважають, що їх оцінюють справедливо значно частіше демонструють впевненість у собі та виявляють бажання вчитися. Зокрема, 63,6% студентів повністю згодні, що справедливе оцінювання підвищує їхню впевненість. Більше половини опитаних (51,9%) також зазначили, що повага з боку викладача підвищує їхню самооцінку, і лише незначна частка опитаних (12,3%) має протилежну думку. Ще один показовий результат, 67,7% студентів погоджується з тим, що приклад доброчесної поведінки викладачів впливає на їхнє власне ставлення до навчання. Цитата з відкритої відповіді: «Коли викладач поводить себе чесно і ставиться до всіх однаково, хочеться відповідати і самим бути кращим». Таким чином, доброчесність педагога виступає не лише моральною нормою, а й мотиваційним чинником. Створення атмосфери взаємоповаги, прозорості та справедливості у стосунках між викладачем та студентом сприяє підвищенню зацікавленості в навчанні та формуванню особистої відповідальності за результати.

Список використаних джерел

1. Академічна доброчесність у контексті громадянського виховання здобувачів вищої та загальної середньої освіти. DSpace. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/84fb2bd4-de8d-4b89-b8f8-01e6af9b7d34>.
2. Гузик Н. Дотримання принципів академічної доброчесності як запорука підвищення якості вищої освіти. Academia.edu. URL: <https://www.academia.edu/119845772>.
3. Єсьман І., Ушмарова В. Педагогічні умови формування культури академічної доброчесності молодших школярів в освітньому процесі початкової школи. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. №1(5). С. 86–93.
4. Міждисциплінарне дослідження феномену академічної доброчесності у військовій освіті. Academia.edu. URL: <https://www.academia.edu/122604796>.
5. Шліхта Н. Шліхта І. Виховуємо академічну доброчесність в школі: методичні вказівки для вчителів [Електронний ресурс] Київ: НаУКМА, 2020. 32 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/453cd862-f29e-49ca-9f09-2a088a62eb3b>.

Юлія ФЕСЬ,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Тетяна КОСТОЛОВИЧ, кандидат педагогічних наук,

доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти

Рівненського державного гуманітарного університету

ПРОФЕСІЙНЕ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У сучасній педагогічній діяльності мовлення є не лише засобом комунікації, а й інструментом навчання, виховання та розвитку особистості учня. Для вчителя початкових класів воно має особливе значення, оскільки діти молодшого шкільного віку тільки формують свої мовленнєві навички, тому потребують зрозумілого, грамотного, емоційно забарвленого й педагогічно доцільного мовлення. Саме тому професійне мовлення

майбутнього педагога початкової школи повинно бути предметом постійної уваги як у процесі підготовки в закладах освіти, так і в подальшій педагогічній практиці.

Проблема формування професійного мовлення учнів і студентів у процесі вивчення української мови не залишалася поза увагою науковців. У своїх працях цю тему досліджували Л. Барановська, Г. Бондаренко, С. Вдовцова, Л. Златів, Т. Окуневич, Л. Романова, Н. Тоцька та інші, акцентуючи увагу на різних аспектах мовленнєвої підготовки майбутніх фахівців.

Професійне мовлення вчителя – це цілеспрямоване, логічне, емоційно забарвлене, нормативне і педагогічно доцільне мовлення, що використовується у процесі взаємодії з учнями, батьками та колегами. Воно містить як вербальні (усні та письмові), так і невербальні засоби комунікації (інтонацію, міміку, жести, позу) [2].

Мовлення вчителя виконує такі основні функції: інформаційну – передача знань; мотивувальну – спонукання до дії; регулятивну – організація поведінки учнів; виховну – формування моральних і етичних норм; контактну – налагодження позитивного емоційного зв'язку з учнями.

Особливості роботи з молодшими школярами висувають підвищені вимоги до мовлення педагога. Серед основних вимог:

1. Правильність – відповідність нормам сучасної української літературної мови.
2. Чіткість і виразність – допомагають учням краще сприймати навчальний матеріал.
3. Зрозумілість і доступність – особливо важливо враховувати вікові особливості дітей.
4. Логічність – чітке структурування думки сприяє ефективному засвоєнню знань.
5. Емоційність і доброзичливість – створюють атмосферу довіри й зацікавленості.
6. Багатство й образність – стимулюють мислення, уяву та мовну активність учнів [1].

Важливою складовою професійного мовлення є вміння вести діалог з учнями, встановлювати з ними партнерські стосунки, стимулювати їх до активної участі в навчанні. Завдяки цьому створюється сприятливе середовище для розвитку критичного мислення, здатності до самовираження та саморозвитку учнів.

Професійне мовлення також є важливим інструментом для ефективної роботи з батьками. Вчитель, який володіє навичками ефективної комунікації, здатен організувати взаємодію з батьками на партнерських засадах, що позитивно впливає на успіхи учнів та на взаєморозуміння в освітньому процесі.

Забезпечення високої мовленнєвої компетентності майбутнього вчителя потребує комплексного підходу, де важливим є не лише вивчення теоретичних аспектів мовлення, але й реальна практика застосування набутих знань у педагогічній діяльності. Це дає можливість не тільки удосконалити мовленнєві навички, але й розвивати професійну інтуїцію, гнучкість мислення, здатність до адаптації у нестандартних ситуаціях, що є необхідним для кожного педагога.

Ефективними засобами формування професійного мовлення є вправи з розвитку зв'язного мовлення; аналіз мовленнєвих ситуацій; участь у дискусіях, тренінгах, рольових іграх; робота над технікою мовлення (дикція, темп, інтонація); самоспостереження та самоаналіз мовленнєвої поведінки.

Окрім цього, важливе місце займає практика публічного виступу, ведення уроків у формі інтерактивного діалогу, а також спілкування з дітьми під час педагогічної практики. Використання аудіо- та відеозаписів із подальшим аналізом допомагає студентам оцінити

власне мовлення, виявити типові помилки та працювати над їх виправленням. У процесі формування професійного мовлення доцільно застосовувати міждисциплінарний підхід, залучаючи знання з лінгвістики, педагогіки, психології та риторики.

Систематична робота над мовленням сприяє не лише збагаченню мовного запасу, розвитку навичок правильного мовленнєвого оформлення думки, а й формуванню комунікативної культури, яка є важливою ознакою сучасного професіонала в галузі освіти.

Отже, професійне мовлення вчителя початкових класів є багатогранним і важливим компонентом його педагогічної діяльності. Воно сприяє не тільки передачі знань, але й розвитку особистості учнів, їхнього потенціалу та успішному соціалізаційному процесу.

Список використаних джерел

1. Глущенко В. І. *Педагогічна риторика*. К.: Центр учбової літератури, 2020.
2. Кушнерик І. О. Формування професійного мовлення майбутніх учителів початкових класів. *Педагогічний дискурс*, 2021. № 30. С. 82–86.
3. Хмара Н. І. Комунікативна компетентність учителя як педагогічна категорія. *Наукові записки*. Серія: Педагогіка. 2019. № 1. С. 43–47.

Антоніна ЯКОВЧУК,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Тетяна КОСТОЛОВИЧ, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасна система освіти висуває високі вимоги до професійної підготовки вчителя початкових класів. Такий педагог має бути не лише носієм знань, а й ініціативною, відповідальною особистістю, здатною до саморозвитку, самонавчання та інноваційної діяльності. У цьому контексті особливого значення набуває самостійна робота студентів, яка є невід'ємною складовою освітнього процесу у закладах вищої освіти. Саме вона сприяє формуванню ключових професійних компетентностей, розвитку критичного мислення, вміння самостійно аналізувати педагогічні ситуації та ухвалювати обґрунтовані рішення.

Аналіз наукових праць І. Беха, І. Зимньої, В. Семиченко, В. Бондаря, Л. Бондар, В. Буряка, В. Козакова, О. Малихіна, М. Солдатенка, І. Шимка, М. Вашуленка, Н. Голуб, І. Дроздової, К. Климової, О. Любашенка, Л. Мамчур, С. Омельчук, Е. Палихати, М. Пентилюк, І. Хом'як та інших свідчить, що проблема організації самостійної роботи студентів є предметом ґрунтовних і різнобічних досліджень. Учені розглядають її з позицій особистісного розвитку здобувачів освіти, формування навчальної автономії, удосконалення професійної компетентності та підготовки майбутніх фахівців до реальної педагогічної діяльності.

Самостійна робота – це організована форма навчальної діяльності, що передбачає виконання студентами різноманітних завдань без безпосереднього втручання викладача. Її

метою є засвоєння знань, розвиток навичок, умінь та пізнавальної активності. Така діяльність охоплює широкий спектр форм: роботу з науковою та навчальною літературою, виконання письмових робіт, складання конспектів, підготовку доповідей, рефератів, створення творчих проєктів, проведення педагогічних спостережень, участь в онлайн-курсах тощо [4].

У професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів самостійна робота виконує низку важливих функцій, а саме: навчальну – поглиблює та систематизує знання, здобуті на лекціях і практичних заняттях; розвивальну – сприяє формуванню логічного мислення, мовленнєвої культури, самостійності та рефлексії; виховну – розвиває відповідальність, цілеспрямованість, самодисципліну, ініціативність; професійно-орієнтовану – формує вміння застосовувати здобуті знання в реальних педагогічних умовах.

Самостійна робота є не лише засобом закріплення навчального матеріалу, а й ефективним інструментом розвитку професійної автономії майбутнього педагога. Вона сприяє формуванню вміння самостійно приймати педагогічні рішення, критично осмислювати власний досвід і творчо підходити до вирішення педагогічних завдань.

Для ефективної організації самостійної роботи студентів необхідно дотримуватись таких принципів:

1. Доступність і послідовність завдань – завдання повинні відповідати рівню підготовки студентів та передбачати поступове ускладнення.

2. Практична спрямованість і мотивація – зміст завдань має бути пов'язаний із майбутньою професійною діяльністю, що підвищує зацікавленість студентів.

3. Зворотний зв'язок – передбачає обговорення результатів, корекцію помилок і підтримку навчальної мотивації.

4. Використання інформаційно-комунікаційних технологій – застосування електронних платформ, онлайн-курсів, інтерактивних завдань значно підвищує ефективність навчання та самостійної роботи.

Поділяємо точку зору Н. Голуб, що результативність самостійної роботи студентів значною мірою визначається ретельно підібраними формами, методами та прийомами навчання, а також ефективним контролем і своєчасною корекцією навчальних досягнень. Самостійна робота як важлива дидактична категорія охоплює широкий спектр навчальних, виробничих і дослідницьких завдань, які виконуються студентами під керівництвом викладача або самостійно з метою глибокого засвоєння знань, формування практичних умінь і навичок, розвитку творчого потенціалу, самостійності мислення, відповідальності за результати діяльності та становлення індивідуального стилю навчання. Вона виступає не лише засобом навчання, а й чинником саморозвитку та самореалізації особистості майбутнього фахівця. [2].

Важливу роль у цьому процесі відіграє викладач, який є не лише ініціатором навчальної діяльності, а й консультантом, наставником, координатором індивідуальної освітньої траєкторії студента.

Самостійна робота є ключовим чинником у формуванні професійної готовності майбутніх учителів початкових класів. Вона забезпечує не лише засвоєння знань, а й розвиток особистісних і професійних якостей, необхідних для ефективної педагогічної діяльності. Правильна організація самостійної роботи сприяє підвищенню якості освіти, формуванню конкурентоспроможного, самостійного та відповідального педагога.

Список використаних джерел

1. Андреева О. О. Самостійна робота студентів як засіб активізації навчального процесу у закладах вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. №6 (100). С. 45–53.
2. Голуб Н. Б. Методика навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах. Київ : Генеза, 2011. 304 с.
3. Сухомлинська О. В. Самостійна навчальна діяльність студентів: теоретико-методологічні засади. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2017. № 1. С. 22–30.
4. Ярмахів Г. С. Форми організації самостійної роботи студентів у сучасному освітньому просторі. *Вища освіта України*. 2021. № 2. С. 110–116.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Вікторія АБРАМОВИЧ, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Софія АНТОНЯК, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наталія БАСИЧ, здобувачка освітнього рівня «фаховий молодший бакалавр» спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Марія БЛИЩИК, здобувачка освітнього рівня «фаховий молодший бакалавр» спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Божена БОМК, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка.

Софія БОНДАР, здобувачка фахової передвищої освіти спеціальності Середня освіта (Технології) Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Лілія БОРИНЕЦЬ, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Аліна БРАТАК, здобувачка фахової передвищої освіти спеціальності Початкова освіта Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського.

Вікторія ВАЩИШИНА, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Ангеліна ВОДЗІК, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Марія ВОЛОЩУК, здобувачка освітнього рівня «фаховий молодший бакалавр» спеціальності Початкова освіти Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Ніна ГОЛОВАЧ, здобувачка освітнього рівня «фаховий молодший бакалавр» спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Наталія ГОЛЯКА, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Галина ВОЛЯНЮК, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Ольга ГРИЦАЙЧУК, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Наталія ГУДИМА, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Софія ДУБИЦЬКА, здобувачка фахової передвищої освіти спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Марія ЗАВОДСЬКА, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Вадим ЗАМОРОКА, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої спеціальності Освітні, педагогічні науки факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Олена ЗАХАРЧУК, здобувачка фахової передвищої освіти спеціальності Початкова освіта Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського.

Лідія ІВАНОВА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Неоніла КОВАЛЬЧУК, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Діна КОРІНЬ, здобувачка ступеня «фаховий молодший бакалавр» спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Софія КОТЮК, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного Рівненського державного гуманітарного університету.

Леся КОТЯШ, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Тетяна КРАЛЯ, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Наталія КУЗЬМИЧ, здобувачка ступеня «фаховий молодший бакалавр» Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Ольга КУХАРЧУК, здобувачка ступеня «фаховий молодший бакалавр» спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Ліна КУЧИНСЬКА, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Діана КУШЛАК, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Ілона ЛАВОР, здобувачка фахової передвищої освіти спеціальності Середня освіта (Фізична культура) Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Тетяна ЛИТВИНЕНКО, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Карина ЛОПАЧУК, здобувачка фахової передвищої освіти спеціальності Середня освіта (Фізична культура) Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Людмила ЛУК'ЯНИК, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Наталія МІЛЬТО, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Софія ПАТРИКЕЙ, здобувачка освітнього рівня «фаховий молодший бакалавр» спеціальності Середня освіта (Трудове навчання та технології) Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Галина ПОДАНОВСЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка.

Анастасія ПОЛЯКОВА, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Анна САЛЬНИК, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Ірина САЧОК, здобувачка ступеня «фаховий молодший бакалавр» спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Мар'яна СИДОР, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Ельвіра СІЛКОВА, старший викладач кафедри математики з методикою викладання факультету математики та інформатики Рівненського державного гуманітарного університету.

Тетяна СОРОЧИНСЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Юрій СПОЛТАК, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Тетяна СУРЖУК, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методик початкової освіти педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Діана ТКАЧ, здобувачка ступеня «фаховий молодший бакалавр» спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Аліна ТОКАР, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Яна ТРЕМБАЛЮК, здобувачка фахової передвищої освіти спеціальності Початкова освіта Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського.

Яна ТРОФИМЧУК, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Леся УСТИМЧИК, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Вікторія ФЕДОРЧУК, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Юлія ФЕСЬ, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Тетяна ФЕСЮК, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Тетяна ХОМКО, студентка IV курсу спеціальності Початкова освіта Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського.

Вікторія ШЕВЧУК, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Софія ШУПРУДЬКО, здобувачка першого фахового рівня передвищої освіти спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Оксана ЮХИМЕЦЬ, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Вікторія ЯВОРСЬКА, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Антоніна ЯКОВЧУК, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Павлина ЯКОВЧУК, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
Тетяна СУРЖУК АКТИВІЗАЦІЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ТА ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК НАЙВАЖЛИВИШИЙ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦІВ НОВОГО ТИПУ	5
ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В НУШ: ФОРМУЛА УСПІХУ (ПОРАДИ ВІД ФАХІВЦІВ)	10
Наталія ГУДИМА РИТОРИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	10
Лідія ІВАНОВА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	12
Вадим ЗАМОРОКА ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	15
Людмила ЛУК'ЯНИК РЕАЛІЗАЦІЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ У КОНТЕКСТІ УРОКІВ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	18
Галина ПОДАНОВСЬКА РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В РОБОТІ З ХУДОЖНІМИ ТВОРАМИ	20
Ельвіра СІЛКОВА, Наталія ГОЛЯКА КУЛЬТУРА МАТЕМАТИЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЇХНЬОЇ ГРАМОТНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НУМЕРАЦІЇ В МЕЖАХ 100	22
Тетяна СОРОЧИНСЬКА ЦІННІСНЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	24
РОЗДІЛ І	27
ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ	
Софія АНТОНЯК ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	27
Ілона ЛАВОР ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З БАСКЕТБОЛУ	29
Ірина САЧОК ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ ТА КОМУНІКАЦІЇ З БАТЬКАМИ	31

РОЗДІЛ II	34
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОСТІ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ КУРСІВ І ДИСЦИПЛІН ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ 1–4 КЛАСІВ	
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ	34
Ольга ГРИЦАЙЧУК	34
ПОНЯТТЯ «ВІЛЬНЕ ВОЛОДІННЯ МОВОЮ» УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Марія ЗАВОДСЬКА	37
ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ УМІННЯ ДОСЛІДЖУВАТИ ЗАСОБИ ХУДОЖНЬОЇ ВИРАЗНОСТІ В ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРАХ	
Софія КОТЮК	39
ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБОМ ВИКОРИСТАННЯ GOOGLE-СЕРВІСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	
Тетяна КРАЛЯ	41
ФОРМУВАННЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБОМ СКЛАДАННЯ РОЗПОВІДЕЙ З ВЛАСНОГО ДОСВІДУ	
Наталія КУЗЬМИЧ	44
РЕКЛАМА НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЯК СКЛADOVA ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	
Ліна КУЧИНСЬКА, Наталія ГУДИМА	46
ОРФОГРАФІЧНИЙ РОЗБІР ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРАВОПИСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Анастасія ПОЛЯКОВА	49
ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	
Анна САЛЬНІК	51
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МОВНО- ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	
Мар'яна СИДОР	53
ВИМОГИ ДО КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ Й ЕТИКИ МОВНОГО СПІЛКУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Юрій СПОЛТАК	55
ЕТАПИ НАВЧАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Аліна ТОКАР	58
ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ УМІНЬ ВИРАЗНО ЧИТАТИ ЛІТЕРАТУРНІ ТЕКСТИ	
Яна ТРОФИМЧУК	60
ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З НАУКОВО-ХУДОЖНІМИ ТЕКСТАМИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У 3 КЛАСІ	
Вікторія ФЕДОРЧУК	64
ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ УМІННЯ ЧИТАТИ З РОЗУМІННЯМ НА МАТЕРІАЛІ УРБАНІСТИЧНИХ МЕДІАТЕКСТІВ	

Тетяна ХОМКО	67
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ STORYTELLING ПІД ЧАС ОПРАЦЮВАННЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Вікторія ШЕВЧУК	70
ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ МІЖПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗАСОБОМ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ТРАДИЦІЯМИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ	
Оксана ЮХИМЕЦЬ	72
ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ЗАВДАНЬ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЧИТАТИ ПЕРШОКЛАСНИКІВ	
Вікторія ЯВОРСЬКА	75
ПЕРЕКАЗ ЯК ПРИЙОМ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Павлина ЯКОВЧУК	77
ФОРМУВАННЯ В ПЕРШОКЛАСНИКІВ НАВИЧОК ЧИТАННЯ І ПИСЬМА В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНОЇ ОСВІТИ	
МАТЕМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ	79
Аліна БРАТАК	79
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В НУШ	
Діна КОРІНЬ	82
РОЗВИТОК У ДІТЕЙ ДРУГОГО КЛАСУ ІНТЕРЕСУ ДО МАТЕМАТИКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО РЕСУРСУ LEARNINGAPPS	
Ольга КУХАРЧУК	85
СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Ельвіра СІЛКОВА, Тетяна ФЕСЮК	88
РІЗНОМАНІТНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	
Діана ТКАЧ	90
ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	
Яна ТРЕМБАЛЮК	93
ХАРАКТЕРИСТИКА УРОКІВ МАТЕМАТИКИ ЗА ПРОГРАМОЮ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЄКТУ «ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ»	
ІНФОРМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ	96
Софія БОНДАР	96
ВИКОРИСТАННЯ STEM-ПІДХОДУ В НАВЧАННІ ІНФОРМАТИКИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Діана КУШЛАК, Наталія ГУДИМА	99
ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ	

ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	102
Божена БОМК	102
ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	
Вікторія ВАЩИШИНА	104
РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	
Ангеліна ВОДЗІК, Неоніла КОВАЛЬЧУК	106
ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ ПІДРУЧНИКА ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	
Галина ВОЛЯНЮК	109
ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Леся КОТЯШ	112
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ДОБРОБУТ»	
Тетяна ЛИТВИНЕНКО	114
ІННОВАЦІЙНІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Наталія МІЛЬТО	117
ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «БЕЗПЕКА»	
МИСТЕЦЬКА І ТЕХНОЛОГІЧНА ОСВІТНІ ГАЛУЗІ	120
Ангеліна ВОДЗІК	120
КВІЛІНГ: ІСТОРІЯ, ТЕХНІКА ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ	
Леся УСТИМЧИК	122
ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ТА ЗАСОБІВ ВИКЛАДАННЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ	
Софія ШУПРУДЬКО	124
ВИКОРИСТАННЯ ФОЛЬКЛОРУ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	
РОЗДІЛ III	127
ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ	
Вікторія АБРАМОВИЧ	127
СУТНІСТЬ ЛЕКСИКОЛОГІЧНОЇ ТА ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Наталія БАСИЧ	129
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМПАТІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Марія БЛИЩИК	131
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ В	

МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	
Лілія БОРИНЕЦЬ	133
ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ	
Марія ВОЛОЩУК	135
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УВАГИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Ніна ГОЛОВАЧ	137
ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАТЕВО-РОЛЬОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Софія ДУБИЦЬКА	139
ВЧИТЕЛЬ + ІШІ: СИНЕРГІЯ ІНТЕЛЕКТІВ НА БЛАГО ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Олена ЗАХАРЧУК	142
ВИКОРИСТАННЯ ВЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ІНСТРУМЕНТАМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	
Карина ЛОПАЧУК	145
ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ НУШ	
Софія ПАТРИКЕЙ	148
РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ФОРМУВАННІ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ТА АКАДЕМІЧНОЇ САМОПОВАГИ ПІДЛІТКІВ	
Юлія ФЕСЬ	150
ПРОФЕСІЙНЕ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Антоніна ЯКОВЧУК	152
ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	155

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**Матеріали
V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції
(14 травня 2025 року)**

Дизайн та комп'ютерна верстка Ю. В. Остап'юк

**Підписано до друку 26.06.2025 р.
Формат 210x297/16. Myriad Pro, Times New Roman.
Тираж 100 пр.**

**Рівненський державний гуманітарний університет
вул. С. Бандери, 12, Рівне, Рівненська область, 33000**

